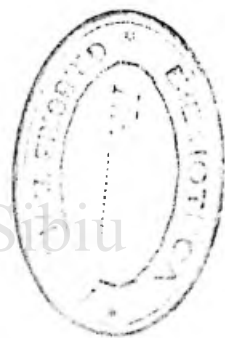

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALA A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

Biblioteca Metropolitană Sibiu

ANUL XV, Nr. 11—12

NOIEMBRIE—DECEMBRIE 1970

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

APARE CU BINECUVINTAREA ȘI SUB INDRUMAREA
INALT PREA SFINȚIEI SALE

D. D. Dr. NICOLAE MLADIN

Arhiepiscop și Mitropolit

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

Arhiepiscopia Ortodoxă Română Sibiu, strada 1 Mai nr. 24

Secretar de redacție : Pr. prof. dr. GRIGORIE MARCU

CUPRINSUL :

	Pag.
† NICOLAE, Mitropolitul Ardealului: Pastorală la Nașterea Domnului (1970)	797—802
† TEOFIL, Episcopul Clujului: Pastorală la Nașterea Domnului (1970)	803—808
† TEOCTIST, Episcopul Aradului, Locuitor de Episcop al Oradiei: Pastorală la Nașterea Domnului (1970)	809—814

STUDII

Teologie exegetică

Pr. prof. Dr. GRIGORIE MARCU: Duminica (Sinteză biblic-teologică)	815—822
---	---------

Teologie istorică

Diacon prof. Dr. MIRCEA PĂCURARIU: În legătură cu Mitropolitul Teoctist al Transilvaniei	823—826
Preot lector CHIRIL PISTRUI: Manuscrise slave în Biblioteca Mitropoliei ortodoxe române din Sibiu	827—838

Teologie sistematică

Lector Dr. CHRISTOPH KLEIN: Tradiția și noua orientare a activității bisericești	839—846
Preot IOAN BUNEA: Sensul convertirii creștine	847—853

Teologie practică

Pr. Dr. ATHANASIE NEGOIȚĂ: De ce Paștile catolicilor este adesea cu o săptămână înaintea celui al ortodocșilor, iar uneori chiar cu o lună înainte?	854—860
---	---------

INDRUMĂRI OMILETICE

Diacon GHEORGHE PAPUC: Predică la Duminica XXV după Rusalii	861—864
Pr. ILIE V. IACOBESCU: Predică la Duminica XXVIII după Rusalii	864—866
Diacon P. I. DAVID: Predică la Duminica XII după Rusalii	867—870
— Predică la Duminica XXX după Rusalii	870—872
Prot. AUREL RADU: Proscomidia III: Biserica (predică)	873—875
— Proscomidia IV: Pregătirea credinciosului (predică)	875—878
Pr. prof. CORNELIU SIRBU: Predică la Praznicul Crăciunului	878—880

URME DIN TRECUT

MIRCEA SCOROBET: Cea mai veche biserică românească din Sibiu 881—887

COMEMORĂRI

GHEORGHE ȘOIMA: Centenarul „Timotei Popovici” 888—894

RECENZII

PARTENIE POP: *Vasile Drăguț*, Pictura murală din Transilvania 895—897

VIOREL IONIȚĂ: *Radu Constantinescu și El. Lazea*, O bibliotecă monastică din Transilvania pe la 1200 897—898

VIATA BISERICESCA

GH. P.: Conferințele de orientare din luna noiembrie a.c. în Arhiepiscopia Sibiului 899—901

C. VOICU: Binecuvîntarea bisericii din Pianul de Sus 901—909

Arhidiacon IOSIF BOLOG: Sfințirea bisericii din Dileul Vechi 909—922

Arhid. prof. Dr. I. ZĂGREAN: Sfințirea bisericii din Racovița 922—933

REDACȚIA: Pomeniri de ierarhii ortodocși ardeleni 933—934

PARTICIPANT: La Praznicul Sfintului Nicolae 934—944

REPORTER: Întru pomenirea preotului profesor Timotei Popovici 944—949

INSEMNĂRI

M. PACURARIU, N. NEAGA, Preot IOAN SCURTU, I. T., M. ȘESAN, N. T.

și RED.: Comemorarea unui mare binefăcător al tinerimii: Nicolae Jiga. —

I. I. Olariu (la 50 de ani de la moartea sa). — A. D. Xenopol (la Rîșnov,

în 1912). — Din Biserica Serbiei. — Din Arhiepiscopia Ciprului. — Dialog

între ortodocși și vechii-catolici. — Despre periodizarea Patrologiei. — (†)

Preot pensionar Alexandru Sasu. — (†) Protopop Ioan Scutea. — (†) Preot

Ioan M. Flora 950—959

REDACȚIA: *Eparhia Oradiei are un nou Episcop* 959—960

Orice corespondență privitoare la revistă (inclusiv cărțile și revistele de schimb) se trimite pe adresa: *Arhiepiscopia Ortodoxă Română, Sibiu, strada 1 Mai nr. 24*, cu mențiunea: pentru redacția (sau: administrația) revistei „Mitropolia Ardealului”.

Colaboratorii sînt rugați să trimită manuscrise (autografe sau, de preferință, dactilografiate în 4 exemplare), scrise citet, pe o singură pagină a filei, respectînd noua ortografie a Academiei Republicii Socialiste România.

Citatele și trimiterile, numele proprii și indicațiile cifrice să fie scrise deslușit, atît cele în românește, cît și cele în limbi străine.

Pentru uniformizarea indicării citatelor și trimiterilor (a celor biblice, mai ales), colaboratorii sînt rugați să se orienteze după materialele pe care le publică revista.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

ANUL XV, Nr. 11—12

NOIEMBRIE—DECEMBRIE 1970

Redacția și Administrația: ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ — SIBIU

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

APARE CU BINECUVINTAREA ȘI SUB INDRUMAREA
INALT PEA SFINȚIEI SALE

D. D. Dr. NICOLAE MLADIN

Arhiepiscop și Mitropolit

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

Arhiepiscopia Ortodoxă Română Sibiu, strada 1 Mai nr. 24

Secretar de redacție : Pr. prof. dr. GRIGORIE MARCU

† NICOLAE

DIN MILA LUI DUMNEZEU ARHIEPISCOP
AL ARHIEPISCOPIEI ORTODOXE ROMÂNE
DE ALBA-IULIA ȘI SIBIU ȘI MITROPOLIT
AL CREDINCIOȘILOR ORTODOCȘI DIN
ARDEAL, CRIȘANA ȘI MARAMUREȘ

*Iubitului cler și dreptcredincioșilor creștini, har, bucurie și pace
de la Dumnezeu-Tatăl și de la Domnul nostru Iisus Hristos.*

*„Și intrînd în casă, au văzut pruncul și pe
Maria, mama lui”.*

(Matei 2, 11)

Iubiții mei fii sufletești,

Cu aceste cuvinte simple prezintă Sf. Evanghelist Matei sosirea magilor în Betleemul Iudeii, porniți din depărtări să caute și să găsească pe pruncul Iisus, Cel vestit de prooroci ca Mîntuitor. Ei au avut marea, negrăita bucurie să vadă Pruncul și pe mama Lui, să i se închine și să-i aducă daruri, aur, smirnă și tămîie. Ce simplu, ce familiar ni se pare totul! Parcă e un tablou din viața noastră — cînd mama și pruncul sînt înconjurați cu dragoste deosebită, li se aduc daruri și toți se bucură că „prunc s-a născut nouă”. E adevărat că pruncul Iisus e un prunc deosebit. El e Fiul lui Dumnezeu întrupat. E adevărat că Maria e o mamă deosebită. Ea e Născătoarea de Dumnezeu, e Maica Domnului. De aceea îi simțim mai aproape de noi, mai lîngă inima noastră, îi învăluim în duiosia noastră, în căldura dragostei noastre, ne bucurăm și preamărim cu îngerii și cu magii marea Taină a Crăciunului, Taina vieții divine întrupată în chip

de om. De aceea — la acest praznic luminat — e bine să zăbovim asupra icoanei care cuprinde pe pruncul Iisus și pe Maica Domnului.

Iubiți credincioși,

Crăciunul a legat pentru totdeauna în inima noastră pe pruncul Iisus și pe maica Lui cea sfântă. Așa grăiesc Sfintele Evanghelii, care, și la Nașterea Domnului, și în copilăria Lui, și în viața, moartea, învierea și înălțarea Lui la cer, arată legătura deosebită dintre Maica Domnului și Fiul ei cel dumnezeesc.

Evanghelistul Matei scrie despre pruncul Iisus și mama Lui, și la închinarea magilor, și la fuga în Egipt, și la întoarcerea din Egipt și așezarea în Nazaret (2, 11. 14. 21). Iar Sfântul Evanghelist Luca ne spune că păstorii au aflat pruncul culcat în iesle și pe maica Lui, că Maria păstra în inima ei toate cuvintele ce le-au grăit păstorii despre Iisus Domnul și Mîntuitorul lumii, ca apoi să păstreze și cuvintele grăite ei în templu de dreptul Simeon și cele grăite de Iisus însuși la vîrsta de 12 ani în templul din Ierusalim (2, 19. 34. 51). Legătura dintre Iisus și maica Lui cea sfântă o găsim și la Sf. Evanghelist Ioan, care arată cum la nunta din Cana Galileii Iisus a împlinit rugămintea maicii Sale, cum atunci cînd ea stătea zdrobită la picioarele crucii — Iisus cu duioșia fiului ce poartă grijă de mama lui o încredințează ucenicului iubit Ioan (2, 5—7; 19, 26—27). Chiar dacă pe drumurile Galileii, Samariei și Iudeii, Maica Domnului n-a putut fi mereu lîngă Fiul ei, totuși cu inima ei de mamă a fost cu El, s-a bucurat de mulțimile care-l înconjurau, a tremurat pentru primejdiile ce-l amenințau, ca mai tîrziu să pășească alături de El pe drumul Golgotei, prin inima ei să treacă sabia durerii negrăite și — în sfîrșit — să se bucure, cu bucurie mare de învierea Lui.

Aceasta este una din marile învățături ale Crăciunului: legătura dintre Iisus și Maria, dintre Iisus și mama Lui. De altfel această legătură a fost prevestită încă în Vechiul Testament. După căderea în păcat a primilor oameni, Dumnezeu a dat nădejde de izbăvire pentru oameni prin Cel ce, născîndu-se din femeie, va zdrobi „capul șarpelui“, adică al celui rău (Geneză 3, 15). Multe mame au nădăjduit să nască pe Izbăvitorul nostru. Dar proorocul Isaia (7, 14) precizează: „Fecioara ... va naște fiu și vor chema numele lui Emanuil“, „ce se tâlcuiește: cu noi este

Dumnezeu" (Matei 1, 22). Adică Mîntuitorul așteptat va fi fiul Fecioarei neprihănite, căci Dumnezeu însuși este Cel ce ia chip de om, ca pe om să-l ridice la o viață nouă. Este ceea ce îi spune îngerul Gavriil Fecioarei Maria cînd o vestește că va naște fiu: „Duhul Sfînt se va coborî peste tine și puterea Celui Preaînalt te va umbri. Pentru aceasta și Sfîntul ce se va naște din tine Fiul lui Dumnezeu se va chema" (Luca 1, 35). De aceea — scrie Sfîntul Evanghelist Ioan — Fiul lui Dumnezeu, cel ce „trup s-a făcut", „nu din sînge, nici din poftă bărbătească, ci de la Dumnezeu s-a născut" (Ioan 1, 13—14). Fecioară și Maică totodată, prin bunăvoința lui Dumnezeu-Tatăl și umbrirea Duhului Sfînt, Maria a fost vasul ales de Dumnezeu — așa cum au vestit proorocii — ca din ea să se nască, să ia chip de om, Fiul lui Dumnezeu, ea să-l crească și să-l dăruiască pentru mîntuirea noastră, ca după înălțarea Lui la cer să stăruiască în rugăciune și prin rugăciune să fie mereu una cu Fiul ei cel iubit (Faptele Apostolilor 1, 14).

Legătura dintre Iisus și maica Lui nu se mărginește însă la Nașterea cea preamărită, la copilăria lui Iisus, la vremea vieții lui pămîntești, ci trece dincolo de capătul vieții acesteia — în veșnicie. Cum prevestea Psalmistul (Psalm 44, 11), ca pe o împărăteasă a pus-o Domnul „de-a dreapta" Lui și cum o arată Sfîntul Apostol Ioan ca pe „o femeie înveșmîntată cu soarele", adică în lumină dumnezeiască (Apoc. 12, 1), Maica Domnului stă de-a dreapta Fiului ei în ceruri, e împreună cu El și se roagă — ca odinioară în Cana Galileii — pentru noi toți.

De aceea Biserica noastră, prăznuind Nașterea Domnului, în ziua întîi de Crăciun, unde împreună sînt Pruncul divin și maica Lui cea sfîntă, a doua zi de Crăciun prăznuiește Soborul Maicii Domnului. Biserica se închină unui „Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Unul născut care din Tatăl s-a născut mai înainte de toți vecii" și „care pentru noi oamenii și pentru a noastră mîntuire s-a pogorît din cer și s-a întrupat de la Duhul Sfînt și din Fecioara Maria și s-a făcut om" și cinstește cu cinstire deosebită pe Maica Domnului. O cinstește cu cuvintele proorocului Ieremia (31, 23): „Domnul să te binecuvinteze locaș al neprihănirii, munte sfînt". O laudă cu cuvintele îngerului Gavriil: „Bucură-te cea plină de dar, Domnul este cu tine; binecuvîntată ești tu între femei", căci „ai aflat har înaintea lui Dumnezeu" (Luca 1, 28, 30). O cinstește cu cuvintele grăite de Elisabeta sub însuflarea Duhului Sfînt: „Binecuvîntată ești tu

între femei și binecuvîntat este rodul pîntecelui tău. Și de unde mie aceasta să vină la mine Maica Domnului meu? — (Căci) fericită e aceea care a crezut că se vor împlini cele spuse ei de Domnul“ (Luca 1, 42—43. 45). O fericeste după cele grăite de Duhul Sfînt prin cuvintele Maicii Domnului: Că Dumnezeu „a căutat spre smerenia roabei Sale și iată de acum mă vor ferici toate neamurile. Că mi-a făcut mie mărire Cel puternic și sfînt este numele Lui“ (Luca 1, 48—49). Crăciunul ne învață așadar să nu despărțim pe Maica preacurată de Iisus Hristos, nici pe Iisus Hristos de aceea care este Maica Dumnezeului nostru, „mai cinstită decît heruvimii și mai mărită fără de asemănare decît serafimii“. Cel ce zice că se închină lui Iisus Hristos, dar pe Maica Domnului nu o cinstește, acela nu cinstește nici pe Iisus Hristos, nici pe Dumnezeu. De vreme ce Domnul e cu Maica Sa întotdeauna, cel ce nu e cu Maica Domnului, nu este nici cu Domnul, Cel ce s-a născut în Betleemul Iudeii, și nu urmează nici cuvintele Scripturii: „Iată mă vor ferici toate neamurile“.

Cîntînd în imnele bisericești și în colindele strămoșești Nașterea Domnului, noi — dreptcredincioșii creștini — ne închinăm Pruncului Iisus, Mîntuitorului lumii, și cinstim pe Maica Lui cea Sfîntă, care se roagă Domnului pentru mîntuirea noastră.

Iubiți credincioși,

Legătura dintre mamă și fii, a cărei icoană sfîntă este legătura dintre Iisus Hristos și Maica Domnului, o găsim și în viața noastră omenească. Mama își iubește fiii și face totul ca ei să devină oameni vrednici, care să fie mîndria ei, mîndria familiei și poporului. Fiii răspund la dragostea și jertfelnicia mamei cu dragoste și cinstire. Așa e porunca de la Dumnezeu, așa e și rînduiala firii și a societății.

Mamă însă ne este și Biserica. După Sfîntul Apostol Pavel — Biserica este mireasa lui Hristos (Efeseni 5, 25—27. 32). Așa cum Iisus s-a născut din Fecioara Maria — prin umbrirea Duhului, așa și Biserica ne naște prin harul divin în Taina Sfîntului Botez, la o viață nouă — ne unește cu Iisus Hristos, ne „îmbracă în Hristos“ și astfel devenim fii ai lui Dumnezeu după har. Căci scris este: „Cîți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați și îmbrăcat“ (Gal. 3, 27). Ca fii ai lui Dumnezeu după har, noi sîntem și fii ai Bisericii lui Hristos, care ne naște în

Sfântul Botez, ne întărește cu darurile Duhului Sfânt în Sfânta Taină a Mirungerii, ne hrănește cu Trupul și Sângele Domnului și cu Cuvîntul Evangheliei Lui, revarsă în viața noastră bogăția cea necuprinsă a darurilor lui Iisus Hristos. Biserica Ortodoxă Română a fost ca o maică bună a credincioșilor vreme de secole, le-a sfințit viața și munca, i-a întărit în nădejdea biruințelor viitoare, i-a adunat într-o singură credință dreptmăritoare, în aceeași dragoste de altar și țară. Ea și astăzi îmbrățișează pe toți credincioșii ortodocși români de lege strămoșească și îi călăuzește — cu dragoste de mamă — pe calea Evangheliei lui Hristos, a dragostei de om, de patrie, de omenire.

Și prin glasul colindelor din noaptea sfântă simțim cu adevărat că sîntem una în Hristos, că sîntem fii ai Maicii noastre sfinte, ai Bisericii strămoșești.

Legăți de Biserică noi sîntem totodată legați de patrie. Noi simțim și patria ca pe o mamă bună. Ea este țara, în care ne-am născut, poporul cu toată viața lui, cu toate biruințele și realizările lui. Ea încununează fruntea celor ce o slujesc cu dragoste și, dăruire totală de sine, gata să se jertfească pentru apărarea ei, pentru propășirea ei. La dragostea ei răspundem cu dragostea noastră neclintită.

Iubiții mei fii sufletești,

La marele praznic al Nașterii Domnului ne simțim toți, ierarhi, preoți și credincioși, una în preamărirea lui Iisus Hristos, Cel ce se naște în peștera din Betleem, una în cinstirea Maicii Domnului, ceea ce e plină de dar, una în Biserica strămoșească, Biserica drepte credințe. Totodată — acum cînd răsună peste tot graiul colindătorilor — parcă țara aceasta, cu munții, dealurile, șesurile, apele, bogățiile, frumusețile și marile ei biruințe — ne este și mai dragă, și dorim și ne străduim și mai mult ca pacea vestită de cetele îngerești să fie netulburată, ca poporul nostru și toate popoarele să-și poată făuri o viață tot mai îmbelșugată, tot mai fericită.

Să-l iubim dar pe Iisus Hristos, ca pe Domnul și Mîntuitorul nostru. Să ne iubim Biserica. Să ne iubim patria și poporul. Să ne iubim unii pe alții. Și din dragostea aceasta, care îmbrățișează cerul și pămîntul, veșnicia și vremelnicia, totul și toate, să ne străduim ca viața noastră să fie tot mai roditoare

în fapte bune, și pentru fiecare dintre noi, și pentru familia noastră, și pentru Biserică, și pentru țară, și pentru omenire.

Dorindu-Vă tuturor să prăznuiți Sfintele Sărbători ale Crăciunului, Bobotezei și Anul Nou cu sănătate, pace și bucurie, rămân al vostru Părinte de tot binele voitor și rugător către Iisus Hristos-Domnul, ca —pentru rugăciunile Maicii Sale preacurate și ale tuturor Sfinților— să ne învrednicească a împlini voia Lui cea sfântă în toate zilele vieții noastre și să reverse pretutindeni darurile Sale cele bogate.

Cu arhiereshi binecuvîntări și cu părintească dragoste în Hristos-Domnul.

† N I C O L A E

Arhiepiscop și Mitropolit

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

Data în reședința noastră arhiepiscopală din Sibiu, la praznicul Nașterii Domnului din anul 1970.

† TEOFIL

DIN MILA LUI DUMNEZEU, EPISCOP
AL EPARHIEI ORTODOXE A VADULUI, FELEACULUI
ȘI CLUJULUI

*Cucernicului cler și binecredincioșilor creștini din această
Eparhie: har și pace de la Dumnezeu-Tatăl și de la Domnul
nostru Iisus Hristos.*

Biblioteca Mitropoliei Sibiu
„Iar când a venit împlinirea vremii, Dumne-
zeu a trimis pe Fiul Său, născut din femeie...
ca să dobîndim înfierea”.

(Gal. 4, 4—5)

Iubiți credincioși,

Praznicul de astăzi ne duce din nou — cu gândul — în preaj-
ma ieslei și a păstorilor din Betleem ca să lăudăm și să mărim
pe Dumnezeu pentru toate cîte ne-a dăruit nouă prin nașterea
ca om, prin nașterea cea după trup, a Fiului Său.

Ori de cîte ori rostim Simbolul credinței, noi creștinii mărtu-
risim despre două nașteri ale Domnului nostru Iisus Hristos.

Din Dumnezeu-Tatăl s-a născut fără de mamă, mai înainte
de toți vecii.

Din Maria Fecioara, Mîntuitorul s-a născut fără de tată, la
plinirea vremii, în peștera din Betleem.

Ca Fiu al Tatălui ceresc El este de o ființă, este deopotrivă,
între toate egal cu Tatăl-Dumnezeu.

Ca Fiu al Fecioarei Maria El este om adevărat, „Fiul omu-
lui”, asemenea nouă între toate afară de păcat.

Fiul Tatălui este unicul, singurul Fiu, este Unul-Născut al
lui Dumnezeu.

Fiul Mariei așijderea este unicul ei fiu, este singurul născut
al Fecioarei celei vizitată de Arhanghelul Gavriil, în Nazaret.

Iubiți credincioși,

După cum în viața Mîntuitorului nostru Iisus Hristos noi mărturisim **două nașteri** deosebite, tot astfel în viața noastră de creștini trebuie să se vădească cele **două nașteri** ale noastre. Întîia noastră naștere este ivirea noastră la lumina soarelui, arătarea noastră pe pămînt, într-un oarecare ceas dintr-o anumită zi a lunii și a anului. A doua naștere este botezarea noastră ca creștini, săvîrșită și ea într-un ceas binecuvîntat, dintr-o anumită zi a unei luni și a unui an.

Nașterea întîii, cea din părinți, nu o pierdem din vedere niciodată. De la sorocul ei numărăm anii vîrstei noastre, între semenii noștri cei muritori. În ce privește nașterea noastră cea de a doua, la dînsa cugetăm — durere — mult prea rar.

Cugetarea aceasta neglijată pînă acum de către mulți dintre noi, s-o facem astăzi împreună, în lumina Sfintelor Scripturi.

În Sfînta Evanghelie de la Ioan, în primele versete din capitolul al treilea, găsim descoperirea cea mai largă despre Taina Sfîntului Botez. Acolo citim: „Era un om din tîgma fariseilor care se numea Nicodim și care era fruntaș între Evrei. Acesta a venit noaptea la Iisus și I-a grăit: Rabi, știm că de la Dumnezeu ai venit învățător; căci nimeni nu poate face aceste minuni, pe care le faci Tu, dacă nu este Dumnezeu cu el.

Răspuns-a Iisus și i-a zis: Adevărat, adevărat grăiesc ție, de nu se va naște cineva de sus, nu va putea să vadă împărăția lui Dumnezeu.

Dar Nicodim i-a grăit iarăși: cum poate omul să se nască, o dată ce e bătrîn? Oare, poate să intre a doua oară în pîntecele mamei sale și să se nască?

Iisus i-a răspuns: Adevărat, adevărat grăiesc ție, dacă nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va putea să intre în împărăția lui Dumnezeu.

Ce este născut din trup, este trup și ce este născut din Duh, este duh.

Nu te mira că ți-am zis: „Trebuie să vă nașteți de sus“ (Ioan 3, 1—7).

Iubiți credincioși,

Fără voia noastră, peste voința noastră, întîia naștere a noastră ne leagă de Adam, omul cel dintîi, cel neascultător, cel păcătos.

A doua naștere este botezul nostru creștinesc și ne leagă de al doilea Adam. Al doilea Adam este Domnul nostru Iisus Hristos, cel ascultător, cel drept și sfânt. „De aceea este scris: Omul dintîi Adam a fost făcut cu suflet viu. Al doilea Adam a fost făcut un duh dătător de viață... Omul cel dintîi, luat din pămînt e pămîntesc; omul cel de-al doilea este din cer“ (I Cor. 15, 45, 47).

Întîia noastră naștere este osînditoare, a doua este mîntuitoare. Botezul nostru creștinesc ne scoate din tabăra lui Adam cel greșitor și ne introduce în tabăra lui Adam cel drept și biruitor. „Căci după cum prin neascultarea unui singur om (Adam), cei mulți au fost făcuți păcătoși, tot așa prin ascultarea unui singur om (Hristos), cei mulți vor fi făcuți drepti“ (Rom. 5, 19).

Întîia noastră naștere este din trup omenesc și ne face oameni trupești. „Ce este născut din trup, trup este“ (Ioan 3, 6). „Aceasta însă zic, fraților: carnea și sîngele nu pot să moștenească împărăția lui Dumnezeu, nici stricăciunea nu moștenește nestricăciunea“ (I Cor. 15, 50).

A doua naștere, botezul nostru creștinesc, este o naștere de sus (Ioan 3, 3, 7), o naștere din Dumnezeu (Ioan 1, 13 și I Ioan 5, 1, 4, 18), o naștere din apă și din Duh (Ioan 3, 5, 6; Tit 3, 5), o naștere din sămînță dumnezeiască care nu poate putrezi (I Petru 1, 23).

A doua naștere, botezul, ne aduce cu sine darul negrăit de scump, ne aduce înfierea adică adoptarea noastră ca fii ai lui Dumnezeu: „Iar cînd a venit plinirea vremii, Dumnezeu a trimis pe Fiul Său, născut din femeie... ca să dobîndim înfierea“ (Gal. 4, 4, 5).

Nimic mai firesc decît această înlănțuire strînsă de la cauză la efect: din sămînță dumnezeiască, nestricăcioasă (I Petru 1, 23) să răsară o făptură nouă (II Cor. 5, 17), părtaşă la firea cea dumnezeiască (II Petru 1, 4) într-un mod și într-o măsură cunoscută numai de Dumnezeu.

Calitatea noastră de fii, demnitatea, rangul nostru prea înalt de copii ai lui Dumnezeu, aduce cu sine și sălășluirea întru noi a Sfîntului Duh și dobîndirea dreptului de moștenitori ai împărăției lui Dumnezeu: „Și pentru că sînteți fii, a trimis Dumnezeu pe Duhul Fiului Său în inimile noastre care strigă: Avva (adică) Părinte!“

„Astfel dar, nu mai ești rob ci fiu; iar de ești fiu ești și moștenitor al lui Dumnezeu, prin Iisus Hristos“ (Gal. 4, 6, 7).

Iubiți credincioși,

Din cele ce le-ați acum — și altădată — se vede lămurit că Taina Sfântului Botez este absolut necesară, este de neapărată trebuință pentru mîntuire. Reamintesc totuși cuvîntul răs-picat și apăsător al cerescului nostru Dascăl, reamintesc porunca grea a Domnului Hristos: „Adevărat, adevărat zic ție, de nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va putea să intre în Împărăția lui Dumnezeu“ (Ioan 3, 5). Aici cuvîntul „cineva“ are înțelesul de „oricine“, „orice om“, „toți oamenii“. Orice om, așadar, care nu se naște din apă și din Duh, adică dacă nu se botează nu are posibilitatea să intre în împărăția cerurilor.

Acestea înțelegîndu-le în acest fel, înaintașii noștri întru creștinătate, începînd din timpul Sfinților Apostoli, s-au grăbit să boteze și pe copiii cei mici ai creștinilor. Pe pruncii cei ne-grăitori s-au grăbit să-i încreștineze, să-i unească și să-i îmbrace întru Hristos Mîntuitorul, să-i înalțe la negrăita demnitate de fii ai lui Dumnezeu: „Căci, cîți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați îmbrăcat“ (Gal. 3, 27).

Sfîntul Apostol Pavel în Epistola către Romani susține în mod vădit că păcatul de neascultare al lui Adam, păcatul stră-moșesc, îl moștenesc toți oamenii, deci și copiii: „printr-un om a intrat păcatul în lume și prin păcat moartea, așa moartea a trecut la toți oamenii prin acela întru care toți au păcătuit“ (Rom. 5, 12).

Același Apostol susține în Epistola către Efeseni, că noi creș-tinii înainte de botez am fost apăsați de mînia dreaptă a lui Dumnezeu prin însuși faptul nașterii noastre: „din fire eram fiii mîniei ca și ceilalți“ (ca și păgînii) (Efes. 2, 3).

Această învățătură despre moștenirea păcatului strămoșesc nu este destinată să ne tulbure și să ne descurajeze. Nu zăbo-vește dumnezeiescul Pavel să ne mîngîie și să ne asigure că stri-căciunea pricinuită nouă de întîiul Adam, a fost îndreptată cu prisosință de al doilea Adam, Mîntuitorul nostru Iisus Hristos: „Astfel dar după cum prin greșeala unuia (Adam) a venit osînda pentru toți oamenii, tot așa prin dreptatea unuia (Hristos) a venit pentru toți oamenii, îndreptarea care dă viață“ (Rom. 5, 18).

În lumina celor de mai sus, botezarea copiilor mici se arată foarte necesară, nespus de folositoare și înălțătoare. Nimic mai firesc ca această socoteală a minții sănătoase: după ce copilul de curînd născut ajunge părtaș la osînda lui Adam, fără vina lui

personală, este cu totul potrivit și drept ca el, pruncul, fără vrednicia lui personală, fără credința lui proprie, ci numai pe baza credinței altora, a părinților, a nașilor, a preotului — să ajungă părtaș la curățirea, la îndreptarea ce izvorăște din botezul poruncit de Mîntuitorul tuturor oamenilor.

Iubiți credincioși,

În vremea petrecerii Sale pe pămînt, Domnul Iisus, mișcat de credința și de rugămintea unora, nu odată a scos din suferință și din moarte pe alții. Astfel, mama hananeeancă a dobîndit prin credința ei vie, stăruitoare și prin rugăciunile ei, vindecarea fiicei sale rău chinuită de un demon (Matei 15, 20). Iair, mai-marele sinagogii, prin credința lui a dobîndit învierea copilei sale (Luca 8, 50, 55). Un tată smerit și rugător a primit pentru credința lui izgonirea unui duh mut și surd, care stăpînea pe fiul său (Marcu 9, 23, 27). I-a fel s-a vindecat fiul unui slujbaș împărătesc din Capernaum, prin credința și rugămintea tatălui său (Ioan 4, 50, 53).

Biruința Domnului Iisus n-a schimbat bunătatea și milostivirea lui față de noi răscumpărații și frații Săi: „Iisus Hristos — ieri și azi și în veci — este același“ (Evrei 13, 8).

Din această neschimbată și nesecată milostivire izvorăște îngăduința și voința Lui, de a dăruia botezul cu toate roadele lui copiilor negrăitori, pe temeiul credinței părinților, a nașilor și a celui ce săvîrșește botezul. Cei ce resping această învățătură, această practică evanghelică și apostolică, anume că un om poate crede și se poate ruga în locul, în folosul altuia — cei ce o resping, zic, au căzut pradă unei cumplite rătăcirii.

Cei ce nu botează copiii mici, mînă apa la moara vrăjmașului oamenilor și al lui Dumnezeu.

Iubiți credincioși,

Noi toți am primit botezul în copilăria noastră cea mai fragedă. Să fim încredințați că sîntem botezați și bine botezați. Botezul nostru este pe deplin valid, pe deplin valabil. Noi nu avem trebuința, nici îngăduința să-l repetăm. A doua botezare, al doilea botez, sau cu alte cuvinte rebotezarea este o cumplită rătăcire. Propovăduirea apostolică în această privință este clară și hotărîită: „Siliți-vă, să păziți unitatea Duhului, întru legătura

păcii. Este un singur Trup (Biserica) și un singur Duh... Este un Domn, o credință, un botez, un Dumnezeu și Tatăl tuturor, Care este peste toate și prin toate și întru noi toți" (Efes. 4, 3-6). Unitatea este de la Dumnezeu și pe cât de plăcută lui Dumnezeu, pe atât de folositoare nouă, ca creștini și ca popor.

Dezbinarea este de la diavolul și pe cât de urgentă de Dumnezeu, pe atât de mult păgubitoare societății. „Iar de întrebările nebune... de disputele și de sfădirile privitoare la lege, ferește-te căci sînt nefolositoare și deșarte. De cel ce aduce dezbinări, de omul eretic, după înțîia și a doua mustrare, depărtează-te, știind că unul ca acesta s-a abătut și a căzut în păcat, fiind singur de sine osîndit" (Tit 3, 9—11).

Biserica noastră strămoșească este „stîlpul și temelie adevărului" (I Tim. 3, 15). În sînul ei, al Bisericii, în casa lui Dumnezeu, se cade să se nască și să crească „omul cel nou, cel zidit după Dumnezeu în dreptate și în sfințenia adevărului" (Efeseni 4, 24).

În sînul Bisericii se cade să crească mereu, prin fapte bune, și prin virtuți „făptura cea nouă" (II Cor. 5, 17), pînă va ajunge „la înălțimea staturii plinătății lui Hristos" (Efes. 4, 13).

În zilele noastre în patria noastră dragă, cînd eforturile susținute ale tuturor fiilor ei sînt îndreptate spre o nouă viață mai luminoasă, mai îmbelșugată, mai pașnică, chemarea noastră de creștini spre înnoire găsește climatul prielnic pentru dezvoltarea nestingherită.

Bunul Dumnezeu să vă ajute a străbate sfintele sărbători ale Crăciunului, ale Anului nou și ale Botezului Domnului, cu pace, cu sănătate, cu înaltă bucurie și să le ajungeți întru mulți și fericiți ani.

Nașterea lui Hristos să vă fie de folos, de mult folos!

Al vostru voitor de bine și pentru toți pururea rugător,

† TEOFIL

Episcopul Clujului

Data în reședința noastră episcopală din Cluj, la praznicul Crăciunului din anul 1970.

† TEOCTIST

*DIN ÎNDURAREA LUI DUMNEZEU EPISCOP
AL ARADULUI ȘI LOCTIITOR DE EPISCOP
AL DE DUMNEZEU-PĂZITEI EPARHII A ORADIEI*

*Preaiubitului Nostru cler și tuturor dreptmăritorilor creștini
din această Eparhie, har, milă și pace de la Dumnezeu-Tatăl și
de la Mântuitorul nostru Iisus Hristos, iar de la Noi arhierească
binecuvântare.*

*„Hristos se naște, măriți-L,
Hristos din ceruri, întâmpinați-L,
Hristos pe pământ, înălțați-vă!”*

Iubiți fii duhovnicești,

Cu inima plină de dragoste părintească, întâmpinăm împreună cu voi toți ziua sfântă în care Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos s-a născut din Sfânta Fecioară Maria și de la Duhul Sfânt pentru mântuirea noastră. Întruparea Sa cea mai presus de fire și de cuvânt, acum aproape două mii de ani în modesta iesle din Betleem, a fost însoțită de alaiul și cântarea îngerilor, de vestirile și veghea păstorilor și de darurile alese ale neobosiților magi din Răsărit.

Frumusețile negrăite ale Nașterii Domnului, zugrăvite de către Sfinții Evangheliști, le simțim și le trăim an de an, prin înaripatele imne ale sfintei noastre Biserici, prin versurile măiestrite ale străbunelor noastre colinde și prin bogăția de datini

strămoșești care însoțesc venirea pe pământ a Pruncului Iisus.

Pe El ni L-a vestit de demult, văzătorul de cele dumnezeiești Proorocul Isaia cînd zice: „**Prunc s-a născut nouă și s-a dat nouă . . . Sfetnic minunat . . . Domn Păcii**“ (9, 5), iar psalmistul David, cel luminat de razele grăirii de cele cerești, ni-L înfățișează ca fiind „împodobit cu frumusețe mai mult decît fiii oamenilor, vărsîndu-se darul din belșug pe buzele Sale și pentru aceasta L-a binecuvîntat pe El Dumnezeu în veac“ (44, 3).

Sărbătorind drept aceea, după cuviință, Praznicul Întrupării Domnului, mărturisim năzuințele și dorul nostru duhovnicesc nestins în părășia acelorași frumuseți dumnezeiești, hărăzite nouă tuturor prin cinstirea chipului nostru cel pămîntesc de către Fiul lui Dumnezeu. Nașterea Sa este cheazășia neclintită a rostului sfînt pe care-l avem ca fii ai Bisericii Mîntuitorului Hristos: să devenim mai buni, să urcăm mai sus pe treptele virtuților, să devenim făpturi noi. Către înfăptuirea acestora ne cheamă și cîntarea care glăsuiește: „Hristos se naște, măriți-L, Hristos din ceruri, întîmpinați-L, Hristos pe pămînt, înălțați-vă!“

Biblioteca Mitropolitană Sibiu
Dreptmăritori creștini,

În Simbolul nostru de credință, mărturisim că Fiul lui Dumnezeu „s-a făcut om“, coborînd pe pămînt „pentru noi oamenii și pentru a noastră mîntuire“. Nașterea Sa la Betleem, din Sfînta Fecioară Maria, este un fapt care s-a împlinit după ce, ca „Lumină din Lumină și ca Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat“, Fiul lui Dumnezeu s-a născut din Tatăl „mai înainte de toți vecii“. Această mărturisire cuprinde în sine două adevăruri de credință:

Cel dintîi adevăr privește existența, ființa și lucrarea Sa „mai înainte de a fi lumea“ (Ioan 17, 5), adică de dincolo de timp, mai înainte de a se fi pus început tuturor „celor văzute și nevăzute“, precum lămurit ne arată Sfîntul Apostol Pavel cînd spune: „**Prin El s-au făcut veacurile**“ (Evrei 1, 2), „**întru El s-au zidit toate, cele din ceruri și cele de pe pămînt, cele văzute și cele nevăzute . . . toate printr-Însul și pentru Dînsul s-au făcut; El este mai înainte de toate și toate prin El sînt așezate**“ (Col. 1, 16-17).

Al doilea adevăr de credință se îndreaptă către existența, ființa și lucrarea în lume a Fiului lui Dumnezeu, venirea Sa pe pămînt la „plinirea vremii“, luînd trup omenesc din trupul

neprihănit al Sfintei Fecioare Maria și astfel s-a făcut „Fiu al Fecioarei și Fiu al Omului“, precum ne încredințează dumnezeieștile Scripturi. Scopul coborîrii pe pămînt și al lucrării Sale l-a arătat însuși Mîntuitorul Hristos prin cuvintele: „**Dumnezeu n-a trimis pe Fiul Său în lume ca să judece lumea, ci ca lumea să fie mîntuită prin El**“ (Ioan 3, 17); „**Fiul Omului n-a venit ca să piardă sufletele oamenilor, ci să le mîntuiască**“ (Luca 9, 55); „**N-am venit să judec lumea, ci ca să mîntuiesc lumea**“ (Ioan 12, 47).

Venind în lume pentru mîntuirea noastră și împlinind făgăduința dată la izgonirea strămoșilor noștri din rai, Mîntuitorul a înnoit întreaga fire, a zidit toată făptura, ne-a slobozit din legăturile păcatului și ale morții, ne-a sădit în suflete simțămîntul de fii ai Părintelui ceresc și deci datoria sfîntă de a ne iubi unii pe alții cu iubirea cu care El ne iubește. Laudele închinare praznicului înfățișează măreția Nașterii Domnului în graiuri ca acestea: „**Auziți munți și dealuri și laturile cele dimprejur că Hristos, ca un iubitor de oameni, vine să mîntuiască pe cel zidit de El. Auzi cerule și ascultă pămîntule, că iată Fiul și Cuvîntul lui Dumnezeu-Tatăl merge să se nască din Fecioară ! Betleeme, bine te împodobeste, deschide-ți porțile Edene, că Cel ce este de-a pururea se face ceea ce nu a fost și Ziditorul a toată făptura cu străin chip se zidește. În laude să glăsuim, în cîntări să cîntăm; ivitu-s-a arătarea lui Hristos, proorociile au luat sfîrșit . . . Să răsunе munții și văile să se veselească ! Toată făptura să slăvească pe Domnul Cel ce s-a născut**“ (**Minei pe luna decembrie, ziua 24**).

Toată această tresăltare de bucurie pe care o trăim nu numai noi, ci parcă întreaga fire, dobîndește lumini și înțelesuri noi, privită și apreciată prin adevărul întrupării Domnului Iisus Hristos. „**El s-a arătat, ne învață Sfîntul Apostol Petru, în anii cei mai de pe urmă pentru noi**“ (I Petru 1, 20), slujindu-se în acest scop de zidirea Sa reprezentată de Sfînta Fecioară care smerită s-a supus voii lui Dumnezeu, răspunzînd bunei vestiri a Arhanghelului Gavriil: „**Fie mie după cuvîntul Tău**“ (Luca 1, 38). De aici izvorăște această plenitudine de bucurie, de slavă și de înălțare, de părtășie la tot ceea ce ne înconjoară, mulțumire pe care o trăim în clipele cînd ni se vestește că „Hristos se naște măriți-L, Hristos din ceruri, întîmpinați-L !“

Iubiți credincioși,

Apropierea de noi a lui Dumnezeu cel în Treime lăudat, prin PruncuI Iisus, se săvîrșește nemijlocit într-o iesle modestă, care se preface în tron plin de strălucire al Celui preaînalt. Fiul lui

Dumnezeu ia chipul Său și asemănarea noastră, ca noi să luăm chipul Său și să ne înălțăm prin fapte și virtuți pînă la asemănarea cu El. Venind într-un chip atît de apropiat, El caută loc de sălășluire în inima fiecăruia dintre noi, iar Cuvîntul vieții pătrunde pînă în cele mai tainice unghiuri ale înțelegerii noastre, încolțind acolo și făcînd să crească și să rodească dragostea cea dumnezeiască, conștiința cinstirii și demnității ființei noastre, valoarea și scopul vieții atît de scumpe, deoarece ea nu este numai a noastră, ci și a Aceluia care ne-a dăruit-o și care voiește ca acest suprem dar să fie neconținut înfrumusețat.

Nu numai prin învățătura și opera Sa, Mîntuitorul a arătat că scopul întrupării Sale este răscumpărarea și fericirea neamului omenesc, ci și prin chipul în care și-a trăit El propria viață și a știut să zugrăvească modul celor mai potrivite căi prin care toți cei ce cred în El pot izbuti să-și întocmească viața spre a deveni luminoasă și vrednică a fi trăită. În această privință, cuvintele Sale au străbătut veacurile: „Eu am venit ca lumea viață să aibă și încă din belșug. Păstorul cel bun viața și-o pune pentru oile sale“ (Ioan 10, 10—11). „Fiul Omului n-a venit să l se slujească, ci ca El să slujească și să-și dea viața răscumpărare pentru mulți“ (Matei 20, 28).

Prin firea lor, oamenii sînt hărăziți să-și trăiască viața unii lîngă alții, să se sprijine unii pe alții, să se bucure împreună și la nevoie, să-și împărtășească și durerea. Încă de la zidirea omului, Creatorul a zis: „Nu este bine să fie omul singur pe pămînt“ (Facere 2, 18). Obștea, poporul, națiunea, sînt stări și trepte ale vieții oamenilor voite și rînduite de Dumnezeu pentru prosperitatea și fericirea lor. Este, de aceea, firească trebuința ca omul să-și potrivească viața sa cu aceea a semenilor săi care laolaltă alcătuiesc familia cea mare a poporului și a neamului, încredințat că astfel se poate da frumusețe și un sens superior vieții. În felul acesta se înfăptuiește marea și nemuritoare virtute a dragostei evanghelice, iar roadele duhului, recomandate atît de stăruitor de Sfîntul Apostol Pavel — și care sînt: „Dragostea, bucuria, pacea, bunătatea, îndelunga-răbdare, facerea de bine, credința, blîndețea, înfrînarea poftelor, curăția“ (Gal. 5, 22—23) — își dobîndesc adevărata lor strălucire. Tot astfel, dăm mărturie nezdruncinată că sîntem nu numai închinători, ci și împlinitori ai voii sfinte a Mîntuitorului Hristos, Care ni se adresează mereu zicînd: „Întru aceasta vor cunoaște toți că sînteți ucenicii Mei, dacă veți avea dragoste unii față de alții“ (Ioan 13, 35).

Călăuzindu-ți viața după lumina învățăturii Mîntuitorului și

potrivindu-ți gîndurile și faptele în razele „Soarelui dreptății”, cum cîntăm în aceste luminate zile, înseamnă a vedea în fiecare semen oglindită icoana Sa, chipul și privirea Sa, așteptînd aurul credinței celei adevărate, smirna cea bine mirositoare a dragostei frățești și tămîia jertfelniciei și dăruirii care se înalță pînă la tronul lui Dumnezeu. Împlinirea acestor năzuințe trebuie să fie pentru noi toți izvorul și temeiul bucuriilor ce le trăim în aceste luminate zile de Praznic. Împreună cu marele Apostol Pavel, vă îndemn, iubiții mei, **„să împliniți bucuria mea, ca să gîndiți la fel, avînd aceeași iubire, un suflet și aceeași cugetare”** (Filip. 2, 2). Solia unității în credință și lucrare a constituit de-a lungul veacurilor o poruncă și o strădanie scumpă pentru fiii și slujitorii sfintei Biserici, rîvnitoare să realizeze cuvîntul Marelui ei **„Ca toți să fie una”** (Ioan 17, 21).

Această strădanie nu și-ar ajunge scopul sublim, dacă noi n-am cuprinde în grija și dragostea noastră însuși poporul și țara noastră, a cărei propășire și înflorire s-a sprijinit și se sprijină atît de rodnic pe munca avîntată și creatoare a tuturor fiilor ei. Ideile de slujire, de într-ajutorare, de dăruire și devotament au dobîndit în viața poporului nostru lumini izvorîte din cele mai curate și nobile convingeri. În fața primejdiilor și a prăpădului dezlănțuit de inundațiile catastrofale din primăvara acestui an s-a înălțat o dată cu sute de kilometri de diguri, bărbăția neînfricată a mulțimilor — tineri și vîrstnici — care, deseori, cu trupurile lor au zăgăzuit furia apelor. Ca dintr-un singur om a țîșnît simțul solidarității obștești, spiritul de dăruire, care pentru salvarea vieților și a bunurilor a mers pînă la eroism și pînă la jertfirea vieții proprii. Cronicile au înregistrat nume de eroi și fapte care au pus în lumină alesele virtuți din care este alcătuită ființa morală a poporului nostru și care au atras atenția și prețuirea întregii lumi. La același loc de cinste se înscrie optimismul și hărnicia depusă pentru reșezarea vieții pe făgașul ei firesc, care, cu sprijinul Conducerii noastre de Stat, a ajuns să fie pe deplin îndeplinită.

E de la sine înțeles că pentru continua înflorire a scumpei noastre țări, se cuvine ca toți să ne sporim eforturile, avînd deplina încredințare că aportul fiecăruia dintre noi slujește păcii, prosperității și bunăstării obștești.

Iubiții mei fii duhovnicești,

„Fericiți sînt ochii voștri că văd și urechile voastre că aud; adevăr grăiesc vouă că mulți prooroci și drepti au dorit să vadă

cele ce voi priviți și n-au văzut, și să audă cele ce voi auziți și n-au auzit" (Matei 13, 16—17). Rostite de Mântuitorul nostru Iisus Hristos, cuvintele acestea dobândesc astăzi o însemnătate deosebită. Într-adevăr, profeții și dreptii vremurilor de demult care prin sfânta luminare de sus au cunoscut taina despre Mesia-Răscumpărătorul, l-au descris chipul și lucrarea în lume, unii zugerându-I nașterea, alții minunile, sau moartea și jertfa cea mîntuitoare; toți și-au încheiat pămînteasca lor viață fără să se fi învrednicit să-L vadă și să-L asculte, trecînd în cealaltă lume fără împlinirea acestei dorințe.

Iar noi, cinstind Nașterea Sa, cu ochii credinței îl vedem astăzi Prunc dumnezeiesc în preajma Betleemului și, asemenea magilor din Răsărit, ne închinăm Lui ca Domnului și Dumnezeuului nostru. Cu ochii și cu urechile inimii îl vedem și îl ascultăm, asemenea părinților noștri de-a lungul veacurilor, vestind tuturor pacea, adevărul și dreptatea, iubirea, jertfelnicia, înțelegerea și frățietatea. Avînd noi negrăita bucurie de a-L cunoaște, toate acestea trebuie să strălucească în viața și în faptele noastre ale tuturor, ale celor ce cîntăm astăzi: „Hristos se naște, măriți-L, Hristos din ceruri, întâmpinați-L, Hristos pe pămînt, înălțați-vă!“

Să-L mărim prin credință și prin săvîrșirea binelui, prin muncă harnică și cinstită închinată binelui obștesc, păcii și înfloririi scumpei noastre patrii. Să-L întâmpinăm cu sufletele și cu inimile curate și pline de simțămîntul dragostei pentru toți semenii noștri. Să ne străduim a ne păstra continuu dreapta credință și să împodobim cu vrednicii viața noastră creștinească, înălțînd-o pe treptele desăvîșirii.

Cu aceste povățuiri, vă urez să petreceți sfintele sărbători ale Crăciunului, Anului nou și Bobotezei, în pace, cu sănătate și fericire dorind ca: „**Harul Domnului nostru Iisus Hristos, dragostea lui Dumnezeu-Tatăl și împărtășirea Sfîntului Duh să fie cu voi cu toți**" (II Cor. 13, 13).

Al vostru părinte duhovnicesc, de tot binele doritor și către Dumnezeu pentru toți pururea rugător,

† **TEOCTIST**

Episcop al Aradului,

și locțiitor de episcop al Oradiei

Data în reședința noastră eparhială, la praznicul Nașterii Domnului, anul mîntuirii 1970.

D U M I N I C A

— SINTEZA BIBLIC-TEOLOGICĂ —

Religia este dialog și confruntare între Dumnezeu și credincios. Confruntarea aceasta — ca să fie religie — trebuie să se legitimeze ca atare prin aceea că se realizează consecvent ca legătură mereu **favorabilă** Divinității și mereu **utilă** omului credincios. Religiozitatea — prin care se înțelege religia în flux de manifestare, în proces de erupție cuminte, de Dumnezeu încuviințată și de credincios practică — nu-și merită numele dacă îi agită sufletește pe credincioși, descumpănindu-i lăuntric, corupându-le dreapta judecată, încâlcindu-le afectele și, astfel, falsificându-le viața, urîțind-o. Această degradare a religiei — fanatism, exaltare religioasă (în fapt: pseudoreligioasă), sau oricum i-am spune — este act de profanare a religiei, ofensă adusă Ființei divine, nesocotire sau disprețuire a valorii și demnității omului.

Societatea — în astfel de cazuri — este în drept să se sesizeze, să demaște, să înfierceze, să curme rătăcirea care — prin revărsările ei inevitabile — încetează să mai fie problemă internă a respectivei grupări religioase și devine element de conturbare a armoniei sociale, a echilibrului vieții obștești. Hristos — adică și Biserica, al cărei Cap este El — se află în comuniune reală cu credincioșii care pot să fie niște entuziaști, dar nu exaltați, căci exaltatul face — cu știre sau în neștire — lucrul celui-rău. Mântuitorul — și, pe urmele Sale, Sfinții Apostoli — avertizează nu o dată asupra pericolozității exaltărilor pseudoreligioase. „Nu fiți piatră de poticneală“ (I Cor. 10, 25 urm.), — căci aceasta duce la „smintirea“ (derutarea) aproapei neavizată, de bunăcredință. Iar „smintirea“ altuia — spune Mântuitorul — este mai de condamnat (fiindcă este mai grea și mai rea) decât păcatul sinuciderii (vezi Matei 18, 6).

C re ș t i n ă t a t e a — toată, adică Biserica lui Hristos în feluritele ei ramificări confesionale care-i fărâmițează într-o formă sau alta unitatea dintru început — de cînd există ea, **serbează Duminica**, prăznuiește săptămînal, prin odihnă și rugăciune (cînd e cazul: chiar și prin muncă ce nu suferă amîinare fără să provoace daune) **această zi**.

Face același lucru — printr-un fenomen de consimțire tacită, care s-a concretizat pe de-a rîndul și în dispoziții de lege — o parte considerabilă, cea mai ridicată, a omenirii contemporane, chiar și acolo unde elementele ei componente nu se mărturisesc a fi creștine.

Părinți și scriitori bisericești de seamă (Sf. Varnava, Sf. Iustin Martirul și Filozoful, eruditul Clement Alexandrinul) și chiar istoriografii politeiști (Pliniu cel tînăr), **adeveresc** fără echi-voc **că primii creștini prăznuiau Duminica** — și nu Sîmbăta. Constantin cel Mare a legalizat doar o stare de fapt. Măsura luată de el este prin ea însăși dovadă că creștinii prăznuiau și **pînă atunci Duminica**. Împăratul cel (cinstit de Biserica lui Hristos ca fiind) „întocmai cu Apostolii“ n-avea nici un interes să introducă inovații în religia creștină. El a angrenat această religie — așa cum se profilase ea pe traseul a trei veacuri de eroică și rodnică existență înnoitoare — în practica supușilor săi, în viața cetățenilor imperiului roman dispuși să i se afilieze prin convertire și botezare.

*

Mărturiilor istorice-bisericești și celor ale istoriografiei profane romane, evocate mai sus, li se asociază firesc și autoritativ — cu deplină competență autoritativă, cu putere probatorie maximă — **mărturiile biblice**.

Noul Testament c o n s t a t ă c ă p r i m i i creștini prăznuiau — încă în veacul apostolic — D u m i n i c a.

Constatarea aceasta este prin ea însăși concludentă: o stare de fapt îndeobște acceptată ca atare, nu are nevoie de suport apologetic și nici măcar de confirmări dispozitive; ea se înregistrează ca atare, de ea se ia act — și atît ! **Serbarea Duminicii în veacul apostolic era o stare de fapt**. O practicau membrii Bisericii creștine la toate nivelele comunitare, Sfinții Apostoli inclusiv și, firește, ei în primul rînd. Ceea ce este acceptat îndeobște nu are nevoie nici de motivări competente, nici de confirmări autoritative. De aceea, în ce privește prăznuirea Duminicii nu avem în

Noul Testament altceva decît mențiuni răzlețe care atestă satisfăcător că această stare de fapt era îndeobște acceptată ca atare. To c m a i de aceea, aceste mențiuni răzlețe sînt mai prețioase decît cele mai savante demonstrații apologetice. Să le identificăm, examinăm și valorificăm precum cere mersul firesc al acestei expunerii.

1. Învierea Domnului este culminația Jertfei răscumpărătoare de pe Golgota, încheierea spectaculoasă a planului de mîntuire făurit mai-nainte de veci de Tatăl ceresc și adus la îndeplinire de Fiul Său. Înriurirea ei a fost decisivă asupra Apostolilor: înfricații de pînă atunci, cutează; cei ce se ascundeau de frica persecutorilor ies la propovăduire convinși că trebuie să asculte de Dumnezeu mai mult decît de oameni, adică de sinedriști (cf. F. Ap. 4, 19—20). L-au văzut, l-au auzit...; simțurile nu-i înșelau; moartea a fost biruită; dumnezeirea Lui a fost astfel încă o dată — și cît de convingător! — dovedită. Dacă nu învia El, „zadarnică era credința“ Apostolilor (I Cor. 15, 14), zadarnică și credința altor creștini de nu importă cînd, de nu importă unde...

Dar Iisus a înviat: a înviat cu adevărat. Recunoștința primilor creștini față de Dumnezeu pentru tot ce s-a lucrat minunat prin (și cu) Fiul Său, dădea în clocot. Ea înregistra pînă și faptul — aparent: neesențial — că **Iisus a înviat „în ziua întâia a săptămîinii“** (Matei 28, 1; Marcu 16, 1—2; Luca 24, 1; Ioan 20, 1), și n-a pregetat a-l sublinia cu specială ținere de minte, care se revărsa în rugăciuni de mulțumită și de preamărire. L-a subliniat teoretic și factic, deopotrivă. **Teoretic**, prin înregistrări calendaristice de evidentă consonanță (vezi locurile mai sus indicate din Evangheliile canonice). **Factic**, prin înlocuirea zilei săptămînale de odihnă — a șaptea — cu ziua **întîia** (care urmează Sabatului mozaic).

Acest act de reprofilare calendaristică s-a săvîrșit firesc, fără zdruncin.

Sîntem încredințați pe deplin, apoi, că **Pogorîrea Duhului Sfînt** la 50 de zile după Înviere — adică: **tot în ziua întîia a săptămîinii** — a contribuit de asemenea la abandonarea Sabatului mozaic ca zi de odihnă și de rugă organizată (cult public, de obște) săptămînală, în favoarea zilei care face început săptămîinii.

Desprinderea lină a primilor creștini de Sabatul care nu era — sau: nu mai era — al lor, al celor convertiți dintre iudei,

trebuie să fi avut și rațiuni teologice lesne accesibile tuturor categoriilor de credincioși. Într-adevăr, Sabatul încheia lucrarea divină de **facere** (creare) a lumii, pe cînd Învierea din dimineața zilei întîia a săptămînii inaugura **refacerea** (recrearea — și recreerea) lumii corupte prin căderea în păcat, înnoirea ei. „Cele vechi au trecut; iată, s-au făcut noi“, — avea să declare, sentențios și irevocabil, Apostolul „neamurilor“ (în II Cor. 5, 17).

Pe de altă parte, așezămintele Vechiului Testament erau imperfecte și vremelnice, tranzitorii. Valabile doar „pînă la o vreme“ (Evrei 9, 10 și 10, 9), ele urmau să fie schimbate, primenite prin așezămintele Noului Testament, celelalte dovedindu-se expirate. Altcum, la ce ar mai fi instituit Dumnezeu așezămîntul Noului Testament dacă cel Vechi ar fi fost desăvîrșit? (cf. Evrei 8, 7 și Gal. 2, 21).

În sfîrșit, chiar Vechiul Testament prezicea așezarea (rînduirea, instituirea) **altei** zile de odihnă și sărbătoare săptămînală, după ce avea să vină Mesia (vezi Zaharia 3, 9—10 și 13, 1; vezi și Ieremia 31, 31—33; Psalm 110, 3; 118, 24).

Prima generație creștină — tînăra Biserică a lui Hristos — a și operat această schimbare. Dovezile există — și în Noul Testament. Ne vom reține asupra acestora...

2. Una din aceste dovezi este legată de miezul călătoriei a treia misionare a Sfîntului Apostol Pavel. Instalat la Efes pentru o misiune evanghelizatoare de durată neobișnuită — trei ani — în Epistola I-a către Corinteni (scrisă acolo, la anul 56), Sfîntul Pavel dispune (cu autoritatea apostolică pe care o deținea direct de la Mîntuitorul) — **ca în ziua întîia a săptămînii** (— exclusiv!) — să se efectueze colectarea de prinoase pentru sărmanii întreținuți caritabil de Biserica-Mamă din Ierusalim (cf. I Corinteni 16, 1—2).

Sf. Pavel ține să menționeze, cu acest prilej, că nu e vorba de-o dispoziție ocazională, cu efect limitat: înainte de aceea — pe o cale pe care n-o cunoaștem (desigur: prin curieri personali) — a luat aceeași dispoziție pentru colectele ce le efectuau „bisericele“ (locale, parohiale) din provincia Galatia (cf. I Cor. 16, 1).

Rațiunea luării unor astfel de măsuri, e evidentă: primii creștini erau disponibili pentru colectă desfășurată metodic, organizat, **în ziua întîia a săptămînii** deoarece **aceasta** — și nu Sabatul mozaic — era **ziua lor** de odihnă și sărbătoare săptămînală.

3. Exactitatea acestei deducții este confirmată de episodul pe care îl relatează Sf. Luca medicul — cu prospețimea și precizia martorului ocular — în F. Ap. 20, 5 urm. La înapoierea din a treia călătorie misionară, Sf. Pavel poposește „șapte zile“ (F. Ap. 20, 6) la Troas (Troada). Din **întregul** acestei săptămîni, tocmai „ziua întâia“ (idem 20, 7) a fost rezervată pentru „frîngerea pîinii“ împreună cu predică amplă, de durată — deci: pentru serviciul de cult obștesc. De ce? Deoarece în ziua întâia a săptămîinii erau disponibili creștinii din Asia Minor — ca și cei de pe continentul nostru (vezi I Cor. 16, 2) — **aceasta** fiind ziua lor săptămînală de odihnă și sărbătoare.

Este menționat apoi că astfel de servicii de cult se desfășurau „în biserică“ (I Cor. 11, 20—22), nu la templu (care se afla tocmai la Ierusalim — și numai acolo) și nici la sinagogile din diaspora. Și acesta este un indiciu — cu apreciabilă forță probatorie — că creștinii veacului apostolic sărbătoreau ziua întâia a săptămîinii, nu Sabatul mozaic.

4. Tot generația veacului apostolic a dat și **nume creștinesc** (consacrat prin uz onomastic de aproape două milenii) zilei întâia a săptămîinii. El apare în Apocalipsă (1. 10), unde Sf. Apostol și Evanghelist Ioan informează că descoperirile (revelațiile) consemnate în unica scriptură profetică a Noului Testament, Cerul a binevoit a i le împărtăși „în ziua Domnului (i kiriaki iméra, ἡ κυριακὴ ἡμέρα, care devine în latinește, **dies Domini**; mai târziu: **Domini dies, Domenica, Duminica**).

*

Întoarcerea (nu importă căror creștini) la prăznuirea Sabatului mozaic este pasibilă de rigorile sancțiunii pauline care imputa — cu mîhnire și vehemență — creștinilor din Galatia întoarcerea la „calendar“ iudaic, expirat (cf. Gal. 4, 9—11).

A serba astăzi, ca creștini, Duminica însemnează apoi a nu da uitării faptul că Mîntuitorul a împărtășit Apostolilor Săi cele mai mari daruri în zi de Duminică: puterea de-a ierta păcatele (Ioan 20, 19—23) și, la Cincizecime (tot Duminica!), deplinătatea darurilor Duhului Sfînt.

A serba astăzi, ca creștini, Duminica însemnează a ține seama de faptul că Mîntuitorul nu i-a cerut tînărului avut „păzirea“ Sabatului, ci a altor porunci (Matei 19, 16), deși călcarea Sîmbetei se sancționa la evreii biblici cu moartea (cf. Ieșirea 31, 14).

Peste tot, în Noul Testament se dau îndemnuri de-a păzi poruncile Decalogului — dar **niciodată** și a patra poruncă (Sabatul).

Se știe apoi că Mântuitorul a săvârșit vindecări în zi de Sabat (Matei 2, 10—13; Ioan 5, 1—17; 9, 1—6), fapt care i s-a imputat drept călcare („dezlegare”) a Sîmbetei (Matei 12, 10; Ioan 5, 18; 9, 16). A respins învinuirea declarînd fără echivoc că El este DOMN și al Sîmbetei (Matei 12, 18). Intenția de-a o înlocui cu serbarea **altei** zile — cînd aveau să fie împlinite condițiile corespunzătoare unei astfel de reforme — transpare deslușit din subtextul acestei declarații: cel ce este DOMN (dispunător absolut), poate face ce vrea cu ceea ce posedă.

*

În aceeași împrejurare, Mântuitorul a precizat că Sabatul a fost făcut „pentru om” (Marcu 2, 27), adică în beneficiul, în favoarea acestuia, nu invers.

Cînd anume?

Nu la Creație, ci mai tîrziu.

Spune Cartea Facerii (2, 2—3) că după cele 6 zile ale creației din nimic, Dumnezeu „s-a odihnit”... (șaba = a se odihni). **Porunca** de-a serba și oamenii Sabatul ca zi săptămînală de odihnă a fost dată mai tîrziu, abia sub Moise, cînd evreii — în drum din robia egipteană spre Canaan — străbăteau pustia Arabiei (vezi Ieșirea 16, 5—22; 20, 8—11; 31, 13—17; 35, 1—3). Ziua a șaptea, prin urmare, rămîne ziua în care Dumnezeu a încheiat opera — **u n i c ă** — de creare a lumii. „Odihna” lui Dumnezeu din acea zi durează — în acest înțeles — de-a pururi, deci și azi, deci pînă la sfîrșitul veacurilor. Sfințită întru amintirea facerii lumii și a eliberării din robia egipteană, cinstirea Sîmbetei a fost un așezămînt (exclusiv) al Vechiului Testament — un așezămînt de instituire ulterioară creării lumii și fără influență hotărîtoare asupra legăturii credincioșilor cu Dumnezeu. Concret: Niciunde nu citim că Noe, Avraam, Isaac, Iacob și alte personalități religioase ale evreilor biblici de talia lor, ar fi prăznuit Sabatul, nici că din această pricină patriarhii Vechiului Testament ar fi avut oarecare prejudicii de natură să le aducă dezagrementele care decurg din dizgrația divină.

Se adeverește și prin aceasta că nu timpul este factorul determinant în materie de prăznuire, ci semnificația serbării și indicele ei de trăire religioasă-morală. Timpul, **d a t a** unei prăzniri e ceva convențional, e în funcție, între altele, de fuserile orare

al planetei noastre; **conținutul** ei spiritual are caracter instituțional; **trăirea** religioasă-morală a serbării, desfășurarea ei periodică este act de cult. Altfel spus: păcat ar fi dacă n-am serba nici o zi a săptămânii.

În orice caz, majoritatea covârșitoare a creștinilor — care serbează Duminica — nu are a-și face nici un reproș din această pricină, deoarece este bine — și definitiv — stabilit că înlocuirea Sabatului cu ziua întâia a săptămânii **a fost sugerată și voită de Mântuitorul și adusă la îndeplinire de Sfinții Apostoli, cu consimțământul total și bucuros al primilor creștini**, spre satisfacția deplină a lor — și a noastră, a celor de azi. N-am putea înțelege niciodată, bunăoară, de ce în ziua Cincizecimii Sfinții Apostoli (și cei împreună cu ei) erau întruniți „toți laolaltă“ (F. Ap. 2, 1) dacă a cea zi — întâia a săptămânii — n-ar fi fost încă de-atunci ziua de sărbătoare săptămânală a celor ce credeau în Hristos și îl urmau întru toate.

*

Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos a respectat Legea mozaică, văzînd în ea — cum și este — o instituție divină. A respectat și cultul mozaic, precum se știe. Dar El n-a fost numai **practicant** pilduitor al cultului iudaic, ci și **reformat** al acestuia. E ceea ce dovedește, între altele, modul de trecere lină, fără convulsii (păgubitoare sau cel puțin iritante pentru obștea credincioșilor), de la Sabatul mozaic la Duminica creștină. Obîrșia prăznirii acesteia urcă pînă la El: Cel mai proeminent eveniment al istoriei mîntuirii — Învierea — a avut loc în „ziua întâia a săptămânii“, **Duminica**.

Creștinătatea nu uită acest lucru și nu-l minimizează.

Înainte de Înălțare, Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos a făcut Sfinților Apostoli această făgăduință: „Iată, eu (voi fi) cu voi în toate zilele, pînă la sfîrșitul veacului“ (Matei 28, 20). Biserica a interpretat această făgăduință ca vrere a Fiului lui Dumnezeu. De aceea, ea dintru început, a manifestat preocuparea de a face simțită prezența spirituală, nevăzută — dar reală și permanentă — a Mântuitorului în viața credincioșilor. În acest scop, ea a căutat să întrețină vie amintirea vieții, a învățăturii și faptelor Domnului (și ale sfinților) în obștea credincioșilor prin aniversarea (respectiv: comemorarea) lor periodică.

Omenirea nu poate trăi fără sărbători. Valoarea lor au înțeles-o nu numai credincioșii creștini, ci și adepții altor religii, — precum și cei fără religie. Budhiștii, spre exemplu, au purces

la drum, între alte, cu o ostilitate declarată față de sărbători. Au sfârșit prin a le avea ei înșiși. În Creștinism, protestanții și-au îmbogățit calendarul, încet-încet, cu mult mai multe sărbători decît ar fi vrut ctitorii feluritelor lui ramuri.

Pentru omul credincios, sărbătorile sînt prilejuri de amplă și profundă respirație spirituală. Ele odihnesc trupul și primenesc sufletul.

Pentru orice om, sărbătorile sînt și — sau, dacă nu crede, cel puțin — zile de odihnă a trupului, răgazuri oferite vieții personale de a se fortifica și înviora, — și, deci, de-a asigura prestațiilor creatoare individuale și colective un indice calitativ ridicat și un volum productiv sporit.

Programarea calendaristică a sărbătorilor trebuie să fie rezonabilă. Altcum, el pot dăuna echilibrului social prin îngreunarea aducerii la îndeplinire a programelor de desfășurare și dezvoltare a vieții economice.

Noi, slujitorii și credincioșii Bisericii Ortodoxe Răsăritene — ca și majoritatea covârșitoare a celorlalte Biserici creștine — ne-am silit pe cît am putut să păstrăm prăznuirea săptămînală a aceleiași zile de odihnă și rugăciune: **D u m i n i c a**.

Putem face acest lucru binecuvîntat depistînd confuziile și limpezindu-le cu neistovită dragoste de credință și cu cel mai deplin respect față de datele obiective ale adevărului religios relevant.

Pr. Dr. GRIGORIE MARCU

Profesor la Institutul Teologic Universitar, Sibiu

MENȚIUNE BIBLIOGRAFICĂ

- *BIBLIA din anul 1968.*
- *Învățătura de credință creștină ortodoxă* din 1952, — tipărită cu aprobarea Sfințitului Sinod și cu binecuvîntarea și purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.
- *Catehismul creștinului dreptcredincios*, tipărit cu osîrdia și binecuvîntarea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Iustin al Ardealului. Sibiu 1956.
- Prot. prof. Dr. Petru Deheleanu; *Manual de Sectologie*. Arad 1948. Lucrare fundamentală pentru probleme controversate, caracterizată prin amploare și erudiție teologică.
- M. A. Calnev: *Combaterea sectelor raționaliste*. 12 broșuri. 1925—1928.
- Dr. Grigorie Gh. Comșa: *Simbăta și Duminica*. București 1923.
- Pî. Al. N. Constantinescu: *Sectologie*. Ed. III. București 1935.
- Icon. Const. Nazarie: *Duminica, Botezul și Ierarhia bisericească*. București 1910.
- *Idem*: *Combaterea principalelor învățături adventiste*. București 1913.
- Arhim. Dr. Iuliu Scriban: *Origina Duminicii*. București 1921.
- Pr. Dr. Sebastian Stanca: *Pocăiții*. Cluj 1913.
- Paul Scheurlen: *Advenștiții*. Trad. de Al. N. Constantinescu. Ed. I: Brăila 1923; ed. II: București 1926, — precum și studiile de revistă ale lui Ene Braniște („Studii Teologice”, 1951, nr. 1—2; 1952, nr. 7—8; „Glasul Bisericii”, 1962, nr. 11—12; „Studii Teologice”, 1963, nr. 3—4); D. Belu („Mitropolia Moldovei și Sucevei”, 1957, nr. 3—4); Diaconul Nicolae („Mitropolia Banatului”, 1954, nr. 8—10) și Aurel Grigoraș („Studii Teologice”, 1965, nr. 5-6).

ÎN LEGĂTURĂ CU MITROPOLITUL TEOCTIST AL TRANSILVANIEI

Recent, Dl Gh. Anghel, de la Muzeul județean din Alba-Iulia, a publicat trei studii care ridică noi probleme legate de trecutul vechii Mitropolii a Transilvaniei cu reședința în Alba-Iulia.¹

Cele trei studii au apărut în urma descoperirii unei pietre de mormânt cu o inscripție slavonă, în zidul turnului bisericii din Alba-Iulia-Maieri. Este știut că această biserică a fost construită, începînd cu anul 1715, din materialele provenite din dărîmarea vechii Mitropolii din Alba-Iulia. Cu acest prilej, a fost zidită pe latura de vest a turnului, în stînga intrării, și piatra de mormânt cu inscripția slavonă de care se ocupă Dl Gh. Anghel în cele trei studii.

Inscripția are următorul cuprins, în traducere românească: „A răposat roaba lui Dumnezeu Burde Ana din țară din Hănedoară și cu fiica ei Safira, în zilele lui Bethlen Gabriil crai, în timpul episcopului chir Theoctist... preot chir Gheorghie, în anul (7131) iar (de la nașterea Domn(ului) 1622, luna decembrie 26 zile. Jupanîța lui Alexe“.

Din inscripție reiese că în acest timp (1622) păstorea ca mitropolit în Alba-Iulia un Teoctist. După cercetările de pînă acum, scaunul mitropolitan al Transilvaniei, cu reședința la Alba-Iulia, a fost ocupat, după *Ioan de la Prislop* (1585 — c. 1601), de mitropolitul *Teoctist*, amintit în cronica preotului Vasile din Scheii Brașovului și în cronica preotului Radu Tempea II, în anul 1606. În acest an, mitropolitul Teoctist al Transilvaniei, împreună cu mitro-

1 Gh. Anghel, *Pe marginea unei inscripții feudale din Transilvania*, în *Revista Muzeelor*, anul IV, nr. 3, 1967, p. 274—276; *Biserica din Maieri și Mitropolia lui Mihai Viteazul din Alba-Iulia*, în *Studii și articole de istorie*, IX, 1967, p. 225—234; *Un episcop necunoscut în scaunul Bălgradului în prima jumătate a secolului XVII?*, în *Mitropolia Ardealului*, an. XV, nr. 1—3, 1970, p. 167—171. Nu înțelegem de ce a fost necesară republicarea studiului din *Revista Muzeelor* și în *Mitropolia Ardealului* (avînd doar cîteva completări în partea finală).

politul Luca (zis Cipru) al Ungrovlahiei, au îndepărtat din slujbă pe preotul Neagoslav de la biserica Sfântul Nicolae din Scheii Braşovului, venit aici din Ţara Românească.² Cel mai autorizat istoric al Bisericii româneşti din Transilvania, Ştefan Meteş, a socotit că păstoria mitropolitului Teoctist a durat pînă prin 1614, iar în 1615 i-a urmat un nou mitropolit şi anume Teofil de la Prislop, care a păstoria pînă prin 1620. Acestui Teofil i s-a încredinţat din partea principelui Gabriel Bethlen, la 21 februarie 1615, dreptul de a păstori şi asupra comitatelor Turda, Dobîca, Solnocul din lăuntru, Solnocul de mijloc, Maramureş, Crasna şi Bihor, adică peste teritoriul Episcopiei Vadului.³ Părerea istoricului Ştefan Meteş a fost împărtăşită apoi şi de alţi istorici şi cercetători, care s-au ocupat cu trecutul Bisericii transilvănene.⁴

După Teofil, ar fi urmat în scaunul mitropolitan din Alba-Iulia (Bălgrad) mitropolitul *Dosoftei*, originar (sau călugărit) în Moldova. Acesta nota pe o Evanghelie slavonă în manuscris, la 21 aprilie 1622: „eu vlădica Dosoftei ce am fost în Roman şi Huşi şi mai mare peste toate mînaştirile ţării Moldovei, aşijderea vlădică în Ardeal şi în Maramureş; şi am fost în ținutul Sacmarului pînă în Dobriţin“...⁵ Această însemnare a făcut pe istoricul Ştefan Meteş să pună începutul păstoriei lui Dosoftei în anul 1622.⁶

Mitropolitul Dosoftei a rămas în istoria Bisericii noastre ca un vrednic ierarh, prin faptul că la 4 iunie 1627 a convocat un sinod la Alba-Iulia, care a luat mai multe măsuri privitoare la viaţa morală a preoţilor şi credincioşilor.⁷ Lui Dosoftei i-a urmat mitropolitul *Ghenadie* (în mirenice Gheorghe) de Brad, întîlnit pentru prima oară într-un act din 17 octombrie 1627. În acelaşi timp, mai precis la 10 noiembrie 1627, este întîlnit şi mitropolitul Dosoftei, care trimitea o scrisoare din Braşov egumenului Nil de la mînaştirea Bisericieni din Moldova. Aceasta înseamnă că el s-a retras din scaun — sau a fost înlăturat — în perioada 4 iunie — 17 octombrie 1627.⁸

Deci pînă acum, în general, s-a considerat că şirul mitropoliţilor de Alba-Iulia, în primele decenii ale secolului XVII a fost următorul: Ioan de la

2 Radu Tempea, *Istoria sfintei biserici a Şcheilor Braşovului*. Ediţia Octavian Şchiau şi Livia Bot, Bucureşti 1969, p. 60 şi 196.

3 Ştefan Meteş, *Istoria Bisericii şi a vieţii religioase a românilor din Transilvania*, vol. I, ed. II, Sibiu 1935, p. 89—90, 185 şi 506. Diploma de numire din 1615 la Nicolae Dobrescu, *Fragmente privitoare la Istoria Bisericii Române*, Budapesta 1905, p. 19—22.

4 Gh. Moisesescu, Şt. Lupşa şi Al. Filipaşcu, *Istoria Bisericii Române*, vol. I, Bucureşti 1957, p. 361; Mircea Păcurariu, *Legăturile Bisericii Ortodoxe din Transilvania cu Ţara Românească şi Moldova*, Sibiu 1968, p. 14; Ioan Floca, *Originile dreptului scris în Biserica Ortodoxă Română*, Sibiu 1969, p. 37. Istoricul I. Lupuş, independent de Şt. Meteş, a pus între urmaşii lui Ioan de la Prislop şi pe vlădica Teofil de la Prislop, cf. Dr. Ioan Lupuş, *Istoria bisericească a românilor ardeleni*, Sibiu 1918, p. 54—55.

5 *Arhivul pentru filologia şi istoria*, Blaj 1867, p. 781.

6 Ştefan Meteş, *op. cit.*, p. 185 şi 506.

7 *Ibidem*, p. 484—487 şi Dr. Ioan Lupuş, *op. cit.*, p. 56—58.

8 Şt. Meteş, *op. cit.*, p. 188.

Prislop (1585—c. 1601), Teoctist (înainte de 1606—c. 1614), Teofil (c. 1614—c. 1620), Dosoftei (1622—1627) și Ghenadie de Brad (1627—† 3 septembrie 1640).

Iată însă că inscripția descoperită recent în biserica din Alba-Iulia-Maieri atestă un mitropolit cu numele Teoctist în anul 1622. Dl Gh. Anghel consideră că este vorba de un al doilea mitropolit cu numele Teoctist, care a păstorit între Teofil de la Prislop și Ghenadie de Brad.

Părerea noastră este însă alta. *Credem că Teofil de la Prislop nici nu a fost mitropolit al Transilvaniei* (cu reședința la Alba-Iulia), căci nu avem nici un document și nici o dovadă sigură în acest sens. Din diploma de numire dată de principele Transilvaniei Gabriel Bethlen (1613—1629), la 21 februarie 1615, reiese că el a fost numit episcop peste comitatele Turda, Dobâca, Solnocul din lăuntru, Solnocul de mijloc, Maramureș, Crasna și Bihor, deci teritorii care au aparținut întotdeauna de Eparhia Vadului.⁹ Diploma de numire a episcopului Eftimie de Vad, din 1 iunie 1623, înșiră aceleași comitate.¹⁰

Așadar, mitropolitului Ioan de la Prislop i-a urmat mitropolitul Teoctist, întâlnit pentru prima oară în martie 1606 în cronicile preoților brașoveni Vasile și Radu Tempea II, în legătură cu neînțelegerile ivite la biserica Sf. Nicolae din Schei.¹¹ Cronicarul sas Andrei Hegyes arată că la 26 august 1615 a mers din nou la Brașov „vlădică din Bălgrad“, pentru a potoli niște neînțelegeri ivite între preoții Constantin și Stan de la biserica Sf. Nicolae. A rămas în Brașov câteva zile. Acest vlădică a fost desigur Teoctist, cum credea și Ștefan Meteș într-un studiu mai vechi (și nu Teofil).¹²

Mitropolitul Teoctist a păstorit la Alba-Iulia până după 1622, an în care este pomenit de inscripția din biserica din Maieri. Probabil a păstorit și după 1622, până către 1626, când e amintit pentru prima oară, într-un document sigur, mitropolitul Dosoftei, care cumpăra în acel an moșia Beca, în hotarul comunei Galtiu (jud. Alba).¹³ Însemnarea de pe Evanghelia slavonă din 1622 nu ne îndreptățește să afirmăm că el era atunci mitropolit în Alba-Iulia, căci el scrie limpede că a fost „vlădică în Ardeal și în Maramureș și am fost în ținutul Sacmarului până la Dobrițin“. Părerea noastră este că înainte a fost episcop de Vad și Maramureș, poate după Teofil de la Prislop (1615—c. 1620)

9 N. Dobrescu, *op. cit.*, p. 19—22.

10 *Ibidem*, p. 23—25.

11 Cf. nota 2.

12 Cf. Ștefan Meteș, *Cronica popei Vasile din Scheii Brașovului*, în rev. *Drum drept*, București, an I, nr. 3, 1913, p. 183, n. 3.

13 Dr. Augustin Bunea, *Vechile episcopii românești a Vadului, Geoagiului, Silvașului și Bălgradului*, Blaj 1902, p. 80.

sau după Augustin (c. 1621), căci dacă era mitropolit în 1622, s-ar fi intitulat: „mitropolit chir Dosoftei a Bălgradului și a toată țara Ardealului și a Ungariei“ sau: „Dosoftei cu mila lui Dumnezeu vlădică de Bălgrad și a toată țara“, cum se intitula mai târziu.¹⁴ S-ar putea însă ca el să fi fost vicar al mitropolitului Teoctist, care era destul de bătrîn, căci Socotelile Brașovului pomenesc, la 26 martie 1620, pe „Vlădica al doilea“ din Bălgrad, fără ca să-i dea numele.¹⁵ Retragera sau înlăturarea sa din scaunul mitropolitan, în 1627, credem că s-a datorat sinodului convocat de el la 4 iunie 1627, care a avut ca scop îmbunătățirea vieții morale-religioase a clerului și credincioșilor, lucru ce nu va fi convenit principelui Gabriel Bethlen. Urmașul său a fost mitropolitul Ghenadie de Brad, care s-a intitulat pentru prima dată „arhiepiscopul scaunul Bălgradului, al Vadului, al Orăzii, al Sătmăruului și a toată țara Ardealului“. ¹⁶ Deci, el a fost primul care a inclus în eparhia sa și teritoriul fostei eparhii a Vadului. Mitropolitul Ghenadie, ca mirean Gheorghe, nu este altul decît acel „preot chir Gheorghe“, pomenit în inscripția din Alba-Iulia-Maieri.

Părerea noastră că Teofil de la Prislop n-a păstorit la Alba-Iulia ca mitropolit, ne-o întemeiem și pe considerentul că Petru Maior nu-l amintește în *Istoria sa bisericească*.¹⁷ Samuil Micu de asemenea nu-l amintește în lucrările sale privitoare la trecutul Bisericii transilvănene.¹⁸ Timotei Cipariu, de asemenea, așază în lista mitropoliților din Alba-Iulia, după Ioan de la Prislop, pe Teoctist, Dosoftei și Ghenadie.¹⁹ Aceeași succesiune apare și la Augustin Bunea.²⁰

Așadar, pe baza celor expuse, putem conchide că șirul mitropoliților Transilvaniei din primele decenii ale secolului XVII a fost acesta: *Ioan de la Prislop* (1585 — după 1601), *Teoctist* (înainte de 1606 — după 1622), *Dosoftei* (înainte de 1626 — după 4 iunie 1627) și *Ghenadie* (înainte de 17 octombrie 1627 — † 3 septembrie 1640).

Dr. MIRCEA PĂCURARIU

Profesor la Institutul Teologic Universitar, Sibiu

¹⁴ *Ibidem*, p. 79.

¹⁵ Șt. Meteș, *Istoria Bisericii*, p. 489; N. Iorga, *Socotelile Brașovului și scrisori românești către sfat*, (în *An. Ac. Rom.*, s. II, 1899, tom. 21, p. 154).

¹⁶ A. Bunea, *op. cit.*, p. 81; Șt. Meteș, *Istoria Bisericii*, p. 189.

¹⁷ P. Maior, *Istoria Bisericii românilor*, Buda 1813, p. 159 (după Ioan de la Prislop pune pe Teoctist, apoi pe Ghenadie).

¹⁸ Samuil Micu, *Scurtă cunoștință a istoriei românilor*, ed. Cornel Cîmpeanu, București 1963, p. 102.

¹⁹ T. Cipariu, *Acte și fragmente*, Blaj 1855, p. XIV.

²⁰ A. Bunea, *op. cit.*, p. 62 urm. (consideră însă greșit că Dosoftei a ajuns mitropolit în 1614; cf. p. 79).

MANUSCRISE SLAVE ÎN BIBLIOTECA MITROPOLIEI ORTODOXE ROMÂNE DIN SIBIU

Astăzi este aproape unanim recunoscut faptul că apariția primelor texte slave este legată de misiunea religioasă întreprinsă în Moravia Mare, începând cu anul 863, de frații Chiril și Metodie, apostolii slavilor.

G. Șivačev menționează: „Constantin Filosof e... opiten misioner... učen, filosof i priel dar sviše”.¹ Constantin Filozoful este... misionar iscusit... filozof și a primit dar de sus) Subliniem: „Constantin a primit dar de sus”. Totodată, în Ortodoxie fiind obiceiul ca în misiune de încreștinare să plece un episcop, fără îndoială că și Constantin a fost „episcop” — „apostol” fiind.²

Episcopul are obligația misiunii, adică a vestirii Evangheliei la necreștini.³ În consecință, logic, faptic și canonic, o delegație bizantină de misionarizare era întotdeauna condusă de un episcop, pentru a se asigura vestirea autoritativă a Evangheliei, precum și pentru a se asigura posibilitatea organizării teritoriale în parohii a celor încreștinați și sfințirea de preoți. Deci era necesară prezența unui episcop în această misiune.

De aceea unii cercetători se pronunță pentru calitatea de episcop a Sf. Constantin de la Constantinopol, din 862, justificând că de aceea Constantin nu a primit hirotonia în episcop la Roma, pentru că era deja hirotonit la Bizanț; când, apoi, a intrat în mănăstirea greacă din Roma, el a luat schima monahală (mică sau mare) și atunci și-a schimbat numele în Chiril.⁴

Cele mai vechi inscripții în alfabetul cirilic (al lui Chiril), cunoscute astăzi, datează din sec. X, unele fiind descoperite cu câțiva ani în urmă chiar

1 Șivačev Georgi, Sveti Kiril, în: *Ţîscoven Vestnic*, nr. 15, Sofia 1969, p. 6, col. 2.

2 Cf. Christu Pan K., Sfinții tesaloniceni Chiril și Metodie, apostolii slavilor (în grecește). *Tesalonic* 1967, p. 39.

3 Cf. Șesan V., *Curs de drept bisericesc universal*, ed. IV. Cernăuți 1942, p. 140, 179.

4 Vezi mai pe larg: Șesan M. Dr. prof., Tradițiile cirilo-metodiene, în „*Mitropolia Ardealului*”, 1—3 1961, p. 70; Slavii, creștinismul și Roma, în „*Mitropolia Moldovei și Sucevei*”, 9—12 pe 1961; Problema cirilometodiană, în „*Mitropolia Banatului*”, 1—2 pe 1963, p. 84, unde citează pe Sakač S., care în revista în revista „*Orientalia Christiana Periodica*”, Roma, nr. 22, 1956, p. 1983 recunoaște că: Metodie a fost hirotonit „sacerdos” pentru Moravia, adică episcop și apoi recunoaște că și Constantin „era sacerdos”, deci, avea aceeași calitate (de episcop !).

pe teritoriul țării noastre. Dintre acestea, cele mai impresionante sînt inscripțiile de pe pereții bisericești din dealul de cretă de lîngă Basarabi, care aparțin sfîrșitului sec. X sau începutului sec. XI. Tot din sec. XI provin textele religioase mai ample, scrise pe pergament. Monumente medio-bulgare din sec. XII—XIII ș.a. s-au descoperit destul de multe și pe teritoriul patriei noastre, în Moldova și Transilvania etc.

Vom încerca să prezentăm mai jos, în linii mari, numai manuscrisele amintite în titlul lucrării, urmînd ca ulterior să ne ocupăm și de alte manuscrise din Transilvania. În prezent, în Biblioteca din Sibiu sînt următoarele manuscrise slave:

1. *Manuscrisul slav nr. 1*, scris pe pergament în prima jumătate a sec. XIII, de redacție medio-bulgară, este un *Triod-Penticostar*, fapt care reiese din cuprinsul acestei opere. Are 225 f. Inițial a avut cca 329 f.

Dimensiunea suprafeței scrise, în general, este de 175×125 mm. iar numărul rîndurilor pe pagină variază între 21—30.

Scris pe pergament, manuscrisul a fost compactat în 42 caiete a cîte 8 file. Pergamentul folosit este gros, aspru, cu filele sticloase, de culoare gălbuie, altele gri-alb. În ms. s-au folosit și palimpseste.

Inițialele și unele reguli tipiconale sînt scrise în chinovar, iar restul textului e scris cu cerneală ruginie.

În text s-a folosit scrierea continuă, cu caractere unciale, pe o singură coloană.

Ornamentația grafică a ms este săracă, cu inițiale simple, lipsite de decorații și cu un frontispiciu, de asemenea, simplu.

O caracteristică a acestui manuscris o constituie cele două puncte (...) suprascrise, folosite destul de des și neregulat. Alte caracteristici sînt semnele: *δ*, XI (ș.a.). Semnul I în ligatură cu *p* are sensul de „re” sau „ro” și înlocuiește ierurile, iar în ligatură cu B are sensul de „T”.

Copertele sînt confecționate din lemn de tei, îmbrăcate în piele de culoare maro-închis. Pe coperte s-a imprimat un chenar floral. Compactarea cărții este originală, contemporană cu alcătuirea manuscrisului.

Grămăticul care a scris Triodul-Penticostar de la Sibiu, potrivit obiceiului epocii sale, a căutat să se abată de la formele scrierii slave vechi și și-a format o scriere proprie, specifică locului său natal, introducînd unele semne noi în lucrarea sa. (Manuscrisul a fost studiat de C. Pistruî, în prezent sub tipar).

2. *Foile de la Sibiu*, sec. XII. Filele de pergament ale acestui manuscris au fost desprinse dintr-un *evangheliar*, de la exteriorul unui caiet. În prezent, ele se află înregistrate la cota „Manuscrise slave nr. 217”. Filele nu sînt numerotate, ele au fost numerotate convențional de noi cu *a*, *b*, *c*, *d*.

Aceste file sînt unite întreolaltă și se prezintă mult mai îngălbenite în partea lor exterioară, fapt ce duce la concluzia că ele au fost desprinse de mult timp de restul evangheliarului. Despre proveniența ms în Biblioteca din Sibiu, nu se cunoaște nimic.

Deși manuscrisul s-a folosit mult timp în Transilvania, după ductul literelor (scrierea aplecată puțin spre dreapta), amintirea Sf. Ioan de Rila, sfânt național bulgar ș.a., rezultă că ms din care au făcut parte filele noastre este de proveniență bulgară. Cum a ajuns el în ținuturile Transilvaniei nu se cunoaște, după cum nu se cunoaște cum a ajuns pe teritoriul Bulgariei „Tetraevanghelul de la Suceava” (1529), păstrat astăzi în Muzeul de la Rila (cota nr. 1/11 a).

Textul manuscrisului este scris în semiuncială, pe o singură coloană, cu scriere continuă.

Suprafața scrisă pe pag. este de 190×110 mm, iar numărul rândurilor variază între 30—31.

Grămăticul n-a respectat întotdeauna restavul, ci adesea a trecut peste linia verticală trasată prin imprimare.

Pergamentul acestor file este subțire, neted și fin, îngălbenindu-se din cauza vremii.

La scrierea textului, copistul a folosit cerneala ruginie și chinovarul. La începutul pericopelor evanghelice el a folosit inițiale mari cât înălțimea a nouă rânduri, inițiale înflorate — unele mai împodobite decât altele.

Ca semne de punctuație, sporadic, copistul a folosit două puncte (:) sau un singur punct, pus mai sus de mijlocul rândului, care s-au folosit foarte rar.

În comparație cu alte manuscrise slave vechi, ca Savina Cniga (s. XI), Tetraevanghelul de la Zograf (s. X—XI) ș.a., limba Foilor de la Sibiu cuprinde elemente morfologice și lexicale mai vechi. Iar, în comparație cu Evangheliarul de la Putna (s. XIII), privit din punct de vedere gramatical și lexical, se poate deduce că Foile de la Sibiu s-au scris înaintea Evangheliarului putnean. Deosebiri paleografice tehnice amintite ne arată că în acest caz avem de-a face cu o operă alcătuită în sec. XII de un copist bulgar.

Manuscrisul din care ne-au rămas numai două file, păstrate astăzi la Sibiu, și Tetraevanghelul de la Suceava, păstrat la mînăstirea Rila (Bulgaria), se adaugă la mărturiile privind genul operelor literare, care se citeau și circulau pe teritoriul țărilor ortodoxe. Aceste monumente literare constituie totodată dovada că între credincioșii români și cei de alte neamuri din țările învecinate a existat o comuniune spirituală, susținută prin circulația operelor de cultură religioasă, îndeosebi din Sudul și Nordul Dunării, în speță de la bulgari la români și viceversa.

(Manuscrisul a fost studiat de C. Pistru, în prezent sub tipar).

3. *Manuscrisul slav „Ceaslov”* de redacție medio-bulgară, cu ortografie efitimiană și influențe slave răsăritene, înregistrat la cota „Mss slave nr. 2”, a fost scris probabil în a doua jumătate a sec. XV sau în prima jumătate a sec. XVI.

În manuscris s-a folosit scrierea continuă, cu literă dreaptă, înaltă de 4 mm. Titlurile, frontispiciul, inițialele (unele frumos îmbinate) indicațiile tipiconale și unele puncte mari — puse în partea de sus a rândului — au fost scrise cu chinovar, în cea mai mare parte aurite.

Din felul impecabil în care se prezintă manuscrisul, ca: scriere foarte frumoasă și îngrijită,⁵ cerneala din cea mai bună calitate, chinovarul în majoritate aurit, pergamentul de cali-

5 Copistul, după toată probabilitatea, a făcut parte din Școala Ieromonahului Macarie care a scris Sučevsko Evanghelie.

tate superioară (din piele de vișel), lux în folosirea materialului de scris, peste tot lăsând margini albe mari, rezultă că această carte a fost scrisă pentru o persoană distinsă, fie pentru un înalt ierarh, fie pentru un domnitor sau un mare dregător de la Curtea domnească.

Din manuscris lipsesc mai multe file; unele au fost tăiate, iar altele rupte. În prezent, el cuprinde 189 file distribuite în 26 caiete a câte opt file, purtând signatura în partea de jos, spre marginea exterioară a filei, la începutul și sfârșitul caietului. Unele file au avut mici defectiuni (găuri) în pergament, dar au fost reparate (lipite) o dată cu alcătuirea manuscrisului.

Dimensiunea textului pe pagină variază între 11×16 și $11 \times 16\frac{1}{2}$ mm, iar a filelor adăugate (99 r—101 v) este de $13\frac{1}{2} \times 18\frac{1}{2}$ mm. Numărul rîndurilor pe pagină variază între 19—21, iar al filelor adăugate — 22—25 rînduri.

În manuscris s-au folosit inițiale mari și mici, unele înflorate.

Cartea a fost compactată. Legătura ei inițială se păstrează, dar scoarțele s-au pierdut. Despre proveniența manuscrisului în Biblioteca Mitropoliei din Sibiu, nu se cunoaște nimic. Grafia manuscrisului este uncială.

Lipsind o parte din rugăciuni din textul manuscrisului de care ne ocupăm, un alt copist avînd un altfel de scris, a căutat să completeze textul manuscrisului. Completarea textului începe cu ultimele trei rînduri de pe f. 98 v, urmînd pe fila 99 r—101 v.

Ductul literelor, felul cum sînt prinse filele, liniile trasate prin imprimare care indică rîndul, cuvintele separate, față de restul manuscrisului, pergamentul de o calitate inferioară, scrierea mai puțin caligrafică, cu semne de punctuație mai dezvoltate, literele suprascrise și cuvintele prescurtate folosite mai des, toate acestea indică munca unui copist dintr-o epocă mai tîrzie, cca. a doua jumătate a sec. XVI sau prima jumătate a sec. XVII.

Atît pergamentul cît și scrierea manuscrisului, afară de prima și ultima filă, se păstrează într-o formă impecabilă.

(Manuscrisul a fost publicat de C. Pistru, în: *Studii Teologice*, nr. 3—4, p. 258, 1968).

4. Înregistrat la cota „Mss slave nr. 3“, se află *manuscrisul*: „*Tvorenje prepodobnago otța našego Ioana Damaskina*“ — f. 5 r, cuprinzînd stihirile învierii pe opt glasuri, numit „*Octoih*“, de redacție medio-bulgară, cu ortografie eftimiană.

Din manuscrise lipsesc mai multe file, dintre care unele au fost adăugate și completate ulterior. El n-a fost numerotat. În prezent are 208 file, distribuite în 27 caiete a câte 8 file, dintre care: caietul 1 are 4 f.; c. 2 = 7 f.; c. 9 = 9 f.; c. 12 = 9 f.; c. 22 = 5 f.; c. 27 = 2 f.; 1 f. lipită pe partea interioară a copertei din spate și, la sfîrșit, 3 f. adăugate și scrise ulterior. Copistul a folosit scrierea continuă și grafia uncială cu puține semne diacritice și prescurtări. Frontispicii și inițiale mari nu s-au folosit, ci s-au folosit numai inițiale mici neînflorate. El a folosit cerneala ruginie și chinovarul.

Dimensiunea textului pe pagină variază între 155×95 mm și 160×100 mm, iar numărul rîndurilor pe pagină — între 12 și 24, predominînd forma cu 21 rînduri.

Caligrafia textului este simplă, puțin estetică, fără frontispicii și inițiale mari, fapt ce arată că copistul n-a urmat o școală specială de caligrafi, ci va fi fost un cleric sau cantor de biserică de sat, din Transilvania, de prin părțile Sibiului sau ale Bradului (jud. Hunedoara).

La alcătuirea manuscrisului, copistul a folosit o hîrtie dură, spongioasă și de culoare gălbuie, din care cauză cu greu se pot distinge filigranele. Totuși, s-a putut distinge filigranul: „Balanța în cerc”.⁶

Copistul, după toată probabilitatea, și-a scris opera sa în sec. XV.

O dată cu alcătuirea manuscrisului, el a fost legat în coperti de lemn de tei, îmbrăcate în piele de culoare maro-închis. Copertele, cîndva, au avut și închizători de piele. Pe coperta din față s-au imprimat chenare formate din patru linii. În partea dreaptă și cea stîngă s-au imprimat cîte două dintre aceste chenare, iar în partea de sus și jos a copertei — cîte trei, și între ele — chenare florale. În mijlocul copertei s-a imprimat o cruce patrată, încadrată de flori în formă de rozetă. Pe coperta din spate s-a imprimat numai acel chenar format din patru linii în diferite poziții.

Manuscrisul nu este cunoscut cercetătorilor.

5. *Liturghierul* înregistrat la cota „Mss slave nr. 4” este de redacție medio-bulgară, cu influențe ale școlii efitimiene. Din manuscris lipsesc mai multe file. În prezent, el are 99 file, distribuite în 13 caiete a cîte 8 file. Copistul și-a numerotat opera în caiete, purtînd semnatura pe prima și ultima filă, și anume în partea exterioară de jos a filei.

Manuscrisul cuprinde: „Tipic despre slujba dumnezeiască” — f. 3r—9r. Pe f. 9r s-au scris numai 9 rînduri, restul — albă. Pe f. 9v, fiind albă, altcineva, tot cu litere cirilice, a scris Heruvicul în limba greacă. Urmează Liturghia Sf. Ioan Gură de Aur, care începe de la rugăciunea punerii înainte. Filele 16—18 inclusiv s-au adăugat ulterior; pe ele s-a completat textul liturghiei; f. 18r este albă, pe f. 18v s-au scris cîteva însemnări. Liturghia Sf. Ioan se termină pe f. 42v. Urmează Liturghia Sf. Vasile cel Mare (f. 43r—66v).

Pe f. 67, care a fost adăugată, se află unele însemnări. Filele 68r—88r cuprinde Liturghia Sf. Grigorie Dialogul.

Începînd cu f. 88r, rîndul 13, continuă slujba utreniei, după care (f. 93r) urmează otpusturile. Filele 98 și 99 au fost adăugate. Pe f. 98 s-a însemnat un mic sinaxar, iar pe 99r, care a fost lipită de partea interioară a copertei, s-au făcut unele însemnări.

Dimensiunea textului scris este de 145×100 mm, cu 18 rînduri pe pag. Copistul a folosit puține semne diacritice și prescurtări.

La scrierea textului copistul a folosit cerneală ruginie, iar pentru inițiale și reguli tipiconale — chinovarul. S-a folosit scrierea continuă, cu caractere unciale, avînd înălțimea de 4 mm. Copistul a folosit o caligrafie impecabilă în stil moldovenesc, cu inițiale mari și mici și un mic frontispiciu. Atît grafia manuscrisului, în general, cît și a unor semne, ca: **M** lat, **p** oy ș. a. din ultimul rînd al paginei — prelungite mult și cu cîrlig în partea de jos, sînt caracteristice școlilor de caligrafi din Moldova.

Ca material de scris, copistul a folosit hîrtia de calitate foarte bună, avînd filigrane: „mîna cu rozetă deasupra și balanța în cerc”.⁷

Manuscrisul după toată probabilitatea, a fost alcătuit în sec. XV.

Din însemnările de pe carte, ca: „Această carte veche... fiica preotului Avertie Tatulea (a avut-o) de la strămoșul ei, Popa Oprea Tatulea, care a fost protopop în Tohan...”

6 Se aseamănă cu fil. nr. 2457 — similară cu Naples 1469, vezi la C. M. Briquet, *Dicționar istoric*, Paris 1907, tom. I; Balanța în cerc s-a folosit mai ales în Italia și Franța, iar după 1555 nu s-a mai folosit ca filigran, p. 178.

7 Fil. mîna cu rozetă se aseamănă cu cele din grupa I nr. 10630—11079, vol. III — sfîrșitul sec. XV sau începutul sec. XVI; balanța în cerc se aseamănă cu nr. 2449 ș.a. v. I (Venise, 1473), din C. M. Briquet, *Dicționar istoric*, Paris 1907.

o am dăruit spre păstrare Bibliotecii Arhiepiscopale din Sibiu. A. 1866"; apoi mai jos confirmarea: „Cu mulțumire am primit în Sibiu, 22 octombrie 1866. Andrei Baron de Șaguna“ (f. 67v — reiese proveniența cărții în Biblioteca unde se află și astăzi.

Alte însemnări: „...să se știe de când au strigat nemții la leafă, care au fost răi de lucru, s-au dat ban(i) în... 7220 (1712)“. „Să se știe de când am scris Rad ot Tohan... leat 7234 (1726)“ — f. 99r. „...Eu în Tohan la moș popa cel mare cu mulți grămăticici den Tohan...“ cca 1700—1730. Aici e vorba despre popa Oprea. „Popa cel mare cu mulți grămăticici“, adică: protopopul la al cărui oficiu lucrau mai mulți grămăticici la copiatul cărților.

O dată cu alcătuirea sa, manuscrisul a fost legat în scoarțe de lemn de fag îmbrăcate în piele de vițel, de culoare maro închis; cândva scoarțele au avut două încuietori prinse în cuie de fier. Atât pe coperta din față cât și pe cea din spate s-au imprimat câte o rozetă mare în formă de romb, încadrate în chenare florale tot în formă de rozete, încadrate de 2—3 linii, Cartea se păstrează în stare bună.

6. Manuscrisul de la cota nr. 5 este un *Liturghier* de redacție medio-bulgară, avînd semne caracteristice gramaticii eftimiene. Fiind foarte deteriorat, el n-are titlu, nici prefață sau postfață. Cartea n-a fost numerotată, în prezent cuprinde 47 f. distribuite în 9 caiete a câte 8 f., dintre care numai caietele cuprinse între filele 21—28 și 36—43 sînt complete.

Prezentul manuscris se deosebește de alte cărți similare; de ex.: pe filele 1—7 se cuprinde o parte din slujba proskomidiei, iar pe f. 7, rînd. 8, începe Liturghia Sf. Ioan Gură de Aur și urmează pînă la: „Cei chemați, capetele voastre Domnului să le plecați. De aici, treci la slujba Sf. Vasile“ — f. 14r. Și: „Sfîrșitul slujbei Sfîntului Vasile cel Mare și otpustul — f. 27r. Urmează: otpusturile de peste an f. 27v; evangheliile învierii f. 29r; (ev. I-a, a II-a și o parte din a III-a lipsesc); evangheliile și apostol pentru zilele săptămîinii,⁸ (afară de Duminică) — f. 37r. Filele 44—47 cuprind rugăciunea pe care o citește diaconul la litie, la Vecernia cea Mare; apoi: troparul Sf. Ioan Gură de Aur și se termină cu cîteva crîmpee din serviciul Sîmbetei celei Mari și din ziua de Paști.

Din cele de mai sus reiese că manuscrisul acesta este o carte de cult, alcătuită în mod special pentru folosul practic al preotului de enorie.

În 1906, ms a fost donat Bibliotecii Mitropoliei din Sibiu de studentul I. Adam din com. Poiana-Techereu, comitatul (județul) Hunedoara (Transilvania).

Dimensiunea textului pe pag. este de 145×105 mm și 20 rînduri pe pagină.

Grămăticul a folosit scrierea continuă, cu caractere unciale, semne diacritice și prescurtări — puține, cerneală ruginită și chinovarul, inițiale mici neînfiorate și hîrtia de calitate mediocră, avînd ca filigran ancora și cerc, purtînd o stea deasupra.⁹

⁸ Luni: ev. Matei 13, 24—30, 36—43 și apostol din Ep. către Evrei; marți: ev. Ioan 1, 29—33 și ap. din Faptele Sf. Apostoli; miercuri: ev. Luca 10, 38—42; 11, 27—28 și ap. din Ep. către Filipeni; joi: ev. Matei 16, 13—19 și ap. din Faptele Sf. Apostoli; vineri: ev. Ioan 19, 25—35 și ap. din Ep. către Tit; sîmbătă: ev. Ioan 5, 24—30 și ap. din Epistola către Evrei.

⁹ Majoritatea tipurilor de fil. „Ancoră în cerc cu stea deasupra“ sînt de proveniență italiană. Filigranele nr. 4 și 6 se aseamănă cu grupa fil. nr. 454—593 din C. M. Briquet, Dicționar istoric, Paris 1907, v. I (a doua jum. a sec. XV sau prima jum. a sec. XVI).

Grămaticul, probabil, și-a alcătuit opera sa în a doua jumătate a sec. XV sau în prima jumătate a sec. XVI, undeva în ținuturile muntoase dintre Transilvania și Moldova.

Încă la alcătuirea sa, manuscrisul a fost compactat în scoarțe de lemn cu creștături pe muchia copertei (lucrare cam dură). Cândva scoarțele au fost îmbrăcate în piele de culoare maro, de pe care, în decursul timpului, s-a luat pielea.

Manuscrisul nu este cunoscut cercetătorilor.

7. *Manuscrisul slav* de la cota nr. 6, de redacție medio-bulgară și cu influențe ale gramaticii efitimene, este o carte bisericească, folosită la strană, cuprinzând serviciul vecerniei, utreniei, canoane etc. din zilele în care sînt rînduite sărbători mari, începînd cu Sîmbăta lui Lazăr pînă la Intrarea în Biserică a Maicii Domnului (21 nov.). Ea cuprinde slujbele din zilele: Vineri seara în cea de a 6-a săptămîină din post — f. 1r; Sîmbăta lui Lazăr, la utrenie f. 8v; În Sf. și Marea Miercuri, seara f. 36v; În Sf. și Marea Joi, seara f. 55r; Vineri seara (la orele 1, 7, 10) — f. 60; În Sf. și Marea Sîmbătă, seara, la utrenie și Liturghia Sf. Vasile cel Mare — f. 69r—76r (vezi și la f. 108v); Luna aprilie în 23 zile, Sf. slăvitul și marele mucenic Gheorghe: vecernie, utrenie... f. 92r; În Sf. și Marea Sîmbătă seara și canonul din Sîmbăta cea Mare (vezi și f. 69r)—108v; Sf. și Marea Duminică a Paștilor se termină cu ev. „La început era Cuvîntul...”, f. 111r, Filele 108v rînd 11—119r sînt scrise de o altă mînă și pe hîrtie mai simplă.

Joi, Înălțarea Domnului, miercuri seara canon... f. 120r; Duminica Sfintei Cincizecimi, sîmbătă seara: Vecernia cea Mare — f. 142r, utrenie, liturghie, în aceeași Duminică seara — f. 161v. Fila 163 albă.

Luna iunie în 24 zile, Nașterea Sf. Ioan Înaintemergătorul, seara... f. 164r.

Luna octombrie în 26 zile, Sf. mare mucenic Dimitrie ș. a., seara... f. 185r.

Luna noiembrie în 21 zile, Intrarea în Biserică a Maicii Domnului, seara... — f. 200v. Fila 222 lipită invers.

Deci, manuscrisul este o *Carte bisericească cu slujbe speciale*.

Manuscrisul este de redacție medio-bulgară, cu influențe efitimene și are scrierea continuă, cu caractere unciale, care se apropie întrucîtva de stilul moldovenesc (vezi f. 106v și 107r). Din mss lipsesc file puține, el n-are titlu, prefață sau postfață, a fost numerotat în caiete a cîte 8 f., purtînd signatura pe prima și pe ultima filă a caietului, în partea exterioară de jos a filei. Numerotat, în prezent, are 222 f. Subliniem că filele scrise de o altă mînă (108v—119r) au fost scrise o dată cu alcătuirea ms. Primele file (108v—111r) sînt incluse în caietul XIV, iar următoarele 8 f., deci un caiet întreg, a rămas ne-numerotat, după care urmează caietul XV, deci, ms. are 28 caiete în loc de 27.

Dimensiunea textului este de 135×100 mm, avînd 17 rînduri de pag.

Copistul a folosit hîrtie de calitate bună cu filigran „stemă”,¹⁰ cerneală ruginie și chinovar, semne diacritice și prescurtări puține, inițiale mici neînflorate și un frontispiciu simplu (f. 1r).

10 Fil. se aseamănă cu grupa nr. 1360—1368 din C. M. Briquet, v. I (sec. XVI).

După toată probabilitatea, manuscrisul a fost alcătuit în prima jumătate a sec. XVII, în regiunea din nordul Transilvaniei învecinată cu Moldova.

Însemnări: pe prima copertă — verso, pe lemn scrie: „Anul 7179=1671, luna ianuarie în 15 zile”; „De la Hristos 1669, luna ianuarie în 9 zile”. Între f. 1—9, pe restavul din partea de sus a textului, scrisă cu litere cirilice, începută în limba slavonă și restul în limba română, se află însemnarea că manuscrisul a fost cumpărat de Timuș Ionășescul în 1663.

Încă de la început manuscrisul a fost copactat în scoarțe de lemn (ultima lipsește), îmbrăcate în piele de culoare maro închis. În piele s-au imprimat chenare florale încadrate de chenare liniare, iar în mijloc tot linii.

Despre proveniența ms, în Biblioteca unde se păstrează, nu se cunoaște nimic.

Ms nu este cunoscut cercetătorilor.

8. *Manuscrisul „Molitfelnic”* de redacție sîrbă înregistrat la nr. 7, lipsindu-i mai multe file, nu are titlu, prefață sau postfață. În prezent el are 234 f., distribuite în caiete a câte 8 f., avînd semnatura pe prima și ultima pag. a caietului, în partea de jos la mijlocul paginii.

Cartea, atît cît se păstrează, se află în stare bună. Ea a fost donată Bibliotecii unde se păstrează de același student (ms. 6), I. Adam din com. Poiana-Techereu (jud. Flunedoara).

La copierea ms. grămăticul a avut un original de redacție slavo-sîrbă.

Cuprinsul manuscrisului: Rînduiala Sfîntului Botez — f. 1r; Rînduiala la 8 zile după botez — f. 16r (f. 18 s-a completat ulterior); Logodna și cununia — f. 19r; Mărturisirea — 27v; Rînduiala la ieșirea sufletului — f. 36r; Îngroparea laicilor¹¹ — f. 41r; Parastasul — f. 71v (din f. 74 se păstrează numai jumătatea de la cotorul cărții); Sf. Maslu — f. 77r; Sfințirea untdelemnului la morți (monahi și mireni) — f. 121v; Sfințirea apei la Sfînta Arătare (Bobotează) — f. 121v; Sfințirea apei la 1 august și la fiecare început de lună — f. 132r; Slujba spălării Sf. Moaște — f. 143r; Ungerea cu Sf. Mir — f. 144r; Slujba la Înălțarea cinstitei Cruci — f. 145; Rînduiala sfințirii bisericii renovate — f. 147r; Rugăciuni la diferite întîmplări — f. 169r; Rînduiala primirii latinilor — f. 207r; Paraclisul Maicii Domnului — f. 209r; Diferite canoane normative ale Sf. Apostoli și Sf. Părinți — f. 217v; Vecernie, utrenie, vozglase, otpusturi ș.a.

Molitfelnicul are un cuprins bogat, foarte folositor pentru preotul de enorie.

Dimensiunea textului este de 150×100 mm, cu 22 rînduri pe pagină.

Copistul a folosit puține semne diacritice și prescurtări, caractere semi-unciale, cerneală ruginie și chinovar, inițiale mici neornate, cuvintele în parte separate și hîrtie de calitate bună cu filigran „ancoră în cerc”.¹²

11 Spicuii din acest serviciu: „După aceea, luînd untdelemnul, preotul... toarnă cruciș untdelemn sfințit în mormînt peste sicriu, zice: Botează-se robul lui Dumnezeu (numele) cu untdelemnul crucii întru odihna de veci, în numele Tatălui și al...” — f. 69 v).

„Rugăciunea de dezlegare a părintelui (fiului) duhovnicesc — scrisă, se pune în mîna celui decedat” — f. 70 v.

12 Vezi nota 9.

[illegible]

УТѢЛРБСЛВННЕНІАІІН
НАШЕНБІИИИНОДБѢНМА
ІІН: ДІАВЛѢТІПОДБІИИ
АУСОПШІ. СЩЕННИАТСА -
ТГОІАНАПРІКАПІТА,
НІСТА. СТЫВЪСХА
АЦІАПА. СТОИМАІ.
СМОУЖЕНІАМАТВОРН.
ІВЪСѢТІТВОИ. ІІЖЕ
МАТВАДИПОСѢТІНАБѢ.
ІПОМАТНІВЪСАУСОПШІ
АОНАДЕЖІВЪСЕРЕНІА
НЖНЗНАБѢУМА. СѢ
ПОМАІИИУЖЕОЩЕН.
ІПОКОНИХЪ. ІДЕЖЕРН
СЩІАСТІОБѢАЦІАТВОГО.
СЩЕТІЕСАІІНАДЪ. ПО
ЛАТНІІГІСТЪАСВОЖЕ

АЖИТАЕ СХ. АГГАЛАКАРЕПА
КЕШЕБЕРАЛЕПЕД. ОУПЕМСЕЛН
ЕПЕД. НАКОВЕРАТЬ КЕКОПЧЕ
ИТЕКА СЕГО. ПОСЛЕСН. ТАЧКА. АИ
ИСПОДНЕСЕБ. К. А. ОУПР. ИТЕКА
МИРА. ВЕСЕБЛА. ЗИП. ТА. ОУПЧЕ
ЗАКОПА. НАБЕР. ТА. А. ПЕР. ОУП
И. А. Т. ОУ. К. А. П. А. Ч. И. С. К. Р. Е. П. Е. К.
Е. А. П. О. Б. А. Р. А. И. Е. П. И. П. Р. О. У. К. Е. П. Е. А.
КАКОСАЩЕБ. И. Р. И. П. Е. ОУ. П. А. И. И. М. И. К. А.
ОУ. П. И. С. А. Ш. А. П. И. А. С. А. И. Ш. И. : В. П. Б.
П. Р. О. Г. А. : Г. Р. Е. Б. Е. А. И. П. И. С. Д. П. Р. А. В. Е. П. А. :
ОУ. П. А. Ш. И. М. И. П. : Р. К. А. П. И. С. А. П. А. Б.
О. А. П. И. О. И. П. И. С. П. Р. Х. А. К. О. Л. О. С. У. К. А.
И. К. О. Р. И. Ф. И. К. А. Л. А. У. П. Р. О. Ш. И. О. У. П. И. Ш.
П. И. К. А. : С. П. Р. А. П. А. : П. Р. И. П. И. А. В. Е. Ф. Е.
Н. И. О. Б. Р. И. П. Е. И. К. А. Д. ОУ. Т. Е. П. И. С. К. Р. И.
И. Е. П. И. М. : А. П. Р. И. Х. Е. П. И. П. Р. И. Д. А. И. С. И. И.
В. К. Р. О. Л. О. Ш. Е. : О. И. П. Е. Р. И. Ш. Д. И. Е. К. А. И.
ОУ. П. А. П. И. П. Е. Р. Е. Б. И. С. С. А. Ш. И. Х. У. :

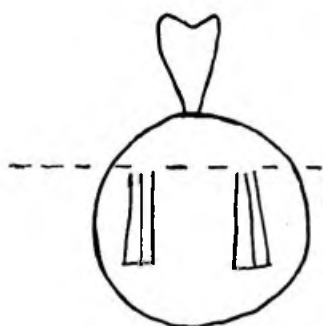
Biblioteca Mitropolitană Sibiu

ПРЪТОИШЕЗ. Р. З. Н. О. В. Е. И. Е. М.
Б. А. Ж. Е. И. : И. Е. З. Б. О. Л. Е. М. П. Р. И. З. А. В.
А. Ф. А. П. Л. О. Б. Е. М. Е. З. Х. Р. А. И. :
З. Е. М. Л. А. Т. И. Н. Е. З. Е. Р. А. И. : И. А. И. Б. О. П. Р. И. А.
И. О. В. Е. Р. З. А. Е. П. И. С. А. Д. О. В. Е. Р. А. И. С. Е. А.
Т. А. В. : В. З. И. К. Е. Р. А. Д. О. С. Т. И. Н. О. С. Т. Р. И. О.
П. Р. З. И. Т. Е. И. С. О. В. И. Н. Е. Р. А. И. : В. Т. Р. И. О.
П. О. К. Ц. А. Т. А. Т. И. О. И. И. М. И. Т. И. А.
И. И. Е. З. В. И. Р. А. И. : Т. А. В. Е. Б. И. А. Е. Т. И. А.
П. Р. О. О. Б. Р. А. З. И. : В. З. И. И. И. Е. С. Е. Р. И. К. А.
И. Р. Ж. И. С. А. : И. З. А. Т. И. И. С. О. В. Е. Т. Е. Г. А.
И. К. Е. Б. О. Т. И. О. И. : П. А. И. С. О. И. Т. А. И. Б. Е.
З. Н. А. И. О. С. Л. О. В. О. В. А. М. Е. Т. И. И. А. Б. Е. И.
Б. Е. З. В. И. З. П. Р. А. И. А. : И. Е. Б. Е. : И. К. О.
С. А. И. Ц. Е. С. Т. И. О. Н. О. С. О. : Т. И. Д. Е. С. И. А. И.
И. И. З. А. Р. Е. И. Ц. П. Р. О. С. Е. Т. Ц. Р. А. Ш. И. В. Е. З.
И. Т. А. Р. А. : Г. Е. О. Г. Е. С. Т. И. Р. А. П. О. Т. Е.

АГОСВОА ИБЛКНДѢАНІЕ
ПРЕСАВЕЛНІСОВЕРНІСН
ПОМЛОУН. КІ. ГЛАВЪ
И П. ПО ДІК ДОИПОВЕ
ТА СТЫНБЕН ОІОМАТРО
РІНІСЫ ПО ГІК ТА
МЛІККА ПРОГНВОУ ПО
ПРЕБНІОМОУ ПОУ.
ОІСОМАКЕСЛОУБНІСЫСЕН
ЗКЖІЕОПОМОІІІО. ПОВЕЛЕ
ІІЕМЪ ПРАЦЕІОІКЕЛНІСОІОІІ
ПОСТІКІО. СРЕННІІІІАДНІ
КОВО ІМЕНЕМЪ КАСІІІА.
ІМЪ СІПЕХОМЕА КІПАКЖЕ
І. Ф. З. ПГО. МЦАФЕ. ГІ

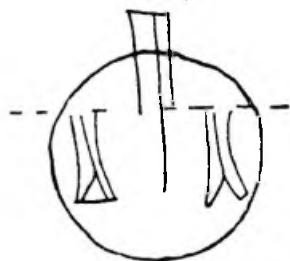
- 1 -

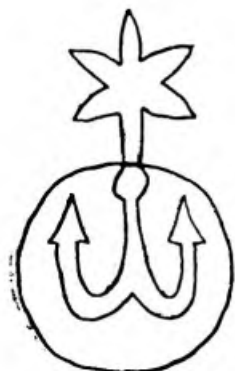
1 (ms. 3)

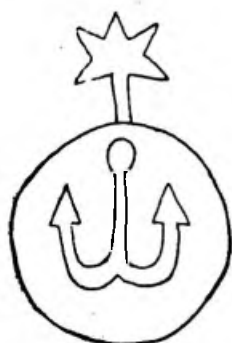
2 (ms. 4)

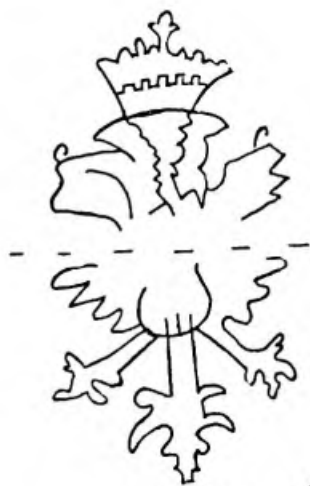
3 (ms. 4)

4 (ms. 5)

6 (ms. 7)

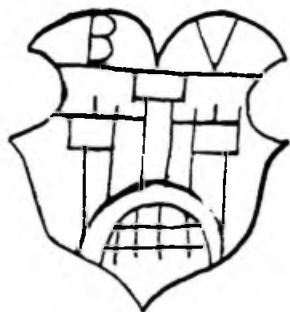

5 (ms. 6)

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

7 (ms. 8)

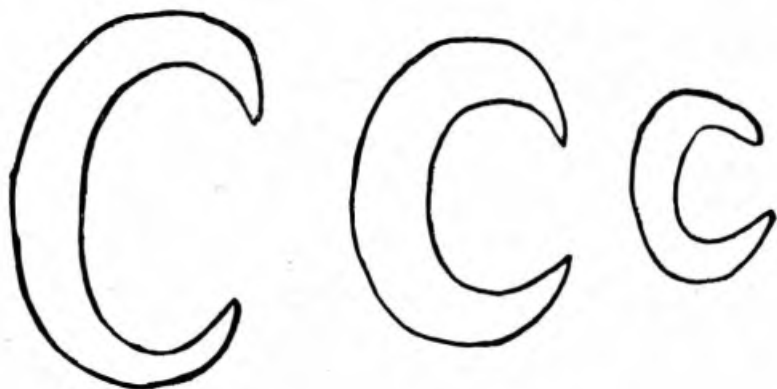
8 (ms. 9)

9

10

11 (ms. 232)

Ms, după toată probabilitatea, a fost alcătuit în sec. XVI, în Transilvania de vest, de un grămatic sătesc.

Pe restavul de jos, f, 120v—125v, se află însemnarea: „Aceasta să știe că această carte numită molitvenic l-au cumpărat Pătruț Mihai din Poiana și l-au dat... părintelui Luca din Poiana... scrisă în luna februarie în 24 zile, anul de la Hristos 1680, a scris popa Nistor mult păcătosul din sătuc“, semnătura cu inițiale. Cartea s-a aflat în Poiana peste 226 ani.

Manuscrisul a fost compactat ceva mai târziu de un meșter iscusit, avînd coperti de lemn bine lucrate, îmbrăcate frumos în piele de culoare maro închis, care împreună cu cartea se păstrează în stare foarte bună. Copertele au două închizători de piele prinse în cuișoare de fier. În piele, pe prima copertă în mijloc, s-a imprimat o cruce mare, frumoasă, în al cărei dreptunghi, în colțuri s-au imprimat 4 rozete și 14 rozete mai mici în jurul crucii. Dreptunghiul crucii este încadrat de două chenare florale, încadrate de două linii. Același chenar floral se află imprimat și pe coperta din spate, iar în dreptunghiul din interiorul copertei se află forma capacului de criptă.

Ms. nu este cunoscut de cercetători.

9. *Manuscrisul* — „*Psaltire*“, înregistrat la nr. 8, este de redacție medio-bulgară, cu influențe ale școlii efitimiene de la Tîrnova și e foarte deteriorat. Cca 20 file de la început și 26 de la sfîrșitul ms în parte au fost distruse de umezeală, iar cariile au făcut ravagii în carte. Nu are titlu, prefață sau postfață, nici semnătură. În prezent, are 170 f., distribuite în caiete a cîte 8 f., dintre care multe din ele cu greu se mai pot distinge. Copertele lipsesc.

Grămaticul a folosit scrierea continuă, cu caractere unciale, avînd înălțimea de 3 mm, hîrtie de culoare gălbuie cu filigran: „litera Z încadrată în două cercuri“;¹³ semne diacritice și prescurtări s-au folosit destul de rar. El a folosit inițiale mici ornate, cerneală ruginie și chinovarul. Dimensiunea textului pe pag. este de 125×100 mm, cu 14 rînduri pe pag.

Dăm însemnarea în traducere: „Cu voia Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvîrșirea Sf. Duh, în zilele cuviosului crai unguresc Beclean Gabor, a răscumpărat-o Bodea Rus din Artriș și a dat pentru ea 5 zloti, în anul 7129 (1621)“ — f. 44v. „Pis meseața septembrie 24 v leto 1700“ — f. 143v.

Psaltirea, probabil, a fost scrisă de un copist din Principatele Române — în sec. XVI.

Pînă în prezent, ms nu a fost cunoscut specialiștilor.

10. *Manuscrisul slav* „*Ceaslov*“, înregistrat sub nr. 9, de redacție medio-bulgară, cu influențe ale gramaticii efitimiene, este foarte deteriorat. El n-are titlu, prefață sau postfață, nici coperti. Filele 1—45 și 124—148 — și anume jumătatea lor din exterior — sînt distruse de umezeală. În prezent, ms are 148 file, distribuite în caiete a 8 f., purtînd semnatura pe prima și pe ultima filă a caietului, în partea de jos, la mijlocul paginei.

În text s-a folosit scrierea continuă, cu caractere semiunciale, hîrtia de culoare gălbuie, purtînd filigramul „coroană de Brașov“.¹⁴

13 În operele de specialitate cercetate, n-am putut depista vreun filigran măcar asemănător cu fil. nr. 7. E posibil ca inițiala Z să fi denumit o localitate ca: „Zărnești“ sau alta fie un nume de persoană.

14 Fil. se aseamănă cu cel din: Jako S., Filigrane transilvănene din sec. XVI, în: Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Seria Historia, Fasciculus 1, Cluj 1968, p. 16, fil. 54 (1578).

Dimensiunea textului este de 145×95 mm, cu 18 rînduri pe pag. S-au folosit numai inițiale mici și un frontispiciu simplu și rari semne diacritice și prescurtări.

După toată probabilitatea, ms a fost scris în sec. XVI, în Transilvania, în ținuturile Brașovului. El nu este cunoscut specialiștilor.

11. „*Ţvetnic*“, sec. XIX, 513 file în 8°, de redacție rusă, exemplar complet, este înregistrat la nr. 10. Însemnare: „Această carte „*Ţvetnic*“ aparține supusului turc Iosif Nicolaevici Socolov, anul 7373=(1865)“.

Manuscrisul cuprinde multe învățăături și sfaturi foarte folositoare pentru suflet, bazate pe Sf. Scriptură, Sf. Părinți și manuscrise vechi. În el aflăm descrierea chipului și înfățișării exterioare a Domnului nostru Iisus Hristos și a Maicii Domnului (f. 256r—257v, partea a II-a). Nu este cunoscut de cercetători.

12. *Liturghier*, 1562, manuscris slav de redacție rusă, înregistrat sub nr. 11, a fost donat Bibliotecii din Sibiu de către pr. Maliță Nicolae din parohia Tilecuș (Eparhia Oradea, 9 II, 1955) și se păstrează aici pînă în prezent.

Manuscrisul este în stare bună și n-a fost numerotat. În prezent are 191 file, distribuite în 26 caiete a câte 8 f., avînd lipsă cîteva file.

Grămăticul a folosit scrierea continuă, avînd caractere unciale cu înălțimea de 3 mm, semne diacritice și prescurtări — puține; dimensiunea textului scris este de 110×70 mm, cu 15 rînduri pe pagină. S-a folosit cerneala ruginie și chinovarul — și inițiale mici neînflorate.

Tot ca și Tetraevanghelul de la Suceava, care după 127 ani se afla pe teritoriul Bulgariei, nu se știe prin ce împrejurări și *Liturghierul* de care ne ocupăm, tot după 127 ani, se afla pe teritoriul Transilvaniei.

Dintre cele 13 mss amintite în această lucrare, numai acesta păstrează datele privitoare la obîrșia sa.

Dăm postfața în traducere:¹⁵ „S-a săvîrșit acest slujebnic (*liturghier*) cu ajutorul lui Dumnezeu din porunca, cu munca și cu marea rîvnă a preotului Piatnički, anume Vasile, în localitatea Holm,¹⁶ în anul Domnului 1562, luna februarie 13“ — f. 188r.

Ca material de scris, copistul a folosit hîrtia de calitate bună, de culoare gălbuie, al cărei filigran, fiind împărțit în bucațele prea mici, nu l-am putut desena.

Manuscrisul a fost compactat în coperti de lemn, îmbrăcate în piele de culoare maro-închis, care, în prezent, sînt desprinse de corpul cărții. Ele, cîndva, au avut două închizători de piele. Pe coperta din față, în piele, s-au imprimat chenare liniare între care s-au încadrat chenare florale. În dreptunghiul din mijlocul copertei, format de chenarele menționate mai sus, din 4 rozete florale, s-a imprimat o cruce, încadrată în cele patru colțuri ale dreptunghiului de alte patru rozete florale mai mici. Pe coperta din spate s-au imprimat mai mult chenare liniare, între care s-au încadrat și ceva chenare florale.

¹⁵ Vezi și originalul pe planșa 24.

¹⁶ Orașul Holm fosta capitală de județ, se află situat pe malul rîului Lovat, care se varsă în lacul Ilmen.

Pe interiorul copertei din spate, pe lemn, se menționează: „Această carte anume Liturghie, o am legat eu Ștefan diaconul, drept 4 zloți... luna iunie 28, satul Vimar, să știe cînd am șezut în Molosig, 1704“.

Deci, la fel ca și diaconul Ștefan, mulți dintre clericii noștri nu erau numai grămătici, ci și compactori iscusiți.

Pe restavul de jos al ms., scrisă în limba română cu litere cirilice se află o însemnare, pe care o dăm în rezumat: „Să se știe că această Sf. Liturghie a fost cumpărată de Nedia lui Răcuștean din Sigmolo de la popa Dumitru din Besnea cu 5 florinți și 10 potore, pe care o donează bisericii din Molosig (jud. Cluj) pentru sufletul bărbatului ei Bodiaș Pașcă și-i roagă pe preoții care vor sluji în biserica din Molosig, pe această carte să pomenească și pe robul lui Dumnezeu Pașcul și soția sa Nedia. Se invocă multe blesteme asupra acelor care vor îndrăzni să schimbe destinația acestei cărți, ci să rămîna așa precum s-a scris mai sus. Scris-am eu, popa Simon din Vedelenii Tarcăului, păstorind în Molosig, anul Domnului 1689“.

Înainte de a fi cumpărat de Nedia, ms a fost folosit de popa Dumitru din Besnea.

Liturghierul din Holm și alte asemenea cărți ne sugerează ideea că pe acele vremuri Biserica din Transilvania era bine organizată și pe lîngă cărțile bisericești locale, se mai achiziționau și altele din țările ortodoxe învecinate. Manuscrisul nu a fost publicat.

13. La cota „Manuscrise slave nr. 232“, se află *Octoihul* dezvoltat, de redacție medio-bulgară, cu ortografie efimiană. Lipsindu-i mai multe file, el n-are titlu, prefață sau postfață, însă titlul reiese din cuprinsul cărții.

Acest Octoih este o carte aparte, deosebindu-se de alte cărți similare. Pe lîngă slujbele obișnuite, care sînt mai dezvoltate, la sfîrșitul fiecărui glas sau zi de rînd, mai cuprinde apostol și evanghelie, iar la sfîrșitul cărții se află Evangheliile Învierii în două limbi (în limba slavonă și română). De aici denumirea de „Octoih dezvoltat“.

Manuscrisul a fost alcătuit în două etape: partea I, care formează corpul cărții (f. 29—331) în sec. XVI; partea a II-a (f. 1—28 și 332—341) în prima jum. a sec. XVII.

Filele 332—341 au fost scrise în limba română, însă cu litere cirilice. După forma tipicului, ambele părți se aseamănă, iar după grafic și materialul de scris se deosebesc. O dată cu completarea părții a II-a, ms a fost reparat și compactat.

Din ms lipsesc 21 f. În prezent cuprinde 341 f., distribuite în 45 caiete a cîte 8 f., plus 2 f. de la sfîrșitul cărții, fiind numerotat în caiete cu semnatura în partea de jos, spre marginea exterioară a filei. Ulterior, cînd a fost reparat și compactat, ms a fost numerotat în file pînă la f. 312, purtînd semnatura în partea de sus spre marginea exterioară a filei.

Grafia ms este uncială, cu scrierea continuă. Copistul a folosit cerneala ruginie și chinovarul, inițiale mari și mici, semne diacritice și prescurtări. Dimensiunea textului pe pag. este de 155×98 mm și 157×104 mm, cu 17—20 rînduri pe pagină.

În Biblioteca din Sibiu, manuscrisul, probabil, a provenit din nord-estul Transilvaniei.

Alcătuitorii manuscrisului sînt copişti diferiți, care au folosit material de scris diferit.

Filele părții I (29—331) sînt dintr-o hîrtie subțire, fină, avînd ca filigran „Crucea pe un suport” (f. 95, 330 ș.a.),¹⁷ coincidînd cu cea din C. M. Briquet și mistrețul, pe care n-am reușit să-l desenez, fiind vizibil numai parțial.

Filele părții a II-a (1—28 și 332—341) sînt dintr-o hîrtie mai dură, mai groasă și spongioasă, avînd ca filigran „Steaua pe un suport ce poartă semiluna cu vîrfurile în sus” (f. 8, 332 ș.a.) și „Trei semiluni” (f. 2, 339 ș.a.),¹⁸ care se aseamănă cu cele date de V. Nicolaev.

Manuscrisul, o dată cu completarea și repararea sa, a fost compactat în scoarțe de lemn, îmbrăcate în piele de culoare maro-închis. Pe prima scoarță este imprimat un chenar floral, înăuntrul căruia se află flori în formă de rozete. Pe ultima scoarță, aproape distrusă de umezeală, de asemenea, s-au imprimat chenare florale.

Atît cît se păstrează, ms se află în stare bună, afară de unele defecțiuni provocate de carii¹⁹ și umezeală, fapt ce dovedește că n-a fost folosit mult timp.

(Cu studiul acestui ms s-a ocupat C. Pistrui, în: Studii Teologice, nr. 3—4, 1967, p. 128).

În concluzie finală, alfabetul cirilic a pătruns de timpuriu pe teritoriul Valahiei (s. X—XI), avînd ca autor pe Chiril. Acesta, înainte de a pleca în misiunea cea mare, a fost hirotonit episcop.

Dintre mss prezentate mai sus, majoritatea (nr. 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 232) prezintă influențe ale gramaticii eștiniene. Grămăticii acestor mss s-au folosit de originale valahe, de proveniență de la Studion.

Oficiile protopopești din sec. XV—XI, pe lîngă rolul lor administrativ bisericesc, erau și oficii răspînditoare de cultură, fiind sedii cu mulți grămălici unde se copiau cărți. (ex. Tohan, ms 4).

Deși caracterele cirilice, datorită peregrinării popoarelor, au pătruns de timpuriu la străbunii noștri, totuși înainte de cirilică s-a folosit alfabetul latin. Dovadă în acest sens este și faptul că grămăticul ms nr. 1 (prima jumătate a sec. XIII) scapă printre caracterele cirilice și unele semne majuscule latine.

Pe teritoriul Patriei noastre s-au scris foarte multe mss. Totuși s-au achiziționat și cărți străine din țările vecine ortodoxe; fapt ce indică legăturile spirituale ce existau între popoarele ortodoxe și Biserica valahă, care se afla într-o stare foarte înfloritoare.

Pr. Lector CHIRIL PISTRUI, Sibiu

17 Vezi aceeași cruce la C. M. Briquet, Dicționar istoric, tom. I, Paris 1907, fil. 3009 (1531, 1532, 1534).

18 Vezi Nicolaev Vsevolod, prof., Wartwarkmark of the medieval ottoman documents in bulgarian libraries, tom. I. Sofia 1954, fil. 167 (1623) fil. 165 (1619/1620). Vezi Studii Teologice nr. 3—4, 1967, p. 132—133, aceleași filigrane date comparativ cu cele din Briquet și Nicolaev.

19 Insecte mici, de 2—5 mm, din ordinul coleopterelor.

TRADIȚIA ȘI NOUA ORIENTARE A ACTIVITĂȚII BISERICEȘTI

Pretutindeni în sînul creștinătății mondiale, în Biserică și în teologie, ba chiar și înafara acestora, în așa-numita sferă lumească, secularistă cugetarea și acțiunea se îndreaptă tot mai hotărît către chestiuni care urmăresc problemele lăsamîntului, ale celor moștenite, ale celor ce au fost pînă acum, ale tradiției¹ față cu viitorul. Noi știm cu toții din literatura teologică, din publicațiile și informațiile bisericești, că Biserica este angajată în acțiune și caută „puncte de vedere cu totul noi pentru Biserica de mîine” (cum arată subtitlul cărții „Konversion zur Welt” de H. J. Schultz). În această discuție spirituală sau chiar și în lupta pentru o bună activitate parohială proprie, adesea atît de înțepenită și stagnantă, preoții Bisericii Evanghelice C. A. din Republica Socialistă România își dau seama că această problematică îi privește și pe ei — firește, mai mult sau mai puțin. Aceasta duce apoi, adesea, în primul rînd în cadrul întîlnirilor cu creștinii altor Biserici, îndeosebi protestante, la unele comentarii și discuții, ca de pildă articolele scrise de Renate Trautmann în impresiile ei de călătorie din România, „De la Brașov și pînă la Constanța”,² care scrie:

„Serviciul divin constituie centrul comunității... Ne punem întrebarea, dacă și cum are loc discuția: cea în sînul comunității pentru propria lămurire teologică și cea cu lumea, ceea ce nu ar trebui neglijat nicăieri în epoca noastră precipitată. Se pare însă că tradiția protectoare este mai puternică. Comunitatea nu își pune întrebările pe care trebuie să și le pună creștinii, dacă vor să fie astăzi Biserică în lume, întrebări, care la noi se discută intens de către teologi și neteologi... Propovăduirea Evangheliei nu depinde de forme noi. Dacă comunitatea nu pune astfel de întrebări, nici să nu se anticipeze răspunsuri. Desigur că este nevoie ca unii, care văd ivindu-se întrebările, să se ocupe de răspunsurile posibile. Există preoți care fac acest lucru. Deocamdată, în discuții întreolaltă. Dar nu ar trebui oare să se facă mai mult, pentru a se arăta astăzi solia Evangheliei?...”

1 În acest sens înțelegem noi aici noțiunea de „tradiție”.

2 „Die Kirche” (Biserica) nr. 21/1966, p. 3.

Dacă ne punem întrebarea despre această problemă trebuie să ținem seamă — între altele — de un punct de vedere foarte important pentru noi. Acesta constă pur și simplu în faptul că preoții nu se ocupă destul de intens de chestiunile care au apărut pretutindeni în lumea largă. În acest sens trebuie înțeleasă și prima din cele șaze teze, pe care Günter Jacob a denumit-o, în publicația sa senzațională, ba chiar izbitoare, „Die Zukunft der Kirche in der Welt des Jahres 1985“,³ drept „primii pași pe calea viitorului“.

După cum ne arată titlul însuși al publicației lui G. Jacob „Die Zukunft der Kirche in der Welt des Jahres 1985“ (Viitorul Bisericii în lumea anului 1985), este vorba în primul rînd de grija pentru viitor. Această grijă nu se găsește nicidecum numai în Biserici și în teologie. Dimpotrivă, această formulare a temei lui Jacob s-a făcut în legătură cu importanta publicație „Unsere Welt 1985“ (Lumea noastră 1985), în care sînt o sută de contribuții ale unor savanți, scriitori și publiciști internaționali din cinci continente (apărută în 1965). Este vorba de o „futurologie“ care se răspîndește pretutindeni, expresie care s-a impus încă din 1943, dar care abia astăzi devine un fapt și care, după părerea lui C. Fr. Weizsäcker, este o diformare lingvistică, ce ar trebui să fie înlocuită mai de grabă prin „melontică“. Erich Hertzsch (Jena) propune termenul „prognoză“.⁴ Cuprinsul acestei științe noi este definit ca un „pragmatism planificat“, luat în raport cu problematica dezvoltării.⁵

Biserica și teologia iau și ele parte la această „futurologie“. Aceasta studiază era tehnică în care se află și își dă seama că nu mai poate tăcea în fața prognozei futuristice, ci că tocmai în această direcție trebuie să contribuie cu ceva hotărîtor, cu doctrina despre eshatologie și despre nădejdea creștină. Aceasta au încercat-o teologi ca Jürgen Moltmann („Teologia nădejdi“), Gerhard Sauter („Viitor și făgăduință), Harvey Cox („Nu te lăsa înduplecat de șarpe“), dar și Hans Hoekendijk („Viitorul Bisericii și Biserica viitorului“), Hans Jürgen Schultz („Convertirea la lume“) și alții. În această direcție se îndreaptă însă bunăoară și temă principală a unui sinod parțial al Bisericii Evanghelice din Germania, ca de ex. aceea din 6—11 octombrie 1968, intitulată: „Viitorul Bisericii și viitorul lumii“ și multe alte publicațiuni, luarea de atitudine, prelegeri și teme de discuție.

Diagnosticul erei noastre actuale se definește în primul rînd prin cuvîntul cheie „secularizare“. Harvey Cox⁵ ne-a atras atențiunea că metoda tuturor marilor teologi (începînd cu apologeții, continuînd cu Toma de Aquino și cu reformatorii; pînă la Paul Tillich) a constatat totdeauna în faptul că au luat extrem de în serios spiritul vremii lor și că se îndeletniceau „cu deliciu“ cu acesta. Atunci cînd îi studiem, nu ne interesează fondul lor, ci de a cunoaște

3 „Zeichen der Zeit“ 1967/12.

4 „Theologische Literaturzeitung“ 1969/1, p. 12.

5 Op. cit., p. 175, ed. germană, 1968.

că și noi trebuie să adoptăm această metodă, pentru a făuri astfel „o expresie nouă a credinței biblice în cadrul categoriilor culturale ale zilelor noastre. De aceea nu ocolim nici astăzi sarcina, de a studia exact fenomenul definit ca fiind secularizare și care a fost descris în chip strălucit în timpul din urmă de Cox, în cartea sa „Orașul Secular“, ca și în cartea menționată mai sus.

Prin „saeculum“ se înțelege un timp sau o epocă foarte îndelungată, o „eră a lumii“, care în sine este neutră și care nu conține un sens lateral despre ceva rău sau negativ. Cuvântul „secular“ a fost folosit încă din primele veacuri creștine, spre a se caracteriza era aceasta a lumii sau lumea aceasta care e opusă unei alteia sau mai târzii. Mai târziu, noțiunea denumeste instituțiuni și activități care s-au pus înafara controlului unei Biserici din ce în ce mai puternice. Prin „secularizare“ s-a înțeles procesul prin care proprietatea Bisericii a fost preluată de către stat. Noțiunea conține deci oarecum un raport nou față de transcendent și clericalism.⁶

Vechiul Testament susține, spre deosebire de concepția greacă, că lumea aceasta este lumea pe care Dumnezeu o iubește și pe care o duce la desăvârșire. Și însuși clericalismul și triumfalismul Bisericii se opun convingerii biblice, astfel că și creștinii trebuie să le pună în discuție.⁷ Iată ce spune Cox despre această noțiune: „Când folosesc noțiunea de „secularizare“, aceasta înseamnă pentru mine atât pierderea interesului omului față de alte lumi, ceea ce duce la o intensificare crescândă a interesului față de lumea aceasta, cât și rolul nou în dezvoltare al Bisericii, ca minoritate și slujitoare, în loc de majoritate și stăpână“.⁸ Cox a încercat să dovedească în chip fascinant că procesul acesta „cuprinde posibilități aproape enorme, pozitive pentru om“.⁹ Și Dietrich von Oppen a conceput trecerea la răspunderea personală a individului față de Dumnezeu ca o dezvoltare logică a începutului făcut de Iisus în Predica de pe Munte și a descris-o în cele patru momente ale secularizării, personalizării, mobilizării și perfecționării omului.¹⁰ De aceea, această dezvoltare trebuie salutăată și ea cuprinde în sine făgăduințe mari, idee prezentată după cum se știe pentru prima oară de către Friedrich Gogarten, în „Fatalitatea și nădejdea epocii noi. Secularizarea ca problemă teologică“. Acest proces trebuie să-l promovăm și să-l ferim de a se cristaliza într-o concepție despre lume și viață care atunci trebuie definit ca secularism. Cox merge prea departe, vorbind chiar despre o secularizare a teologiei. Aceasta înseamnă „că acum lumea istoriei omenești constituie orizontul în care omul își percepe viața“.¹¹ El ple-

6 Op. cit., p. 167.

7 Op. cit., p. 168.

8 Op. cit., p. 169.

9 Ibidem.

10 „Das personale Zeitalter“, p. 26—27, ed. 4, 1965.

11 Op. cit., p. 174.

dează pentru ideea că solia Bisericii trebuie secularizată astăzi. „Interpretarea secularistă a Evangheliei” — în fond aceasta trebuie subînțeleasă — „trebuie să fie etica de azi”. Atunci când Dietrich Bonhoefer spunea că Biserica nu trebuie să fie niciodată generală în predica ei, ci totdeauna specifică, deci să sprijinească programul acesta și să combată războiul acesta, el se gîndește de fapt la o interpretare secularistă a Evangheliei.¹² Firește că în această chestiune este important ca secularismul să nu fie exclusivist față de viitor, căci atunci este deja sacral și, astfel, instituțional. De aceea există încă la Gogarten distincția strictă între secularitate și secularism. „Acolo unde procesul secularizării s-a oprit sau s-a fixat într-un anumit punct, acolo devine secularism, devine concepție despre lume și viață încheiată, care trebuie desfăcută în sens invers”.¹³

Bineînțeles că noi nu vom primi și aprecia necritic toate aceste idei teologice noi. Trebuie să fim mereu în clar asupra inconsecvențelor și primejdurilor posibile ale acestei gîndiri. Putem învăța însă multe lucruri de la ea. Tezele cu privire la secularizare merg mîna în mîna cu o mulțime de observațiuni individuale, care an de an cresc în importanță și față de noi. Amintim aici doar problema urbanizării, pe care Cox o cercetează exact și pe care o folosește ca schemă pentru oricare altă dezvoltare ulterioară a activității bisericești, aceasta și din aplicarea ei? Și ce ar însemna acest ceva?

Această teologie a influențat activitatea multor țări cu biserici protestante. Cox descrie cum se prezintă situația aceasta în America, în cartea „Orașul Secular”. Cu cîtă încredere prețuiește el activitatea din țările socialiste, ne-o descrie în această carte ca și în cealaltă, amintită, avînd însă în vedere numai realitățile din Republica Democrată Germană și din Cehoslovacia.

Întrebarea noastră sună astfel: „Putem noi oare învăța ceva din teologia aceasta și din aplicarea ei? Și ce ar însemna acest ceva?”

Să vedem deocamdată, ce consecințe a tras superintendentul Günter Jacob din R. D. Germană cu privire la problema noastră. „Angajarea teologică” despre care a fost vorba în mod amănunțit „înseamnă renunțarea hotărîtă la spiritualizarea obșinuită a soliei biblice, renunțarea la scindarea încă existentă între istoria mîntuirii și istoria lumii, între sacralitate și profaneitate, între transcendent și contingent, între mîntuire și prosperitate. Aici se acordă renunțarea față de modelul funciar total și transmis prin tradiție...”.¹⁴ De aici deduce că: „Pare cert că actuala Biserică etnică nu va mai exista astfel. Vor mai exista atunci ultimele rămășițe ale Bisericii actuale în forma conventiculelor închistate și a cercurilor introvertite. Persistența lor va fi o problemă de generație într-o lume care va fi învățat atunci de mult să funcționeze fără instrumentație religioasă... Această Biserică se va înfățișa în 1985 în grupuri, celule,

12 Op. cit. p. 180—181.

13 Op. cit., p. 184.

14 Op. cit., p. 449.

mişcări comunitare, în echipe și minorități dinamice de creștini" (Agapa, Taizé, Jona, Grand Champ, Eastharlem — se menționează aici grupuri de servicii) ... Acestea se caracterizează printr-o tendință care se abate de la Biserica mare organizată în avantajul unei vieți în solidaritate cu oamenii nereligioși. Aceste încercări își vădesc concordanța lor interesantă în faptul că ele nu reprezintă retragere și avansare, nu distanțare și separare, ci răspundere și îndreptare către viața de toate zilele ...¹⁵

Dacă la urmă vom încerca să ne ocupăm de situația Bisericii noastre proprii, atunci vom adopta niște idei, însă nu le vom putea aplica pur și simplu și mecanic la realitățile noastre. În primul rând, Jacob își dezvoltă ideile pe baza unor premise cu totul altele, concrete: el pornește de la dovada — statistică — că religiozitatea este în descreștere, ceea ce se poate stabili categoric prin numărul membrilor comunității și a acelor care solicită botezul, cununia și înmormântarea. De aceea e de cea mai urgentă datorie a noastră de a ne strădui prin predică și prin pastorație pentru o nouă înțelegere de sine a Bisericii, înrădăcinată în solia despre Iisus Hristos. Acest lucru nu-l vom putea face, însă, dacă nu ne ocupăm în mod serios și cu fenomenele care — după cum tocmai am amintit — încă mai determină în mare măsură Biserica noastră de azi, dar care ajung să se clatine. Aici este vorba de mult discutata problemă a tradiției și a Bisericii naționale, care trebuiesc văzute și apreciate într-o poziție proprie, specială.

De aceea este necesar pentru noi, de a elabora și teologic o concepție justă despre Biserica noastră și în aspectul ei ca Biserică națională cu tradiția ei. Căci simțim că aici nu putem pur și simplu zdrobi Biserica națională și să „dizolvăm“ tradiția, deoarece în fond acest lucru nici nu se poate.

În ultima vreme s-a vorbit mult despre „sfârșitul Bisericii naționale“. Teza că noțiunea de „Biserică națională“ ar fi un „anacronism, de care ar trebui să ne lepădăm cât mai curînd posibil în Biserică și cu atît mai mult în misiune“,¹⁶ unii o fundamentează atît teologic, cît și sociologic și anume în felul următor: Poporul nu poate fi „terenul kerigmatic al Bisericii“, iar întrucît terenul propovăduirii nu este poporul, ci ecumenicitatea, misiunea nu se îndreaptă către popor, ci către credincioșii din lumea întreagă. Concepția despre Biserica națională ar fi și o „primejdie pentru noțiunea de Biserică“, deoarece este prea strîns legată de vechea formă tradițională de viață a „culturii arhaice“ (pentru care satul reprezintă simbolul), în timp ce s-a născut totuși o nouă formă de viață, care este tipul societății deschise, care este secularist și colectivist (și al cărui simbol este orașul). În timp ce în forma de viață din urmă

¹⁵ Op. cit., p. 449/50.

¹⁶ Chr. Hoedendijk „Die Zukunft der Kirche und die Kirche der Zukunft“, I-a ed. germană, 1964, p. 127.

idealul societății se află în viitor, în prima menționată, în „cultura arhaică” acesta se află într-un trecut sfânt, în care tradiționalul constituie ținta tuturor strădaniilor.¹⁷

De aici pornește chemarea la luptă împotriva tradiției și a Bisericii naționale. În Germania, urmările au fost deosebit de consecvente, deoarece aici oamenii sînt rupți de trecutul lor în modul cel mai tare prin două prăbușiri și repetate răsturnări statale. După cel de al doilea război mondial au trebuit — după cum a atras atenția în repetate rînduri Episcopul Friedrich Müller — să înceapă și cu lucrul bisericesc cu totul din nou și de aceea s-au putut impune foarte ușor, bunăoară cu noua carte de cîntări și cu noua liturghie: căci ei nu mai aveau nici o tradiție cu care să se fi putut confrunța. Totuși, aceste criterii nu se pot aplica pur și simplu la situația noastră. În afară de aceasta, noțiunea de tradiție capătă astăzi din nou o altă rezonanță. Dietrich von Oppen a denumit-o „noțiune cheie”. Astăzi nu ne mai găsim în stadiul în care „tradiția” și „progresul” se opun, ca la începutul sec. XIX, cînd aceste noțiuni erau concepute ideologic. Astăzi se pune problema, după cum susține Dietrich von Oppen, de a se ajunge la o nouă relație față de tradiție. Această nouă relație constă în faptul de a se descoperi forma și genul corect al relației credinciosului față de trecut și viitor. Credinciosul nu se poate opri nici în trecut, nici să trăiască cu totul în viitor. Noul rol al tradiției constă în „misiunea ei profetică”.¹⁸ Aceasta însemnează că în vremea noastră, care este atît de mult interesată în continua strădanie de a înțelege și interpreta timpul, legătura cu moștenirea vremurilor trecute poate fi de un ajutor hotărîtor. Căci perioadele de timp trecute au pregătit și promovat lumea modernă. Chestiunea nu se rezumă numai la „cum a fost de fapt?”, ci „ce ni se spune de către cei vechi despre noi înșine?”

Nu este vorba, deci, atît de păstrarea unor orînduiri vechi, cît de declanșarea forței profetice a tradiției. De aceasta ținem însă la noi și Biserica națională și prin ea tradiția.

Cum răspundem însă față de cele două reproșuri, care s-au îndreptat împotriva Bisericii naționale?

1. Ne îndreptăm mai întîi către argumentul teologic, care susține că terenul propovăduirii nu este poporul, ci ecumenicitatea și că propovăduirea s-ar îndrepta nu către popoare, ci către oamenii din lume. Pentru această concepție, care pune înainte misiunea autoconservării, se folosește foarte predilect cuvîntul de la Matei 16, 25: „Căci cine va voi să-și scape viața o va pierde, iar cine își va pierde viața pentru Mine, o va afla”. Dacă acest cuvînt despre

17 Op. cit., p. 127—135.

18 Dietrich v. Oppen: „Tradition an der Wende”. Rezumatul unei conferințe din Amesforth în 9 iulie 1967, p. 7.

pierderea de sine a Bisericii sau și a poporului se interpretează în sensul că în urmarea lui Hristos te lapezi de tine, te abandonezi singur altfel încît voia noastră să dispară și să se piardă în voința divină, atunci însemnează că trebuie să abandonăm și propria Biserică și tradiție în favorul misiunii în lume, care ne impune urmarea lui Hristos. Numai că urmarea lui Hristos, just înțeleasă, nu însemnează pierderea voinței proprii în fața voinței divine, ci armonia și solidaritatea cu voința divină. Cel care există în Hristos rămîne totdeauna și subiect, urmarea Lui este întotdeauna și dedicație față de fenomenul Hristos, din care tocmai trebuie să rezulte aplecarea către slujirea vieții (și a propriei vieți!).¹⁹

Să înțelegem nu stingerea și dispariția umană într-o cauză mai înaltă, ci pășirea în slujba lui Hristos. De aceea, nici o Biserică nu poate săvîrși nici o slujire fără să aibă ea însăși mai întîi o bază, o consolidare: ea trebuie să existe, pentru a putea activa.

2. Cealaltă chestiune, cea sociologică, dacă „poporul” poate fi o valoare hotărîtoare și dacă este îngăduit, privind din perspectiva Bisericii, să contăm pe popor ca „teren kerigmatic”, vom căuta să o elucidăm aici, de asemenea, deocamdată exegetic. Apostolul Pavel vorbește în Galateni 3, 28 despre faptul că este admisibilă orice apartenență etnică pentru credința în Hristos: „Nu mai e iudeu, nici elin, nu mai este nici rob, nici liber, nu mai este parte bărbatească și parte femeiască, pîntru că voi toți una sînteți în Hristos Iisus”.

Acest cuvînt nu trebuie însă nicidecum înțeles ca o nivelizare: ca și cum ceea ce noi credincioșii în Hristos aducem cu noi încetează și ar fi neînsemnat. Dimpotrivă, Apostolul Pavel spune: Nu încetează și nu trebuie să înceteze, fiecare credincios în Hristos poate să-și aducă cu sine particularitatea sa națională, după cum poate să-și aducă cu sine particularitatea socială și particularitatea de gen. Dacă ar fi înțeles altfel, Apostolul Pavel nu ar fi putut menționa dintr-o răsufare și binomul noțional de „bărbat-femeie”. Dacă se înțelege acest cuvînt al lui Pavel în sensul unei nivelizări, atunci ar însemna că nu se poate aduce nici particularitatea de bărbat sau de femeie, că încetează genurile: că adică ar trebui să ne lepădăm și de însușirea noastră de bărbat și de femeie, dacă vrem să-l urmăm pe Hristos. Situația noastră etnică nu se abolește, deci, ci se păstrează și se include în credința noastră.

Din faptul că atunci cînd venim la Hristos aducem ceva, rezultă stilul specific de viață al fiecărei Biserici. O Biserică este deci impregnată de trecutul ei, deci de etnic. În această impregnare nu ne lăsăm influențați fără examinare. Se pune întrebarea: „Ce pot să aduc cu mine? Ce se „cuvine” în

19 Cf. H. Binder, „Die Nachfolge Christi im N. T.”, Urmarea lui Hristos în N.T., p. 14. 1964, manuscris.

Hristos? Ce este moștenire strămoșească de nelepădat și ce este bun condiționat vremelnice? Ce trebuie să păstrăm necondiționat și ce putem părăsi fără grijă? Ce este voința legitimă de nouă orientare? Ce trebuie să rămână din iubire?“

Atunci când se pune astfel întrebarea, simțim fericiți de naționalismul violent și de tradiționalism. Atunci nu întâmpinăm primejdia de a neglija Evanghelia de dragul tradiției. Adolf Schullerus a pus la timpul său slujirea poporului pe același picior de egalitate cu slujirea lui Dumnezeu. Aceasta a fost „Biserica noastră națională“. Atunci când ambele se găsesc una lângă alta ca mărimi autonome, rezultă următoarea consecință: Nimeni nu poate sluji la doi stăpîni... Konrad Möckel a definit încă din 1930 etnicul ca dar al lui Dumnezeu. Însă Dumnezeu nu dăruiește exclusivității darurile tradiției, ci acelora, care ascultă de Dumnezeu. Bogăția „specifică“ în orînduiri de viață, în legături interne, în bunuri spirituale și în experiențe economice au fost dăruite părinților noștri și nu puteau fi „organizate“ sau „create“ din punctele de vedere exclusiviste.

Ne putem bucura și astăzi de aceste daruri: ele constituie o posibilitate în plus pentru propovăduirea cuvîntului lui Dumnezeu.

Nu putem să ajungem acolo încît să negăm iubirea față de specificul moștenit. Trebuie ca, atît de des, să ne înălțăm privirile de la dar la dăruitor. De aceasta se leagă ce e drept și depărtarea de la tradiționalism rigid, exclusiv obstinat, care se absolutizează singur. Trebuie să ținem mereu seama de faptul că toate aceste bunuri își au vremea lor hotărîtă. Cine ține disperat la acestea, ajunge în primejdia de a pierde legătura cu prezentul și cu noile sale probleme și de a se retrage într-un muzeu. În acest sens se pot înțelege cuvintele secretarului pentru Bisericiile minoritare ale Alianței Mondiale Luterane, pastorul D. Paul Hansen, cu ocazia instalării Excelenței Sale Episcopului Albert Klein din 15 iunie 1969: „Există desigur multe lucruri — de-a lungul veacurilor — în viața acestei Biserici, care ne pot fi tuturor de învățătură și de pildă. Puține alte Biserici luterane posedă o tradiție ca cea din Republica Socialistă România; cu toate acestea, este de datoria specială a Bisericii D-voastră de a ne arăta poate mai degrabă cum poate răzbate o Biserică în mare măsură ancorată în tradiție, avînd caracter de Biserică etnică, la o înțelegere de sine adaptată la condițiile timpului nostru. Implorăm binecuvîntarea lui Dumnezeu pentru această Biserică pe noile ei căi într-o societate nouă“.²⁰

Dr. CHRISTOPH KLEIN

Lector la Institutul Teologic Protestant din Cluj

— Ramura Evanghelică-luterană Sibiu

SENSUL CONVERTIRII CREȘTINE

1. NOȚIUNEA ȘI FELURILE CONVERTIRII

Tema principală a celei de a IV-a Adunări Generale a Consiliului Ecu-
menic, care s-a ținut la Uppsala între 4—20 iulie 1968, a fost convertirea,
semnificația ei creștină, plecându-se de la textul: „*Iată, Eu fac toate lucrurile
noi*” (Apoc. 21, 5). Pornind de la considerentul acesta, în cele ce urmează,
vom încerca să înfățișăm câteva aspecte ale problemei convertirii creștine,
circumscriind-o la sensul ei creștin-ortodox.

Cuvîntul convertire derivă de la latinescul *converto-ere-ti-sum*, care în-
semnează a schimba, a preface, a transforma, a converti. De aici, *conversio-*
nis, schimbare, convertire. Considerat în sine, termenul convertire este suscep-
tibil de multiple întrepreri. În sens creștin, convertirea este un proces de
natură sufletească, grație căruia se produce întoarcerea la Dumnezeu, trecerea
din starea de păcat, în starea de har, întoarcerea de la necredință la credință,
de la păcat la virtute. Convertirea este un act de renaștere spirituală, o revo-
luție personală, înfrîngerea „omului vechi” (Efes. 4, 22), cu firea lui prihănită,
și zămislirea „omului nou” (Efes. 2, 15; 4, 24; Col. 3, 9), îndreptat spre sfin-
țenie. Prin convertire se altoiește o conștiință nouă în „omul vechi”, care îl
va ține treaz în fața primejdiilor ce s-ar abate asupra lui și ar încerca să-i
știrbească comoara sufletească a credinței sau integritatea morală. Convertirea
nu este o simplă petecire, o bucată de sfințenie cusută la haina sfîrtecătă a
„omului vechi”, ci sfințenia devine urzeala permanentă a energiilor sufletești,
a tuturor mobilelor de acțiune, a întregii purtări. Creștinul sincer este trans-
format în întregime ca un edificiu rezidit complet din temelie, îmbrăcat cu
toate armele lui Dumnezeu, cu pacea, dreptatea și adevărul (Efes. 6, 10—18),
deci făptură nouă ce viețuiește în Hristos.¹

Cazurile de convertire sînt numeroase și felurite. Întîi, ele se disting prin
punctul lor de plecare. Astfel, sînt convertiri limitate la schimbarea vieții mo-
rale, adică la schimbarea felului nedemn de purtare din trecut și îmbrățișarea,
în viitor, a unei viețuiri superioare din punct de vedere moral. Acestea se
numesc *convertiri morale*. Ele nu comportă, în mod necesar, și o schimbare în
credințele sau convingerile cuiva, nu provoacă o năruire a concepției dogma-

¹ W. James: *L'Éxperience religieuse. Essai de psychologie descriptive*. Trad. par. Frank
Abauzit. Deuxième édition. Paris-Genève 1908, p. 195; vezi și Sofron Vlad: *Convertirea Sf.*
Apostol Pavel. București 1929, p. 7.

tice, obiectivul lor fiind — cu precădere — purtarea morală a subiectului. Cazuri de convertiri morale avem în Sf. Evanghelii: fiul risipitor, tâlharul Dismas, Zacheu-vameșul, Maria Magdalena ș.a.

Privind convertirile din punct de vedere al felului cum se produc, distingem *convertiri lente* și *convertiri subite*.

Dacă o idee sau un grup de idei rămân timp mai îndelungat în cercul luminos al conștiinței, pe încetul, ele pun stăpânire pe întreaga ființa subiectului. În chip voluntar, subiectul poate îmbogăți grupul acesta de idei, folosindu-se de educație, instrucție, pilde etc. . . . În felul acesta, ideile ajung la cîrma subiectului, însuflețindu-se întreaga lui ființă de puterea lor. Ceva analog se petrece și cu ideile religioase, păstrate vreme mai îndelungată în cercul luminos al conștiinței; ele sînt favorizate în dezvoltarea lor, progresează neconținut, preschimbînd ființa subiectului într-o „făptură nouă“, învăluită în razele unui ideal scump oricărui creștin: sfințenia. În cazul acesta, convertirea este renaștere, este baia curățirii de „întăritările patimilor și de aprinsele săgeți ale vicleanului“, realizată pe o cale mai lungă și într-un timp mai îndelungat, de aceea se numește *convertire lentă*.² Această convertire este lipsită de semne externe, de aceea procesul nu poate fi urmărit decît în desfășurarea lui lăuntrică. Aparțin acestui fel de convertire sfinții și numărul mare de creștini, înscriși în sinaxare și în pomelnicele bisericești, în viața cărora e greu de fixat o dată calendaristică a aruncării aluatului vechi, pentru a gusta din azimile curăției și ale adevărului (I Cor. 5, 8). Ceea ce se poate ști în legătură cu convertirea lentă este faptul, că făptura veche slăbește treptat, ajungînd hegemonă „făptura cea nouă“, ctitorită după „chipul Celui ce l-a zidit pe om“ (Col. 3, 10).

Ideile religioase, trecute în inconștient, se asociază între ele și încearcă să-și afirme dreptul la existență. Într-un moment oarecare, subiectul se însuflețește de idealul vieții trăite în Dumnezeu și în păzirea poruncilor Lui, de aceea își schimbă subit întreaga sa orientare religioasă și morală, fiind întărit „cu putere prin Duhul lui în omul cel dinăuntru“ (Efeseni 3, 16). Aceasta-i *convertirea subită*, exprimată în limba franceză prin termenul „foudroyant“, iar în germană prin „Plötzlichkeit“.

Convertirea subită vine ca fulgerul care trece de la răsărit la apus, cum zice psalmistul, fiind însoțită adeseori de semne externe. În convertirea subită este prezentă și acțiunea providențială a lui Dumnezeu. În ea lucrează — adeseori — harul și puterea lui Dumnezeu, care scapă investigațiilor psihologice. Exemplu clasic, în această privință, este convertirea Sf. Apostol Pavel, care nu poate fi explicată pe cale psihologică, ci numai admițînd intervenția factorului divin. Este exclusă teoria incubățiunii, potrivit căreia ideea creștină

a pătruns — la un moment dat — în conștiința lui Saul, apoi a trecut în inconștient, unde s-a organizat și s-a întărit, iar de aici a erupt în conștient, transformând întreaga sa viață.³

Se știe că, în linii mari, Sf. Apostol Pavel a cunoscut creștinismul înainte de convertire. De o asimilare, însă, a învățăturii creștine în articulațiile ei sau de o atașare sentimentală față de ea, nu poate fi vorba, fiindcă, în cazul acesta, am constata la el anumite ezitări, ar apărea îndoiala în manifestările sale, ceea ce nu se observă deloc în perioada anterioară convertirii sale. Nu face mențiune despre ea nici cartea Faptele Apostolilor și nu avem vreo mărturisire sau aluzie, în această privință, nici de la Sf. Apostol Pavel. Până și în timpul călătoriei spre Damasc, sufletul lui Saul era stăpînit de două sentimente diametral opuse: de o parte, iubirea fanatică față de legea mozaică, de altă parte, ura acerbă față de creștini și față de legea lor. În măsura în care creștea una, sporea și cealaltă, așa că nu se constată o ciocnire de principii, rezultată din sedimentarea în inconștient a ideilor creștine, care să-i fi zdruncinat credința în superioritatea legii sale strămoșești al cărei zelos și infatigabil slujitor era, și să-l fi cucerit pentru creștinism. Pentru a retrăi o stare de conștiință, trebuie ca ea să fi existat cîndva în viața sufletească a subiectului. „Revivalul” pe care l-a avut Saul pe drumul Damascului, presupune că el ar fi fost creștin la o dată anterioară, fapt desmințit de purtarea sa vrăjmașă față de creștini.

Unii pretind că chiar în epistolele pauline avem indicii despre un drum progresiv al lui Saul către creștinism, de însușirea succesivă a ideilor creștine. Astfel, se invocă textul de la Romani 7,7—25. Aici, însă, se descrie conflictul lăuntric al unui iudeu stăpînit de apetituri sensoriale și insuficient povățuit și ajutat de legea mozaică, care trezește în el conștiința păcatului, dar nu-i inspiră destulă putere spre a se smulge din ghiarele lui și a-l birui. Aceasta nu-i istoria specială a lui Pavel, ci a tuturor iudeilor care trăiau sub lege. Conflictul nu are la origine o îndoială asupra valorii sau obligației legii, nici presupunerea că sistemul de viață creștin ar fi mai bun. În timpul crizei, idealul lui Saul rămîne mereu observarea legii, promovarea dogmelor iudaicești, nu lasă să se întrevadă vreun alt mijloc de mîntuire înafară de „lege”. Scopul vieții sale este apărarea „legii”, care este și „dreaptă și sfîntă”, nu ultragierea ei. În judecata lui de fariseu, anumite eșecuri ale „legii” le atribuie corupției native a omului. După convertire, altfel judecă lucrurile. „Cine mă va izbăvi de acest trup aducător de moarte? Harul lui Dumnezeu, prin Iisus Hristos” (Romani 7, 24—25) este strigătul de desferecare a conștiinței sale creștine.

3 Grigorie Pișculescu (Gala Galaction): *Minunea din drumul Damascului*. București 1903; vezi și Th. Mainage: *La psychologie de la conversion*. Paris. 1919; Nicolae M. Ioniță: *Convertirea Sf. Apostol Pavel*, 1932.

Înainte, această soluție nu-i trecea prin minte, fiindcă avea o pregătire cu totul negativă, contrară rețetelor pe care le îmbie creștinismul în problema învingerii ispitelor și preîntâmpinării păcatului.

Deci, mărturiile existente nu ne îndreptățesc să susținem că aluatul creștin ar fi dospit frământătura vieții sufletești a lui Pavel înainte de convertire. Transformarea sufletească a lui Saul s-a produs „*par un mysterieux coup de la grace*“, concluzie la care ajunge și psihologul W. James, spunând că „nu toate convertirile pot fi explicate pe baza teoriei incubățiunii“. ⁴ Concluzia aceasta rezultă și din mărturisirea însăși a Sf. Apostol Pavel în Epistolele I Corinteni și Galateni (I Cor. 15, 3—8; Gal. 1, 15—16).

2. STĂRILE SUFLETEȘTI ÎN ACTUL CREȘTIN AL CONVERTIRII

Stările sufletești prin care trece subiectul în procesul convertirii nu pot fi determinate decât în convertirea lentă. În convertirile de această natură constatăm o serie de eforturi îndreptate spre un țel unic: *desăvîrșirea, sfințenia*.

În lupta între cele două curi — vechi și nou — doi adversari ce stau față-n față, aruncîndu-se într-o încăierare disprețată, biruința „omului nou“ nu se poate obține printr-o singură opintire. Sufletul subiectului, în această clipă, este asemenea unei zile de martie, cînd iarna nu se lasă dusă, iar primăvara nu are încă putere s-o biruie. În cîteva ore, se pot întoarce norii zilelor furtunoase de la sfîrșitul verii, se poate ivi soarele de mai, își poate face apariția viscolul de ianuarie sau se pot dezlănțui ploile de noiembrie. Dar, ici- colo, la margine de șanț, prin mărăcinișul spinos și uscat, își scoate capul sfielnică cîte o viorea, izbutind, pînă în cele din urmă, să se dezvolte în toată splendoarea ei, ca împreună cu alte surate ale ei să acopere cu un covor splendid mărăcinișul uscat și ruginiu, creind astfel o priveliște încîntătoare. ⁵

Zile de martie, cu vijelii și însoriri, cu cazne și deznădăjduiri, are și sufletul subiectului în lupta ce-o duce pentru „*dezbrăcarea de omul cel vechi și faptele lui și îmbrăcarea întru cel nou*“ (Col. 3, 9—10). Desăvîrșirea nu se cîștigă printr-un singur efort, ci prin luptă perseverentă, împreună cu greutate și jertfe. Convertirea nu este sinonimă cu perfecțiunea, fiindcă deprinderile „omului vechi“ nu se pierd, nici deprinderile „omului nou“ nu se cîștigă într-o singură zi. ⁶ În această luptă, sufletul subiectului trece prin anumite stări, pe care încercăm să le fixăm în cele ce urmează.

Trei sînt stările sufletești prin care trece sufletul subiectului în actul convertirii:

4 W. James: op. cit., p. 179; vezi și N. Ioniță: op. cit., p. 44.

5 G. Papini: Saint Augustin, traduit de l'italien par Paul Michel. Paris 1930, p. 119.

6 Alexis Crosnier: Les convertis d'hier. Paris 1910, p. 54.

a) *Starea de întunecime și deprimare sufletească.* Orice convertire este precedată de suferință, care este provocată de muștrările conștiinței. Este tristețea vinei pentru rățăcirea religioasă și morală a subiectului. Sufletul, prins în mreșile păcatului este cuprins de neliniște, de amărăciune, și nu întreveđe încă o rază salvatoare.⁷ În semiobscuritatea unei conștiințe care abia se trezește din amorteala ei, se schițează această formă particulară a suferinței, care l-a făcut pe Sf. Apostol Pavel să spună că nu face ceea ce voiește și aceasta din cauza legii păcatului care este în măduarele sale. E vorba aci de năruirea unității morale a subiectului, care are drept urmare zdruncinarea sănătății.

b) *Trezirea dorinței de însănătoșire morală religioasă.* Deodată cu trezirea conștiinței din somnolența în care a vegetat, se trezește și dorința de a ieși din întunecime la lumină, de a găsi o altă busolă vieții în viitor. E momentul cînd cele două euri, „vechi” și „nou”, intră în luptă, neputînd trăi suprapuse. „*Poftele trupului sînt potrivnice Duhului și ale Duhului sînt potrivnice trupului*” (Gal. 5, 17). Lupta este împreunată cu suferință, similară cu aceea a creșterii dinților la copii. Creșterea dinților la copii, prin care se face măcinarea și asimilarea unui corp străin, se plătește cu durere și tulburare în organism. La fel, este și lepădarea de haina cea ponosită a păcatului și asimilarea unui duh nou de viață: împreunată cu tulburare și suferință. Opințirea eului „nou” nu este însă zadarnică, ci „*pe măsură ce omul dinafară se prăpădește, cel dinăuntru se înnoiește din zi în zi*” (II Cor. 4, 16). Înfrîngerea eului „vechi” este, cum spune W. James: „trecerea de la o perioadă de vijelii și schimbări neașteptate la o stare de spirit plină de calm și de stabilitate”.⁸

c) *Starea de pace și bucurie în Duhul Sfînt.* După ce sufletul a trecut peste lupta dramatică cu firea „veche” și a învins-o, urmează o stare de ușurare, de împăcare a subiectului cu sine, cu aproapele și cu Dumnezeu. De unde, la început, era stăpînit de deprimare, de tristețe chinuitoare, acum, în urma prefacerii ce s-a realizat prin actul convertirii, subiectul trăiește o stare „de pace și bucurie în Duhul Sfînt” (Romani 14, 17). Psihologii remarcă starea de neliniște, de dinainte de convertire și sentimentele de bucurie și de regăsire ce inundă sufletul subiectului după convertire.⁹ Este și explicabilă această primăvară a sufletului convertit: păcatul, la început, este surîzător, mîeros și atractiv. Cufundarea, însă, în mocirla păcatului aduce amărăciune și dezgust, deci o stare dureroasă, chinuitoare. Desprinderea din cătușele păcatului schimbă starea de depresiune în una de bucurie și de liniște. Sub apăsarea păcatului, subiectul era dominat de sentimentul unei dezagregări; liber de apăsarea păca-

7 H. Delacroix: *La religion et la foi*. Paris 1922, p. 341; vezi și pr. M. Bulacu: *Pedagogie creștină ortodoxă*. București 1935, p. 213.

8 W. James: op. cit., p. 147.

9 H. Delacroix: op. cit., p. 345—351, 357.

tului, este dominat de sentimentul unei învieri. Acum este făptură nouă, în care trăiește activ chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Convertitul urmează pe Mântuitorul, nu mai umblă în întuneric, a aflat „lumina vieții” (Ioan 8, 12), „a cunoscut adevărul și adevărul l-a făcut liber” (Ioan 8, 32). Sau, cum spune Apocalipsul: „Iată, eu fac toate lucrurile noi” (21, 5).

Viața marilor convertiți este o dovadă peremptorie de bucuria ce se strecoară în inima credinciosului în clipa supremei regăsiri morale. Filocalia sfințelor nevoințe ne îmbie numeroase pilde de convertiți care au gustat din plin bucuria regăsirii.

3. CONVERTIRE ȘI POCĂINȚA

La originea convertirii stă păcatul, care pricinuieste perturbări în viața subiectului. Fiind un dușman al păcii sufletului și un flagel în năruirea unității lăuntrice, păcatul neliniștește permanent conștiința credinciosului, bineînțeles, dacă nu este pervertită, de aceea mărturisirea lui este o necesitate inexorabilă. Ar rezulta de aici, că actul convertirii se confundă cu pocăința. Și totuși, nu este o identitate ființială între ele. Convertirea presupune pocăința, după cum și pocăința presupune convertire. Ca fenomen sufletesc, convertirea are însă o sferă mai restrânsă decât pocăința. Orice convertire începe cu pocăința, dar aceasta trebuie să ducă mai departe lucrarea de consolidare a sufletului în cele ale credinței și eliminării reziduurilor de zgură ce stau de-a curmezișul vieții virtuozitate. Deci, convertirea este începutul pocăinței, nu scopul ei. Pocăința rămâne o îndatorire permanentă după convertire, fiindcă păcatul mereu ne urmărește și ne stăpânește de-a lungul vieții.¹⁰ Limba greacă determină cu precizie diferențele de sens teologic ale celor două noțiuni, desemnând pocăința prin *ἡ μετάνοια* iar convertirea prin *ἡ ἐπιστροφή*.

4. CONDIȚIILE TEOLOGICE ALE CONVERTIRII

Convertirea presupune doi factori: Dumnezeu și credinciosul. În ultima analiză, convertirea este supunerea efectivă a subiectului la condițiile mântuirii date de Dumnezeu.¹¹

Sufletul își schimbă itinerarul, dar nu-și schimbă natura. Convertirea nu înseamnă amputare. Nu e vorba de a arde arborele spre a planta altul nou, ci de a curăți crengile uscate și nefolositoare, de a-l altoi, cu scopul de a-și înălța vîrfurile tot mai sus spre soare și a produce fructe mai bune. O enoriașă îi spunea preotului că a găsit pe Mântuitorul. Preotul o întreabă: În ce privință te simți acum altfel decât înainte?” „Înainte de convertire am fost

¹⁰ Pr. Il. V. Felea: Pocăința. Sibiu 1939, p. 304—305.

¹¹ J. Rivière: Conversion, art. în Dictionnaire pratique de Connaissances religieuses. Tome II, publiée sous la direction de J. Bricout. Paris 1925, col. 534.

o păcătoasă care alerga după păcate, iar acum sînt o păcătoasă care fuge de păcate", i-a răspuns enoriaşa. „De trecut te poţi lepăda, dar nu-l poţi nimici; mijeste chiar fără ştiinţa şi voinţa lor, pînă şi în cei ce-şi retrăiesc viaţa prin cea de a doua naştere a convertirii”.¹²

Nici chiar viciile nu sînt expulzate din fiinţa convertitului de azi pe mîine. Ele sînt reprimare, înfrîinate, reduse şi slăbite, dar, sub o formă sau alta, încearcă să răbufnească. Cei mai mari sfinţi s-au plîns de năvala ispitelor ce-i încercau după lepădarea de negura păcatului. Fericitul Augustin remarcă în „*Confesiunile*” sale, că trecuseră doisprezece ani de la convertire şi făcuse progrese vădite în domeniul vieţii religioase şi morale, dar unele apetituri ale naturii celei „vechi” cereau cu insistenţă să fie satisfăcute. „Imaginile voluptăţilor întipărite prin deprindere sînt slabe — zice el cînd sînt treaz, dar în somn mă îndeamnă la revenire, la consimţire şi-mi dau iluzia actului”.¹³

5. CONCLUZIE

Psalmistul spune: „Cum doreşte corbul izvoarele de apă, aşa te doreşte sufletul meu pe tine, Dumnezeu” (Ps. 41, 1). Cuvintele psalmistului şi faptele legate de convertire învederează dispoziţiile reale ale creştinului, de a primi pe Dumnezeu în sufletul său, precum şi căile concrete prin care lucrarea lui Dumnezeu se exercită asupra lui.

Convertirea are darul de a întări credinţa şi a promova viaţa morală, pregătind suflete pentru supremul deziderat creştin: mîntuirea. Judecînd convertirea prin prismă exclusiv creştină, nimic mai firesc decît să admitem faptul că lucrarea lui Dumnezeu se exercită permanent în Biserica Sa şi că, în anumite împrejurări, chiar sufletele cele mai păcătoase simt prezenţa lui Dumnezeu şi-I cer ajutorul. Din întîlnirea lor cu Dumnezeu odrăseşte o viaţă spirituală nouă, virtuoaasă, în care se manifestă energii noi, urmînd ca ceea ce era adorat să fie ars, iar ceea ce era ars să fie adorat.

Convertirea este începutul păşirii pe drumul desăvîrşirii morale. Ea deschide cîmp larg pocăinţei, care rămîne îndatorire de căpetenie şi neîntreruptă a creştinului rîvnitor după mîntuire. Celui chemat să-L urmeze şi care a cerut îngăduinţă să-şi ia mai întîi rămas bun de la casnicii săi, Mîntuitorul i-a spus: „*Nimeni care-şi pune mîna pe plug şi caută înapoi, nu este potrivit pentru împărăţia lui Dumnezeu*” (9, 61). Convertitul a pus mîna pe plug, ca să sape brazde adînci în ogorul vieţii sale sufleteşti, spre a-l face propriu semănăturii virtuţilor. Ca atare, nu este prudent să mai dea ascultare, nici chiar vremelnice, glasului de sirenă al doririlor deşarte. Un moment de neatenţie e deajuns ca să explodeze dinamita ce stă ascunsă, dărîmînd iremediabil aşezămîntul fiinţei morale a creştinului.

Preot ION BUNEA — Cluj

12 G. Papini: *Viaţa lui Iisus*, trad. Al. Marcu. Bucureşti 1928, p. 55.

13 *Les Confessions de Saint Augustin*, trad. par. L. Moreau. Paris f.a., X, XXX, p. 242.

DE CE PAȘTILE CATOLICILOR ESTE ADESEA CU O SĂPTĂMINĂ ÎNAINTEA CELUI AL ORTODOCȘILOR, IAR UNEORI CHIAI CU O LUNĂ ÎNAINTE?

Cum este în general cunoscut, milenara tradiție creștină pentru celebrarea Paștilor este aceasta: Duminica primă după luna plină, ce urmează echinocțiului de primăvară. Această tradiție este observată de către toate confesiunile ce compun Biserica creștină, în totalitatea ei.

Însă, toată lumea a observat că, foarte rareori, Paștile catolicilor și protestanților este prăznuit în aceeași Duminică, ca Paștile ortodocșilor. De cele mai multe ori, Paștile apusenilor este cu o săptămână înaintea orientalilor, dar destul de frecvente sînt și cazurile cînd Paștile apusenilor este chiar cu o lună înaintea celui al orientalilor. Rare sînt cazurile, dar sînt totuși, cînd Învierea Domnului este sărbătorită într-una și aceeași zi, de către toate denomi-națiunile creștine.

Mie personal, de nenumărate ori mi s-a pus această întrebare, de către prieteni și cunoscuți din lumea laică ori clericală: De ce, Paștile nostru ortodox este, deseori, în urma celui catolic? Întrebarea este cît se poate de naturală. De ce se întîmplă acest lucru?

Poate că unii, mai versați în cunoștințele calendaristice, vor spune: Din cauza calendarului mozaic. Se știe că, după reforma calendarului iulian în 1582, cînd s-a adoptat așa numitul calendar gregorian, catolicii — și după ei, mai apoi și protestanții — n-au mai voit să țină cont de calendarul iudaic, care la 2—3 ani, intercalînd luna a treisprezecea, se depărtează cu o lună și jumătate de echinocțiul de primăvară, din care cauză, luna plină la care iudeii își serbează Paștile, nu mai este prima după echinocțiu, ci cea de a doua lună plină. Pe ei, pe iudei, nu-i tulbură cu nimic acest fenomen, căci data Paștilor lor nu este fixată în funcție de echinocțiul de primăvară, ci este stabilită prin revelație divină, adică pe bază de text scripturistic,¹ la 15 nisan. Luna nisan este prima lună a anului lor liturgic și prima lună de pri-

¹ Exod XII, 2; Exod XIII, 4; Deuteronom XVI, 1.

măvară. Când calendarul mozaic intercalează această a 13-a lună, el o adaugă după ultima lună a anului,² care este Adar, pe care evreii o numesc Veadar sau Adar şeni, adică cel de-al doilea Adar". În modul acesta, luna nisan îşi conservă caracterul ei de lună primă a primăverii, cum şi a anului liturgic.

Biserica creştină, pe considerentul că Mîntuitorul a înviat după Paştile mozaic, a voit să conserve această succesiune, ca noi creştinii să ne celebrăm Paştile noastre după cele ale evreilor. Dar lucrul acesta nu-i posibil totdeauna. La intervalul de 2—3 ani, calendarul mozaic, adăugînd luna a 13-a, ca să se ţină strîns de anul solar, face ca Paştile creştine să nu mai fie celebrate după prima lună ce urmează echinocţiului de primăvară, ci după cea de a doua lună plină, lucru ce duce la încălcarea tradiţiei milenare, de a serba Paştile după prima lună plină de primăvară.

De aceea, Biserica catolică — şi după ea şi cea protestantă — prin reforma gregoriană a calendarului iulian, n-a voit să mai ţină cont de Paştile mozaic.

Dar nu Paştile iudaic este cauza că, de multe ori noi ortodocşii celebrăm sărbătoarea Învierii Domnului, cu o săptămîină după Paştile catolice şi protestant. Dacă ne uităm în Pascalia Perpetuă a Paştilor creştine şi cel mozaic, vedem că, de foarte multe ori, Paştile catolic este după cel mozaic şi totuşi înaintea celui ortodox, cu o săptămîină. Pentru a învederea acest fenomen, redăm mai jos o asemenea Pascalie, pe un interval de 30 de ani:

Anii	Data Paştilor la:			Anii	Data Paştilor la:		
	Catolici	Mozaici	Ortodocşi		Catolici	Mozaici	Ortodocşi
1970	29 mai	21 apr.	26 apr.	1986	30 mart.	24 apr.	4 mai
1971	11 apr.	10 apr.	18 apr.	1987	19 apr.	14 apr.	19 apr.
1972	2 apr.	30 mart.	9 apr.	1988	3 apr.	2 apr.	10 apr.
1973	22 apr.	17 apr.	29 apr.	1989	26 mart.	20 apr.	30 apr.
1974	14 apr.	7 apr.	14 apr.	1990	15 apr.	10 apr.	15 apr.
1975	30 mart.	27 mart.	4 mai	1991	31 mart.	30 mart.	7 apr.
1976	18 apr.	15 apr.	25 apr.	1992	19 apr.	18 apr.	26 apr.
1977	10 apr.	3 apr.	10 apr.	1993	11 apr.	6 apr.	18 apr.
1978	26 mart.	22 apr.	30 apr.	1994	3 apr.	27 mart.	1 mai
1979	15 apr.	12 apr.	22 apr.	1995	16 apr.	15 apr.	23 apr.
1980	6 apr.	1 apr.	6 apr.	1996	7 apr.	4 apr.	14 apr.
1981	19 apr.	19 apr.	26 apr.	1997	30 mart.	22 apr.	27 apr.
1982	11 apr.	8 apr.	18 apr.	1998	12 apr.	11 apr.	19 apr.
1983	3 apr.	29 mart.	8 mai	1999	4 apr.	1 apr.	11 apr.
1984	22 apr.	17 apr.	22 apr.	2000	23 apr.	21 apr.	30 apr.
1985	7 apr.	6 apr.	14 apr.				

² Anul mozaic este un an lunar. Anul lunar este mai scurt decît cel solar cu 11 zile. El are 354 de zile. Ca să nu ajungă să-şi serbeze Paştile vara sau chiar toamna, mozaicii intercalează pe cea de a treisprezecea lună, cam la 2—3 ani.

După cum se vede, în anii 1975, 1983 și 1994, nu Paștile mozaice sînt cauza pentru care orientalii își vor serba Paștile în urma celor apuseni cu o lună de zile. Aceasta numai într-un interval de trei decenii. În 1600 de ani, cîți s-au scurs de la Sinodul I ecumenic pînă astăzi, cazurile trec peste 165 în total.

Dacă nu Paștile mozaic este cauza celebrării Paștilor apusene, cu o săptămînă înainte de cele orientale, atunci care este pricina? Răspunsul este: Imperfecțiunea calculului ciclului lunar, din tabelele vechii Pascalii orientale. După cum se știe, calculele Pascaliei noastre ortodoxe au fost compuse cam prin secolele VII și VIII, de către Sfinții Părinți ca Maxim Mărturisitorul,³ Andrei Criteanul⁴ și alții mai puțin cunoscuți, după ei. Pe timpul acela, cunoștințele astronomice nu erau cele de astăzi. Calcularea anticipată a datelor Paștilor, pe multe cicluri de cîte 532 de ani fiecare ciclu, a avut marele dezavantaj că a perpetuat anumite erori de calculare, ce aveau să ducă la încălcarea tradiției noastre creștine. Calculele din secolele VII și VIII nu cunoșteau ceea ce se numește astăzi proemптоza, metemптоza și saltul lunii. Sau dacă le-au cunoscut, n-au făcut uz de ele.

Ce este metemптоza lunii? Încă din antichitate se observase că, 235 lunațiuni⁵ erau acoperite complet într-un interval de 19 ani solari.⁶ Dar cele 235 de lunațiuni sînt mai lungi decît 19 ani solari sau tropici, cu 2 ore, 5 minute și 11 secunde.⁷ Depășirea fazelor lunare peste anul tropic poartă numele de metemптоză.⁸ Cam în 220 de ani, această diferență de 2 ore, 5 minute și 11 secunde se ridică la o zi întreagă, ceea ce însemnează că după 220 de ani, fazele lunare rămîn în urmă cu o zi, față de anul tropic. Cum, după corectarea calendarului iulian (1924), anul tropic este egal cu cel civil,⁹ după 220 de ani, calendarul nostru va arăta luna plină ori nouă, cu o zi mai devreme decît cea de pe cer. Ca să nu se întîmple lucrul acesta, din 300 în 300 de ani, căci în

3 Sf. Maxim Mărturisitorul a viețuit cam pe la 580—662.

4 Sf. Andrei Criteanul a trăit cam pe la 660—740.

5 Scurgerea a 235 de luni de zile sau luni lunare.

6 De cîte 365 zile și 6 ore.

7 Grafic, situația se prezintă astfel:

	zile	ore	minute	sec.
235 de luni sinodice a 29 zile, 12 ore, 44 minute =	6939	16	31	45
19 ani solari a 365 zile, 5 ore, 48 min. 3 sec. și 48 =	6939	14	26	34
Diferența este de =		2	5	11

8 De la grecescul **μεταπίπτω** = a cădea după, a întîrzia.

9 Diferența între ele este numai de două secunde.

calendaristică nu se poate lucra cu fracțiuni de secol, este necesar să punem în concordanță calendarul cu cerul.¹⁰

După cum este binecunoscut, în anul calendaristic, sînt luați în considerare anii lunisolari.¹¹ Într-un ciclu de 19 ani tropici este necesar să fie puși la un loc 12 ani de cîte 12 luni de zile fiecare, iar 7 ani de cîte 13 luni de zile fiecare, pentru că numai astfel, după scurgerea acestui ciclu de 19 ani, se poate obține o coincidență mai bună, între cursul soarelui și cel al lunii. Pentru a obține această coincidență între soare și lună, calculul calendaristic mai cunoaște încă două corective și anume:

1. *Saltul lunii*. În ciclul de 19 ani, luna împlinește 235 rotații sau luni sinodice. Suma acestor 235 de rotații, după modul de compunere al calendarului lunisolar, este mai lungă cu o zi decît 19 ani tropici.¹² Înăuntrul unui ciclu de 19 ani, această zi trebuie redusă pentru ca anul calendaristic să arate exact fazele lunii de pe cer. În calendarul Bisericii Orientale, această zi se reduce după ciclul lunar 16, iar în cel al Bisericii Occidentale, după ciclul lunar 19.¹³

2. *Proemptoza lunii*. Am văzut mai sus că, pentru a arăta exact fazele lunii de pe cer, calendarul ecclesiastic trebuie să reducă o zi în intervalul de 19 ani, cît ține un ciclu lunar. Această zi este diferența între 19 ani calendaristici (lunisolari), față de 19 ani solari tropici. Corectarea s-a făcut după ciclul lunar 16 ori 19. Fazele lunare vin acum în aceleași zile calendaristice, dar nu exact în același ore, ci mai degrabă cu 1 oră, 28 minute și 15 secunde. În timp de 308—312 ani, această diferență de 1 oră, 28 minute și 15 secunde dă și ea naștere la o zi, adică anii calendaristici arată fazele lunare mai tîrziu,

¹⁰ Se obține acest rezultat, reducînd Epacta cu o unitate. Epacta este numărul matematic, ce ne arată vîrsta lunii de pe cer, la o dată oarecare. Litera Duminicală este un număr, ce ne arată duminica într-un an calendaristic. Cu ajutorul ei putem afla orice zi lunară, într-un an oarecare.

¹¹ Adică se ține cont, atît de mersul soarelui, cît și de mersul lunii.

¹² Grafic, avem astfel:

În 19 ani lunisolari avem	114 luni lunare a 30 de zile	=	3420 zile
„ „ „ „ „	114 „ „ a 29 „ „	=	3306 „
„ „ „ „ „	7 luni intercalare a 30 de zile	=	210 „
„ „ „ „ „	4 ani bisecți cu 4 zile plus	=	4 „

Total = 6940 „

Cei 19 ani solari a 365 zile, 5 ore, 48 minute, dau în total = 6939 „

Deci, diferența este de o zi = 1 „

¹³ Saltul lunii a fost cunoscut și utilizat și de către pascaligrafii antici, ai Bisericii creștine.

¹⁴ Grafic, avem astfel:

		zile	ore	minute	sec
19 ani calendaristici a 365 zile, 6 ore, fac	=	6939	18	00	00
235 lunașuni a 29 zile, 12 ore, 44 min., 3 sec., fac	=	6939	16	31	45
Diferența este de	=		1	28	15

decît fazele lunii de pe cer. Corectarea se face reducîndu-se Epacta. Sînt cazuri cînd Epacta trebuie sporită, nu numai redusă.¹⁵

Din cauza neutilizării acestor elemente calendaristice, la calcularea lunii pline prime de după echinocliul de primăvară, tabelele din Pascaliile noastre ortodoxe arată luna plină, cu patru zile în urma celei de pe cer. Aşadar, cînd luna plină, de pe cer, apare într-o miercuri, joi, vineri sau sîmbătă, în Pascalia calendarului iulian necorectat este arătată ca apărînd duminica, luni, marţi ori miercuri, în săptămîna următoare, deci cu 4 zile mai tîrziu decît luna de pe cer. Conform tradiţiei noastre creştine, milenare, la ortodocşi prima duminică după luna plină arătată în calendar este Duminica Paştelui. Numai că, din nefericire adevărata Duminică a Paştilor a fost cu o săptămîină mai înainte, aşa cum au avut catolicii şi protestanţii.

Iată cum, din cauza celor patru zile, cu cît calculul lunii pascale de după echinocliul de primăvară este întîrziat, faţă de apariţia lunii pline reale (pe cer), de multe ori, noi ortodocşii serbăm Paştile cu o săptămîină în urmă, faţă de catolici şi protestanţi.

De ce Paştile apusenilor este, uneori, cu o lună înaintea Paştelui răsăritenilor?

Am amintit la începutul acestui articol că Paştile ortodocşilor este celebrat de multe ori cu o lună după cel al apusenilor. Cazul l-am trăit chiar anul acesta, 1970, cînd Occidentul a sărbătorit Paştile la 29 martie, iar Orientul la 26 aprilie.

Poate că mulţi se vor grăbi să spună: Aici, nu mai încapе îndoială că, din cauza Paştilor evreilor, Paştile nostru ortodox a avut loc cu o lună mai tîrziu. În 1970, evreii au avut Paştile lor la 21 aprilie, iar noi ortodocşii după ei, la 26 aprilie. Să fie pe temelia adevărului, cei care ar înclina spre această părere?

Răspunsul este: da şi nu; mai mult nu, decît da.

Se ştie că Pascalia noastră ortodoxă a intrat pe făgaşele pe care mergem şi astăzi, prin secolele VII şi VIII. Această Pascalie a fost încadrată în rama calendarului iulian care, fiind mai lung decît anul tropic, din 128 (129) în 128 (129) de ani, rămîne în urmă cu o zi faţă de cer. De la 325, data

15 Iată normele după care se face sporirea sau reducerea:

a) Cînd anul secular devine comun, de 365 de zile şi intervine o metemптоză, atunci Epacta se scade cu o unitate. De exemplu, secularul 2200.

b) Cînd anul secular devine comun, de 365 de zile, şi intervine o proemптоză, atunci Epacta nu se scade, ci rămîne ca mai înainte, căci odată cu reducerea zilei bisectе, s-a corectat de la sine şi proemптоza. De exemplu, anul secular 2100.

c) Cînd anul secular rămîne bisect de 366 de zile şi intervine o metemптоză, atunci se anulează augmentarea Literii Duminicale, odată cu micşorarea Epactei. De ex. anul secular 2000.

d) Cînd anul secular rămîne bisect, de 366 de zile, şi intervine o proemптоză, atunci Litera Duminicală rămîne neschimbată, iar Epacta se augmentează cu o unitate. De exemplu, anul secular 2400.

Sinodului I ecumenic și pînă în secolul nostru, XX, a rămas în urmă cu 13 zile. În timpul Sinodului I ecumenic, echinocțiul de primăvară cădea la 21 martie. Pascaliografii ortodocși au reținut această dată de 21 martie, pentru echinocțiul de primăvară, dar au neglijat să țină cont de faptul că din 128 în 128 de ani, echinocțiul retrogradează cu o zi, adică din 453 după Hristos el nu mai era la 21 martie, ci la 20 martie; din anul 581 d. Hr. el era la 19 martie ș.a.m.d. Pascaliografii așteptau să vină 21 martie al calendarului iulian, nu cel al cerului, cel real, și astfel, abia atunci prima lună ce atingea data de 21 martie era socotită pascală. Așa de exemplu, dacă într-un an de după 453 d. Hristos, luna plină de după echinocțiul de primăvară, arătată de calendarul iulian, cădea la 20 martie, ea era considerată de nepascală, căci era înainte de echinocțiul de primăvară, mereu socotit la 21 martie. Dar, în realitate, tocmai această lună plină din 20 martie era luna plină pascală, deoarece căzuse chiar în ziua echinocțiului de primăvară¹⁶ real, căci acum cerul arătase 21 martie.

Așa fiind calculată Pascalia noastră ortodoxă, lunile pline căzute între 21 martie și 3 aprilie, stil nou, adică intervalul celor 13 zile cu cît calendarul iulian necorectat este în urma anului solar sau tropic, toate lunile acestea nu sînt considerate pascale, ci se așteaptă luna plină imediat următoare, aceasta fiind socotită prima după echinocțiul de primăvară. Este cazul anului 1970, în care ne aflăm. Luna plină de pe cer a fost luni 13 martie stil nou. După tradiția creștină milenară, Paștile a fost celebrat, de către o parte din creștinătate, la 29 martie și pe bună dreptate. După calendarul iulian necorectat, eram abia la 10 martie,¹⁷ așa că luna n-a fost considerată pascală, deoarece era înaintea echinocțiului de primăvară, socotit mereu la 21 martie, stil vechi. Așteptîndu-se luna plină pascală, de după echinocțiul stilului vechi, acesta a căzut marți 21 aprilie, stil nou (8 aprilie, stil vechi). De aceea Paștile ortodocșilor a fost serbat la 26 aprilie, stil nou (13 aprilie stil vechi. Numai că serbarea Învierii Domnului n-a mai fost celebrată după prima lună plină, ce a urmat echinocțiului de primăvară real, ci abia după cea de a doua lună plină, împotriva tradiției creștine aproape de două ori milenare.

După cît se vede, Paștile ortodox din anul 1970, n-a fost întîrziat din cauza Paștelui mozaic, ci din cauza Pascaliei noastre ortodoxe necorectate. Din nefericire, astăzi, o parte din Ortodoxie a adoptat calendarul iulian corectat, dar o altă parte nu l-a acceptat. Pentru ca, cel puțin, marea sărbătoare a creștinătății, Învierea Domnului, să fie celebrată în aceeași zi, orto-

16 Luna plină începea să devină pascală chiar din ziua echinocțiului (21 martie) și dura încă o lună după aceea, mai exact pînă la 18 aprilie inclusiv. Lunile pline de după 19 aprilie nu mai erau pascale.

17 Din 23 martie, stil nou, scăzînd cele 13 zile ale întîrzierii calendarului iulian necorectat, obținem data de 10 martie, stil vechi.

docșii care au adoptat calendarul iulian corectat au cedat și de aceea cu Paștile, merg după calendarul necorectat. În realitate, cei care au adoptat calendarul îndreptat merg astăzi după două calendare: Pentru sărbătorile mobile (cele dependente de Paști), ei merg cu calendarul neîndreptat, iar pentru sărbătorile imobile (fixe), merg după calendarul corectat. Din această cauză, perioada Triodului (ce începe cu 10 săptămîni înainte de Paști), perioada Pentecostarului (ce ține 7 săptămîni după Paști), postul Sfinților Apostoli Petru și Pavel, cum și toate Duminicile după Rusalii, toate sînt retrogradate, adică întîrziate cu două săptămîni, față de cum ar fi decurs ele, dacă se mergea numai cu un singur calendar, cel corectat, în rama căruia se încadra Pascalia noastră ortodoxă, obișnuită.

Deci, dacă nu calendarul mozaic este de vină, că uneori, Paștile ortodox este în urma celui al catolicilor și protestanților, atunci ce este de făcut?

Singura soluție salutară este de a reintra în tradiția ortodoxă milenară. Lucrul acesta este foarte simplu, dacă toți ortodocșii adoptă calendarul corectat în 1924, azi în uz aproape la toate popoarele de pe glob. Odată adoptat acest calendar și în rama lui încadrată Pascalia tradițională, toate variațiile de astăzi ar dispărea de la sine.

În modul acesta, nici n-ar mai fi necesar să se caute o dată comună pentru serbarea Paștilor în aceeași zi, de către toți creștinii,¹⁸ căci încadrînd Pascalia în calendarul corectat totdeauna Paștile ortodox ar corespunde celui catolic. Diferențele dintre ei și noi vor apare peste 2000 ani. Ori pînă atunci, creștinătatea va găsi calea unui acord utilizînd ultimele date ale științelor astronomice și matematice.

Pr. ATH. NEGOIȚA

¹⁸ În anul 1969, au avut loc două simpozioane, pentru fixarea sărbătorii Paștilor la o dată comună pentru toți creștinii. Primul simpozion s-a ținut la Roma, în luna mai 1969, iar cele de al doilea, la Atena, în luna iunie 1969. În luna martie 1970, la Geneva, a avut loc o consultație, în cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor, tot pentru fixarea unei date comune a sărbătoririi Paștilor de către toți creștinii.

PREDICĂ LA DUMINICA 25-a DUPĂ RUSALII

„Umblați cu vrednicie după chemarea în care sînteți chemați”.

(Efeseni 4, 1)

În primăvara anului 58 al erei noastre creștine, Sf. Apostol Pavel își încheia a treia sa călătorie misionară. O asemenea călătorie însemna, pe vremea aceea, mii de kilometri străbătuți pe jos, cu corabia, în primejdii — după cum însuși spune — „din partea tâlharilor, în primejdii în cetăți, în primejdii în pustie, în primejdii pe mare” și în multe alte primejdii (II Cor. 11, 26).

La Rusaliile evrești din anul 58, neobositul Apostol este prins de conaționalii săi în templul din Ierusalim, sub învinuirea că strică vechile lor rînduiri, din ale căror mîini este scăpat de șeful garnizoanei romane staționate în Ierusalim, Claudius Lisias. Acesta îl trimite cu escortă severă la Cesareea, lui Felix, procuratorul roman, care, deși convins de nevinovăția Apostolului, îl ține închis doi ani, pînă în anul 60, crezînd că în felul acesta îi va putea storce ceva bani. Lui Felix îi urmează ca procurator Festus, înaintea căruia — cît și înaintea regelui Agripa și a surorii sale — Sf. Pavel se apără cu toată demnitatea. Aceștia, de asemenea se conving de nevinovăția lui, dar pentru că Apostolul a cerut să fie judecat de tribunalul imperial din Roma, în toamna anului 60 începe călătoria și ea plină de primejdii de la Cesareea la Roma, cu o escală mai mare pe insula Malta, unde corabia a fost aruncată de valuri.

Astfel, între anii 61 și 63 are loc prima captivitate a Sf. Apostol Pavel la Roma. Și de aici însă marele Apostol ține o strînsă legătură cu fiii săi născuți în Iisus Hristos — Domnul nostru, pe care îi avea resfirați în vastul Imperiu Roman. Pe aceștia îi îndeamnă pe toate căile la care putea recurge să fie cît mai demni de numele pe care îl poartă, să se mențină cît mai nepătați în făgașul vieții creștine pe care au pășit. Așa s-au născut, în anul 63, patru din clocotitoarele și mereu ziditoarele epistole ale Sf. Apostol Pavel și anume: Epistola către Efeseni, Epistola către Filipeni, Epistola către Coloseni și Epistola către Filimon.

De o frîntură din această frămîntare, din această neîntrecută grijă de adevărat părinte față de fiii săi, am luat cunoștință și noi din Apostolul care s-a citit la Sfînta Liturghie de astăzi și anume începutul cap. 4 al Epistolei către Efeseni, din care am reținut și aceste cuvinte: „Drept aceea rogu-vă pe voi, eu legatul întru Domnul, să umblați cu vrednicie după chemarea în care sînteți chemați” (Efes. 4, 1).

Să deslușim împreună cîteva înțelesuri ale acestui apostolesc îndemn.

*

După cum știm, noțiunea de „chemare” este în strînsă legătură cu aceea de vocație, de misiune. Cînd zicem de cineva că are chemare spre cutare sau cutare îndeletnicire, înțe-

legem că acel cineva are anumite daruri, anumite posibilități în plus față de alți semeni ai lui, posibilități pe care este obligat să le valorifice, să le fructifice spre bucuria și folosul celor din jur.

Iată însă că Sf. Apostol Pavel aplică noțiunea de chemare la o întreagă obște de oameni, cum erau comunitățile creștine din primele veacuri, care și ele aveau obligația de a-și valorifica darurile multiple pe care le dobândiseră prin primirea Evangheliei, și anume aveau misiunea de a dovedi, de a arăta în mijlocul maselor de necreștini cu care trăiau un mod nou, cu totul și cu totul superior de viațuire omenească.

Și într-adevăr, în labirintul religios, moral și social de acum 2000 de ani, trăirea întocmai a mesajului adus în lume de Mîntuitorul nostru Iisus Hristos reprezenta cu adevărat o chemare, decît care alta mai mare, mai înaltă n-a fost.

Era chemarea de ieșire de la întuneric la lumină, de la închinarea la idoli, la lună, la soare, la rîuri, la animale sau la alte închipuiri, la închinarea la unicul și adevăratul Dumnezeu, ființă personală, spirituală, atotputernică, atotprezentă și atotștiutoare.

Era chemarea de ridicare deasupra noroiului superstițiilor, patimilor și multor păcate grele, care rodeau și continuă să macine, ca niște cancere oarbe, sănătatea trupească și sufletească a multor făpturi omenești.

Era chemarea de prețuire, de dragoste curată față de orice om, într-o societate în care numai cîțiva aleși erau considerați oameni, iar obștea cea mare, simple animale de muncă.

Spus altfel, era chemarea de replasare a făpturii omenești pe orbita fireștii sale destinații. În această ordine de idei trebuie să spunem că este necesar să ne reamintim mereu, să vedem totdeauna înaintea ochilor noștri sufletești adevărul că am fost creați pe acest pămînt cu o misiune specială, cu o chemare înaltă, măreață ca Dumnezeu cu care trebuie să ne asemănăm.

Aceasta înseamnă că avem obligația de a ne pătrunde de cît mai multă lumină sufletească, de cît mai multă înțelepciune, de cît mai multă dragoste, dreptate, activitate, bucurie etc., valori care se găsesc real și deplin în Dumnezeu.

Esența chemării sau menirii noastre deci constă în aceea de a tinde conștienți și liberi spre Părintele ceresc, ca spre adevărul, dragostea, dreptatea, pacea, fericirea deplină, absolută. Că așa stau lucrurile, că acesta este sensul chemării noastre, realitățile vieții ne demonstrează adesea. Și anume pe măsura în care dreptatea, adevărul, pacea, mila, iertarea, dragostea, cinstea, omenia, munca, cu un cuvînt binele sub toate aspectele lui se întruchipează în viața noastră, pe aceeași măsură și pămîntul înflorește, natura ne devine mai favorabilă. Se cunoaște în acest sens experiența unei englezoaice care, pătrunsă de cele mai curate simțăminte, a traversat jungla africană fără să fie atacată de vreun animal sălbatic. Pe de altă parte se poate verifica și aceea că bucuria vieții, adevărata bucurie a vieții n-o gustăm decît în măsura în care realizăm în noi cît mai mult bine. Acest lucru îl confirmă, între mulți alții, și marele compozitor Beethoven de la a cărui moarte se împlinesc în 16 decembrie a. c. 200 de ani, care mărturisește că în virtute și-a găsit bucuria și tăria în grelele încercări prin care a trecut, virtute pe care a trăit-o din plin căci, după cum spun cei ce l-au cunoscut, nu numai convorbirile, ci „chiar gîndurile dezmațate îl scîrbeau“, bună-tatea fiind după el „singurul indiciu de superioritate“.

Măreață, deci, este chemarea de care ne vorbește Sf. Apostol Pavel, minunată este chemarea noastră în lume.

„Ce este omul (Doamne) — se întreabă Psalmistul — ca să-ți aduci aminte de el și fiul omului ca să-l cercetezi?“. Și tot el răspunde: „Micșoratu-l-ai numai cu puțin față de îngeri; cu mărire și cu cinste l-ai încununat și l-ai pus stăpîn peste lucrurile mîinilor

Tale" (Ps. 8, 6—7). „Voi sînteți neam ales — spune și Sf. Apostol Petru — rînduit să vestească bunătățile celui ce v-a chemat pe voi dintru întuneric la luminata sa lumină" (I Petru 2, 9).

Deosebit de grăitoare sînt în această privință și unele afirmații a lui Jan Amos Komensky (Comenius), acest „părinte al pedagogiei moderne", cum pe drept este numit, de la a cărui moarte se împlinesc chiar astăzi 300 de ani. Parafrazînd unele cuvinte ale Sf. Scripturi privitoare la rostul cunoașterii lui Dumnezeu, acest mare pedagog ceh, în lucrarea sa de căpătîi: Didactica Magna, spune: „Cunoscîndu-mă pe mine, o omule, pe tine te cunoști: Pe mine izvorul eternității, al înțelepciunii și al fericirii; pe tine, zidirea mea, chipul meu, bucuria mea.

Căci pe tine te-am ales eu ca tovarăș al eternității; spre folosul tău am pregătit eu cerul, pămîntul și ceea ce este într-însul; numai ție ți-am dăruit toate laolaltă: natură și viață, simțuri și rațiune. Pe tine te-am pus peste toate lucrurile mîinilor mele; toate le-am pus la picioarele tale. Pentru ca să nu-ți lipsească nimic, în cele din urmă m-am dat pe mine însumi ție, în unire ipostatică, unind natura mea cu a ta pentru vecie. Recunoaște, așadar, că tu ești culmea cea mai desăvîrșită a operelor mele, o admirabilă chintesență a lor, locuitorul lui Dumnezeu printre ele; coroana gloriei mele" (I. A. Komensky: Texte alese, București 1958., p. 10—11).

Așa cum reiese și din cuvintele de mai sus, chemarea sau calea pe care avem de mers ne-o trasează în chip special și în primul rînd Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, care, după cuvîntul Sf. Efrem Sirul: „pildă și chip de petrecere prea bună a voit să ne arate nouă", ca în ele petrecînd să ne împlinim rostul pe acest pămînt și să dobîndim împărăția Lui cea veșnică. Ori, noi știm că în El „păcat nu a fost", Iisus fiind, cum spunea Nicolae Cabasila, „modelul vieții sfinte, cel dintîi dintre toți și singurul care ne-a arătat, în ființa Sa, un chip de om adevărat și fără scăderi".

În Apostolul de la Sf. Liturghie de astăzi, Sf. Pavel însă nu amintește numai teoretic creștinilor din părțile Efesului și nouă tuturor despre chemarea specială, deosebită pe care o avem în această lume, ci arată și concret cum trebuie înțeleasă această chemare. Căci el nu zice numai: „Umblați cu vrednicie, după chemarea în care sînteți chemați", ci adaugă și cum anume, „cu toată smerenia și blîndețea, cu îndelungă răbdare, îngăduindu-vă unii pe alții cu dragoste, nevoindu-vă a păzi unirea duhului întru legătura păcii" (Efeseni 4, 2—3).

Calea pe care sîntem chemați s-o urmăm ne-o arată deopotrivă cît se poate de clar și samarineanul milostiv din parabola cuprinsă în Evanghelia care s-a citit la Sf. Liturghie de astăzi. Am reținut cu toții cum, spre deosebire de doi oameni ai Legii vechi, doi oameni cu carte cum am zice noi astăzi, samarineanul trece peste zidurile ucigașe ale discriminării și vrajbei dintre oamenii din acel timp și, fără să se uite cine este, cum îl cheamă, ce culoare sau ce convingeri are cel doborît de tîlhari, se apleacă cu milă și dragoste asupra lui, îi spală ranele, îl urcă pe asin și din puștinul său cîștig îi poartă de grijă pînă cînd se face bine.

Mijloc potrivit în împlinirea chemării noastre creștinești în această lume este și calea postului, pe care tocmai am pășit începînd cu ziua de astăzi. Dacă luăm aminte cu toată grija, și în această privință viața ne arată, ne demonstrează, cît de înțelepți au fost, Părinții noștri bisericești de odinioară care au rînduit posturile.

Primul înțeles al postului este desigur acela de jertfă pentru dragostea lui Dumnezeu pentru noi, dar el este în egală măsură și cale verificată de exersare și întărire a voinței noastre, cît și un regim alimentar voluntar, despre a cărui eficacitate cei care-l practică cu adevărat ne pot vorbi cu mult folos.

„Rogu-vă pe voi, eu legatul întru Domnul, să umblați cu vrednicie după chemarea cu care sînteți chemați“ (Efeseni 4, 1) — ne îndeamnă peste veacuri Sf. Apostol Pavel, cu aceeași căldură ca pe efesenii de odinioară.

Am văzut în ce condiții vitrege a scris el acest îndemn, după cinci ani de ședere cu soldatul roman înarmat în spatele lui, și am reținut și cîteva învățături privitoare la chemarea noastră în această lume.

Ne-am dat seama, în această privință, de misiunea negrăit de înaltă, plină de răspundere pe care o avem și anume aceea de „tovarăș al eternității“, aceea de a participa la viața lui Dumnezeu, la bucuria și fericirea divină, lucru pe care nu-l putem realiza decît printr-o viață creștinească adevărată, printr-o credință dreaptă și luminată, prin dragoste față de tot omul, asemenea samarineanului de astăzi, prin muncă cinstită, prin bunătate, prin inimă curată ș.a.m.d.

De aceea, vom încheia tot cu unele îndemnuri ale Sf. Apostol Pavel, desprinse din aceeași Epistolă către Efeseni și din același cap. 4, unde spune: „Drept aceea, lepădînd minciuna, grăiți adevărul fiecare cu aproapele său, căci sîntem unul altuia mădulare. La mînie nu păcătuïți, soarele să nu apună peste mînia voastră. Cel ce a furat să nu mai fure, ci mai vîrtos să se ostenească lucrînd cu mîinile sale, ca să aibe să dea și celui lipsit. Cuvînt urît să nu iasă din gura voastră, ci numai de cel bun, spre zidire. Fiți unul cu altul buni, milostivi, iertînd unul altuia, precum și Dumnezeu v-a iertat vouă întru Hristos“ (Efeseni 4, 25—28. 31), Amin.

Diacon GH. PAPUC

LA DUMINICA XXVIII-a DUPĂ RUSALII

— CHEMAREA LA MÎNTUIRE —

„Veniți, că iată toate sînt gata“.

(Luca 14, 17)

În timpul activității Sale pămîntești, Mîntuitorul Iisus Hristos a învățat pe credincioși — așa cum au recunoscut mulțimile dornice de mîntuire, care se adunau în jurul Său, sorbindu-I cuvintele — „ca unul care are putere“ (Matei 7, 28—29). El s-a coborît în mijlocul lumii pentru ca „toți oamenii să se mîntuiască și la cunoștința adevărului să vină“ (I Timotei 2, 4), descoperind tuturor Evanghelia — învățătura Sa divină și arătînd prin aceasta calea mîntuirii și a vieții veșnice.

Iisus Hristos — Fiul Omului — a vorbit oamenilor din vremea Sa pe înțelesul lor, folosind atît vorbirea directă cît și pe cea în pilde sau parabole, întrebuișînd imagini, metafore și comparații specifice vieții și înțelegerii contemporanilor Săi, pentru ca învățătura Lui să fie cît mai accesibilă celor ce Il ascultau. Metoda intuitivă este proprie pildelor sau parabolilor Mîntuitorului.

Una dintre acestea este și pilda „marii cine“ cuprinsă în Sfînta Evanghelie de azi (Luca 14, 16—24), pildă care ne arată că Dumnezeu Cel preaslăvit ne cheamă la masa duhovnicească a sfîntei și dumnezeieștii liturghii, în casa Lui cea sfîntă — biserica, — la cina euharistică a Sfîntei Împărtășanii. Rămîne să vedem cum răspundem noi, credincioșii, chemării Sale mîntuitoare; care e participarea și adeziunea noastră la viața de duh și adevăr, la viața de har și de comuniune cu Hristos Euharisticul; în ce măsură sîntem datori să răspundem dumnezeieștii chemări și cum trebuie să ne comportăm ca oaspeți aleși la marele ospăț al Stăpînului.

*

Din pilda relatată de Sfînta Evanghelie de astăzi înțelegem că Dumnezeu — înfățișat aici prin omul care „a făcut cină mare“ — ne-a dăruit putința mîntuirii prin întruparea

Fiului Său, prin iertfa de pe Cruce a Mîntuitorului, prin Învierea Sa, prin trimiterea în lume a Sfîntului Duh și prin întemeierea Bisericii — Trupul tainic al Domnului — în care duhovniceștile bucate, Sfintele și dumnezeieștile Taine, ne sînt puse înainte spre hrană nepieritoare.

În Sfînta Biserică Ortodoxă e prezent și viu lucrător Mîntuitorul — în ea credincioșii care cred și mărturisesc „pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfîntul Duh, Treimea cea de o ființă și nedespărțită” găsesc izvorul nesecat și de viață făcător al dreptei credințe, cuprinsă în Sfînta Scriptură și în Sfînta Tradiție. În comoara de învățături a Bisericii Ortodoxe, „stîlpul și temelia Adevărului”, credincioșii găsesc puterea nădejzii statornice precum și inflăcărea dragostei atotbiruitoare, dovedită prin credința lăuntrică și prin mărturisirea externă a acesteia. Mărturisirea credinței creștine cu fapta, cu cuvîntul și cu întreaga noastră atitudine își găsește afirmarea și confirmarea în ascultarea, înțelegerea și împlinirea vocii lui Dumnezeu, — toate acestea fiind încununate prin unirea noastră, a creștinilor, cu Hristos-Euharisticul.

Participarea la sfînta și dumnezeiasca liturghie, ca și curățirea prealabilă de păcate prin primirea Sfintei Taine a Spovedaniei, care ne face vrednici de a ne apropia de sfîntul potir, constituie o îndatorire de căpetenie a vieții noastre creștine, îndreptată spre ținta „alergării și a luptei celei bune” (Filipeni 3, 12; I Timotei 6, 13) călăuzitoare spre mîntuire.

Dumnezeu, înfățișat prin omul care a făcut cină mare, „a chemat pe mulți”. Cuvîntul lui Dumnezeu, chemarea cea mîntuitoare, lucrarea harică a Sfîntului Duh în sfînta Sa Biserică e adresată tuturor credincioșilor. Învățătura Bisericii, deși are o profunzime ade-seori destul de greu de pătruns, — datorită subtilității noțiunilor cu care operează teologia, pentru a transpune înțelegerea divină în ipare umane —, totuși e deschisă spre și pentru toți credincioșii, cărora le adresează o chemare universală la mîntuire, potrivit poruncii Mîntuitorului dată Sfinților Apostoli: „Mergînd învățați toate neamurile, botezîndu-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh, poruncindu-le să păzească toate cîte v-am spus vouă și iată Eu cu voi sînt pînă la sfîrșitul veacului” (Matei 28, 19—20).

Cîți dintre credincioșii Bisericii răspund însă cu vrednicie chemării făcute? Mulți din cei poftiți invocă diferite pretexte... „Au început să-și ceară iertare”. Folosesc toți aceeași formulă, la fiecare revine drept concluzie stereotipul „rogu-te să mă ierți”. Pentru ce nu pot veni și pentru ce-și cer atît de insistent iertare? Pentru că sînt stăpîniți și copleșiți de preocupări care la ei depășesc marginile firești. Nu se mai mulțumesc să-și cîștige „pîinea cea de toate zilele”, ci caută să agonisească în plus fie „ogor”, fie cît mai multe „perechi de boi”. Ogorul și mai multele perechi de boi înfățișează preocupările exclusivist acaparatoare, iar cei ce nu răspund chemării invocînd grijile lor zilnice de tot mai multă chiverniseală înfățișează pe acei creștini care preschimbă trebuințele firești de hrană, îmbrăcăminte și alte bunuri materiale în patimi; înfățișează pe aceia care nu agonisesc ca să trăiască, ci trăiesc pentru ca să agonisească în chip exagerat.

La fel și cel de al treilea, pe care viața senzuală îl preocupă mai mult decît mîntuirea sufletului, arată pe creștinii stăpîniți de patimile devastatoare ale vieții curate de familie, pe cei care calcă în picioare fie castitatea, fie cinstea și curățenia vieții conjugale. Toți aceștia se arată nevrednici de cinstea pe care le-a făcut-o Stăpînul poftindu-i la cină.

Evanghelia lui Hristos ne învață că oricîte preocupări și îndatoriri am avea, pe toate le putem și trebuie să le îndeplinim, dar numai în măsura în care ele rămîn în limitele naturalului, ca nevoi firești ce trebuie satisfăcute pentru menținerea vieții proprii și pentru progresul societății. Astfel, ca adevărați creștini, vom găsi răgazul ca „și pe acelea să le facem și pe acestea să nu le lăsăm”, vom găsi timp și pentru a proslăvi pe Dumnezeu și

pentru a lua parte la sfânta Liturghie, vom găsi împ și pentru ca, în cele patru mari posturi de peste an, să primim curățirea și iertarea păcatelor prin sfânta Taină a Spovedaniei și astfel să fim vrednici de a ne uni cu Hristos Domnul primind Sfânta Taină a Împărtășaniei.

Prtexetele de circumstanță și prefăcută părere de rău, eschivatoarea formulă de etichetă: „te rog să mă ierți” sînt atitudini care se situează prin ele însele la periferia vieții creștine. Cum vom putea apela cu inimă prefăcută la milosivirea și bunătatea lui Dumnezeu, de Care adesea ne înstrăinăm noi înșine, prin refuzul nostru de a ne apropia de El?

„Stăpînul casei” s-a mîniat. „Mînia” lui Dumnezeu, de care au parte „fiii neascultători” (cf. Rom. 1, 18 și 28) se concretizează prin faptul că cei ce au fost poftiți și au refuzat să vină la cină sînt excluși prin însuși actul refuzului lor: „Nici unul din cei care au fost poftiți nu vor gusta din cina mea”.

Casa nu rămîne însă goală și cina se îmbie altora, celor mai umili, mai loviți de necazuri, boli și dureri, celor socotiți atunci — specific situației sociale existente în timpul Mîntuitorului — cei mai de plîns dintre oameni. Dumnezeu nu caută la fața oamenilor, ci acordă cu predilecție ajutorul Său celor mai îndurerăți, celor ce zac în păcate, celor „din latura și din umbra morții”, celor care au nevoie de doctor și de îndreptare, celor care au nevoie de cîință și de curățirea păcatelor (Luca 5, 31—32). Aceștia au venit la cină, dar casa Stăpînului e mult mai încăpătoare decît s-ar părea. Sînt încă locuri. Biserica e atotcuprinzătoare. În ea se găsește loc pentru orice creștin care vrea să se mîntuiască. Sînt încă multe locuri la masa de taină a Stăpînului ceresc. De aceea El îndeamnă pe slujitorii Săi, preoții, să iasă în largul lumii și să-i „silească” pe toți să intre, așa ca să-I fie casa plină. Despre ce fel de „silă” vorbește Mîntuitorul? Oare El face cumva aluzie la siluirea conștiințelor sau recomandă cumva mijloace de constrîngere, duritățile și atrocitățile așa-ziselor „războaie sfinte”? Categorie nu! Dumnezeul milei și al totalei dăruiri din dragoste a întemeiat religia creștină, religie a iubirii, pînă la dăruirea și jertfirea de Sine.

Porunca: „silește-i să intre” se referă la îndatorirea propovăduirii cuvîntului lui Dumnezeu de către sfințita preoție, de „slujitorii lui Hristos și economii tainelor lui Dumnezeu”, care sînt dator să vestească Evanghelia, să facă auzite, însușite și împlinite de credincioșii creștini învățăturile și poruncile sfintei Biserici.

La chemarea sfintei Biserici, prin sfinții ei slujitori, credincioșilor le revine îndatorirea de conștiință de a răspunde în toată vremea, cu inimă curată și cu duhovnicească bucurie, la poftirea pe care o face Stăpînul ceresc la ospățul Său.

Să nu rămînem reci sufletește, să nu ne lăsăm stăpîniți de gînduri și porniri minore; în calitatea noastră de creștini, să nu uităm că sîntem fii ai lui Dumnezeu și că situația noastră de „neam sfînt și preoție împărătească”, adică de fii ai Bisericii Ortodoxe, ne cere și ne îndatorează să ne punăm ca „fii ai luminii”, ca „sarea pămîntului” și „lumina lumii”. Viața și faptele noastre să dovedească credință statornică, nădejde trainică și iubire fierbinte, viața noastră să nu negligeze unirea cu Hristos prin trăirea cu El în Biserică și prin primirea Sfintelor și dumnezeieștilor Taine, pentru ca să ne dovedim a fi vrednici de starea de oaspeți ai lui Dumnezeu.

Cu deosebire se cuvine ca în acest post al Nașterii Domnului în care ne aflăm să împlinim cu toată convingerea îndemnul liturgic: „Cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să vă apropiați”, să gustăm și să vedem „că bun este Domnul” și astfel — curățiți de păcate, luminați de harul lui Dumnezeu și sfințiți prin împărtășirea cu Sfîntul Trup și Sînge al Mîntuitorului — să fim vrednici de a ne bucura după cuvîntă și de sărbătoarea Nașterii Sale, aducîndu-I slavă, cinste și smerită închinare, din adîncul curat al sufletului nostru. Amin.

DESPRE DESĂVÎRȘIREA ÎN VIAȚĂ A CREȘTINULUI *

„Dacă vrei să fii desăvârșit, a zis Iisus, mergi și împarte avutul tău celor lipsiți de posibilități și vei avea comoară în cer!”

(Matei 19, 21)

După cum știm din Sfintele Evanghelii, Iisus Hristos își alege ca ucenici oameni nevoiași, dar harnici și conștiincioși, oameni cu care se poate realiza o operă nebănuită.

Înțelepciunea Sa, dragostea de om și natura înconjurătoare, iubirea de tradițiile sfinte, respectarea obiceiurilor bune din moși-strămoși și pătrunderea inimilor pline de aspirații înalte, dar supuse tiraniei și subjugate moral de reguli și sfaturi străine adevăratului umanism făceau din persoana Domnului Hristos o complexitate de valori, care se explică numai prin credința în dumnezeirea Sa și căutarea credincioșilor de a săvârși și împlini faptele și sfaturile pe care El le-a dat și le-a trăit pe acest pământ (II Petru 1, 16—19).

Mîntuitorul a fost cheia însăși, viața, calea și adevărul, cheia care a descuiat ușa bună-tății divine, datorită dragostei dumnezeiești nemărginite, cheia care a rămas în lume sub forma harului dumnezeiesc (Ioan 1, 17) primit prin Sfintele Taine ale Bisericii creștine. Cu alte cuvinte, primul sentiment care deschide porțile înțelegerii creștine este bunătatea (I Ioan 5, 4. 20). Creștinul înnobilit cu bunătate poate ajunge acel pisc al *desăvîrșirii în viață*...

După ce Mîntuitorul dă sfaturi cu precizări din Legea veche celor în vîrstă, celor căsătorii, arătînd că o societate este durabilă atîta timp cît familiile care o alcătuiesc sînt unitare și la baza lor stă cinstea neprecupețită și fidelitatea soților desăvîrșită, Domnul Hristos se adresează copiilor nevinovați „ca cei ce sînt moștenitorii Împărăției cerurilor...” (Matei 19, 14).

Era după un an și ceva de propovăduire și vestea sosirii unui Mare prooroc în Palestina pătrunsese în toate casele și cetățile lui Israel. Acesta era lucru obișnuit la evrei, însă ce spunea Mîntuitorul și ce săvîrșea, nu se auzise niciodată (Marcu 6, 1—6); mai mult, cuvintele Sale erau însoțite „de semne și minuni” (Marcu 2, 12), fapt care constituia pentru cei simpli groază, pentru cei avuți și îndestulați indiferență, pentru farisei și saducei invidie, pentru cărturari și conducători religioși ură, iar pentru mulți curiozitate și dorința de a sta de vorbă cu El.

Un tînăr studios, bine îmbrăcat, cu o suită impresionabilă în jurul său, trecea să se recreeze la marginea orașului. Mîntuitorul tocmai atunci se afla mai liber și binecuvînta și mîngîia o mulțime de copii, care-L iubeau nespus de mult. Flămînziți și neodihniți, căutau numai să privească pe Domnul Hristos. Tînărul respectiv profită de lipsa mulțimilor, se desprinde din cercul său și se apropie de Domnul Iisus: „Bunule învățător, ce bine să fac pentru a avea viață veșnică?” „De ce mă numești bun, pentru că numai Dumnezeu este bun, iar rezultatul firesc al bunății poți să-l constăți prin păzirea poruncilor: „Să nu ucizi, să nu furi, să nu fii destrăbălat, să nu minți, să-ți cinstești părinții, să iubești pe semenul tău ca pe tine însuși...” Tînărul, care studiasse în școli rabinice toate poruncile și Legea veche, cu inteligența sa nativă și cu voința fermă de a ști și a cunoaște, răspunde Mîntuitorului plin de mulțumire: „Toate acestea le-am păzit cu grijă din copilărie”, dar nu am satisfacțiile dorite, nu sînt pe placul inimii Tale și nu pot mulțumi suflete îndurerate; nu am liniște, am citit mult, n-am găsit izvorul din care aș putea să beau și să am trăire veșnică...”

Domnul Hristos, cu ochii pătrunzători, măsura chipul zvelt și athletic al tînărului, dîndu-și seama că acesta este un gînditor obișnuit, care crede despre Iisus că este un nou reformator religios sau că dorește să aducă un nou sistem de gîndire în această lume și că

* I.a Duminică XII-a după Rusalii.

ar vrea să fie ucenicul Său. Mîntuitorul cunoştea inima tînărului că ardea de a cuprinde universul, dar un univers îngust, sensibil, care îl avantajează în această viaţă, fără a pleca urechea la suspinurile mulţimilor de sclavi şi robi, care îşi duceau zilele în mizerie şi părăsire totală, chiar sub acoperişurile palatelor lui. Divinul învăţător cunoştea tendinţa tineretului de emancipare, dar în scopuri străine de adevărata dragoste de om. Tînărul cunoştea filozofia platonicească şi aristotelică, ce pretindea şi susţinea împărţirea în clase sociale, care, ziceau ei, sînt lăsate de Dumnezeu şi nu există egalitate, fără să cunoască îndeajuns că Evanghelia va plămădi societatea „încît va ajunge ca fiecare să i se dea după necesitate” (Fapte 2, 45—47).

După ce tînărul şi-a expus toată convingerea sa personală, demonstrînd că este cunosător al curentelor filozofice care frămîntau minţea oamenilor de atunci şi că teoretic ar fi în stare să accepte şi învăţătura lui Hristos fără a pierde ceva, Domnul Hristos atinge coarda sufletului tînărului, coardă care de fapt nu-i dădea satisfacţia.

„Dacă vrei să fii desăvîrşit împarte averea ta celor ce nu au posibilitate şi vei avea comoară în cer! Apoi vino şi urmează-Mi...” (Matei 19, 21).

Cînd a auzit tînărul aşa ceva a plecat întristat că avea multe bogăţii, iar Mîntuitorul a zis ucenicilor Săi: Adevărul vă spun: Cu greu va intra bogătaşul în Împărăţia cerurilor... este mai uşor să treacă o cămilă prin urechile acului decît un bogat în Împărăţia lui Dumnezeu... Ucenicii au rămas uimiţi, întrebîndu-se: Cine atunci, oare, poate să se mîntuiască? Iisus, cunoscîndu-le tulburarea, i-a încredinţat: Ceea ce la oameni nu este cu putinţă la Dumnezeu este cu putinţă...

În faţa acestui tablou interesant asupra discuţiei despre viaţă şi moarte, despre continuarea vieţii sau lichidarea ei, posibilităţile de continuare şi opreliştile vieţii, Sfinţii Părinţi şi trăitorii credinţei au insistat în comentariile lor, deoarece dialogul tînărului bogat cu Mîntuitorul totdeauna şi-a găsit actualitatea, pentru că desăvîrşirea în viaţă este o datorie sufletească de cînte atît pentru savant cît şi pentru omul simplu, pentru învăţat şi pentru neştiutor, pentru slujitorii altarelor şi pentru credincioşii de rînd.

Cel care îşi lipeşte sufletul de bogăţii, indiferent sub ce formă, este lipsit de dragoste, de umanism. Dragostea celui sincer este liberă şi uşor îşi aduce aminte de Dumnezeu, pe cînd cel rob de bogăţie uită de suferinţa aproapelui, se confundă cu cîştigul său, care în dese cazuri este nemeritat şi urît.

El îşi aduce aminte de sine într-un accident sau la marginea mormîntului, unde moartea abia aşteaptă, spunînd: „trupul este frămîntătura, sufletul este drojdia, tu eşti pîinea, iar eu oaspetele, ai fugit de mine şi te-ai ascuns sub bogăţii ca să nu mai auzi glasul celor înşelaţi şi năpăstuiţi, al meu eşti în întregime...” Cu alte cuvinte, moartea nu vine să ia nemurirea noastră, ci ceea ce este muritor în noi... ea are putere peste ceea ce este al ei.

Fiinţa şi viaţa noastră nu sînt supuse morţii, însă ele ne pot fi luate, dacă ne purtăm cu nevrednicie. Agoniseala cu cînte este bună în mîna unui om bun, pe cînd goana după îmbogăţire prin tot felul de falsităţi este o ruşine şi o nenorocire pentru mulţi, pentru că un asemenea strîngător de avuţii nemeritate recurge la suprimarea celor mai nobile sentimente umane. Aşadar agonisita în mod cîntit a fiecăruia nu este o piedică pentru mîntuirea sa dacă o administrează cum trebuie, ci chiar un merit pe care Dumnezeu la dreapta judecată va şti să-l aprecieze. În această situaţie rolul important îl joacă voinţa omului, dacă vrea să fie credincios şi să aibă comoară şi în ceruri ascultă de învăţătura creştină şi săvîrşeşte fapte bune, dacă nu, merge pe altă cale pînă cînd îşi va aduce aminte că este totuşi om.

Aceasta însă se întîmplă atunci cînd tîlharii sînt aproape de spînzurătoare, hoţii aproape de gratii, înşelătorii de toate categoriile în celule, sperjuri la munci silnice, ucigaşii la suprimarea libertăţii pe viaţă. Unii îşi pun la cheltuială totul şi poate reuşesc, dar într-o societate a cărei bază este dreptatea şi cîntea, înşelătoria nu mai are loc.

Tînărul din Sfînta Evanghelie de azi avea moştenirea de la părinţi şi era cinstit în sinea lui, dar credea că viaţa veşnică este tot o continuare a dărmăriei ca viaţa aceasta pămîntească, nu şi-a dat seama că a fi cetăţean al Împărăţiei cerurilor înseamnă a fi credincios al faptelor. Faptele bune sînt cărămizile locuinţei veşnice, iar sufletul care a săvîrşit asemenea fapte rămîne etern (I Petru 2, 15).

Sfîntul Vasile cel Mare, în comentariul său la această pericopă evanghelică, spunea ascultătorilor: Ce vei face în faţa dreptului Judecător, ce apărători vei avea, ce martori vei aduce? Nu-i nici un avocat acolo. Nu-i cu putinţă să întrebuiţezi cuvinte frumoase care să poată acoperi adevărul înaintea Judecătorului! Acolo nu te mai însoţesc linguşitorii, nici banii, nici poziţia funcţiei tale! Eşti fără prieteni, fără ajutoare, fără sprijin, fără apărare. Vei rămîne ruşinat, trist, abătut, singur, fără nici o îndrăzneală. Oriunde vei întoarce ochii, nu vei vedea decît mărturiile clare ale răutăţilor tale: aci lacrimi ale orfanului, acolo suspinele văduvelor batjocorite, în altă parte năpăstuiţii şi sinistrita care au fost alungaţi de la casa ta, servitori de care ţi-ai bătut joc, vecini pe care i-ai supărat. Toţi se vor scula împotriva ta! Mulţimea faptelor tale rele te vor înconjura. Păcatele însoţesc sufletele, ca şi umbra trupul şi înfăţişează clar faptele. De aceea acolo nu se poate tăgădui nimic, faptele fiecăruia se vor înfăţişa aşa cum au fost săvîrşite, în ruşinea sau cîntea lor.

Sfîntul Ioan Gură de Aur a biciuit cu cuvinte de foc bogăţia ca falsă realitate şi suprem scop pentru unii în această lume. Desigur Sfinţii Părinţi au trăit şi în perioada sclavagistă şi opera lor misionară practic era îndreptată împotriva acestui flagel — robia, dorind să ridice lumea veche la concepţia că toţi oamenii sînt fraţi şi de acelaşi sînge (Fapte 10, 28; 17, 27, 28).

Urma tînărului din Evanghelia de astăzi a dispărut în istorie. O tradiţie ne spune că acesta era printre cei mai bogaţi oameni ai timpului, dintr-o familie de vază. Studiase în şcolile rabinice şi apoi filozofia şi retorica. Avea palate uriaşe şi era de o înţelepciune uluitoare. El cunoştea Legea şi proorocii şi vechile preziceri despre un Mesia, dar nu credea că este Iisus Hristos. După această întrevvedere, cînd a plecat ruşinat din faţa Mîntuitorului, în conştiinţa lui a rămas întrebarea aceasta: ce este desăvîrşirea?

După distrugerea cetăţii Ierusalimului de către Titus şi Vespasian la anul 70, la picioarele Golgotei un bătrîn stătea în rugăciune. Întrebat de ce plînge permanent, a răspuns: Cel ce a fost răstignit aici a fost adevăratul Stăpîn al inimilor oamenilor. Mi-am pierdut bogăţia, părinţii, însoţitorii, nu am urmaşi, nu am pe nimeni, nu am ascultat pe Hristos. Iată, armatele romane mi-au dărîmat palatele, mi-au luat robi slujitorii, au arat bogăţiile mele, n-am ştiut să preţuiesc sfatul Său, ca să fiu desăvîrşit, trebuia să dau averea celor în necazuri. Acum am ajuns în locul lor, dar nu mai am nici inimă că a putrezit în bogăţii, iar fapte bune nu mai pot săvîrşi că am ajuns gîrbov şi slab, bătrîn, surd, fără vedere şi neputincios, vai mie!...

În viaţa de toate zilele se capătă desăvîrşirea printr-un efort continuu în bunătate, blîndeţe şi cînte la locul de muncă, în familie, în societate, la biserică. Desăvîrşirea în viaţa aceasta înseamnă sfinţenie pentru viaţa de dincolo de mormînt. Bogăţia necinstită este o boală pentru viaţa aceasta şi moarte sufletească (Eclez. 5, 12). Nu trebuie confundată cu bogăţia, dreapta agoniseală şi sursele fireşti ale vieţii materiale, căci acestea sînt rezultatul efortului şi talentului individual, care aduc îmbunătăţirea vieţii semenilor şi acestea constituie o realizare văzută a desăvîrşirii în ritmul mersului înainte al societăţii.

În alt înţeles, a fi desăvîrşit înseamnă a înţelege durerile, suferinţele, necazurile şi chiar bucuriile semenului, ca propriile tale simţăminte. A-ţi face datoria profesională, a ajuta, a fi cinstit, a urî minciuna şi pe slujbaşii ei, a fi ponderat în toate acţiunile, înseamnă o treaptă

a civilizației și în același timp gândind și pregătind sufletul spre veșnicie; așa se încearcă însușirea desăvârșirii. Mîntuitorul Hristos pleacă de la concret, de la bogăție, în această pericopă, arătînd că fiecare credincios în parte are mijloacele sale de a putea să devină desăvârșit, unul înțelepciunea, altul priceperea și înclinarea spre tehnică, altul chemarea la preoție și cîte altele după temperamentul și predispozițiile fiecăruia în parte (I Cor. 12, 8—31).

Desăvârșirea de fapt este ultima treaptă a unui muritor, de pe care se anunță judecata provizorie sau particulară. Ceva mai mult, desăvârșirea în viața aceasta este cumpănă dreptății divine, înseamnă diferența specifică a credinciosului față de cei întinați, este argumentul suprem al Proniei divine printre muritorii de rînd. Dacă putem ajunge la desăvârșire, adică la permanentizarea facerii binelui, putem înfrînge moartea cu propriile noastre puteri.

Ce oare poate fi mai sublim în această viață pentru credincioși decît a mărturisi, prin purtarea lor, Evanghelia egalității, păcii și înfrățirii tuturor?

La a doua venire toți vor învia „cei ce au făcut cele bune întru învierea vieții, cei ce au săvîrșit rele întru învierea judecării” (Ioan 5, 29), și osîndei (Evrei 10, 27).

Atunci să ne învrednicim și noi, prin faptele noastre bune, a sta de-a dreapta Mîntuitorului și a auzi glasul Său: „Veniți binecuvîntați Tatălui Meu de moșteniți Împărăția, că am fost flămînd și Mi-ați dat să mîncîc, Mi-a fost sete și Mi-ați dat de băut, am fost străin și M-ați primit, am fost năpăstuit și M-ați îmbrăcat, am fost bolnav și M-ați cercetat, am fost în temniță pe nedrept și M-ați salvat...” (Matei 15, 34—36). Căci viața eternă este dreptatea desăvârșită, cinstea împlinită, bunătatea nemărginită și pacea veșnică.

Diacon P. I. DAVID

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

LA DUMINICA XXX-a DUPĂ RUSALII — BOGAȚIA ȘI MÎNTUIREA —

Iisus a zis: „Ceea ce este cu neputință la oameni, este cu putință la Dumnezeu...”.

(Luca 18, 27)

Se vede din aceste cuvinte că neputințele firești ale omului sînt completate în mod fericit de către Creatorul, dacă și credinciosul dorește desăvârșirea. Într-adevăr, această ființă cugetătoare, omul, privește încă din copilărie asupra chemării sale, gândind că are de satisfăcut ca și înaintașii săi, două lucruri, care deși deosebite sînt o unitate și anume: viața trupească și trăirea duhovnicească.

Fiecare aleargă după cele două lumi. Cea mai mare parte a omenirii își găsește falsa mulțumire în plăcere, în îmbogățire, în cîștig nemeritat. Altă parte moștenesc averi, continuînd să le fie rob, să le păstreze și să strîngă altele și mai mari. Ei consideră averea ca ceva ființial, renunțînd la satisfacțiile sufletești; mai mult, sînt orbiți de propria persoană. Asemenea exemplu este și tînărul dregător, descris de Sfînta Evanghelie de astăzi, care, deși bogat, se gîndea la viața viitoare, dar n-o înțelegea considerînd-o ceva iluzoriu, sau o continuare firească a vieții pămîntești. Totuși îndrăznește să-L întrebe pe Mîntuitorul ca cel mai înțelept profet al timpului: ce să fac să moștenesc viața de veci... la care Domnul Hristos îl sfătuiește: Păzește poruncile... și mai ai ceva: vinde averile, împarte-le la cei neputincioși și lipsiți de posibilități și urmează-Mi...

Tînărul s-a întristat și a plecat rușinat. Domnul Iisus cunoscuse și inima lui de curios și cugetul lui de bogat, iar mulțimea pricepuse că cei lipsiți de bogății în multe ca-

zuri nu simt nevoia unei vieți duhovnicești. Avem deci în față — două lumi: a bogăției pămîntești care aduce sfîrșitul și ștegereea din cartea vieții și a îndestulării sufletești care este desăvîrșirea în această viață și sfințenia în cealaltă.

Deci întrebuițarea avutului pentru semeni și societate este una din condițiile intrării în Împărăția cerurilor.

În istoria omenirii se desfășoară această fază a îmbogățirii mai mult decît orice altă preocupare omenească.

În paradis diavolul șoptește femeii: vei fi asemenea lui Dumnezeu, adică bogată, stăpînind chiar pomul cunoașterii binelui și răului, dacă ascuți de mine (Facere 3, 5); rezultatul ne este cunoscut: căderea în păcat.

Dar pe planeta noastră, aurul — și prin aur înțelegem îmbogățirea și îmbuibarea — a fost darul satanic care a distrus zeci de straturi ale civilizației omenirii de pe toate continentele; sclavia, cea mai neagră pagină a umanității a fost rezultatul capital al goanei după aur. În aceea perioadă, predica Mîntuitorului zguduie din temelie vechea concepție despre viață și rostul ei. De aceea ideologia vremii a prezentat creștinismul ca filozofia absurdului, a egalității tuturor și păgubitoare statului de atunci. De ce? În primul rînd învățătura evanghelică despre demnitatea umană nu convenea celor mari și bogați ai timpului. Ea propovăduia din umbră și apoi pe față că omul este fiu al lui Dumnezeu, indiferent pe ce treaptă socială se afla, iar îmbogățirea este un rezultat al dezechilibrului social (Proverbe 6, 17—19). Iată deci împărăția lui mamona vînată în propria inimă.

Creștinii adevărați, numiți chiar de pe pămînt sfinți, mărturiseau cu viața lor Evanghelia mîntuirii, iradiind astfel perspectivele dreptății. Ei se sacrificau pentru semenii lor, n-aveau bogății, dar cuceriseră lumea prin sufletul lor nobil și sînt în care pulsa cîntecul ca supremă bogăție și viața desăvîrșită ca ultimă manifestare a existenței pămîntești. Ei creșteau copiii sclavilor, dîndu-le libertate, salvau fetele scăpătate, împărțeau totul pentru Hristos. Ei considerau comoara și îmbogățirea ușa sigură a iadului: că acolo unde este bogăția voastră este și inima voastră, spunea Mîntuitorul (Luca 12, 34). Îmbogățirea și îmbuibarea sînt destrăbălatele satanei iar minciuna este fiica legitimă a diavolului, născut din egoism.

Diavolul, vrăjmașul cel mai de temut al aspirațiilor omului spre îndumnezeire, aruncă în luptă ispitele pentru ca omul să cadă victimă prin propriile sale pasiuni. El apelează la inteligență pentru a-l întoarce din calea spre sfințenie pentru care a fost creat, și a-l orienta spre idei năstrușnice: războaie, vrăjmășii, înrobiri, cuceriri și multe altele. El a oferit Mîntuitorului toată bogăția lumii, numai să-l asculte, dar în zadar, Domnul Hristos l-a înlăturat așa cum și credinciosul îl înlătură dacă arma sa, viața cu demnitate, funcționează permanent.

Sfinții Părinți arată că și tînărul dregător era posedat de demonul bogăției, fiind orbit de propria mîndrie, chiar în fața Mîntuitorului.

Sfîntul Iona Gură de Aur numea îmbogățirea „crimă socială”, iar Sfîntul Vasile cel Mare îi spunea „nebunia sufletului și arvuna iadului”.

Îmbogățirea și reținerea mijloacelor materiale constituie o plagă a progresului și a tehnicii și un dar smuls naturii, o falsificare a realității, un izvor de nelegiuire. Dacă toată truda omului este numai pentru gură și poftele lui, acestea din urmă nu se împlinesc niciodată (Proverbe). Oare de ce gem închisorile, de ce atîtea ucideri, de ce atîtea cazuri de furt, de omor, de nepăsare, nu pentru îmbogățire? Există astăzi milioane de înfometați, nu din pricina lor, ci din cauza celor ce le răpesc posibilitățile de trai omenesc. Există șiruri nesfîrșite de cerșetori, de invalizi, de mutilați, din cauza luptelor pentru acaparare: există nenumărate suflete îndurerate și neliniștite din cauza celor lacomi și avuți... Sînt bogătași

care disprețuind demnitatea umană, cheltuiesc sume enorme pentru lux și distracții ieftine pentru a-și împodobi animalele, iar porțile lor sînt asaltate de nevoiași. Cîinii și pisicile celor bogați sînt îngrijite și după moarte; aceste animale sînt înmormîntate și li se pun cruci la cap, iar oamenii fără adăpost mor sfîșiți de foame și de boli. Copiii sărmani care ar dori să muncească și să învețe sînt tratați mai rău decît aceste lighioane. Oare nu se profanează crucea lui Hristos printr-o asemenea atitudine? Desigur că da și se împlinesc totodată cuvintele profetice ale Mîntuitorului: Mai ușor va trece cămila prin urechile acului, decît bogătașul să intre în Împărăția cerurilor. Comorile cîștigate pe nedrept, nu numai că aduc nefericire, dar sînt izvor de groază în fața morții (Proverbe 10, 2).

Dar dacă îmbogățirea diabolică are ca lăcaș lăcomia, această lăcomie dă naștere la o serie de factori de distrugere care contaminatează mediul unde creștinul își duce existența. Astfel de falsă avuție este alcătuită din neagra invidie, din zeita minciună, din cernita sfidare, din neasîmpăratul egoism și lașitate, din supărătorul nerespect și pîră; aspecte ale aceleiași îndeletniciri satanice, îmbogățirea.

Bogăția și mîntuirea sînt cei doi poli ai vieții în continuă luptă și completare. În învățătura creștină, bogăția este socotită accident și luată în acest sens și nu ca scop în sine. Credinciosul se desăvîrșește folosind bogăția ca dar natural rezultată din munca cinstită în folosul aproapelui și spre sfințirea vieții. Pentru aceasta credinciosul, deși trăiește în lume, trebuie să-și îndeplinească viața cu învățătura suprafirească a Evangheliei dreptății, deoarece Mîntuitorul a venit în lume ca omul să aibă viață și mai mult chiar (Ioan 10, 10).

Așa înțelegem de ce religia creștină a sfărîmat barierele sociale la baza cărora stătea nedreptatea, sau îmbogățirea personificată, oferind lumii în schimb ceea ce este omenesc: dragostea desăvîrșită, în fața căreia zeul mamona se dezintegrează, iar sufletul său, diavolul, dispare.

Tezaurul adevăraților credincioși este viața duhovnicească, hărăzită de Biserică prin multiplele daruri ale Sfîntului Duh, oferite fiecăruia în funcție de credința lui, de chemarea lui, de voința lui, de inima și mintea lui. Bogăția trecătoare nu mai are sens, ea este ajutoare atunci cînd este folosită numai cu aproapele și în folosul binelui obștesc. Așa cum Mîntuitorul a părăsit slava Sa pentru a ne face pe noi fii ai lui Dumnezeu (Filipeni 2, 7) tot așa și noi să înlăturăm zgura neagră a goanei după îmbogățire pentru dorința sfîntă a desăvîrșirii și împărtășirea harului Sfîntului Duh „pentru că cele ce nu sînt cu puțință la oameni sînt cu puțință la Dumnezeu...” (Luca 18, 27). Acesta ne dă încrederea că cei ce își pun nădejdea în aur și argint se vor topi ca și acele metale, dar rugina lor, adică lăcomia de a le avea, vor fi mărturie împotriva lor, mistuindu-i (Iacov 5, 3), iar sufletele lor vor deveni îngeri negri ai morții, sau diavoli.

Faptele noastre, mai precis socotitorul lor, conștiința, sînt martorii fericirii sau osîndeii sufletului. Creștinul care strînge averi în dauna aproapelui este asemenea bogătașului căruia i-a rodit țarina și și-a mărit hambarele, dar în aceeași noapte i-a fost luat sufletul (Luca 12, 10).

Să fim gata cu candelile aprinse ale faptelor noastre ca și fecioarele înțelepte și cînd ne va veni sfîrșitul să auzim: Veniți binecuvîntații Tatălui Meu de moșteniți Împărăția gătită vouă (Matei 25, 34), că nu v-ați strîns comori pe pămînt unde rugina și cariul le rod (Matei 6, 19), ci ați căutat prin răbdarea voastră și prin dragostea voastră să fiți fii ai lui Dumnezeu, căruia se cuvine toată slava, cîntea și închinăciunea Tatălui și Fiului și Sfîntului Duh. Amin!

PROSCOMIDIA III

BISERICA

„...L-a dat pe El cap Bisericii, care este trupul Lui, împlinirea celui ce plinește toate întru toți“.

(Efeseni 1, 22—23)

— „Ai eparhie mare?“ — a întrebat, într-o zi un protestant, pe un episcop ortodox.

— „Foarte mare“ — a răspuns episcopul, căci îi am și pe milioanele de credincioși care au trăit și au murit în eparhia mea de-a lungul veacurilor“.

Acest răspuns ne ajută să înțelegem mai bine ce este Biserica. În adevăr, Biserica nu-i formată numai din credincioșii care se găsesc acum în viață, pe pământ, ci și din toți cei care „au adormit întru nădejile învierii și a vieții de veci“. Deosebirea între noi și cei „ador-miți“ este că noi ne găsim încă în luptă cu păcatul, formînd Biserica luptătoare, pe cînd ei și-au plinit călătoria, și-au încheiat lupta, formînd astfel Biserica triumfătoare. Dar și unii și alții alcătuiesc o singură Biserică, al cărei cap este Hristos. Ea e mai înaltă decît cerul și mai întinsă decît pămîntul, — cum spune Sf. Ioan Gură de Aur. În legătură cu înțelegerea Bisericii, un mare filozof creștin, Homeacov, a spus cu multă dreptate că: „Numai acela care înțelege liturghia, înțelege Biserica“

De aceea, în tîlcuirea sf. proscomidii ne vom opri, de data aceasta, tocmai la acel moment, cînd pe sf. disc ni se înfățișează într-o formă văzută măreața icoană a Bisericii.

Intr-adevăr, după ce preotul a așezat pe sfîntul disc „Agnețul“, „Mielul lui Dumnezeu“, care închipuie pe Mîntuitorul, și care e capul Bisericii, așează în jurul lui pîrticelele scoase din celelalte prescuri, care închipuiesc trupul lui Hristos. Iată imaginea Bisericii! E și firesc să fie așa: întîi e „capul“, urmează „trupul“ cu toate mădulele lui, cum spune și Sf. Apostol Pavel, că Biserica „este trupul Lui, împlinirea celui ce plinește toate întru toți“ (Efeseni 1, 22—23). După cum fiul lui Dumnezeu s-a făcut văzut prin întrupare, El continuă să fie văzut prin Biserică. Ea rămîne în lume ca trupul Său văzut. Și după ce pe sf. disc, a fost reprezentat, prin agneț, capul Bisericii, tot astfel urmează acum să fie reprezentat și trupul Lui, prin pîrticele sau miride. Cine e mai aproape de Mîntuitorul, dacă nu Sf. sa Maică? De aceea, luînd preotul o nouă prescură, ce poartă numele Maicii Domnului, scoate o parte în formă triunghiulară și o așează în partea dreaptă a agnețului, așa cum a spus și David: „Stătu-a împărăteasa de-a dreapta ta, îmbrăcată în haină aurită și prea înfrumusețată“ (Psalm 44, 11). Precum în împărăția slavei, Maica Domnului stă de-a dreapta lui Dumnezeu, tot astfel și în sf. lucrare ce se săvîrșește, partea ce se scoate în cinstea ei se așează de-a dreapta „Mielului“, căci e „mai cinstită decît Heruvimii și mai mărită fără de asemănare decît Serafimii...“. Dacă în vremea patimilor Domnului, Sf. fecioară, cu inima sfîșiată de durere, a stat lîngă crucea Fiului său (Ioan 19, 25), se cuvine ca și atunci cînd se reînnoiește sf. lui jertfă în mod nesîngeros, să stea alături de Fiul ei, pentru ca — cu rugăciunile ei — să mijlocească îndurare pentru noi.

După aceea preotul scoate din a 3-a prescură 9 pîrticele pe care le așează în 3 rînduri de cîte 3, începînd de sus în jos, în partea stîngă a sf. agneț. Acestea închipuie cele 9 cete îngerești, care în ceruri înalță neîncetat laudă lui Dumnezeu. Prima pîrtică se scoate în cinstea sfinților arhangheli Mihail și Gavriil și a tuturor puterilor cerești netrupești. A doua se scoate în cinstea sf. Ioan Botezătorul și a tuturor sfinților prooroci. A treia în cinstea sf. Apostoli Petru și Pavel și a celorlalți apostoli. Urmează apoi cele în cinstea sf. ierarhi, a sf. mucenici, a curvioșilor, a sf. doctori fără de arginți, a sf. Ioachim și Ana, a sfîntului zilei, precum și a celui a cărei liturghie se săvîrșește. Aceste 9 grupe sau cete, sînt „prie-tenii“ Mîntuitorului, cum singur a spus. Precum cerul e plin de stele, tot astfel și cerul

Bisericii e împodobit cu sfinți, oameni bineplăcuți lui Dumnezeu. Ei strălucesc de o veșnică frumuseță duhovnicească „Minunat este Dumnezeu întru sfinții Săi“ (Ps. 67, 36). Dacă „stea de stea se deosebește în strălucire“ (1 Cor. 15, 40), apoi tot astfel și sfânt de sfânt se deosebește prin strălucirea în câte o virtute. Noi pomenim aici pe sfinții cei mai cunoscuți și în grupe, dar câți nu ne sînt necunoscuți, dar cunoscuți lui Dumnezeu. „Lanțul de aur al sfinților“ crește mereu. Sfinți se ridică mereu, fără deosebire de timp, loc și neam.

Din a patra prescură se pomenește „toată episcopia dreptcredincioșilor creștini“, episcopul locului, cinstita preoție și diaconime. Se mai scoate o părticică pentru înalta stăpînire și pentru ctitorii sf. locaș, dacă sînt în viață. Toate aceste părticele se așează dedesubtul agnețului, în partea dreaptă. Tot aici se pomenește și creștinii care sînt în viață și dau pomelnic. Pentru fiecare nume se scoate câte o părticică. Acum e momentul cînd trebuie să se dea pomelnicele atît pentru cei vii cît și pentru cei morți. Pomelnicele sau dipticele se pomenește și mai tîrziu, la liturgia chemaților și a credincioșilor, numai că la proscomidie se scot și pentru ei părticele, care, așezate pe sf. disc, vor fi de față la minunea prefacerii, cînd agnețul se va preface în însuși Trupul Domnului.

Preotul scoate apoi părticele din a 5-a prescură și pomenește pe cei răposați întru bună credință: a strămoșilor, moșilor, părinților, maicilor, fraților, surorilor, fiilor și fiicelor, a celor dintru o rudenie... și o seminție cu noi. Se pomenește, cu numele, morții după pomelnicele pe care le primește. Părticelele pentru morți se așează tot sub agneț, însă în partea stîngă. Așezarea aceasta a miridelor sub agneț înseamnă umilința noastră în fața Mîntuitorului, a Sf. Fecioare.

În sfîrșit, preotul mai scoate o părticică și pentru el, zicînd: „Pomenește, Doamne, după mulțimea îndurărilor tale și a mea nevrednicie. Iartă mie toată greșala cea de voie și fără de voie și să nu oprești pentru păcatele mele harul Sf. Duh de deasupra Darurilor ce sînt puse înainte“.

Iată că pe sf. disc avem întreaga Biserică a lui Hristos. „Să luăm, dar, seama cum și prin acest dumnezeiesc chip (reprezentare, simbol) și oficiu al sf. proscomidii vedem pe Iisus însuși și toată Biserica Lui, una. În mijloc (vedem) pe însuși Hristos, lumina cea adevărată, viața cea veșnică. El este în mijloc prin pîine; Maica Sa însă, prin părticica din dreapta, îngerii și sfinții prin cele din stînga, iar dedesubt toată evlavioasa adunare a credincioșilor lui. Aceasta este marea taină: Dumnezeu între oameni... Cel ce s-a întrupat pentru noi. Aceasta este (închipuie) împărăția ce va să fie și cetățenia vieții veșnice. Dumnezeu împreună cu noi, văzut și împărțit“, zice sf. Simeon al Tesalonicului.

Pînă aici, la proscomidie, prin rugăciunile și actele ce s-au săvîrșit, s-au preînchipuit momente în legătură cu patimile și moartea Mîntuitorului pe cruce. De acum înainte, însă, urmează cîteva lucrări care ne amintesc de nașterea Sa, de viața ascunsă de dinaintea arătării Sale în lume. Astfel proscomidierul ne apare ca staulul umil din Betleemul Iudeii, deasupra căruia a stătut steaua care a condus pe magi. De aceea și preotul luînd steluța, o tămîiază și apoi o așează deasupra cinstitelor daruri de pe disc, zicînd: „Și venind steaua, a stătut deasupra unde era pruncul“ (Matei 2, 9). Se ia apoi primul acoperămînt cu care se învelește sf. disc, în timp ce se spune: „Domnul a împărțit, întru podoabă s-a îmbrăcat...“ (Ps. 92, 1). Cu al doilea acoperămînt se acoperă sf. potir, zicînd: „Acoperit-au cerurile bună-tatea Ta, Hristoase, și de lauda ta este plin tot pămîntul“ (Avac. 3, 3). Cu un al treilea acoperămînt, „aerul“, se acoperă atît discul cît și potirul, zicîndu-se: Acoperă-ne pe noi cu acoperămîntul aripilor tale...“ (Ps. 16, 8). Această acoperire a cinstitelor daruri simbolizează viața Mîntuitorului, înaintea activității Sale publice. În acea vreme, puterea dumnezeiască a lui Iisus era ascunsă de vederea oamenilor, era ca și acoperită pînă ce a început să săvîrșească minuni, ca și cea din Cana Galileei, cînd Mîntuitorul și-a dat pe față „mărirea Sa“ (Ioan 2, 11).

După acestea, se tămîiază proscomidierul și se spune rugăciunea „punerii-înainte“, în care se roagă ca Dumnezeu să binecuvinteze și să o primească întru jertfelnicul cel mai presus de ceruri, să pomenească „pe cei ce au adus și pe cei pentru care s-a adus...“ Prin această rugăciune, proscomidia atinge punctul culminant, căci darurile puse înainte devin „cinstitele daruri“ pentru sf. jertfă. Cu aceasta se și încheie sf. proscomidie, spunîndu-se apolisul.

Iată, frați creștini, cum se închipuie la proscomidie întreaga Biserică a lui Hristos! Desigur că această înfățișare e deocamdată simbolică. Însă la liturghia credincioșilor, cînd Mîntuitorul este real prezent sub chipul pîinii și a vinului, iar credincioșii se împărtășesc cu El, se realizează cea mai strînsă legătură între Hristos-Capul și Biserica-Trupul Lui. Această strînsă legătură Domnul însuși a asemănat-o cu cea dintre mlădițe și vișă. „Precum mlădița nu poate să aducă roade de la sine, dacă nu rămîne în vișă, tot așa nici voi, dacă nu rămîneți întru mine“ (Ioan 15, 4). Această sfîntă și strînsă legătură cu Mîntuitorul o avem în Biserică, prin Sf. Liturghie.

Cînd privim cu ochiul credinței la biserica biruitoare, ne dăm seama că „avînd împrejurul nostru atîta nour de martori“ (Evrei 12, 1) deja proslăviți, cît e ea de mare și cît de mult crește în noi curajul „în lupta de întrecere care ne stă înaintea“.

Desigur că nu noi facem Biserica, ci ea ne face pe noi, căci a fost înainte de noi. Mîntuitorul e în mijlocul Bisericii, cu toate darurile Lui, fiind înconjurat de aleșii Lui, așa cum îl vedem reprezentat la proscomidie și cum l-a văzut Sf. Ioan, cînd a fost răpit cu duhul în Patmos și a scris: „Și în mijlocul sfeșnicelor pe cineva asemenea cu Fiul Omului... În mîna Lui cea dreaptă avea șapte stele... Și El a pus mîna dreaptă peste mine, a grăit: Nu te teme! Eu sînt cel dinții și cel de pe urmă“ (Apoc. 1, 13, 16, 17). Cele șapte stele sînt îngerii celor șapte biserici, iar cele 7 sfeșnice, sînt cele 7 bisericii (v, 20). Dar numărul 7 simbolizează și întregul, totalitatea. Aceasta ne îndreptățește să spunem și să credem că Mîntuitorul este în mijlocul Bisericii Sale și că în mîna Lui dreaptă stă soarta slujitorilor Bisericii. „Dacă Dumnezeu este cu noi“ cu Biserica Sa, sîntem încredințați că ea e corabia mîntuirii noastre. Amin.

Prot. AUREL RADU

PROSCOMIDIA IV

PREGĂTIREA CREDINCIOSULUI

„Cu frică și cu cutremur lucrați la mîntuirea voastră“.

(Filipeni 2, 12)

Din cîte ați auzit despre proscomidie, v-ați putut da seama că ea e numai o introducere, o pregătire a Sf. Liturghii propriu-zisă. În adevăr, la proscomidie e vorba de pregătirea preotului, de pregătirea darurilor. Dar dacă preotul trebuie să se pregătească în mod special pentru oficierea Sf. Liturghii și dacă darurile aduse de credincioși pentru Sf. Liturghie de asemenea trebuie pregătite, oare credinciosul nu trebuie și el să se pregătească pentru această sfîntă și dumnezeiască slujbă. Poate el oare să se înfățișeze oricum la Sfînta Liturghie? Fără îndoială că și credinciosul trebuie să se pregătească bine pentru a lua parte cu vrednicie la această sfîntă și mare slujbă. E adevărat că în rînduiala proscomidiei nu se vorbește și de pregătirea credinciosului, în schimb o poruncește întreaga tradiție a Bisericii ortodoxe și practica ei de veacuri, ca și conștiința noastră de creștini, de mădulare vii ale Bisericii.

Iată pentru ce în cuvîntul meu de azi mă voi ocupa de pregătirea pe care credinciosul trebuie să și-o facă înainte de a pași la Sf. Liturghie, precum și felul cum trebuie să se comporte în decursul ei.

În curtea vestitei biserici din Constantinopol, Sf. Sofia, e un bazin, în mijlocul căruia se află o fială — adică o cupă fără toarte și fără picior — ce poartă o inscripție interesantă în versuri grecești, care au același înțeles dacă le citești de la stînga la dreapta sau de la dreapta la stînga (cum ar fi cuvîntul românesc „apa”). Inscripția e aceasta: „Să te speli de păcate nu numai la față”. Toți care intrau în biserică și citeau aceste cuvinte, înțelegeau deplin că pentru a merge la biserică, la Sf. Liturghie, trebuie să fii curat atît trupest cît și sufletește. Această recomandare se potrivește pentru fiecare creștin, din orice timp și din orice loc, care voiește să ia parte la Sf. Liturghie. Cînd Moise era pe Muntele Horeb și a voit să se apropie de rugul ce ardea și nu se mistuia, i s-a spus: „Nu te apropia aici! Ci scoate-ți încălțămînta din picioarele tale, că locul pe care calci este pămînt sfînt” (Ieșirea 3, 5). Oare locul unde se săvîrșește Sf. Liturghie nu e un loc sfînt? Desigur că este, căci biserica e doar „casa lui Dumnezeu”. De ea se cuvine „să ne apropiem cu inimă curată, întru deplinătatea credinței, curățindu-ne prin stropire inimile de orice cuget rău și spălîndu-ne trupul în apă curată” (Evrei 10, 22). Încă din ajun se cade, așadar, să înceteze muncile zilnice, creștinul să-și curățească trupul prin baie, iar sufletul prin rugăciune și înfrînare. Cu inima trebuie să fie împăcat, alungînd din ea orice gînd de vrăjmășie față de semenul nostru, așa cum ne-a învățat Mîntuitorul și Sf. Apostol Pavel (Matei 5, 23—24; I Tim. 2, 8). Se înțelege că atunci cînd voiești să te și împărtășești, pregătirea trebuie să fie mai mare, adăugînd postul, mărturisirea păcatelor... De dorit ar fi să iei parte și la vecernie, adică la slujba de seară. Dacă nu, să-ți faci obișnuitele rugăciuni („ocinașele”), acasă, iar a doua zi să te îmbraci în haine curate, dar nu luxoase, și astfel să pornești la biserică. Felul cuviincios în care se cade să apară la biserică femeia creștină, l-a arătat deja Sf. Apostol Pavel, cînd a scris: „Asemenea și femeile, în îmbrăcăminte cuviincioasă, făcîndu-și lor podoabă din sfială și cumințenie, nu din păr împletit și din aur sau din mărgăritare sau din veșminte de mult preț” (I Tim. 2, 9). Sulemenelele și podoabele nefolositoare n-au ce căuta în biserică. Mai mult: Sf. Apostol Pavel poruncește ca femeile în biserică să fie cu capul acoperit (I Cor. 11, 5). Despre datorია creștinul de a nu se duce la biserică „cu mîna goală”, am vorbit altădată.

E de la sine înțeles că dacă la orice spectacol fiecare ține să fie de la început și pînă sfîrșit, cu atît mai mult se cuvine aceasta la Sf. Liturghie. Ce trist e să vezi în unele biserici, mai ales la oraș, un „du-te, vino”, cînd unii creștini abia au venit, alții sînt gata de plecare! Această neorînduială e adînc păgubitoare pentru cel ce o provoacă și profund supărătoare pentru ceilalți credincioși prezenți. Sf. Apostol Pavel ne spune clar că „Dumnezeu nu este al neorînduiei, ci al păcii” (I Cor. 14, 33), deci și „casa” Lui, nu trebuie să fie o casă de „conversație”, de neorînduială. Creștinul ajuns la biserică, să-și ocupe locul ce se cuvine și să se predea Domnului cu toată ființa sa. „Vreți să vă spun — zice Sf. Ioan Gură de Aur a a cărui faptă o săvîrșesc cei care pleacă înainte de terminarea slujbei și care nu urmăresc pînă la sfîrșitul cinei cîntările de mulțumire? Cînd Iuda a luat parte la cea din urmă cină, aceea din ultima noapte, în timp ce toți ceilalți stăteau la masă, el, sculîndu-se înainte, a ieșit. Pe acela îl imită și aceștia care pleacă înainte de cea din urmă rugăciune de mulțumire. Căci dacă acela n-ar fi ieșit, n-ar fi ajuns vînzător; dacă n-ar fi părăsit pe ucenici, nu s-ar fi pierdut; dacă nu s-ar fi deslîpît de turmă, nu l-ar fi găsit pe el singur lupul și nu l-ar fi mîncat; dacă nu s-ar fi despărțit de păstor, n-ar fi fost răpit de fiara sălbatică. Din această pricină, el cu iudeii, iar ceilalți apostoli au ieșit cîntînd împreună cu Stăpînul”. Nu-i de mirare deci, că Biserica, încă din cele mai vechi timpuri, pedepsea pe credincioșii care ieșeau de la Sf. Liturghie, înainte de sfîrșitul ei, cu cea mai strașnică pedeapsă: afurisenia, adică cu îndepărtarea lor din rîndul celorlalți creștini (can. 9 sf. apos. și can 2 al sinod. din Antiohia).

Așadar, să fim cu trupul și cu sufletul curat și să stăm cu evlavie în biserica Domnului. „Dacă ochiul atotvăzător al lui Dumnezeu găsește vină chiar și îngerilor Săi, cu atît mai

vîrtos celor ce locuiesc în locuințe de lut, a căror obîrșie este în țărîină" (Iov 4, 18—19). De aceea ne îndeamnă Sf. Apostol Pavel, zicînd: „Cu frică și cu cutremur lucrați la mîntuirea voastră" (Fil. 2, 12). Să ne mai aducem aminte de faptul că dacă Sfinții Apostoli au trebuit să se spele cînd s-au apropiat de Cina cea de Taină, și noi se cade să fim cît mai curați cînd ne ducem la Sf. Liturghie.

Dumnezeu însuși, prin Fiul Său, ne cheamă pe toți, zicîndu-ne: „Veniți la cină", care nu e alta decît Sf. Liturghie. Dar tot El este Cel care ne cere să fim îmbrăcați cu „haină de nuntă", prin care trebuie să înțelegem veșmîntul virtuților creștine: credința, nădejdea, dragostea, smerenia... „Aștepti să vezi, dar nu te aștepti să fii văzut?" După cum spune în Evanghelii, a venit odinioară cineva cu gînd de iscoadă la nuntă (Matei 22, 11—14). Și cu toate că era îmbrăcat cu o haină nepotrivită, totuși a intrat, s-a așezat la masă și a mîncat, căci mirele l-a lăsat să intre. El, însă, trebuia ca atunci cînd a văzut că toți sînt îmbrăcați în haine albe, să-și pună și el o haină la fel. S-a împărtășit din aceleași bucate ca și ceilalți oaspeți, dar nu avea la fel cu ei nici îmbrăcămintea și nici intenția. Mirele, deși era generos, totuși nu era nepăsător. Apropiindu-se de fiecare din cei care ședeau la masă — căci nu-l interesa cum mîncă oaspeții, ci cum se poartă — și uitîndu-se peste toți, a văzut pe un străin care nu avea haină de nuntă și i-a spus: „Prietene, cum ai intrat aici?" Ce culoare are haina ta? Probabil că portarul nu te-a oprit din pricina generozității celui care a dat ospățul... Dar dacă ai venit și văzut hainele oaspeților ca fulgerele de strălucitoare, nu trebuia oare să înveți minte din cele ce vedeai? Nu trebuia să intri într-un chip potrivit, ca să pleci într-un chip la fel de potrivit? Dar acum ai intrat într-un chip cu totul nepotrivit, ca să fii azvîrlit afară într-un mod la fel de nepotrivit", observa cu dreptate Sf. Chiril al Ierusalimului. Deci, să nu intrăm oricum la Sf. Liturghie, ca să nu fim și noi lepădați de Stăpînul.

Despre datoria pe care o are fiecare creștin de a se împărtăși cu Sf. Taină, voi vorbi cu alt prilej. Ceea ce doresc acum să spun e „Ca să știi, ...cum trebuie să petreci în casa lui Dumnezeu, care este Biserica Dumnezeului celui viu, stîlp și temelie adevărului" (I Tim. 3, 15) cînd se săvîrșește Sf. Liturghie. De altfel, fiecare creștin află cu ușurință tot ceea ce el trebuie să facă în decursul sf. slujbe, dacă e cu atenție la îndemnul preotului și la răspunsurile ce se dau. Să te potrivești celor ce auzi și atunci patricipi în mod activ la sfînta slujbă. Cît de clare sînt îndemnul pe care slujitorul le dă: „Să zicem toți din tot sufletul și din tot cugetul nostru..."; „Să stăm bine, să stăm cu frică, să luăm aminte, ca sf. jertfă în pace s-o aducem"; „Sus să avem inimile..." De asemenea, cînd întreaga biserică cîntă: „toată grija cea lumească să o lepădăm..." cine nu înțelege ce are de făcut? Creștinul nu trebuie să fie numai un spectator sau ascultător al Sf. Liturghii, ci un colaborator, un participant activ la săvîrșirea ei, prin darurile pe care le aduce, prin rugăciunile pe care le rostește și prin cîntările și răspunsurile pe care le dă, împreună cu obștea credincioșilor. Încă psalmistul David zicea: „Toată suflarea să laude pe Domnul" (Ps. 150, 5). Deci și noi ortodocșii creștini nu trebuie să rămînem muți la cea mai mare slujbă, care e Sf. Liturghie. Noi socotim că cea mai frumoasă laudă ce o putem aduce lui Dumnezeu nu e cea care se aduce prin instrumente muzicale, prin orgă etc. ci cea care se aduce prin inimi curate și smerite, cu glasurile noastre. Astfel pregătiți și cu suflete care să vibreze de bucurie luînd parte la dumnezeiasca slujbă, ne vom înmoarce acasă mai luminați și mai înălțați duhovnicește.

În Duminici și sărbători, astfel pregătiți, să mergem la Sf. Liturghie. Fiecare creștin e dator să meargă în mod regulat la sf. slujbă în zilele rînduite. Dacă împrejurări de forță majoră sau alte motive binecuvîntate ne împiedică să mergem, și atunci măcar un membru din familie să fie prezent la Sf. Liturghie. Prin aceasta ținem legătura neînteruptă cu Mîntui-

torul și ne cinstim numele de creștin pe care îl purtăm. Vechile rînduiri ale Bisericii pedepseau pe creștinii care lipseau mai mult decît 3 Duminici, una după alta, de la biserică. (Can. 11 Sardica; can. 80 al Sin. VI ecumenic).

Să luăm și în privința aceasta exemplu de la moșii și strămoșii noștri, dar mai ales să luăm seamă la pildele mărețe ale vechilor creștini, să privim la sf. mucenici, care chiar și în vremile de prigonire împotriva creștinilor, nu s-au despărțit de Sf. Liturghie, deși erau în primejdie de moarte. Astfel, în anul 303, mucenicul Felix, prins și dus în fața judecătorului pentru vina că a fost la Sf. Liturghie, fiind întrebat dacă a fost, „el n-a tăgăduit, ci a mărturisit și frumoasă e mărturisirea lui cînd a răspuns: „Ce întrebare fără rost! Dar crezi oare că creștinii ar putea trăi fără jertfa Liturghiei, sau că Sf. Liturghie se săvîrșește fără creștini?“ Să ne întoarcem, dar, fraților și să ne aprindem din nou „de dragostea cea dintîi“ pentru Sfînta și dumnezeiasca Liturghie, spre slava lui Dumnezeu și mîntuirea noastră. Amin.

Prot. AUREL RADU

PREDICA LA PRAZNICUL CRĂCIUNULUI

„Cu adevărat mare este taina credinței noastre: Dumnezeu s-a arătat în trup...“

(I Tim. 3, 16)

În această zi a Praznicului Crăciunului care strălucește ca un astru pe firmamentul duhovnicesc al creștinătății, sufletul nostru este covîrșit de adîncul de taină, de măreția și de sublimul Întrupării Cuvîntului lui Dumnezeu. Uimiți peste măsură de toate acestea, ne mărginim să exclamăm împreună cu Sf. Apostol Pavel: „Cu adevărat, mare este taina credinței noastre: Dumnezeu s-a arătat în trup...“ (I Tim. 3, 16).

Din adîncul de taină al nașterii după trup a Fiului lui Dumnezeu, adînc de o concentrație incomparabil mai densă decît aceea a diamantului, vom încerca — în cuvîntul nostru — să desprindem un singur aspect: acela de *revărsare plenară a Luminii Adevăratei dumnezeiesc*, care ne călăuzește spre mîntuire și desăvîrșire, spre preamărirea lui Dumnezeu și dobîndirea fericirii de aici și de dincolo.

Întruparea Cuvîntului dumnezeiesc este nu numai temelia ontologică și centrul vital al Creștinismului, nu numai un eveniment unic în virtutea căruia Iisus Hristos este *Unicul Dumnezeu coborît din Cer*, venind de sus (Cf. Ioan 3, 13; 8, 23); nu numai cea mai mare acțiune divină cunoscută prin Revelație; nu numai tema de căpătîi și permanentă a teologiei creștine, precum și pedestalul ce cheazășuiește dezvoltarea corectă a acesteia în viitor; ci Întruparea Cuvîntului dumnezeiesc constituie — totodată — *Revelația dumnezeiască prin excelență*. Prin coborîrea lui Dumnezeu în trup pe pămînt, din care rezultă prezența tainică a Omului-Dumnezeu în Iisus Hristos, pe care Sf. Apostol Pavel o numește „*iconomia tainei celei din veci ascunse în Dumnezeu*“ (Efes. 3, 9), Revelația divină intră în *faza ultimă, definitivă sau de culme*.

Întruparea Cuvîntului este un nou chip de descoperire a lui Dumnezeu în lume. Pînă la „plinirea vremii“ Descoperirea dumnezeiască se face mai mult indirect, prin îngeri și prin prooroci. Chiar și atunci cînd se descoperă direct, cum este cazul cu Moise pe Muntele Horeb, Dumnezeu se arată învăluit sau ascuns în nor.

Or, prin Întruparea Cuvîntului se înfăptuiește *deschiderea sau dezvăluirea deplină* a lui Dumnezeu față de lume și om. Însuși Fiul lui Dumnezeu coboară la noi și printre noi și — împreună cu El — *toată iubirea dumnezeiască!* De aceea, Întruparea Cuvîntului — împreună cu tot ceea ce a săvîrșit Dumnezeu-Fiul Cel înomenit pe pămînt — este *cea mai mare descoperire a lui Dumnezeu* în fața lumii și a omului.

Cuvîntul lui Dumnezeu întrupat este Cel prin care Dumnezeu-Tatăl le grăiește pe toate. Căci în Iisus Hristos organul Revelației divine este el însuși Revelație și astfel Cuvîntul lui Dumnezeu întrupat este „*Răsăritul cel de sus*” ca Unul prin care coboară din cer Lumina Adevărului mîntuitor; este Dumnezeu descoperindu-se El însuși !

Prin Întruparea Cuvîntului dumnezeiesc Dumnezeu Însuși este prezent *personal* în Descoperirea Sa. Tocmai această prezență este cuprinsul hotărîtor al Descoperirii Sale. Iisus Hristos este nu numai nedespărțit de Descoperirea pe care o face, ci este de-a dreptul *identic* cu această Descoperire. De aceea, Sf. Apostol Pavel spune că nu are nimic altceva de vestit decît pe Însuși Iisus Hristos.

Este semnificativ și concludent faptul că se întrupează Ipostasul al doilea divin, care este *Cuvîntul prin excelență* ! De asemenea, faptul că în gîndirea Sf. Părinți „Cuvîntul” și „Fiul lui Dumnezeu” sînt *sinonime*. Atenagora afirmă: „Rațiunea și Cuvîntul Tatălui sînt Fiul lui Dumnezeu”. Lactanțiu sugerează ideea că Fiul lui Dumnezeu are menirea de a împărtăși învățătura lui Dumnezeu-Tatăl. Ipolit subliniază: „Fiul se arată și face cunoscut pe Tatăl”. Dar și mai grăitor se rostește Sf. Irineu: „Nimeni altul... nu putea deschide cartea Tatălui, nici s-o privească, afară de Mielul care a fost jertfit și ne-a răscumpărat prin sîngele Său... În carnea Domnului nostru a făcut erupție lumina Tatălui”.

Orice cuvînt exprimă ceva. În mod normal cuvîntul cuprinde în sine maximum-ul din realitatea pe care o exprimă. De unde rezultă că cuvîntul este mijlocul prin excelență de dezvăluire a unei persoane.

Or, prin faptul că Fiul lui Dumnezeu este numit — de către Sf. Ioan — „Cuvînt”, se aduce la expresie adevărul că — dintre toate Persoanele Sf. Treimi — Fiul are menirea de a-L descoperi pe Dumnezeu oamenilor ca Unul care este în special subiectul Revelației. Căci prin Descoperirea pe care ne-o împărtășește, Fiul lui Dumnezeu ne descoperă un *Cuvînt personal*, pentru că Dumnezeu Însuși este *prezent în mod personal* în Cuvîntul întrupat, care exprimă în Sine maximum de realitate divină.

În Iisus Hristos, Cuvîntul întrupat, vorbește realmente Dumnezeu în chip personal și în mod accesibil omului căzut: „Venit-am în lume lumină, ca oricine care crede în Mine să nu rămînă în întuneric” (Ioan 12, 46). De fapt, în baza uniunii ipostatice, Cuvîntul primește o natură creată, o natură umană. Prin aceasta umanitatea lui Iisus Hristos a devenit vehicolul prin care Dumnezeu transmite Revelația pe care o face despre El Însuși. De unde rezultă că în Iisus Hristos, în Logosul divin întrupat, vorbește Dumnezeu Însuși cu gură omenască și în cuvinte omenești.

În consecință, cei ce au audiat odinioară predicile Mîntuitorului au ascultat pe Însuși Dumnezeu, care le vorbea într-un chip accesibil lor. De aceea, cei ce-L ascultau pe Mîntuitorul cu credință, vedeau în cuvîntul Lui o putere deosebită de aceea care iese din cuvintele oamenilor: „Niciodată n-a vorbit vreun om așa cum vorbește omul acesta” (Ioan 7, 46); „Cuvintele pe care vi le-am spus sînt duh și viață” (Ioan 6, 63); „Doamne, la cine ne vom duce? Tu ai cuvintele vieții celei veșnice” (Ioan 6, 68).

Ca Logos divin născut din veșnicie din Dumnezeu-Tatăl, Cuvîntul dumnezeiesc este în continuu dialog cu Tatăl Său; ca Logos divin întrupat, Iisus Hristos transmite — într-un mod accesibil credincioșilor — acest dialog în măsura în care le este acestora necesar în vederea realizării pînteii lor finale.

Ca Revelație divină plenară, Întruparea Cuvîntului este — înainte de toate — *dezvăluirea iubirii divine*. Ca atare, ea ne învață că Adevărul creștin este adevăr izvorît din iubire, adevăr însuflețit de iubire și adevăr confirmat prin iubire. De unde rezultă că *iubirea de Dumnezeu și de aproapele este conținutul și sensul fundamental al Adevărului descoperit în*

și prin Iisus Hristos. Iubirea este criteriul de bază al ierarhiei valorilor creștine. De aici, desprindem concluzia: credinciosul creștin este cu atât mai sus pe scara valorilor creștine cu cât dovedește mai multă capacitate de a iubi pe Dumnezeu și pe aproapele.

Dar întrucât Întruparea Cuvîntului, Descoperirea dumnezeiască nu se face numai prin cuvînt și imagine, ci și prin *faptă* care culminează în dăruirea supremă prin moartea pe Cruce a Mîntuitorului, desprindem adevărul că Creștinismul nu trebuie să fie numai învățătură și propovăduire prin cuvîntul vorbit sau scris, ci trebuie să fie cu deosebire *faptă* de transpunere neîntreruptă în viață a iubirii divine: („să nu iubim cu vorba numai din gură, ci cu *fapta* și cu adevărul” (I Ioan 3, 18). În felul acesta, dragostea lui Dumnezeu se întrupează în continuu în lume!

În al doilea rînd, *Întruparea Cuvîntului dezvoltă la maximum valoarea lumii și mai ales a omului!*

Dacă Cuvîntul dumnezeiesc însuși se îmbracă în trup omenesc și se lasă cuprins de formele vieții pămîntești (Ioan 1, 11. 14; 4, 14); dacă Dumnezeu-Tatăl dă pe Unul Născut Fiul Său pentru mîntuirea noastră (Ioan 3, 16), prin toate acestea se arată cît de mult prețuiește lumea și mai ales omul în fața Părintelui ceresc. Astfel, Întruparea Cuvîntului constituie o recunoaștere și garantare totală și definitivă a valorii creațiilor: lumea în general și omul în special!

Prin faptul că este făcută parteneră a divinității absolute, persoana umană este investită cu valoare absolută. Cu atât mai virtuos cu cît prin faptul că Cuvîntul dumnezeiesc își însușește trup omenesc, prin aceasta El mijlocește desăvîrșirea calității de creatură.

Din valoarea absolută a persoanei umane cîștigă și lumea însăși o valoare prin faptul că ea este dăruită de Creator pe seama omului — ca să-i fie acestuia leagăn de existență și ridicare la desăvîrșire pînă la asemănarea după har cu Dumnezeu Însuși.

Prin exigențele lor excepționale, vremurile de azi pun în plin relief exigența maximă și amploarea ariei pe care are să se desfășoare dăruirea generoasă de sine pentru mai binele, propășirea și fericirea tuturor. Din această perspectivă, cea mai vie și mai arzătoare semnificație a Întrupării Cuvîntului este exprimată în substanțiala și pregnantă subliniere: „Mare este cîntecul ce a făcut-o Fiul lui Dumnezeu omului, făcîndu-se om. Dar mare este și răspundera omului față de om!” (Stăniloae).

Drept aceea, Întruparea Cuvîntului ne arată că a fi om înseamnă a fi unul pentru altul! A ajuta pe altul și a accepta să fii ajutat de altul! Căci umanitatea — în sensul său autentic și plenar — înseamnă relație frățească și colaborare armonioasă întru iubire a omului cu omul — ca reflex al iubirii de Dumnezeu (Cf. I Ioan 4, 20—21).

Întruparea Cuvîntului și tot ceea ce se leagă de ea ne dezvoltă — teoretic și practic — umanismul autentic și integral în toată amploarea și măreția sa: descătușarea omului de tot ceea ce este străin de natura și de desinul său și dezvoltarea multilaterală și maximă a tuturor capacităților sale creatoare!

Din această semnificație adînc umanistă a Întrupării Cuvîntului rezultă pentru credinciosul creștin elementara îndatorire permanentă de a se purta cu tot omul așa cum s-a purtat Dumnezeu față de om în Iisus Hristos! Ceea ce înseamnă în concret a acționa — cu maximum de generozitate — în slujirea lumii și a omului de azi!...

Pr. prof. CORNELIU SÎRBU

CEA MAI VECHE BISERICĂ ROMÂNEASCĂ DIN SIBIU

Bisericile românești care au durat ca edificii pînă astăzi în Sibiu, datează de la sfîrșitul v. 18, fiind situate nu în interiorul zidurilor „cetății“, ci în cartierele mărginașe ale acestui oraș, locuite pe atunci și de români, de așa ziși măiereni.

Reconsiderarea unor însemnări din strada „socotelilor“ mai vechi ale Sibiului, ne îndreptățește însă să postulăm existența la Sibiu a unei biserici românești încă din jurul anului 1400.

Edificarea aproape concomitentă (1778—1791) a trei biserici românești în Sibiu denotă, desigur, prezența unei populații românești destul de numeroase, care nu putea apărea așa zicînd peste noapte într-un oraș al cărui locuitori sași cu depline drepturi de „cetățeni“ se străduiseră cu tenacitate, veacuri de-a rîndul, să-și mențină privilegiul de cetățenie exclusiv pe seama lor.

De altfel, despre prezența chiar și înainte de v. 18 a românilor la marginea Sibiului, ne aduce mărturie o frîntură de piatră, văzută în anul 1905 de istoricul nostru Nicolae Iorga, în cimitirul bisericii de „pe Groapă“. Pe acea piatră era însemnat anul 1631, numele vlădicăi Ghenadie al Bălgradului și al lui Stan ctitorul, care ridicase acolo o biserică pentru frații săi români, săteni cu case mărunte și șubrede.¹

Abstrăgînd de puținii români, negustori, agenți etc., care vor fi locuit în cetate, precum și de domnii Țării Românești, cu familiile, boierii și duhovnicii lor, pribegitori prin Sibiu, în v. 15—17, care-și vor fi grijit de suflet fie în bisericile românești apropiate, fie, poate, în paraclisele lor particulare, ne întrebăm unde se vor fi închinat din totdeauna românii sibieni băștinași.

În această privință, documentele vremii nu ne spun prea mult și, după cum remarcase acelaș istoric al nostru, istoria românilor ardeleni este de la început o istorie de țărani, care n-au făcut letopisețe pentru faptele juzilor și n-au săpat pisanii în lespezi de piatră în amintirea celor ce s-au întors în pămîntul strămoșilor.²

Acești țărani români și-au îmbogățit în schimb limba cu cuvinte noi, împrumutate de la slavi din vremea conviețuirii cu ei și asimilarea acestora încă înainte de venirea pe aceste meleaguri a grupurilor de maghiari și sași. Cu astfel de cuvinte și-au botezat românii unele sate, ape și hotare, numindu-le

1 N. Iorga, *Neamul românesc din Ardeal și Țara Ungurească*. Vol. I. București 1906, p. 153.

2 N. Iorga, *Sate și preoți din Ardeal*. București 1902, p. 8—9.

Sibii, Sad, Slimnic, Gușteriță, Glîmboacă,³ Mohu sau altfel, făcînd ca astfel să vorbească însuși pămîntul despre existența și prezența lor aici, lăsînd pe seama altor popoare grija de a însemna pe urzeli mai pieritoare unele clipe din viața lor. Între acestea, amintim chemarea românilor din „provincia” Sibiului sub arme, în ajutorul țarului bulgar Asan Borilă (1210) sau îngăduința dată de regii Ungariei sașilor de a se folosi și ei de pădurea românilor („blacorum”) și a bisenilor din ținutul Sibiului.⁴

Cît despre românii propriu zis din Sibiu, aceștia sînt amintiți pentru prima oară, pe cît cunoaștem pînă acum, în anul 1383, cînd s-a încheiat o înțelegere între sașii și românii din jurul Sibiului.

La acea înțelegere au fost de față, din partea orașului Sibiu, cnezul Cîndea, împreună cu Ludu, Neagu cel bogat, Radu cel Negru, David, Stan Beșta, Drăghici și Dragomir Bobuș,⁵ nume dintre care unele există și astăzi în Sibiu.

Despre îndeletnicirile, drepturile și viața religioasă a acestor români sibiieni de la sfîrșitul v. 14 și începutul v. 15 ne aduc oarecare lumină tocmai socotelile Sibiului, amintite mai sus.

Cunoscînd importanța, sub acest aspect, al socotelilor amintite, este de neînțeles faptul că istoricii români au trecut prea fugitiv peste ele, deși acestea fuseseră publicate — parțial — încă din 1874 și — complet — în 1880.⁶

Intrucît însă aceste publicații sînt acum destul de inaccesibile și textul lor este scris într-o dificilă limbă de cancelarie, latină și germană, socotim că merită să ne oprim puțin asupra pasajelor, în care este vorba de românii sibiieni din acea vreme.

Textele respective, grupate în două fragmente, însumează vreo 80 de operațiuni contabile — plăți și încasări —, efectuate de vilicul orașului (Stadthann), însărcinat cu afacerile economice-administrative ale orașului. Încasările provin de la diverși datornici, între care și românii impuși la dare către oraș, iar plățile se fac, în primul fragment, pe seama lucrătorilor și furnizorilor de materiale pentru construcția zidurilor cetății Sibiu, iar în al doilea fragment, pe seama paznicilor porților etc. În acest fragment apare și plata unei sume pe seama unui preot român.

Redăm acum textul operațiunilor contabile privitoare la români, după redacția din 1880.

Primul fragment:

a) Item de walachis receperunt 38 flor. et 1½ flor.

3 *Din istoria Transilvaniei*. Vol. I. București 1961, p. 112; N. Drăgan, *Românii în veacurile IX—XIV pe baza toponimiei și onomastice*. București 1932, p. 553—556; E. Petrovici, *Dacoslava*. În „Dacoromânia”. Vol. X. București 1941, p. 235, 240, 253.

4 *Istoria României*. Vol. II. București 1962, p. 47, 69, 78, 112, 253.

5 *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*. Vol. II. Sibiu 1897, p. 566; N. Iorga, *Istoria românilor*. Vol. III. București 1937, p. 197; *Istoria României*. Vol. II, p. 257—258.

6 G. Seiwert, *Zwei Rechnungsfragmente*. În V. A. XI/3. Sibiu 1874, p. 411—441; *Quellen zur Geschichte Siebenbürgens*. Vol. I. Sibiu 1880, p. 1—3.

Al doilea fragment:

b) Item 1200 den. recepit a walachis nostris ad centum de taxa ipsis imposita anno de praeterito.

c) Item 500 den. a walachis nostris, qui superstiti remanserunt de censu eorum walachorum, et 2700 den. et eosdem dedit pro defectu argenti dati a civibus nostris, omnibus computatis in debitis remansit ipse Iacobus 257 den.

d) Item 400 den. propinatos sacerdoti walachali.⁷

Trebuie să precizăm că nici una din operațiunile făcute în aceste socoteli nu sînt dateate și că textele lor nu cuprind, peste tot, alte referințe — directe sau indirecte — despre acești români.

Confruntînd indiciile externe (hîrtia, scrierea etc.) și cele interne (evenimente, nume de persoane etc.) cu realitățile istorice atestate de alte documente contemporane, istoricul sas Seiwert a propus, pentru datarea primului fragment, răstimpul dintre anii 1370—1376, iar pentru al doilea fragment anul 1413.⁸

A mai rămas deschisă însă problema dacă acei „walachi nostri” sînt românii din Sibiu sau din altă localitate din jurul Sibiului. S-a acreditat părerea că la 1383 românii din Rășinari aparțineau de Sibiu,⁹ ceea ce nu poate fi dovedit,¹⁰ și s-a dedus că acel Cîndea din 1383 ar fi fost cnezul de Rășinari și că deci „walachi nostri” din socotelile Sibiului ar fi fost români rășinăreni.¹¹

Această ipoteză nu rezistă însă în fața adevărului că pe la mijlocul v. 14 sfera de activitate a vilicului se separase de cea a primarului sibian, primul ocupîndu-se de afacerile economice-administrative exclusiv ale orașului, în timp ce al doilea avea în sfera competenței sale problemele mai largi ale scaunului Sibiu.

Într-o asemenea separare de atribuțiuni impune în mod firesc concluzia că „walachi nostri” din socotelile Sibiului, gestionate de vilic, erau eo ipso locuitori în orașul Sibiu, nu în satele din jur, pertinente ale orașului Sibiu.¹² Dovadă că, atunci cînd socotelile Sibiului îi amintesc b.o. pe rășinăreni, în 1491, vedem că aceștia nu plătesc vilicului, ci primarului sibian, taxa de 40 flor.¹³

De-altfel însăși localizarea sugerată prin posesivul „walachi nostri” îi diferențiază geografic pe românii sibieni b.o. de „walachi nobis circumse-dentes” din 1383, adică de românii care locuiau în jurul Sibiului. Înafară de aceasta, ori de cîte ori se amintesc, în socotelile Sibiului, românii, alții decît

⁷ Vezi *Quellen*, p. 1, 3.

⁸ *Seiwert*, o.c., p. 413—414, resp. 425.

⁹ *G. Müller*, Die ursprüngliche Rechtslage der Rumänen im Siebenbürger Sachsenlande. Sibiu 1912, p. 39.

¹⁰ *Ioan Moga*, „Marginea”, ducatul Amlășului și scaunul Săliștei. București 1942, p. 30.

¹¹ *Șt. Lupșa*, Satul lui Gheorghe Lazăr. În „Mitropolia Ardealului”. Anul VII (1962), p. 489, 491.

¹² *Seiwert*, o.c., p. 438; *Quellen*, p. XIII; *Fr. Zimmermann*, Die Wirtschaftsrechnungen der Stadt Hermannstadt in dem Archiv der Stadt Hermannstadt und der sächsischen Nation. In V. A. XVI/3. Sibiu 1881, p. 630; *G. E. Müller*, Stühle und Distrikte als Unterteilungen der Siebenbürgisch Deutschen Nationsuniversität. Sibiu 1947, p. 47; *Din istoria Transilvaniei*. I, p. 135; *Istoria României*. II, p. 271.

¹³ *Quellen*, p. 182.

cei sibieni, se arată și satul lor de baștină, ca de ex. românii din Săliște, cei din Rășinari, din Porcești etc. sau, generic, „mulțimea de români, care vin la Sibiu, intrînd pe poarta Cîsnădiei”.¹⁴

Putem considera, deci, cu Seiwert, că „walachi nostri” din aceste socoteli ale Sibiului erau români din Sibiu,¹⁵ și acești români localnici nu pot fi decît urmașii celor care cu veacuri înainte întemeiaseră și numiseră această așezare a lor, Sibii.

Mai tîrziu, cînd în v. 14 Sibiul devenise oraș și cînd sașii sibieni — ca și cei din alte orașe ardelenne — trecuseră în marea majoritate de la agricultură la meșteșuguri, ne mai avînd timp și nici interes să-și cultive ei înșiși pămînturile și să-și crească vitele, angajînd în acest scop muncă străină, românii din Sibiu vor fi intrat și ei în rîndurile acestei categorii de muncitori.¹⁶

În astfel de împrejurări luară ființă atunci la Sibiu, ca și în alte orașe ardelenne, acele gospodării agricole de la marginea orașului, numite măieresti sau maieri (Mayerhöfe), menite să aprovizioneze piața locală cu legume, fructe, ouă, lapte, carne etc. În aceste măierști erau angajați, deci, și români localnici, la care se adăugară cu timpul și români din satele apropiate, locuind în căsuțe clădite chiar pe teritoriul acelor gospodării.¹⁷

Dar în această situație, românii măiereni nu mai aveau drepturile civice de odinioară, deosebindu-se în această privință de sașii privilegiați.¹⁸ Sub raportul statului personal, locuitorii Sibiului și, peste tot, cei de pe „pămîntul crăiesc” au putut scăpa de iobăgire și pămînturile lor de feudalizare. La rîndul lor, românii din acest ținut, spre deosebire de cei de pe teritoriile comitatense, și-au păstrat o oarecare libertate, ce e drept mai mult formală, deoarece cu timpul au ajuns și ei sub exploatarea patriciatului și a conților sași.¹⁹

Sistemul de stabilire a dărilor către oraș, impuse românilor în v. 14, nu apare prea clar, fiind adesea destul de arbitrar, dictat de interesele păturii dominante.²⁰ Însuși modul de percepere a dărilor pare că era diferit: de la contribuabilii sași, împărțiți în sectoare fiscale teritoriale, acestea se percepeau de către „cetățenii” jurați, funcționari ai vilicului, în timp ce românii se pare că plăteau darea în chip global, poate prin intermediul cnezului lor, așa cum apare aceasta mai tîrziu cu privire la satele pertinente ale Sibiului.²¹

În ori ce caz, socotelile Sibiului îi arată pe „românii noștri” plătind orașului o dare globală, în sumă de circa 39 florini, în argint.²² Și dacă facem o comparație între valoarea acestei sume cu cea a altora din socotelile de atunci, am putea aprecia că darea românilor sibieni era relativ redusă, ceea ce ar denota că ei nu aveau venituri impozabile prea mari. În afară de beneficiile naturale agonisite din muncile lor agricole, românii măiereni vor fi căutat

14 *Urkundenbuch*. II, p. 565; *Quellen*, p. 17, 132, 417, 121.

15 Seiwert, o.c., p. 420.

16 Șt. Pascu, Meșteșugurile din Transilvania pînă în sec. XVI. București 1954, p. 41 sq; *Din istoria Transilvaniei*. I, p. 132; *Istoria României*. II, p. 88, 229—230.

17 Seiwert, o.c., p. 420.

18 Seiwert, Hermannstädter Lokalstatuten. Sibiu 1869, p. 33; Müller, Rechtslage, p. 173; Müller, Stühle, p. 101—105; *Din istoria Transilvaniei*. I, p. 138, 141—142.

19 G. D. Teutsch, Geschichte der Siebenbürger Sachsen für das sächsische Volk. I, Sibiu 1925, p. 39—40; *Din istoria Transilvaniei*. I, p. 138—139.

20 Lupșa, o.c., p. 491; Seiwert, Hermannstädter Lokalstatuten p. 13.

21 Seiwert, o.c., p. 7—8; *Quellen*, p. 17, 132, 133, 177, 182 ș.a.

22 *Quellen*, p. 1, 3; Seiwert, Zwei Rechnungsfragmente, p. 420, 437.

să-și întrească veniturile, angajându-se poate la cărăușii sau la alte servicii auxiliare, care după cum se poate vedea tot din acele socoteli, erau mult mai slab remunerate decât b.o. muncile calificate ale dulgherilor, zidarilor etc.

Starea materială modestă a românilor sibieni explică poate și faptul că în anul respectiv au rămas restanțieri cu plata dării, pe care o achită apoi împreună cu cota stabilită.

Iată acum, în traducere, operațiunile privitoare la plata dărilor de către românii sibieni, între 1370—1413.

a) Apoi au primit de la români 38 flor. și 1½ flor.

b) Apoi a primit 1200 den. de la românii noștri darea impusă lor în anul trecut.

c) Apoi 500 den. de la românii care rămăseseră restanțieri la darea lor și 2700 den. care din lipsă de argint s-au dat de către cetățenii roștri; după ce s-au computat toți la datorii, a rămas numai Iacobus cu 257 den.

Așadar, potrivit primei însemnări, datînd din 1370—1376, jurații „au primit” de la români suma de 38 florini și de 1,5 florini, reprezentînd taxa anuală datorată orașului.²³

A doua însemnare, datînd din anul 1413, ne arată că juratul fiscal „a primit” 1200 denari de la „românii noștri”, dare din taxa impusă lor „în anul trecut”.

În sfîrșit, a treia însemnare, imediat următoarea, precizează că s-au încasat de la „românii noștri” 500 denari, sumă restantă, precum și 2700 denari, care sumă totală s-a trecut în contul dării românilor. Dar întrucît impozitele trebuiau plătite în argint și românii nu aveau suma în argint, jurații au preschimbat acei dinari în argint, predîndu-i vilicului, numai Iacobus rămînînd dator suma de 257 denari, provenită din diferența între valoarea monedei și a argintului nebătut în monedă.²⁴ Acest Iacobus, după cum se arată mai înainte, era fiul primarului cu acelaș nume înainte de 1405 și a fost probabil contabil fiscal.²⁵

Ajungem acum la ultima însemnare referitoare la români, potrivit căreia se dau 400 denari preotului român.²⁶ Această însemnare prezintă un interes deosebit pentru preocuparea noastră de față.

Regretatul nostru istoric, Ioan Lupaș, amintea laconic, într-un articol tratînd despre înfîietatea cronologică a Sibiului față de București, între alte date, și pe aceea că „pe la 1370 se face amintire de preot român plătit din vistieria orașului cu 4 florini”.²⁷

Se pare că însemnarea din 1413 este pînă acum cea mai veche știre despre existența unui preot român în Sibiu. Observăm însă că nici despre preotul acesta nu se precizează în mod expres — în socotelile Sibiului — că ar fi sibian, autorul însemnării respective considerînd, desigur, de sine înțeleas acest fapt.

De aceea, din considerentele arătate mai sus, putem admite că atît preotul român amintit aici, ca și românii amintiți mai înainte, erau sibieni de loc.

23 *Quellen*, p. 3; *Seiwert*, *Zwei Rechnungsfragmente*, p. 420.

24 *Seiwert*, o.c., p. 437.

25 *Ibidem*, p. 435, 438.

26 *Quellen*, p. 3.

27 I. Lupaș, Între Sibiu și București. În „*Revista Economică*”. Sibiu, 21 dec. 1946, nr. 48—50; p. 181.

La fel trebuie că va fi fost cazul și cu un alt preot, amintit mai târziu în socotelile Sibiului, căruia primarul Sibiului îi plătește, în 30 noiembrie 1495 un florin, pentru diferite scrisori, scrise „în acea limbă“, fără să se precizeze în care anume. În textul original se spune doar că „sacerdoti walachicali pro diversis litteris in eodem linguagio scriptis dedit dominus magister civium 1 fl“.

Iar atunci când un alt preot român, plătit din vistieria orașului Sibiu, nu mai era sibian, socotelile indică și satul preotului. Astfel, în 5 iunie 1504, s-au dat preotului din Rășinari 4 dinari pentru tălmăcirea unor scrisori ale domnului Țării Românești, Radu cel Mare. Însemnarea arată în latinește că „popae de Stederdorf, qui quasdam litteras domini vaivodae transalpinensis interpretatus est bibales flor: 0. den. 4“.²⁸

Amănuntele cuprinse în însemnările din urmă ne sugerează ideea că și preotul sibian din 1413 va fi fost remunerat probabil tot pentru asemenea servicii făcute orașului Sibiu, adică de traducător al corespondenței purtate de sibieni, în speță, cu domnitorul Mircea cel Bătrîn sau cu boieri din Țara Românească.

Se știe că Sibiul întreținea încă din v. 14 intense legături, îndeosebi comerciale, cu Țara Românească și că actele și scrisorile prin care se întrețineau aceste legături erau scrise pe vremea aceea în limba slavonă.

Iar dacă preotul român sibian din 1413 va fi tradus sau conceput astfel de scrisori, atunci am putea presupune că era un om învățat, cunoscător al limbii slavone, poate și al celei latine și germane.²⁹

Nu putem susține, în schimb, că astfel de scrisori erau scrise în limba română deoarece, pe de o parte, nu se cunosc scrisori în limba română în acea vreme și, pe de altă parte, ar fi fost inutilă angajarea unui preot român ca traducător din românește, deoarece oficialii Sibiului din 1413 vor fi cunoscut ei înșiși limba română și chiar scrierea chirilică.³⁰

Unitatea sufletească a românilor ardeleni și munteni s-a manifestat în v. 14 prin legăturile politice și bisericești, intensificate îndeosebi după ce domnitorii români dobândiră stăpânire asupra ținuturilor Amlașului și Făgărașului și după extinderea jurisdicției Mitropoliei Ungrovlahiei asupra „plaiurilor“ ardeleni.

Sprijinul și ajutorul dat ardelenilor de către domnitorii Țării Românești, arătat b.o. cu ocazia zidirii, la 1383, a bisericii Sf. Paraschiva din Rășinari, al cărei ctitor este socotit a fi fost Radu Vodă, sau dania făcută în 1391 mînăstirii Scorei de către Mircea cel Bătrîn, se împletesc cu ocrotirea dată de către mitropolii din Argeș românilor ortodocși din Ardeal, expuși atît prozelitismului catolic, cît și opreliștilor de a-și zidi capele sau alte case sfinte, opreliști reiterate de autoritățile bisericești romano-catolice din Ungaria.³¹

28 *Quellen*, p. 195, 414; I. Lupaș, Sibiul ca centru al vieții românești din Ardeal. Cluj 1928, p. 13.

29 *Pascu*, o.c., p. 130—131; *Din Istoria Transilvaniei*. I, p. 135; P. P. Panaitescu, Documente slavo-române din Sibiu. București 1938, p. 3.

30 G. Seiwert, Das älteste Hermannstädter Kirchenbuch. In A. V. XI/3, p. 4.

31 Șt. Lupaș, Biserica ortodoxă română din Ardeal și Ungaria în v. XV. În „Mitropolia Ardealului“. Anul II (1957), p. 220—221; *Istoria României*. II, p. 260, 349, 378, 431; *Istoria Bisericii Române*. I. București 1957, p. 193; Ștefan Lupaș, Catolicismul și românii din Ardeal și Ungaria pînă la anul 1556. Cernăuți 1929, p. 59; V. Păcală, Monografia satului Rășinari. Sibiu 1915, p. 37, 357.

Dar și sub acest aspect, românii sibieni au avut o situație mai favorizată în comparație cu cei din ținuturile comitatense, mai ales că și sașii, catolici pe vremea aceea, erau în coliziune de interese naționale și economice cu ierarhia catolică ungară.³²

Și dacă, după cum este de presupus, românii sibieni nu vor fi avut în 1413 o biserică din piatră, ci o bisericuță modestă din lemn, explicația trebuie să o căutăm în altă direcție, și anume în condițiile strategiei edilitare sibiene din veacul 14.

Știm că în jurul anului 1400 locuințele și atelierele meșteșugarilor sibieni, așezate în „orașul de jos“, pe malul apelor afluate ale Cibinului, erau construcții ușoare din lemn. Întrucât pe vremea aceea „orașul de jos“ încă nu fusese înconjurat cu ziduri de apărare, populația se refugia, în vremuri de cotropiri vrăjmașe, în incinta fortificată din „orașul de sus“, iar după trecerea primejdiei își refăcea construcțiile distruse de dușmani.³³

Aceste considerente ne determină să credem că și locuințele românilor măiereni, ca și bisericuța lor, pe care o vor fi avut-o în 1413, erau construite din lemn.

Cunoscînd, pe de altă parte, că perimetrul clădit al orașului Sibiu, al cărui nucleu inițial era la poalele terasei „orașului de sus“, s-a extins mai întîi spre Cibin și abia mai tîrziu și spre Cisnădie-Rășinari, am putea deduce concluzia că și bisericuța românilor măiereni din 1413 va fi fost ridicată undeva dincolo de Cibin.

Eventualele investigații arheologice, epigrafice, topografice și toponimice în această direcție ar putea aduce mai multă lumină în chestiunea ridicată de acest sumar excurs istoric literar.

MIRCEA SCOROBET

32 *Fr. Teutsch*, *Geschichte der Evangelischen Kirche in Siebenbürgen*. I. Sibiu 1921, p. 5, 26, 28, 42-3 pass.

33 *Gustav Seiwert*, *Die Stadt Hermannstadt*. Sibiu 1859, p. 14; *M. v. Kimakowicz*, *Alt-Hermannstadt*. In *V. A. XXXVII/2*, p. 268; *Gh. Curinschi*, *Centrele istorice ale orașelor*. București 1967, p. 12, 45—46, 178—9.

CENTENARUL „TIMOTEI POPOVICI“

Încercăm să aducem cinstire memoriei unuia dintre cei mai străluciți foști profesori ai Școlii noastre, om care, cu abnegație, a slujit — deopotrivă — poporul român și Biserica Ortodoxă Română.

La 20 august a.c. s-au împlinit o sută de ani de la nașterea aceluia care avea să devină profesorul de muzică, dirijorul, compozitorul și preotul Timotei Popovici.

S-a născut în comuna Tincova (județul Caraș-Severin) din părinții Dionisie (preot) și Elena, născută Achimescu. După două clase primare cu limba de predare română, urmate în comuna natală, și după ce face patru clase (tot primare, dar în limba germană) la Caransebeș, urmează și patru clase gimnaziale în același oraș, apoi tot aci, pe rînd, cîte trei ani, ambele secții ale Institutului pedagogic-teologic.

Putea fi învățător sau preot-paroh. Timotei Popovici, însă, își dădea seama că Dumnezeu îl dăruise c-un deosebit talent muzical. De aceea, în anul 1893 se duce la Iași și timp de trei ani urmează secția pedagogică a Conservatorului de aci, avînd profesori — între alții — pe Eduard Caudella și Gavriil Musicescu. Firește, în condițiile de atunci: cu pașaport și cu grele sacrificii materiale. Roadele înarmării acestui talent cu stăpînirea unor temeinice cunoștințe muzicale s-au văzut în curînd.

Pentru început, în 1896, primește numai un post de învățător, în Lugoj. Activează însă și extrașcolar, ca secretar al „Reuniunii de Muzică“. Acum dă ascultare și primelor impulsuri creatoare. Ocupația de învățător și simțul său pedagogic, ce nu-l va părăsi nicicînd, îi cer să înceapă cu ceva simplu: cu cîntece monodice pentru copiii de școală. Și așa face.

Într-un oraș — relativ — mic, în care viața muzicală românească avea în frunte un muzician de talia lui Ion Vidu, în mod firesc, Timotei Popovici nu se putea situa deocamdată, decît pe un plan secundar. Și totuși, numele său începe să fie rostit și dincolo de Lugoj. Studiile făcute la Iași precum și primele sale creații începeau să-l prefigureze ca muzician autentic; tînarul învățător bănățean inspira încredere; era o speranță. Așa se explică faptul că, deși Timotei Popovici se afla la o distanță apreciabilă, Consistorul arhiepiscopesc din Sibiu îl numește, în același an, 1896, profesor de muzică la „Școalele Centrale Române“ din Brașov.

Propriu-zis, aci își începe activitatea profesională. Activează numai trei ani, dar intens și foarte rodnic. Paralel cu munca desfășurată la catedră

el se afirmă și ca un destoinic dirijor înafară de cadrul școlii. Instruiește corul „Reuniunii Meseriașilor români” și alcătuiește un cor de copii cu voci alese. Chiar dacă s-ar fi limitat să dea, anual, câteva concerte în Brașov, și încă ar fi fost o activitate extrașcolară meritorie. Dar tânărul profesor-dirijor se deplasează cu acest cor de copii în satele din jurul Brașovului și, în lunile de primăvară și toamnă, aproape duminică de duminică, dă concerte de muzică religioasă, patriotică și populară — sau în gen popular — unele cîntece fiind chiar ale dirijorului. În acel timp, în care nici nu se prevedea inventarea piccup-ului, și a radioului și în care singurul aparat tehnic de imprimare și difuzare a muzicii era gramofonul — rar și el —, cînd însăși muzica corală vie era o raritate, corul de copii brașoveni îndeplinea un imens rol însufletitor, educativ.

Așa cum anticipam, Timotei Popovici nu rămîne la Brașov decît trei ani. În anul 1899 are loc un schimb de catedre între Gheorghe Dima, care de la Sibiu se reîntoarce la Brașov, și Timotei Popovici, care se stabilește la Sibiu. De aici, din orașul „Astrei” și al școlilor șaguniene va radia pînă departe, în toate ținuturile locuite de români, talentul vîguros al muzicianului bănățean. Pînă în anul 1919 funcționează ca profesor de muzică vocală și instrumentală la Institutul pedagogic-teologic, apoi, încă șaptesprezece ani, ca profesor la Școala Normală „Andrei Șaguna”. Considerînd însă că, și după pensionare, a continuat să mai suplinească și mai ales să îndrume și să compună, putem afirma că numărul anilor dăruți, din centrul Mitropoliei ardelenice, Bisericii și poporului, depășește cinci decenii. Slăbit și aproape lipsit de vedere, în anul 1948 se retrage la Lugoj, împreună cu soția sa devotată, învățătoarea pensionară Victoria, născută Joandrea, în familia fiicei lor Mioara Sarmes, și, în 11 iulie 1950, firul vieții i se curmă.

Ca unul care l-am cunoscut îndeaproape, fiindu-i „ucenic”, cum mă numea, iar pe tărîm dirijoral, urmaș la conducerea corului Catedralei mitropolitane din Sibiu, încerc sfios o analiză a personalității și operei aceluia care a fost profesorul, dirijorul și omul-preot, Timotei Popovici.

A fost un profesor înzestrat cu deosebit simț pedagogic. Orelle sale de muzică erau atractive, adeseori emoționante, îndeosebi atunci cînd cîntecul predat îmbia un comentariu însufletitor. În lecțiile sale de muzică predominau obiectivele educative. Cîteodată sacrifica scopul didactic al lecției și transforma ora de muzică fie într-o adevărată predică moralizatoare, fie într-o lecție de patriotism sau de bună purtare în societate. Cuvîntul său avea greutate și forță expresivă; propozițiile sale se impuneau printr-o logică strînsă și o construcție simplă, astfel că lecțiile se desfășurau agreabil, dar și în atmosferă de siguranță autoritate. Contribuiau la generarea acestei autorități, în primul rînd, competența profesională, apoi seriozitatea expresiei feții, statura înaltă și desigur, calitatea sa de „părinte”, după ce în anul 1915, fusese hirotonit diacon și preot. Vorbea în ritm rar, cu o dicțiune impecabilă, avînd totodată și un plăcut timbru vocal bas-baritonal.

În concepția sa pedagogică muzicală cîntecul românesc — popular și cel cult — ocupa loc central. Timotei Popovici susținea că întreaga cultură a unui popor trebuie să se sprijine pe zestrea națională, numai în acest chip putînd acel popor să-și aducă contribuția sa la îmbogățirea culturii universale. Această avansată concepție filozofic-culturală și-o definește admirabil într-un mic studiu intitulat „Principiul național în muzică”, pe care-l publică în

Anuarul pe anul 1906—1907 al Institutului pedagogic-teologic din Sibiu. În el afirmă: „Numai un popor care își are cultura sa specifică are drept a fi socotit ca element de cultură între popoarele civilizate”.

Consecvent principiilor sale înaintate, Timotei Popovici a militat, în toată viața sa, pentru o cultură muzicală românească. Mărturii stau toate publicațiile sale muzicale. La loc de frunte se situează acea larg răspândită „Carte de cîntece pentru 1, 2 și 3 voci egale”, tipărită mai întîi în anul 1911, la Sibiu. Pornind de la cîntece foarte scurte și ușoare ca „Mămăruță-ruță”, „Melc-melc” și altele, tot atît de accesibile, destinate copiilor de la „azile” (grădinițe), cartea cuprindea colinde, apoi cîntece ca: „Școlărei și școlărițe”, „Vine Mai”, „Moara” și altele, de-o extensiune mai mare, destinate școlarilor din clasele I—IV „primare”, precum și cîntece armonizate pe 2 sau 3 voci egale, pentru elevii din cursul inferior al școlilor secundare. Ani de-a rîndul, cîntecele din această carte au servit drept material didactic, aproape unic, pentru elevii școlilor cărora le-a fost destinată. Adăugită și primenită mereu, cartea aceasta a fost tipărită în mai multe ediții.

Situînd, însă, pe prim plan muzica românească, Timotei Popovici prețuia și comorile spirituale ale altor popoare. Nu numai că cunoștea și vorbea foarte bine limbile germană și maghiară, nu numai că îi erau cunoscute capodoperele corale universale, dar și includea în repertoriul corurilor pe care le conducea cîntece de autori străini. În acel „Repertor coral” litografiat în anul 1914, pentru coruri de bărbați, pe lângă piese corale proprii sau de alți compozitori români, găsim și lucrări din literatura corală universală ca: „Noël” de A. Adam, „Imnul nopții” de L. v. Beethoven, „Noaptea” de Fr. Schubert și altele de alți autori străini.

O altă înfățișare a personalității lui Timotei Popovici este cea dirijorală. S-a bucurat de aprecieri unanime, pentru puterea expresivă pe care izbutea s-o dea cîntecelor pe care le interpreta ca dirijor. Cele patriotice însuflețeau pînă la entuziasm, cele idilice sau pastorale înviorau sufletul, potrivit conținutului lor emoțional, cele religioase creau atmosferă de biserică, chiar cîntate într-o sală de concert.

Între corurile care i-au simțit, fie și numai puțin timp, puterea dirijorală, amintim — pe lângă cele școlare — corul „Reuniunii de cîntări” din Săliște, corul „Reuniunii de Muzică” din Sibiu și corul „Reuniunii Meseriașilor” din același oraș.

Mai bine de trei decenii a fost dirijorul Corului Catedralei mitropolitane din Sibiu. În tot timpul funcționării sale la Școala Normală „Andrei Șaguna” (exceptînd vacanțele) Timotei Popovici a unit, duminică de duminică, corul mixt al acestei școli cu corul propriu-zis al Catedralei, încît sub bolțile măreșului edificiu din Sibiu, răspunsurile Sfintei Liturghii răsunau din aproape 150 de guri. Tot cu acest cor impunător, inaugurează, în anul 1926, seria — neîntreruptă de atunci — a concertelor de colinde.

Este mult grăitoare lozincă tipărită pe programele și afișele primului concert. Ea se adresează astfel: „Pentru reînvierea și cinstirea vechilor și frumoaselor noastre cîntece de Crăciun și pentru înviorarea sufletului nostru creștin românesc”. O lozincă ce denunța cosmopolitismul dizolvant din marile orașe ale țării, de după primul război mondial.

Treptat, pilda dirijorului de la Sibiu este urmată de alți dirijori de coruri bisericești, care inaugurează — și ei — concerte de colinde. În familii nu se mai cîntă acum numai „O brad frumos“, ci și — sau numai — „frumoasele noastre colinde de Crăciun“. În orașele țării „învierea“ începea să devină realitate.

Nu-ți poți aminti de profesorul și dirijorul Timotei Popovici, fără a-ți aduce aminte și de creația sa muzicală. El a fost un compozitor talentat, foarte mult cîntat în vremea sa, un creator dintre ale cărui lucrări — unele — se dovedesc mereu folositoare, mereu contemporane.

Un mănunchi de 35 asemenea creații corale au fost retipărite de către E.S.P.L.A., în anul 1957. Se găsesc în această colecție frumoase coruri pe 2 și 3 voci egale, din amintita „Carte de cîntece“ pentru școlari, apoi coruri bărbătești din acel „Repertor coral“ înmănușat în anul 1914, opt coruri mixte, printre care și „La oglindă“, pe versuri de G. Coșbuc, poemul coral „Craiul Munților“ și colindele: „Praznic luminos“, „Linu-i lin“, „La poartă la Ștefan Vodă“, „Îngerul vine“ și „Linu-i, rîurelu-i lin“. Recent colecția a fost tipărită din nou.

Firește, Timotei Popovici a creat mult mai mult decît ceea ce cuprinde caietul antologic amintit. Stăruind asupra compozițiilor cu caracter religios, să amintim că numai colindele au prilejuit autorului publicarea a două caiete intitulate „Florile dalbe“.

În oricare parte a țării, atunci cînd se colindă coral, Timotei Popovici este prezent în repertoriul corului. Apreciind întreaga activitate pe plan creator și interpretativ, pentru „reînvierea și cinstirea frumoaselor noastre cîntece de Crăciun“... îl putem numi pe Timotei Popovici cel dintîi mare colindător cult al poporului nostru credincios.

Valoroase sînt și compozițiile sale religioase liturgice. A compus „Cîntările Liturghiei“ pentru 2 voci egale, și „Cîntările Liturghiei“ pentru 3 voci egale. Îndeosebi acestea din urmă s-au bucurat de-o prețuire largă și continuă, ajungînd ca în anul 1942 să fie tipărite în ediția a VI-a.

Totuși, drept cele mai reușite, ca cele mai pline de simțire religioasă se impun compozițiile liturgice scrise pentru cor mixt. Aproape toate se găsesc în cartea intitulată „Cîntările Liturghiei“ (pentru cor mixt), tipărită în trei ediții. Între cunoscute imnuri și pricisne corale de Gavriil Musicescu, Al. Podoleanu, G. Lamakin și alți compozitori, găsim de Timotei Popovici: „Irmosul sărbătorii Nașterii Domnului“, „Irmosul sărbătorii Pogorîrii Duhului Sfînt“, „Ochiul inimii mele“ și altele.

Între acestea deosebit de bine inspirat se relevă antifonul „Mîntuiește-ne pe noi“, de la pagina 5, ediția III-a. Ascultîndu-l, ai sentimentul rugăciunii unei mari comunități, din care însuși faci parte, sentimentul că se roagă Biserica.

„Fericitările“ (pag. 6—10) constituie o compoziție originală, complexă, de asemenea bine realizată. Muzica încearcă să tălmăcească fidel înțelesul textului. Pentru „Fericiți sînt cei ce plîng...“ și „Fericiți sînt cei milostivi...“, utilizează aceeași muzică, sugerînd parcă, astfel, că cei pe care îi ferește Mîntuitorul, nu plîng numai pentru sine, ci și pentru alții, plîng și în sens milostiv; iar „cei milostivi“ față de alții, nu numai că au o milă (slujitoare) vecină

lăcrimilor, dar le este milă și de ei înșiși, plâng și pentru propriile lor păcate. Semnificativ pare a fi și faptul că muzica de la „Fericiți sînt cei blînzi!...” se repetă la textul: „Fericiți sînt cei curați la inimă...”, ca și cum ar atrage atenția că blîndețea și curăția inimii sînt complementare. Asemenea unor sunete triumfale de trompetă răsună „Fericiți veți fi cînd vă vor batjocori pe voi...” — o muzică încurajantă, entuziastă. Același patos, c-un accent optimist religios și în „Bucurați-vă și vă veseliți...”, c-un ușor accent dureros, către sfîrșit, de trecere spre „plata voastră multă este în ceruri”.

Dintre armonizările făcute unor cîntări bisericești tradiționale, foarte reușite sînt cele cuprinse în paginile 30—34. În înveșmîntarea armonică dată de Timotei Popovici, imnurile: Pe Tatăl... Cu vrednicie... Sfînt... și Pe tine te laudăm... produc un efect profund. Cît de sublim și de dramatic sună cele două „Amin”, cîntate după cuvintele instituirii Sfintei Euharistii! După ce auzi: „Luați, mîncăți, acesta este trupul Meu, care se frînge pentru voi...” și „acesta este sîngele Meu, care pentru voi și pentru mulți se varsă...” muzica celor două „Amin” îți mișcă sufletul și-l inundă plenar, ca și cum ar rezuma pagini întregi.

La „Irmosul Pogorîrii Duhului Sfînt” să-mi fie permis a atrage atenția asupra modului inspirat în care Timotei Popovici sugerează zădărnicia minții omenești în încercarea ei de-a cuprinde necuprinsul tainei întrupării Fiului lui Dumnezeu. Inițial, o muzică luminoasă, în Fa major, pentru cuvintele: „Bucură-te împărăteasă maică, lauda fecioarelor”. Cînd ajunge, însă, la cuvintele: „și se întunecă toată mintea, a cunoaște nașterea ta”, desfășurarea muzicală modulează depresiv — prin acorduri dramatice — în re minor. Luminoasa atmosferă de la început revine, cînd — literar — irmosul afirmă: „Pentru aceasta, c-un gînd pe tine te mărim”.

Un întreg studiu separat ar prilejui analizarea pricesnei „Ochiul inimii mele”. Ne limităm aci, să subliniem că este o realizare muzicală de valoare clasică, o prelucrare în care vechea melodie bisericească primește noi valențe expresive.

Prin compozițiile sale religioase și laice cît și prin armonizările și prelucrările sale folclorice, Timotei Popovici își merită din plin locul pe care i-l acordă Istoria muzicii românești, alături de Iacob Mureșanu, Dimitrie Kiriac, Gheorghe Cucu și alții. Manualele de muzică îl prezintă biografic și îi includ compoziții sau armonizări de cîntece populare. Lucrări ca: Enciclopedia Română „Minerva”; „Muzica Românească” de Doru Popovici, „Dicționar Enciclopedic Român”, „Compozitori și Muzicologi români”, — mic lexicon de Viorel Cosma, și altele —, îi dedică rînduri sau pagini întregi. Toate recunosc în el pe autorul primului „Dicționar de muzică”, în limba română.

Timotei Popovici a fost însă și un om adevărat și un preot adevărat. Nu se exalta în atitudini dincolo de conștiința propriilor valențe artistice, dar nici nu se cobora sub limitele unei modestii echilibrate, ci atributul care ar putea să-l caracterizeze mai bine, este cel al demnității. În vremea sa el trecea uneori și ca un om ciudat, „exagerat”, pentru că Timotei Popovici a fost un intelectual care a avut tăria să înfrunte prejudecățile mic-burgheze din vremea sa. El nu se sfia să presteze activități fizice — dacă era nevoie — chiar în mod public. Într-o vreme cînd „doamnele” sibiene — la fel cu cele din alte orașe — înțelegeau să facă micile cumpărături din piață, numai urmate de o „servitoare” care, ducea coșul respectiv (la distanță), Timotei Popovici — chiar

cînd avea pe cineva care să ajute în familie, la treburile casei — adeseori era văzut cărînd în spate, din piață pînă la locuința sa din centrul orașului, un mic sac cu cartofi sau cu alte produse cumpărate. Lui nu-i era „rușine” să muncească și fizic.

În aparență uneori rigid, a fost totuși un om cu suflet larg, caritabil. În acel timp, cînd nu exista o asistență socială permanentă, organizată, în zilele marilor sărbători de peste an (mai ales), la locuința lui Timotei Popovici se făcea un adevărat pelerinaj al celor mai săraci decît el. Fiecare primea ceva. Și-a ajutat bănește elevii săraci, dar mai înzestrați muzical, pe unii, pînă tîrziu, în timpul studiilor lor la conservator. Numai această largă caritate explică faptul că deși, împreună cu familia sa, a dus — în general — o viață foarte cumpătată, cu totul modestă, Timotei Popovici a murit sărac, fără să fi izbutit a strînge nici un fel de avere materială.

A iubit copiii nu numai pe cei proprii, ci pe toți. Îi plăcea să se oglindească în nevinovăția lor sufletească, în zîmbetul lor sfielnic, în cristalinul privirii lor îngerești. Uneori schița cu ei o mică joacă. Celor din vecini le dădea bomboane sau — cînd nu avea altceva — un biscuit sau barem o bucată de zahăr.

Timotei Popovici a fost și preot; nu numai hirotonit, ci și conștient că darul preoției pe care-l purta implică o seamă de îndatoriri în plus. Preotul și-a spus cuvîntul și în cîmpul creației muzicale laice, în alegerea textelor literare. Într-adevăr, versurile cîntecelor sale profane oglindesc un fond etic atît de curat (inclusiv cele cu conținut idilic — de dragoste) încît le poți rosti și în prezența copiilor, fără să roșești. Cîntece ca „Tot ți-am zis, mîndro”, „De ți-s bade, dragă”, „Mîndruțo, poale ciurate” și altele, fac parte dintre cele caracterizate înainte.

În timpul primului război mondial, cînd rîndurile preoților români se răriseră simțitor, a liturghisit adeseori în satele din jurul Sibiului, lipsite de preoți. La pupitrul dirijoral al Corului Catedralei din Sibiu era solemn, exigent, conștient de importanța funcției liturgice a cîntării bisericești. Cînd, în decursul Liturghiei se întîmplau greșeli din partea corului, pe fața dirijorului se putea citi o suferință mai mare decît pe cea a coriștilor vinovați și muștrați de el. La citirea Evangheliei și la rostirea Simbolului credinței cerea coriștilor să se ridice în picioare, ca ceva de sine-nțelese.

Ca om, desigur că a avut și mici scăderi. Cea mai „mare” consta în aceea că îi plăcea uneori să critice lipsurile și viciile oamenilor, asociind spontan și cîte o poreclă, totuși, mai curînd de nuanță ușor umoristică. Sincer și curajos, îl muștra pe om în față. Cînd, era nevoit să facă vreo observație mai apăsătoare, își asprea cuvintele, dublînd sau triplînd consoanele, dar niciodată, nimeni nu l-a auzit țipînd, vociferînd. Bunul simț înnăscut, educația sa temeinică și conștiința preoțească îi interziceau asemenea mod de manifestare. Drept vorbind, a fost un om bun, cînstit, cu inimă cît se poate de largă, cu un caracter moral sănătos bine definit.

Cu toate că a plecat din Sibiu pentru totdeauna, un an înaintea morții sale, Timotei Popovici, într-un anumit mod, a continuat să rămînă în Sibiu. Duminică de duminică, membrii corului Catedralei, ca și studenții noștri teologi, clericii și credincioșii veniți la Sf. Liturghie își înalță rugăciunile lor spre cer, ajutați și de armoniile cîntărilor bisericești compuse sau armonizate de

Timotei Popovici. Și an de an, în duminica cea dinaintea Crăciunului, dirijorii și membrii Corului Catedralei colindăm împreună cu Timotei Popovici, cu colindele lui, așa cum am învățat să le cântăm de la el, cu el.

Omagiind memoria lui Timotei Popovici, în mod deosebit, acum la o sută de ani de la nașterea sa și la douăzeci de ani de la moartea sa, îndeplinim o îndatorire de conștiință, dar facem și un lucru folositor: ne încredințăm că el a adus mari servicii nu numai societății din timpul său, ci a lăsat și generațiilor următoare o comoară de frumuseți artistice muzicale, o dată cu imaginea unui model de viață morală personală, oricând vrednic de imitat.

GHEORGHE ȘOIMA

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

Vasile Drăguț: PICTURA MURALĂ DIN TRANSILVANIA. Editura Meridiane, 1970.

Literatura de specialitate deficitară în privința picturii ctitorilor de zid din Transilvania, prin lucrarea cercetătorului Vasile Drăguț completează acest gol cu o primă sinteză bine pusă la punct a picturii românești din Transilvania secolelor XIV—XVI.

Roadele muncii de cercetare, pline de peripețiile transformărilor și deteriorării suferite de picturile murale din bisericile de zid, ne oferă un tablou impresionant al năzuințelor spre frumos a românilor din „Țara Plaiurilor”, cum era numită Transilvania de documentele vremii.

Cu toate că nu s-a păstrat în întregime nici un ansamblu, autorul, al cărui studiu îl prezentăm, dornic de a ne oferi o lucrare obiectivă, și-a împletit eforturile de muncă neobosită cu studii comparative, cu cercetarea unor monumente din aria europeană, arie din care a făcut parte și Transilvania.

Pe întreg parcursul lucrării se poate urmări o atentă prezentare și analiză a factorilor politico-sociali ce au influențat și determinat desfășurarea muncii de creație a unor autentici artiști care, potrivit cuvintelor autorului, „au durat monumente în care stau adunate gânduri mari și aspirații îndrăznețe ce au răzbătut dincolo de amarnica trudă a unui popor oprimat”.

Se cuvine a menționa numărul mare de ctitorii de zid răspândite pe o arie largă a județelor: Hunedoara, Bihor, Alba, Banat și Maramureș, cu toate că sinodul de la Buda din 1279 hotărârea persecutarea preoților schismatici și interzicea ridicarea bisericilor de zid.

Respectul cu care vorbește autorul despre Biserica strămoșească, păstrătoarea tradițiilor curat românești, cursivitatea și eleganța limbajului la care se adaugă cunoștințele impresionante de iconografie ortodoxă, sînt tot atîtea motive pentru lectura cărții.

Cercetarea temeinică a monumentelor din Transilvania, tratarea lor în contextul ariei europene, exclude opiniile tendențioase și nedocumentate care vor să facă din pictura murală românească copii după picturile murale din monumentele celebre ale timpului. Împămîntenirea unor influențe externe în pictura murală a „Țării Plaiurilor” este îmbinată armonios cu motive românești evidențiate și de tablourile votive.

Un monument important în viața românilor îl constituie formarea statelor de sine-stătătoare, Țara Românească și Moldova, precum și organizarea bisericească.

Schimbările între românii dispersați în cele trei state au fost și de natură artistică; pictori din Țara Românească au influențat pozitiv activitatea artistică sub feluritele ei aspecte.

Împărțirea lucrării în etapele evolutive ale picturii murale transilvănene, permite o orientare judicioasă, o îndrumare prețioasă atît pentru cititorul de rînd cît și pentru specialist.

Prima epocă a artiștilor peregrini (sec. XIV) se caracterizează prin prezentarea fragmentelor picturale din bisericile: Sîntă-Mărie Orlea (naos) și Strei, opere ale unor artiști veniți dinafara Transilvaniei.

Pictura murală din naosul bisericii din Sîntă-Mărie Orlea este opera unui pictor format într-o școală de tradiție bizantină, sub influența înnoitoare a picturii italiene. Iconografic, s-au putut stabili legături cu pictura unor monumente din Serbia în timpul și după regele Uroș (1242—1276).

Cea mai frumoasă realizare picturală din tot ansamblul, adevărată capodoperă, este descoperirea Sfintei Cruci de către împărăteasa Elena și Patriarhul Macarie, ajutați de oșteni îmbrăcați și înarmați cu coifuri și scuturi specifice sec. XIII—XIV.

Potrivit caracteristicilor picturale la care se adaugă inscripția de pe peretele sudic al navei, cu majuscule gotice timpurii, pictura bisericii din Sîntă-Mărie Orlea este datată la anul 1311, reprezentînd cea mai veche datare a picturii medievale românești.

Autorul picturii de la Strei, prin detaliile stilistice se situează într-o lume a artei eclectice, sinteză de mare finețe, realizată între pictura romanică, gotică și nord italiană. În această etapă cnezii români din „Țara Plaiurilor” mai erau obligați să facă apel la meșterii străini.

Primele sinteze locale (cca 1390—cca 1420).

Pe plan politic, epoca despre care vorbim se caracterizează printr-o puternică ofensivă a feudalității maghiare, susținută în acțiunile ei de Biserica romano-catolică, care continuă seria hotărîrilor ce puneau în inferioritate pe românii transilvăneni și religia lor. Conciliul de la Bratislava (1309) hotărîște sugrumarea oricărei încercări de afirmare românească.

În această atmosferă politico-religioasă, ca urmare a pericolului tătarăsc și otoman, începe să crească importanța cneșilor români, vrednici conducători de oșți, înnobilați pentru actele de viteză, înnobilare ce aduce după sine dreptul de a construi biserici de zid pe domeniile lor.

Amplificarea legăturilor cu Țările Române n-a întîrziat să-și arate rezultatele în domeniul artistic, unde altoirea elementelor stilistice și iconografice bizantine pe fondul tradițional de influență occidentală a prilejuit realizarea celor mai vechi sinteze de artă românească, într-o viziune vie și originală.

Îmbrăcămintea soției cnezului Dobre, ctitorul bisericii de la Leșnic, din tabloul votiv, este portul popular ce se întîlnește și astăzi în părțile Devei. Aceași costumație a zonei în care este construită biserica din Ribița poate fi văzută la fiica lui Vladislav, Ana.

Grafia slavonă folosită în monumentele din această etapă demonstrează că pictura murală a fost făcută de zugravi localnici de credință ortodoxă.

Teme picturale considerate pînă mai ieri specifice picturii moldovenești, s-au dovedit a fi de origine transilvăneană.

Sfînta Marina care apare în biserica din Criscior, Densuș și Zlatna, a putut servi drept model pentru alte monumente.

Biserica din Strei-Sîngeorgiu (situată în apropierea Călanului) păstrează la exterior tabloul votiv însoțit de cea mai veche pisanie datată (1409), din întreaga artă medievală românească.

Celelalte etape: Epoca dezvoltării schimburilor artistice cu celelalte țări românești (sec. XV); Noile sinteze locale și sec. XVI, sînt stăpînite de rodnice legături dintre românii transilvăneni și cei din Țările Române.

Feudele voievozilor munteni, tutela religioasă exercitată de către mitropolitul din Țîrgoviște asupra „Țării Plaiurilor”, sau ctitoriile domnitorilor munteni și moldoveni, au favorizat schimburile artistice și au dus la identități stilistice.

Biserica din Densuș poartă amprenta stilistică și iconografică ortodoxă de tradiție bizantină, amintind de decorația murală a bisericii Sfîntul Nicolae Domnesc de la Argeș și

de a bisericii din Dolheștii Mari — Moldova. În Sfântul altar se păstrează numele primului zugrav român pe o pictură murală — Ștefan.

Căderea Constantinopolului sub turci aduce în Țările Române greci, care vor influența arta românească dându-i un rafinament deosebit.

Pictura bisericii cu aspect de fortăreață din fața cetății Colșului (apropierea Densușului), nu mai are nimic comun cu picturile din Serbia, ci direct cu pictura constantinopolitană din epoca Paleologilor, deși este opera unui zugrav român.

Un alt zugrav pe care-l cunoaștem de pe o inscripție din biserica fostei mănăstiri a Rîmeșului (jud. Alba) este Mihai de la Crișul Alb, care a zugrăvit biserica în anul 1486. Deci în vremea lui Matei Corvinul, un zugrav român cu numele de Mihai, își înscrie numele în rîndul celor mai talentați pictori ai vremii.

Bisericile ctitorite de domnitorii români și în special cele ridicate pe cheltuiala lui Mihai Viteazul, au devenit așezăminte statornice ale uniunii de neam.

În încheiere, autorul acestui valoros studiu remarcă importanța studierii și cunoașterii picturii murale din Transilvania, care evidențiază nu numai realizările artistice, personalități de reală sensibilitate creatoare, dar și tendințele centripete ale celor trei țări românești.

Iată de ce lucrarea cercetătorului Vasile Drăguș, în afară de faptul că ne oferă o amplă ilustrație inedită și un indice iconografic pe teme și monumente, ne invită la lectură atentă, meditație și drumeție pentru vizitarea acestor monumente.

PARTENIE POP

Radu Constantinescu și El. Lazea: O BIBLIOTECĂ MONASTICĂ DIN TRANSILVANIA PE LA 1200; în „Studii”. Revistă de istorie. Tom. 22, 1969, nr. 6, p. 1145—1153.

Autorii, pornind de la premisa că „neglijarea a tot ceea ce poate constitui o componentă a istoriei culturale, a monumentelor de limbă latină — indiferent de conținutul lor laic sau religios —, care a avut o oarecare răspîndire pe teritoriul țării noastre, sau pur și simplu insuficiența cunoaștere a ansamblului realităților spirituale din trecutul patriei sărăcesc tabloul ei istoric” (p. 1145) încearcă să dovedească cum că „literatura evului mediu occidental a pătruns și a fost cunoscută, măcar în parte, într-o epocă mai timpurie decît se crede îndeobște”. (Ibidem). Acest fapt s-ar datora unor mănăstiri catolice din Transilvania, dintre care autorii evocă, pe baza a numeroase documente, abația cisterciană de la Igrîș „ca centru cultural latin timpuriu”. (Ibidem). Aici, pe malul stîng al Mureșului, la est de Cenad (în actualul jud. Timiș), cu încuviințarea regelui Ungariei, Bela III (1172—1196), s-au așezat vre-o doisprezece călugări, plecați, sub oblăduirea unui abate, din mînăstirea burgundă din Pontigny, pentru a întemeia o abație — filială a ordinului cistercian, aceasta fiind prima filială a ordinului, înființată direct de cistercienii francezi pe teritoriul stăpînit atunci de Ungaria și, în același timp, unica abație — filială fondată de mînăstirea Pontigny în regatul ungar” (p. 1146). Curînd s-a bucurat de privilegii, înzestrări și dării care au asigurat abației de la Igrîș „o reală prosperitate, ceea ce o situa printre cele mai bogate și mai importante așezări mînăstirești din Transilvania sec. XIII—XIV” (p. 1147).

„Deși era puternic fortificată, mînăstirea n-a putut rezista atacului tătarilor, care au devastat-o în 1241. Reclădit, Igrîșul a avut de suferit din nou din partea cumanilor răsculați (între 1279 și 1283).

Din secolul XIV înainte abația decăde treptat, iar după invaziile otomane nu mai rămîn pe locul unde odinioară înflorea comunitatea cisterciană, decît ruine” (Ibidem).

Autorii cred că manuscrisele primite din Franța, la scurt timp după fundarea Igrîșului, trebuie să fi constituit „alături de obligatoria *charta charitatis* și de arsenalul spiritual indispensabil (*Biblia*, cărți liturgice, omilii și culegeri hagiografice), nucleul primei biblioteci propriu-zise de pe teritoriul țării noastre” (p. 1148). Din această bibliotecă autorii enumeră manuscrise din Fer. Augustin, Fer. Ieronim, Sf. Grigorie Dialogul, Sf. Grigorie de Nazianz în traducerea latină a lui Rufin, Anselm de Canterbury, ca și manuscrise din Seneca, Cicero, Quintilianus, Suetoniu.

Este indiscutabil că această bibliotecă de la Igrîș este o verigă a unui complex proces de asimilare, desigur la nivelul posibilităților acelor timpuri, de către spiritualitatea medievală transilvăneană a culturii occidentale latine (p. 1153). Va trebui însă să se cerceteze cărei păături sociale transilvănene aparținea această spiritualitate receptivă culturii latine medievale, ce sferă de influență cuprindea și care a fost contribuția ei la îmbogățirea adevăratei spiritualități transilvănene.

Din rostul ei misionar, care se vede și din înființarea unei abații-filiale la Cîrța, prin 1202 sau 1207, la hotarele Țării Făgărașului, pe râul Olt (p. 1147), a cărei eficacitate rămîne de studiat, este incontestabil caracterul progresist al acelei mînăstiri, care se făcea punte de legătură, mai mult sau mai puțin directă, între spiritualitatea românească — la vîrsta prunciei pe atunci — și cultura latină a Occidentului medieval.

VIOREL IONIȚA

Biblioteka Mitropolitană Sibiu

CONFERINȚELE DE ORIENTARE DIN LUNA NOIEMBRIE a. c. ÎN ARHIEPISCOPIA SIBIULUI

În luna noiembrie a. c. s-a încheiat seria celor patru conferințe preoțești de orientare din anul 1970.

Desfășurându-se într-un sezon care marchează terminarea culegerii roadelor cu care mănăstirile cîmpuri ale țării, ca și livezile noastre minunate au răsplătit fără zgîrcenie munca celor ce au zăbovit din primăvară pînă în toamnă asupra lor, conferințele de orientare din luna noiembrie au purtat oarecum și ele pecetea bilanțului unui an de muncă, atît în ogrorul Bisericii străbune cît și în acela al Patriei. S-a schițat astfel, cu deosebire în cuvîntările de deschidere a conferințelor, cadrul general în care activează preoțimea noastră, caracterizată în chip special prin activitatea intensă pe care poporul nostru, în frunte cu conducătorii lui, o depune pentru zidirea unei vieți tot mai demne pentru toți fiii buni ai Patriei, precum și pentru promovarea unor relații de echitate, de colaborare, pace și întrajutorare frățească între popoare. În acest sens s-a reliefat mînunchiul bogat de întîlniri cu caracter internațional, găzduite de țara noastră într-un interval destul de scurt în această toamnă, activitatea Domnului Președinte al Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, *Nicolae Ceaușescu*, la O.N.U. cu prilejul sesiunii jubiliare, unele comemorări și aniversări ale unor personalități de seamă, sărbătorite în luna noiembrie a.c. pe plan național și internațional etc.

Înscriindu-se într-un chip cît se poate de armonios într-un astfel de înălțător cadru, conferințele de orientare din luna noiembrie 1970 și-au propus, prin tematica lor, să arate o parte din căile prin care putem contribui și noi, preoți și credincioși ai Bisericii Ortodoxe Române, la crearea unui climat creștin cît mai favorabil slujirii înaltelor aspirații sau idealuri umanitare, atît ale poporului nostru cît și ale lumii de astăzi.

În Arhiepiscopia Sibiului aceste conferințe s-au desfășurat după cum urmează: În 5 XI la prot. Sibiu, în 9 XI la prot. Făgăraș, în 10 XI la prot. Brașov, în 11 XI la prot. Sf. Gheorghe și Aiud, în 12 XI la prot. Luduș, în 17 XI la prot. Cîmpeni, în 18 XI la prot. Alba Iulia, în 23 XI la prot. Mediaș, în 24 XI la prot. Sighișoara, în 25 XI la prot. Tg. Mureș, în 26 XI la prot. Reghin și în 27 XI 1970 la prot. Toplița.

Conferințele au fost prezidate de delegați chiriarhali de la Centrul arhi-episcopesc și Institutul Teologic Universitar din Sibiu și anume: P. C. prof. Grigorie Marcu la prot. Sibiu, P. C. prof. M. Șesan la protopopiatele Făgăraș, Mediaș și Sighișoara, P. C. prof. D. Călugăr la protopopiatele Brașov și Sf. Gheorghe, P. C. cons. Gh. Bota la protopopiatele Aiud și Luduș, P. C. cons. Gh. Papuc la protopopiatele Cîmpeni și Alba Iulia și P. C. vicar arhiep. Tr. Belasçu la protopopiatele Tg. Mureș, Reghin și Toplița.

Menționăm că — însoțit de P. C. vicar Tr. Belasçu — la conferințele de orientare din această lună de la protopopiatele Aiud, Luduș și Alba Iulia a participat și Î. P. S. nostru Mitropolit *Nicolae*.

Fixată din bunăvreme de Sf. Sinod, tema conferințelor preoțești de orientare din luna noiembrie 1970 a fost intitulată: „*Ecumenismul creștin. Elemente constitutive, perspective și obstacole*”, fiind susținută de următorii referenți principali: C. pr. I. Roman (Șura Mică) la prot. Sibiu, C. pr. D. Moldovan (Recea) la prot. Făgăraș, C. pr. N. Modoiu (secretar protopopes) la prot. Brașov, C. pr. Gh. Rățulea (Băcel) la prot. Sf. Gheorghe, C. pr. L. Silveșan (Stremț) la prot. Aiud, C. pr. C. Codrea (Gheja) la prot. Luduș, C. pr. I. Voica (Lunca Arieșului) la prot. Cîmpeni, C. pr. Gh. Miclea (Șibot) la prot. Alba Iulia, C. pr. I. Gîrlonța (Mediaș III) la prot. Mediaș, C. pr. T. Doctor (Archita) la prot. Sighișoara, C. pr. I. Suflea (Milășel) la prot. Tg. Mureș, C. pr. Alex. Mîrza (Ieranuțeni) la prot. Reghin și C. pr. V. Antal (Gălăuțaș) la prot. Toplița.

Atît referenții cît și coreferenții au respectat, în tratarea temei, schița de plan primită de la Sf. Patriarhie, făcîndu-se, în partea introductivă, un scurt istoric al ecumenismului creștin, care, ca idee, ca preocupare există de multă vreme, dar ca organizare s-a manifestat cu deosebire în deceniile mai noi, reliefîndu-se, totodată, și actualitatea temei, provenită din tendința înaltă și firească de refacere a unității creștine precum și contribuția care se poate aduce printr-un autentic ecumenism creștin în rezolvarea problemelor majore ale lumii contemporane ca de exemplu: pacea, ajutorarea țărilor slab dezvoltate, stingerea focarelor de război, poluarea fizică și morală etc.

În tratare s-a arătat, între altele, poziția și rolul Bisericilor creștine în mișcarea ecumenică, ca de pildă poziția Bisericilor Protestante și Anglicană, a Bisericii Vetro-Catolice, a Bisericilor Vechi-Orientale, a Bisericii Romano-Catolice, a Bisericilor Ortodoxe și în chip special poziția și activitatea ecumenică a Bisericii Ortodoxe Române, ecumenismul local realizat între cultele din țara noastră, colaborarea Bisericilor creștine cu alte religii etc.

În ceea ce privește obstacolele care stau în calea realizării ecumenismului creștin s-a menționat necesitatea întăririi ideii de unitate creștină în diversitatea Bisericilor, pregătirea terenului spre o unitate de credință printr-o activitate practică, în duhul dragostei lui Iisus Hristos — Domnul nostru, în slujirea intereselor înalte ale popoarelor, ale omenirii întregi etc.

Aceste căi practice, cu multe exemplificări concrete, s-au arătat în chip special de C. preoți, mulți la număr, în frunte cu P. C. protopopi, care au luat cuvîntul în cadrul dezbaterilor ce au urmat citirii referatului. În acest sens s-a scos la lumină constatarea că credincioșii din parohiile mixte sînt bucuroși cînd văd climatul de frățietate în Iisus Hristos în care sînt chemați să trăiască, fapt care ajută și la un mai vădit spor în munca pe care o desfășoară fiecare, cît și la întărirea unității națiunii noastre socialiste.

Înfrățiți în muncă, credincioșii noștri deci caută să se înțeleagă și pe plan religios. O notă cu totul discordantă fac în această privință tendințele prozelitiste, care constituie o flagrantă încălcare a înfrățirii ecumeniste, a învățăturii Mântuitorului nostru Iisus Hristos, care a adus pacea între oameni, iar nu învrăjbire, Bisericele creștine fiind chemate totdeauna, dar mai ales astăzi, să conviețuiască în spiritul respectului reciproc.

S-a accentuat de asemenea că românul prin firea lui este ecumenist, ceea ce rezultă și din salutarile sale, ca: „Pace bună“, „Noroc bun“ etc., precum și faptul că Biserica noastră a respectat totdeauna credința altora, pretinzând însă ca și aceștia să respecte credința sa.

Pe de-a rîndul, intervenții lămuritoare, precum și importante contribuții în adîncirea temei au adus în cadrul dezbaterilor delegații chiriarhali și desigur, în primul rînd Î. P. S. Mitropolit Nicolae, la cele trei protopopiate la care a participat și la care a luat cuvîntul la sfîrșitul lucrărilor.

Încheind această scurtă prezentare, considerăm potrivit a arăta că și conferințele de orientare din luna noiembrie 1970 au demonstrat utilitatea lor, C. preoți întorcîndu-se în parohii edificați asupra marilor probleme care frămîntă lumea creștină și omenirea de astăzi în general, hotărîți să-și intensifice tot mai mult lucrarea de zidire a credincioșilor lor în duhul dragostei față de Biserică străbună și față de Patria noastră dragă.

GH. P.

BINECUVÎNTAREA BISERICII DIN PIANUL DE SUS

Într-o dimineață însorită de octombrie Î. P. S. nostru Mitropolit *Nicolae* al Ardealului a poposit la poalele Munților Sebeșului, în parohia Pianul de Sus, pentru a binecuvînta strădaniile preotului și credincioșilor din acea parohie, în înfrumusețarea bisericii cu pictură.

Înalt Prea Sfinția Sa a fost însoțit de P. C. vicar arhiepiscopesc Traian Belascu, P. C. profesor Dr. Nicolae Neaga, P. C. profesor Gheorghe Șoima, P. C. diaconi Gheorghe Papuc și Constantin Voicu. Răspunsurile liturgice au fost date de un grup de studenți teologi.

În acea zi, de 11 octombrie 1970, Î. P. S. Sa a fost întîmpinat la biserică de P. C. protopop al județului Alba, Victor Negrea, de P. C. preot-paroh al locului, Lazăr Voșan, pr. Savu Savu — Pianul de Jos, pr. Ioan Suciu — Sibîeni, pr. Vasile Zamora — Răchita și pr. Virgil Barbu — Spini, precum și de credincioși îmbrăcați în frumoasele costume naționale.

Cuvîntul de bun sosit a fost rostit de C. preot Lazăr Voșan, care a arătat bucuria cu care este întîmpinat ierarhul iubit. P. C. prot. Victor Negrea a arătat că poposirea Înalt Prea Sfinției Sale în parohia Pianul de Sus „va rămîne ca o zi neștearsă în memoria și în sufletele noastre, zi scrisă cu litere de aur pe altarul acestui sfînt lăcaș“.

Răspunzînd, Î. P. S. nostru Mitropolit *Nicolae* al Ardealului mulțumește pentru cuvintele de dragoste cu care a fost întîmpinat, arătînd că a venit într-o parohie cu credincioși buni, vrednici, o parohie cu vechi tradiții de rînduială românească, tradiții care se împletesc cu munca de zi cu zi, cu dragostea față de țară, de datoriile obștești. În încheiere, Î. P. S. Sa spune că momentul sfințirii va trebui să fie un moment de bucurie și zidire sufletească pentru credincioșii acestei parohii.

Înaltul nostru Ierarh săvârșește slujba de binecuvântare a bisericii înnoite, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi.

În continuare se săvârșește Sfânta Liturghie arhierască, afară, sub cerul însoțit al acestei zile. În cadrul Sf. Liturghii a fost sfințit întru preot C. diacon Zaharia Drăghici, iar întru diacon Opreș Nicolae.

La priceasnă predică P. C. prof. Dr. Nicolae Neaga, tîlcuind Pilda Semănătorului. P. C. Sa arată că cuvîntul Mîntuitorului era totdeauna atrăgător și plin de învățătură, că ascultătorii erau întotdeauna mișcați de căldura și bogăția cuvîntului Său. În Pilda Semănătorului, semănătorul este Mîntuitorul, sămînța închipuie cuvîntul lui Dumnezeu, iar țarina sufletul. După cum rodirea depinde de calitatea pămîntului, așa și rodirea cuvîntului lui Dumnezeu în sufletele noastre atîrnă de bunătatea noastră. După Înălțarea Domnului, semănători ai cuvîntului au devenit Sfinții Apostoli, apoi episcopii și preoții, ca unii care sînt mai mult în legătură cu credincioșii. P. C. Sa îndeamnă pe credincioși să primească în suflete cuvîntul lui Dumnezeu, să primească bobul înțelepciunii divine care se cuprinde în Sfînta Scriptură și în Sfînta Tradiție, izvoarele noastre de credință, să muncească zi de zi ca să dea sens și frumusețe vieții, să aibă răbdare, să folosească ajutorarea tăcută, vorba blîndă și îngăduitoare, să slujească binele obștei pentru a contribui la mersul înainte al tuturor.

După terminarea Sf. Liturghii, P. C. vicar arhiepiscopesc Traian Belășcu dă citire adresei Sf. Arhiepiscopii a Sibiului, prin care se acordă C. pr. Lazăr Voișan distincția de sachelar.

Dînd mai întîi expresie mării bucurii pricinuite de prezența I. P. S. Sale, pr. Lazăr Voișan, arată că „aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul să ne bucurăm și să ne veselim într-însa”. Este o zi a biruinței preotului și credincioșilor acestei parohii, care s-au străduit și au realizat această frumoasă restaurare și pictare a bisericii.

P. C. vicar Traian Belășcu vorbește credincioșilor despre rodurile toamnei, a toamnei care este anotimpul belșugului. Arată că — cu toate că în acest an, peste țara noastră, s-au abătut calamități naturale — totuși toamna este bogată, este bogată și prin jertfelnicia tuturor cetățenilor Patriei, arătînd că și Biserica noastră a adus o contribuție de seamă la înlăturarea efectelor calamităților. Vorbește în continuare despre păstrarea credinței strămoșești.

În continuare, I. P. S. nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului rostește un cuvînt de învățătură și îndemn:

În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh,

Prea Cucernici Părinți și iubiți credincioși,

Vedeți că Dumnezeu ne-a binecuvîntat cu o zi senină, o zi cu soare, o zi plină de lumină. În felul acesta, noi, am putut nu numai să binecuvîntăm această biserică ci și să săvîrșim Sfînta Liturghie, aici, afară, în marele Templu al naturii pe care Dumnezeu l-a făcut și în care noi, cu credința noastră vedem prezența și lucrarea lui Dumnezeu pretutindenea și în cerul acesta care se boltește peste capul nostru și în munți și în dealuri și în păduri și în cîmpii și pretutindenea, în așa fel încît totul și toate, ca într-o biserică măreață, măresc pe Dumnezeu, cum zice psalmistul: „Cerurile spun mărirea lui Dumnezeu și facerea mîinilor Lui îi vestește tăria” (Ps. 18, 1). Ne-a dat deci bunul Dumnezeu acest dar al unei zile senine, luminoase, pentru ca și în sufletele noastre să fie senin, să fie lumină și bucurie. Și astfel, lumina zilei s-a împletit cu

lumina sufletului, cu lumina lui Hristos, care s-a revărsat de pe masa Sfîntului Altar, ca să ne dăruiască nu numai bucuria acestei vieți pămîntești ci și viața cea veșnică, viața cea fără de sfîrșit, viața cea nemărginită. De aceea se cuvine să-i mulțumim lui Dumnezeu din toată inima pentru darul cel dinăuntru și pentru toate darurile care le revărsă neconținut asupra vieții noastre.

Iubiți credincioși,

Precum ați auzit în Sfînta Evanghelie de astăzi, a fost vorba despre semănător și despre sămînță. Ați văzut cum semănătorul este Iisus Hristos și sămînța este Cuvîntul lui Dumnezeu pe care Biserica lui Iisus Hristos l-a păstrat neschimbat și-l seamănă mereu, și astăzi, în sufletele credincioșilor ei,

pentru ca credincioșii să-l primească și din el să se hrănească spre viața nouă, spre viața veșnică. Dar, precum ați văzut sămînța aceasta n-a căzut întotdeauna la loc bun. Așa este și cu sufletele omenești: sămînța cuvîntului Evangheliei nu cade întotdeauna în sufletele care rodesc, ci cade și în suflete care nu aduc roadă. Pe noi însă ne interesează cum a adus sămînța cea bună aruncată de Iisus Hristos, aruncată de Biserica lui Iisus Hristos în sufletele credincioșilor. Mîntuitorul ne spune un singur cuvînt: „Cel ce a adus roadă, a adus-o într-o răbdare“. Acest cuvînt este de mare însemnătate pentru viața noastră omenească, pentru că nimic în viață nu se poate face așa la pripeală, așa dintr-o dată, ci totul în viață se face cu răbdare. Oare cîtă răbdare trebuie să aibă părinții ca să-și crească copiii? Și trebuie să aibă răbdare, nu un an, nu doi, nu trei, nu patru, ci 20 de ani, 25 de ani, chiar 30 de ani și poate toată viața. Ei trebuie să aibă răbdare, nu numai să îngrijească pe copil ca el să fie sănătos trupest, ci mai ales să îngrijească de sufletul lui, să-l formeze, să-l plămădească în așa fel încît să devină un om vrednic, un om care să facă cinste familiei lui, cinste lui, cinste satului lui, cinste țării lui, să devină un credincios care să facă cinste parohiei lui, cinste Bisericii lui, și în felul acesta, părinții să aibă bucuria că n-au ostenit înzadar, că n-au răbdat înzadar, că n-au așteptat înzadar ani de ani, zeci de ani și că răbdarea lor a dat roadă în sufletul copiilor lor și se pot mîndri că răbdarea lor a fost încununată cu roadă. Dar această răbdare este de la Dumnezeu. Părinții care caută să-și crească copiii și din punct de vedere trupesc și din punct de vedere sufletesc ca să fie oameni cu adevărat aducători de ceea ce este bun și frumos, aceia își pleacă zi de zi genunchii în fața sfintelor icoane și se roagă lui Dumnezeu pentru copiii lor, ca Dumnezeu să le dea lor puterea, răbdarea, înțelepciunea și dragostea necesară ca să-i poată cu adevărat crește și feri de orice rău, iar copiilor, Dumnezeu să le dea dragostea față de părinții lor, să le dea înțelegere față de părinții lor, ascultare și supunere, pentru ca, urmînd sfaturile și îndrumările părinților, ei să pășească cu adevărat pe calea cea bună și pe calea cea sănătoasă.

Dar, mergînd mai departe, cînd ajunge tînrul în școală și vrea să pășească pe calea unei meserii, pe calea unei științe, a unei profesii, oare se poate face aceasta așa dintr-odată? Nu se poate face! Și aici îți trebuie răbdare, și aici trebuie, cum se zice: „Să-njugi ziua cu noaptea“, aplecat peste cărți, citind, învățînd, scriind, pentru ca ani de ani să se adune mereu știința cu practica și astfel, după ani de zile, să ajungi un meseriaș vrednic, un muncitor vrednic, un inginer vrednic, un profesor vrednic, un om de știință vrednic, un tehnician vrednic și așa mai departe. În vremea noastră se spune că așa de repede se schimbă și se înmulțesc cunoștințele încît omul trebuie să învețe toată viața, pînă la sfîrșitul vieții, el trebuie mereu să învețe, mereu să citească, mereu să se înnoiască, pentru ca, prin studiu și prin muncă neconținută, prin răbdare, să ajungă să fie cu adevărat un om cinstit de toți, pentru că din mintea lui, din mîna lui ies lucruri care sînt spre cîntarea lui și spre cîntarea țării al cărei fiu este.

Așa este, iubiți credincioși, și cu viața de familie. Dacă nu este răbdare între soț și soție, între părinți și copii, familia se destramă. E adevărat că la începutul căsătoriei tinerii sînt fericiți pentru că au ajuns să fie împreună, să constituie o unitate și darul lui Dumnezeu, prin Sfînta căsnicie, prin Sfînta Taină a Cununiei i-a unit în Iisus Hristos în așa fel încît ei acum sînt un trup și un suflet. Dar, nu toată viața este așa, zi de bucurie și zi de fericire,

pentru că vin diferite greutăți; ba firea unuia se deosebește de firea celuilalt, unul este mai domol, celălalt mai aprig; unul se mișcă mai încet, altul se mișcă mai repede; unul este mai tăcut, altul este mai vorbăreț; unul este blînd, altul este plin de mînie, are nervi, și așa mai departe, și astfel încep deosebiri, încep nemulțumirile, încep certurile, încep bolile și necazurile, și dacă nu este răbdare unul față de celălalt, îndelungă răbdare de ani de zile, răbdare de-o viață întreagă, familia se destramă și visul frumos al tinereții s-a risipit și s-a dus cine știe pe unde în negurile certurilor și ale neînțelegerilor. Ori, iată și aici își revarsă Dumnezeu darul Său, dragostea Lui cea dumnezeiască și face ca soții să aibă răbdare unii față de alții, să se ajute unul pe altul și, înțelegîndu-se unul pe altul și ajutîndu-se unul pe altul, să treacă peste clipele acelea, peste împrejurările acelea în care viața lor ajunge pînă aproape să se rupă în două. Ori odată ce căsătoria s-a săvîrșit, odată ce pecetea lui Dumnezeu s-a pus asupra acestei căsătorii, pecetea aceasta s-a pus pentru ca ea să nu se desfacă niciodată, și să treacă dincolo în veșnicie, unde să se simtă una, în fața lui Dumnezeu căruia ei s-au legat pentru viață și pentru veșnicie. De aceea, este nevoie ca prin darul lui Dumnezeu, prin rugăciune, prin dragoste, prin îngăduință, prin înțelegere reciprocă, prin răbdare, căsnicia să fie dusă pînă la capăt, să fie o căsnicie roditoare, o căsnicie care să poată da seama, la sfîrșitul vieții, nu numai în fața oamenilor, ci în fața lui Dumnezeu, care judecă nu numai după cele dinafară ci și după cele dinăuntru.

Iubiți credincioși,

Răbdarea nu este cerută numai pentru omul singuratic, ci o întîlnim și în istoria popoarelor. Și un popor, cum a fost poporul nostru, ca să se poată dezvolta și să poată ajunge să-și împlinească idealul de veacuri de a se aduna într-o singură țară românească, și de a-și împlini destinul lui de libertate și unitate, a trebuit să aibă răbdare de veacuri, să treacă prin grele apăsări și prin această răbdare și luptă de veacuri să ajungă la biruință. Nu spunem mai mult despre acele timpuri care ne-au cerut atîta răbdare și care au făcut ca poporul acesta să fie neclintit în dragostea de pămîntul românesc, de limba românească, neclintit în credințele lui strămoșești, pentru ca prin această neclintire, prin această răbdare îndelungată să poată sărbători astăzi marea bucurie a biruințelor, marea bucurie a realizărilor într-o țară liberă și independentă, una și nedespărțită, într-o țară care are un prestigiu deosebit între celelalte țări ale pămîntului. Astăzi, putem spune că poporul nostru a ajuns să dea în mare parte măsura talentului lui, măsura capacităților lui, măsura forței lui creatoare, în așa fel încît ne putem pune alături de alte popoare ale lumii cu ceea ce am realizat și cu ceea ce realizăm. Chiar ieri, 10 octombrie 1970, citeam un cuvînt înțelept al unui mare savant român, inginer de seamă în toată lumea, Henri Coandă, care are invenții ce se aplică în toate țările și este cinstit pretutindenea și care spunea așa: „ce noroc ar avea omenirea dacă ar exista mai multe nații care să-i fi adus față de numărul de locuitori — atît cît i-a adus nația română în ultimii 120 de ani“. Deci ne putem mîndri că poporul nostru, care nu este printre popoarele mijlocii, a putut să dea oameni de seamă, vestiți și prețuiți în toată lumea, fie ingineri, fie muzicieni cum a fost George Enescu, fie savanți în diferite domenii, oameni care duc faima numelui de român pretutindeni. Dar marile realizări de astăzi din

țara noastră care ne duc faima pretutindenea, nu se fac așa printr-un foc de paie, la repezeală, fără pregătire, ci se fac prin răbdare. Ca să poți ajunge de la românul despre care se zicea că este bun numai la coarnele plugului, că nu este bun în industrie, în tehnică și știință, la românul asemenea celor din țările înaintate, care fabrică mașini la nivelul celor fabricate de popoarele avansate, ca să ajungi de la o țară care avea petrol, dar nu avea nici o fabrică în care să se facă unelte, sonde și petrolul însuși nu-i aparținea, la o țară, care să fie stăpînă pe bogățiile ei, să fie a treia din lume în ce privește fabricarea utilajului petrolifer și sondele noastre să fie cele mai bune din lume, să primească medalii de aur pretutindenea, ca să ajungi — zic — de la românul agricultor la românul care este în fruntea progresului tehnic și industrial, pentru aceasta trebuie răbdare, trebuie muncă, trebuie osteneală de zi și de noapte în toate sectoarele. Și, iată, această răbdare, această muncă o arată poporul nostru și astăzi și mâine și poimîine și prin ea mergem înainte pentru că avem stăruință, pentru că avem dragoste de popor și din această dragoste ne dăruim totul și facem totul pentru ca poporul nostru să meargă înainte.

Dar, iubiți credincioși, și Biserica noastră a trebuit de-a lungul secolelor să aibă răbdare. Cînd am citit că această biserică de lemn a fost ridicată la 1761 m-a pătruns un fior la inimă și m-am gîndit că anul 1761 poartă pecetea călugărului Sofronie de la Cioara, canonizat sfînt al Bisericii Ortodoxe din Ardeal. Cu două duminici în urmă am fost la Cioara, Săliștea cum îi zice astăzi, și am văzut și acolo biserică de lemn în care era pictat chipul ieromonahului Sofronie. El a arătat — în acele vremuri grele pentru ortodoxia străbună — că, prin răscoala ce a condus-o doi ani de zile, legea satului este mai puternică decît legea împăratului, că poporul e mai tare decît stăpînirile asupritoare. Și astfel, la 1761, împărăția habsburgică a fost silită să dea episcop ortodox românilor credincioși. Călugărul Sofronie, împăcat, a trecut munții în Țara Românească și s-a așezat la Curtea de Argeș și apoi la o altă mînăstire din apropiere. Despre toate acestea ne aduce aminte această biserică de lemn.

Dar dacă, prin răbdarea înaintașilor noștri, am reușit să ne păstrăm credința strămoșească, noi astăzi ne bucurăm pentru că sîntem liberi, într-o singură Biserică Ortodoxă Română care îmbrățișează pe toți românii credincioși legii strămoșești și care își trăiește viața în libertate după rînduielile străvechi, după credința noastră dreptmăritoare, după sfintele noastre slujbe care ne înalță sufletele și revarsă darul lui Iisus Hristos în viața noastră. Dar, iubiți credincioși, noi, care am ajuns și ca popor și ca Biserică în zilele acestea de libertate și de unitate, trebuie să înțelegem ca credincioși și cetățeni că trebuie să ne trăim viața în așa fel încît să căutăm în fiecare zi să facem ceva mai mult, ceva mai bine, pentru ca darul lui Dumnezeu să rodească îmbelșugat în sufletele noastre și în lucrările noastre. Căci, într-adevăr, le-ar părea unora că este ușor să fii bun, că este ușor să fii milostiv, că este ușor să fii harnic, că este ușor să fii înțelept, dar viața de toate zilele ne învață că nimic din toate acestea nu se pot dobîndi cu ușurință și că este mai ușor să înveți carte decît să te formezi sufletește în așa fel încît în locul mîniei să pui bunătatea, în locul urii să pui dragostea, în locul mîndriei să pui smerenia, în locul lenei să pui harnicia, în locul superficialității să pui înțelepciunea. Așa sîntem noi făcuți, că în noi se bat doi oameni, se bate pe de o parte chemarea păcatului, chemarea răului, pe de altă parte, chemarea virtuții, chemarea binelui. Una

ne cheamă la beție, alta la înfrînare, una ne cheamă la mîndrie, alta la smerenie, una la răutate, alta la bunătate. Așa sîntem, cum s-ar zice, răstigniți între bine și rău. Unele ne trag într-o parte, altele ne trag într-alta. De aceea, ca să facem ca sămînța dragostei, a bunătații, a hărniciei, a smereniei, a înțelepciunii și a altor virtuți, să rodească este nevoie de răbdare, de luptă, împotriva tuturor chemărilor la rău. Este nevoie de răbdare împotriva ispitelor care ne vin dinafară, de la unul sau de la altul, este nevoie de stăruință în fiecare zi, în fiecare clipă, ani de zile, pentru ca după ani și ani să ajungi la sfîrșitul vieții să zici: „Mulțumescu-ți ție Doamne că mi-ai ajutat în această luptă împotriva răutății, să biruiesc răul din mine însumi și astfel să fiu un om bun, un om care mi-am făcut datoria și față de Tine, Doamne, și față de Biserică, mi-am făcut datoria și față de familia mea, și față de frații mei, și față de poporul meu, de întreaga omenire, prin viața pe care am trăit-o, prin pilda pe care am dat-o“.

Așadar, și astăzi, noi trebuie să avem răbdare ca să creștem buni credincioși, credincioși adevărați, ca să înfrîngem în noi partea cea rea, partea care întotdeauna ne ispitește și totdeauna caută să ne stăpînească. Și răbdare trebuie și atunci cînd vin bolile și cînd vin neputințele bătrînețelor. Trebuie să avem răbdare, gîndindu-ne că dacă le purtăm cu răbdare, cu dragoste, cu mulțumire față de Dumnezeu, dacă le purtăm privind la Crucea lui Iisus Hristos, care pune umărul la crucea vieții noastre, a suferințelor noastre și ne ușurează această cruce, atunci „crucea“ răbdării noastre este o punte care ne duce de la viața aceasta, la viața veșnică și astfel, prin răbdarea noastră ne vom mîntui sufletele noastre, ne vom cuceri mîntuirea veșnică.

Iată dar, iubiți credincioși, dece Mîntuitorul a spus că sămînța aceea a rodit întru răbdare. Întru răbdare rodește, pentru că și bobul de grîu dacă-l sameni în pămînt trebuie să ai răbdare. Răbdare nu înseamnă să nu-l îngrijești și să nu-i dai tot ce-i trebuie. Trebuie să ai răbdare pînă cînd încolțește, pînă cînd dă în spic, să ai răbdare să se coacă și să fie bun de secerat. Dacă cineva sădește un pom, trebuie să aibă răbdare, nu așteptînd, ci îngrijindu-l pînă ce rodește și astfel să se bucure de roada muncii pe care a făcut-o întru răbdare. Așa trebuie să avem răbdare întru toate, trebuie să căutăm ca o viață întreagă să mergem pe linia unui ideal, a unei ținte. Idealul este să fim asemenea cu Iisus Hristos, să fim asemenea cu Dumnezeu, să devenim noi înșine oameni care să lucreze așa cum lucrează Dumnezeu, să lucreze cu bunătate fără margini, cu răbdare, cu smerenie, cu înțelepciunea cu care lucrează Dumnezeu. Idealul este să slujim poporului, să dăruim totul pentru înflorirea patriei. Ca să ajungem aici trebuie o strădanie de o viață întreagă. Lucrînd așa vom face lucruri bune și pentru Biserică și ne vom face datoria și față de țara noastră scumpă și față de poporul nostru, pentru că acela care-l iubește pe Dumnezeu, acela trebuie să-și arate dragostea de Dumnezeu prin dragostea față de om, prin dragostea față de popor, prin dragostea față de omenire, căci prin ceea ce faci bine pentru om, pentru popor, pentru omenire, prin aceea îl preamărești pe Dumnezeu și prin aceea te arăți cu adevărat că ești ucenicul lui Hristos.

Iubiți credincioși,

Și dumneavoastră aici, ca fii ai Bisericii noastre strămoșești, ați făcut un lucru mare, frumos, sub îndrumarea părintelui Voişan. Și dumneavoastră, pînă cînd ați pornit la lucru, a trebuit să aveți răbdare, căci și acest lucru nu s-a făcut ușor. El cere o bună înțelegere între toți parohienii, cere spirit de jertfelnicie, ca să jertfești nu numai din bunurile materiale, din ceea ce câștigi prin muncă, ci să jertfești și sufletește, să jertfești și prin răbdare și îngăduință unul față de altul, pentru ca prin înlăturarea neînțelegerii, a nemulțumirii, a tot ceea ce putea să împiedice această lucrare și prin întărirea unității voastre, a lucrului împreună, să ajungeți să cinstiți pe înaintașii voștri și să faceți ca această biserică să se bucure, așa luminoasă cum este pe dinafară și așa împodobită înăuntru cu chipurile Mîntuitorului, Maicii Domnului și sfinților.

Aceasta este roada credinței voastre, este roada dragostei voastre, este roada împreună-lucrării voastre, roada răbdării voastre, pentru ca răbdînd pînă la sfîrșit ați reușit ca să mergeți pînă la capăt, și astăzi să ne bucurăm împreună și să preamărim împreună pe Iisus Hristos pentru darul pe care l-a revărsat asupra acestei parohii. Și mă bucur că dumneavoastră nu vă opriți aici, ci vreți să vă îngrijiți și de biserica mică de lemn, care ne aduce aminte de timpurile de acum 200 și ceva de ani și care este un monument de mare preț, de mare valoare, din care noi mereu sorbim încrederea în puterea credinței noastre și încrederea în puterea de viață a poporului român pe aceste plaiuri. Și ne bucurăm că vă gîndiți și la cei adormiți în Domnul. Deja ați început aranjarea cimitirului, ca legătura voastră sufletească cu înaintașii voștri, cu moșii și strămoșii voștri, care v-au dat tot ceea ce au putut să vă dea prin munca lor și prin jertfa lor, să fie strînsă, pentru ca, împreună, viii și morții, care sînt sub ocrotirea lui Dumnezeu și care împreună constituie Biserica lui Iisus Hristos, într-o singură cîntare, să preamărească pe Dumnezeul milostivilor, care revărsă harul Său asupra tuturor și asupra lucrărilor voastre.

De aceea, văzînd hărnicia voastră, am venit aici și m-am bucurat nespus de mult că v-am găsit așa, vrednici de înaintașii voștri, români buni și credincioși buni ai Bisericii noastre strămoșești, așa cum au fost ei, așa cum am rămas și cum rămînem. Dar astăzi pe un plan superior, pentru că astăzi lucrăm în libertate, astăzi lucrăm însuflețiți de un ideal înalt, ca Țara noastră să înflorească mereu, ca Biserica noastră să fie mereu un sprijin puternic la propășirea poporului nostru.

De aceea, văzînd această vrednicie, am socotit de cuviință să dau părintelui Lazăr Voişan, o distincție bisericească, adică să-i acord rangul de sachelar. Prin aceasta, este cinstită nu numai lucrarea părintelui, este cinstită și lucrarea voastră a tuturor, a consiliului parohial, a comitetului pentru pictarea bisericii, a comitetului parohial și a tuturor credincioșilor. Prin aceasta, aducem și mulțumirea noastră organelor Departamentului Cultelor, organelor locale de Stat, pentru că această lucrare a ajuns la bun sfîrșit.

Să mulțumim pentru totul și pentru toate Domnului nostru Iisus Hristos și să ne dăm străduința ca și mai departe să ne facem datoria cu toată dragostea și cu răbdare neîntreruptă pentru ca întru dragoste, întru credință, întru bunătate și întru răbdare, cuvîntul lui Dumnezeu, sămînța pe care o răspîndește, Biserica noastră să aducă roade tot mai bogate și pentru Biserica

noastră, și pentru viața fiecărui credincios și pentru familiile voastre și pentru țara noastră, ca prin aceste roade să se preamărească numele lui Dumnezeu, Tatăl, Fiul și Sfântul Duh. Amin.

*

După îndătinătele polihroane, Înaltul nostru ierarh unge cu untdelemn sfințit pe toți credincioșii, apoi vizitează vechea biserică de lemn din cimitirul parohiei.

Urmează agapa frățească organizată la casa parohială în cadrul căreia iau cuvântul: pr. Savu Savu — Pianul de Jos, care arată că pe lângă căldura simțită în exterior, prin această zi însoțită, vede și căldura comuniunii între arhiereu și credincioși. Raportează I. P. S. Sale și la parohia Pianul de Jos s-au adunat fonduri pentru pictarea bisericii; pr. Lazăr Voișan mulțumește încă odată Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae pentru osteneala pe care și-a luat-o coborînd în mijlocul credincioșilor din Pianul de Sus și asigură pe I. P. S. Sa de toată fiiasca ascultare. Oferă apoi daruri I. P. S. Sale și însoțitorilor; episcopul Țirlea Ioan și cîntărețul Purlea Simion, mulțumesc de asemenea I. P. S. Sale iar cuvintele de învățătură pe care le-au ascultat vor rămîne înscrise cu litere de aur în inimile lor; pînă, vicar Traian Belascu arată măreția praznicului, hărnicia preotului Lazăr Voișan și a credincioșilor, îndemnînd credincioșii la unitate; prot. Victor Negrea, subliniază adevărul incontestabil că gîndul și fapta merg împreună și se contopesc în aceeași ființă.

În încheiere, I. P. S. nostru Mitropolit Nicolae, mulțumește tuturor și arată că venind în legătură cu preoții și credincioșii, „cîștigăm puteri noi”. Conducătorii Bisericii au putere atîta timp cît au legătura cu pămîntul, cu credincioșii și astfel se păstrează unitatea dintre ierarhi, preoți și credincioși. Îndeamnă pe credincioși la muncă, fiindcă munca este aceea care ne unește pe toți. Binecuvîntează pe toți cei prezenți.

După terminarea agapei, I. P. S. Sa vizitează și a doua biserică din Pianul de Sus.

PARTICIPANT
C. VOICU

SFINȚIREA BISERICII DIN DILEUL VECHI

Duminică, 15 noiembrie 1970, Înalt Prea Sfințitul nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului a săvîrșit sfințirea bisericii din parohia Dileul Vechi, proto-poliat Luduș, județul Mureș.

LA LECHINȚA

În ajun, Înaltul nostru Ierarh însoțit fiind de P. C. prot. Traian Belascu vicar arhi-episcopesc și P. C. prot. prof. Dr. Nicolae Neaga, se oprește în parohia Lechința, din același protopoliat, fiind întîmpinat de un sobor de preoți și diaconi în frunte cu P. C. prot. Iulian Macavei, protopopol locului, precum și de credincioși.

Cuvîntul de bun sosit este rostit de P. C. prot. Iulian Macavei, care exprimă bucuria de a ne putea ruga împreună cu Arhipăstorul nostru drag.

Răspunzînd, I. P. S. Sa mulțumește cu părintească bunăvoință pentru primirea ce i s-a făcut, spunînd în esență următoarele:

De fiecare dată cînd am prilejul să mă întîlnesc cu credincioșii noștri, să ne rugăm împreună, simt în sufletul meu o mare bucurie. Și de astă dată inima mea încearcă un simțămînt deosebit de cald și de plăcut, vîzînd cu cîtă dragoste aleargă credincioșii noștri să se închine lui Iisus Hristos și să-i mulțumească pentru toate binefacerile pe care le revărsă asupra noastră a tuturor.

Mă bucur că mi-a ajutat bunul Dumnezeu să pot veni aici în mijlocul Dvs. pentru ca împreună să-l preamărim pe Dumnezeu, împreună să i ne închinăm și astfel înfrățiți, rugăciunea noastră să devină mai stăruitoare, mai puternică, mai evlavioasă.

În această unitate de credință, de gândire și de fapte stă puterea noastră a celor ce slujind Domnului, slujim poporului, slujim viața cea nouă din țara noastră.

Dumnezeu să ne ajute ca și de acum înainte să umblăm pe cărările Sale pline de lumină și har, să-și reverse darurile Sale cele bogate peste viața noastră, peste familiile noastre, peste întregul nostru popor, pentru ca în lume să fie pace și viața să fie tot mai frumoasă, tot mai îmbelșugată, tot mai fericită.

Urmează vecernia.

La sfârșitul slujbei C. pr. Simion Stoiță, parohul locului, face un scurt istoric al parohiei, prezintă o dare de seamă asupra realizărilor de pînă acum și a preocupărilor de viitor. Mulțumește în numele tuturor credincioșilor pentru bucuria prilejuită de popasul părintesc al înaltului nostru Arhiepiscop și dă asigurări că împreună cu păstoriții săi vor fi credincioși buni ai Sfintei noastre Biserici și cetățeni vrednici ai Patriei noastre dragi.

P. C. vicar arhiepiscopesc Traian Belascu a vorbit credincioșilor despre însemnătatea unificării religioase a credincioșilor români din Ardeal, în urma actului de la 21 octombrie 1948, face un calduros apel la spiritul de unitate și înfrățire al poporului nostru și îndeamnă pe toți să mergem în continuare pe drumul păcii și al consolidării unității în credință pentru ca roadele muncii comune să se facă tot mai simțite și mai îmbelșugate în viața poporului nostru.

Să căutăm ca prin faptele noastre să fim vrednici de numele de creștin, și de român — a spus în încheiere părintele vicar Traian Belascu.

Urmează cuvîntul de învățătură adresat preoților și credincioșilor prezenți, de către I. P. S. nostru Mitropolit Nicolae:

Am venit din Centrul Mitropoliei Ardealului ca să stăm de vorbă față către față, suflet la suflet, să ne rugăm împreună, aici, în fața Sfîntului Altar și să ne înălțăm inimile către Iisus Hristos, către Mîntuitorul nostru, către Maica Sa cea sfîntă și către toți sfinții. Și iată, „ce bine este cînd frații sînt împreună“. Ce bine este cînd frații se adună la un loc ca să ceară lui Dumnezeu să coboare asupra noastră a tuturor darurile Sale cele bogate, ca să-i mulțumească pentru tot ceea ce a revărsat, lumină, bucurie, pace, în viața noastră și ca să-l preamărească împreună cu îngerii și cu sfinții, că Lui i se cuvine toată cîntea și toată mărirea.

Iubiți credincioși,

Sfîntul Apostol Pavel în Apostolul ce se va citi mîine — pentru că Vecernia de astă seară este vecernia pentru Duminica de mîine — le spune credincioșilor: „Umblați cu vrednicie, după chemarea cu care ați fost chemați“ (Efes. 4, 1). Aceste cuvinte scrise de Sfîntul Apostol Pavel, către cei din Efes, sînt pentru toți creștinii de totdeauna, pentru că fiecare creștin vine în lume cu o anumită chemare. E adevărat că orice copil este un fel de „chemare“ a părinților, care doresc ca în acest copil și în cei pe care îi vor mai avea să-și prelungească viața, să-și prelungească vrednicia și ca aceștia crescînd mari, să le facă mîndrie, să fie oameni vrednici, să fie credincioși buni ai Bisericii. Dar, mai presus decît chemarea care izvorăște de la părinții care își pun în copii anumite nădejdi, este chemarea pe care Dumnezeu o face fiecăruia pentru că prin voia lui Dumnezeu și prin darul Lui răsare viața cea nouă și

prin acest dar al lui Dumnezeu în fiecare prunc se sălăşluieşte o chemare către o țință, către un chip spre care trebuie să se îndrepte, spre care trebuie să crească. De fapt — după credința noastră — cel ce primește taina Sfântului Botez, după cum zice cîntarea bisericească: „Cîți în Hristos v-ați botezat în Hristos v-ați și îmbrăcat“, se îmbracă întru sfințenia lui Iisus Hristos și primește chemarea de a alerga toată viața lui spre țința care-i stă în față, care țință este Hristos însuși, este viața cea veșnică, alături de Iisus Hristos, alături de Dumnezeu, în lumea aceea nesfîrșită și nemărginită care este dincolo de timp și spațiu. Privind spre această țință credinciosul trebuie să fie vrednic în toată viața lui de chemarea aceasta către țința veșniciei, care este Iisus Hristos, care este Dumnezeu.

De aceea, iubiți credincioși, căutați să umblați cu vrednicie, după chemarea la care ați fost chemați. Pentru că noi înșine, avînd credința în Iisus Hristos, înțelegem că viața noastră creștinească are un rost atunci cînd căutăm în fiecare clipă și în fiecare zi să ne gîndim, oare, ceea ce facem noi, ceea ce vorbim noi, este vrednic de chemarea la care am fost chemați, adică ceea ce facem noi, ceea ce vorbim noi, este spre lauda lui Dumnezeu, este spre mîntuirea sufletelor noastre, este spre dobîndirea vieții celei veșnice, sau este spre pierderea mîntuirii, spre pierderea vieții celei veșnice? Fiecare lucru trebuie să-l privim în lumina aceasta a dobîndirii vieții celei veșnice, a dobîndirii mîntuirii, a apropierii de Dumnezeu, a înălțării către Iisus Hristos pentru ca astfel să putem fi vrednici de chemarea aceasta mare, de darul acesta negrăit și neprețuit pe care ni l-a adus Iisus Hristos și pe care ni-l împărtășește prin Sfînta Lui Biserică. Numai așa vom putea să ne împlinim cum se cuvine și chemarea pe care o avem în ce privește viața noastră părintească și datoriiile noastre pămîntești. Căci Sfîntul Apostol Pavel care ne-a îndreptat privirea către Iisus Hristos, către viața cea veșnică, către chemarea spre veșnicie, îndreaptă totodată privirea credincioșilor și spre datoriiile de aici, de pe pămînt. El învață pe credincioși să nu stea nelucrători, să nu trîndăvească, ci, dimpotrivă fiecare să muncească și prin munca lui să-și cîștige cele trebuitoare, și pentru el, și pentru familia lui și să ajute și pe alții care nu pot să muncească, și să-și îplinească datoria și față de obște, față de țară, față de stăpînire. Dar Sfîntul Apostol Pavel spune mai mult decît atîta: fiecare să muncească nu de ochii oamenilor, nu ca pentru oameni, ci ca pentru Dumnezeu, ca în fața lui Dumnezeu. Căci sînt unii cărora le place să muncască numai de ochii oamenilor. Atîta vreme cît îi văd unii și alții, fac treabă, dar îndată ce nu-i mai vede nimenea, se schimbă. Aceștia, de ochii oamenilor se pare că sînt harnici, dar în fața lui Dumnezeu ei nu apar ca oameni harnici, ca oameni muncitori, pentru că ei nu muncesc din convingere, din conștiință, din dragoste, ci numai ca să se vadă, și cînd nu se vede, nu mai fac nimic. Dacă muncești din conștiință, ca pentru Dumnezeu, dacă știi că munca ta este o slujire a lui Dumnezeu și că Dumnezeu îți încununază roadele muncii tale, dacă muncești în fața lui Dumnezeu cu conștiință și cu tragere de inimă, atunci poți să fii asigurat că ți-ai împlinit chemarea, că ai umblat cu vrednicie după chemarea pe care ți-a dat-o Dumnezeu, poți fi asigurat că munca ta rodește prin darul lui Dumnezeu, și pentru tine, și pentru familia ta, și pentru țara întregă, pentru că acolo unde se împreună munca și vrednicia noastră cu binecuvîntarea lui Dumnezeu, acolo toate lucrurile merg bine, toate lucrurile propășesc și merg înainte.

Tot Sfântul Apostol Pavel ne învață: „Tot sufletul să se supună înaltelor stăpîniri, căci nu este stăpînire decît de la Dumnezeu; iar cele ce sînt, de Dumnezeu sînt rînduite...” (Rom. 13, 1). „Dar, dacă faci răul, teme-te, căci nu înzadar poartă sabie”... (Romani 13, 4). Stăpînirea, deci, este în slujba binelui și împotriva răului. De aceea se cuvine să ne împlinim toate datoriile față de stăpînire, să dăm fiecăruia ceea ce i se cuvine. Prin această împlinire a îndatoririlor noastre cetățenești, noi pășim pe calea cea sănătoasă a împlinirii poruncii față de Dumnezeu și totodată prin această împlinire a tuturor acestor îndatoriri față de țară, față de popor, nu aducem numai partea noastră de vrednicie la munca întregului popor, dar ne împlinim și datoria față de Dumnezeu și primim nu numai răsplata de aici de pe pămînt, dar și cununa cea neveștejită pe care ne-o dă Dumnezeu la sfîrșitul vieții noastre.

Așa că, iubiți credincioși, cuvintele Sfîntului Apostol Pavel ca să trăiți, să urmați cu vrednicie după chemarea la care ați fost chemați, ne cheamă pe noi pe toți să înțelegem că ținta și chemarea vieții noastre este mîntuirea în Iisus Hristos, este dobîndirea veșniciei, a unei veșnicii plină de lumină, plină de fericire, plină de înălțare. Dar această țintă a ajungerii la mîntuire, la viața cea veșnică, nu se poate dobîndi decît dacă ne dovedim vrednicia în ceea ce facem în această viață din dragoste de om, din dragoste de popor, din dragoste de omenire, din dragoste de Biserică. Această țintă a vieții noastre nu se poate realiza decît dacă ne împlinim datoriile aici pe pămînt, nu ca pentru oameni, ci ca pentru Dumnezeu; orice muncă, orice strădanie, orice cuvînt, orice osteneală, socotindu-le ca fiind o slujire adusă nu numai omului, nu numai poporului, ci o slujire adusă lui Dumnezeu Însuși. Căci Mîntuitorul nostru Iisus Hristos ne-a spus: „Întru aceasta vor cunoaște toți că sînteți ucenicii Mei, dacă veți avea dragoste unii față de alții” (Ioan 13, 35). „Dacă zice cineva: iubesc pe Dumnezeu, iar pe fratele său îl urăște: mincinos estel” (I Ioan 4, 20).

Deci, iubirea de Dumnezeu, iubirea de Iisus Hristos, care este mîntuirea sufletului nostru, care este viața cea veșnică, n-o putem arăta altfel decît prin faptul că iubim pe fratele nostru, pe semenul nostru, pe aproapele nostru, că ne iubim țara, că iubim Biserica, și din această iubire facem numai bine tuturor, pentru ca acest bine să fie o sămînță care rodește nu numai pentru această viață, ci și pentru veșnicie.

Iubiți credincioși,

D-voastră prin faptul că ați venit și veniți mereu în această sfîntă biserică și prin faptul că v-ați dovedit vrednicia prin ridicarea acestei case parohiale și prin îngrijirea acestei biserici împreună cu părintele vostru, ați dovedit că sînteți ca și creștinii din vremea Sfîntului Apostol Pavel, creștini care vă străduiți să umblați cu vrednicie după chemarea la care ați fost chemați de Dumnezeu Însuși, să vă înțelegeți viața ca o slujire, ca o dăruire din dragoste lui Iisus Hristos, lui Dumnezeu, că mai presus de toate peste viața noastră este voia, puterea, mila, dragostea, îndurarea lui Dumnezeu. Dar, înțelegîndu-vă viața ca o slujire a lui Dumnezeu, această slujire o arătați prin vrednicia voastră de credincioși buni ai acestei Biserici, prin vrednicia voastră de muncitori harnici și pricepuți pe ogoare și în uzine, oriunde sînteți, ca această muncă să rodească pentru fiecare, pentru familie și pentru țara întreagă. Aceasta o dovediți și prin viața voastră de familie unde, precum văd, copiii

sînt bucuria părinților, unde între soț și soție, între părinți și copii este bună înțelegere, este pace, este colaborare și unde prin darul lui Dumnezeu, prin rugăciunea de dimineața și de seara, prin rugăciunea de la prînz, vă iertați unii pe alții, cereți iertare lui Dumnezeu și cereți ca Dumnezeu să vă ajute să trăiți o viață vrednică de viața de creștin, de viața luminată de darul lui Iisus Hristos. De aceea noi nu am venit aici decît ca să ne bucurăm împreună și să ne mărturisim împreună aceeași credință strămoșească, credința moșilor și strămoșilor noștri și aceeași dragoste frățească prin care noi ne simțim una în Biserica noastră, Biserica ce a prins rădăcini pe aceste plaiuri din sec. II, III și IV d.Hr. și care a cuprins pe toți românii din toate părțile și cuprinde și astăzi pe toți credincioșii români de lege strămoșească din țara românească. Să mărturisim această frățietate, această credință a moșilor și strămoșilor noștri, această dragoste care ne unește cu înaintașii noștri și care ne unește și pe noi laolaltă, pentru ca astfel cu un singur glas, cu o singură inimă să mărturisim darul și binecuvîntarea lui Dumnezeu.

Precum am citit, în aceste părți sînt urme de pe vremea dacilor, urme străvechi. Insemnează că rădăcinile acestor așezări sînt cu 2000 de ani în urmă și poate și mai înainte au fost oameni prin părțile acestea care sînt înaintașii noștri. Pe de altă parte, unii dintre Dvs. ați avut bucuria să participați la Alba Iulia în 1918, la marea bucurie a poporului întreg, de desăvîrșire a unității de Stat a poporului nostru. Toate acestea ne îndeamnă să fim vrednici de înaintașii noștri, ne îndeamnă să stăm strînși adunați în fața sfintelor altare, să luăm de aici putere de muncă și de viață îmbunătățită. Așa cum înaintașii noștri au luat putere de la Hristos în vremuri grele, în vremuri de volbură, în vremuri de răscoală, în vremuri de revoluție, tot așa și noi să luăm putere dumnezeiască astăzi, în vremurile noi în care țara noastră liberă și independentă, una și nedespărțită, prin vrednicia poporului, prin vrednicia conducătorilor ei pășeste din treaptă în treaptă spre o viață din ce în ce mai îmbelșugată, din ce în ce mai fericită. Să sorbim și noi putere din credința noastră strămoșească, să sorbim putere spirituală ca să ne împlinim datoria față de Biserica noastră, față de țara noastră, datoria față de munca noastră, față de viața noastră sub toate aspectele ei.

Iubiți credincioși,

Văzînd vrednicia voastră și prețuind osteneala și vrednicia părintelui, am socotit ca din prilejul acestei întîlniri să ne arătăm prețuirea noastră, și pentru părintele, și pentru Dvs., prin acordarea unei distincții părintelui, după rînduiala Bisericii noastre și anume distincția de sachelar. Această distincție este o prețuire pentru vrednicia părintelui, care însă vă distinge și pe Dvs. credincioșii acestei biserici. Fie, ca această prețuire, să însemneze un imbold pentru ca și de acum înainte în frunte cu părintele să îndepliniți cuvintele Sfîntului Apostol Pavel: „Umblați cu vrednicie după chemarea cu care ați fost chemați”, pentru ca prin viața voastră, prin munca voastră, prin vrednicia voastră, să propășească patria noastră, viața Bisericii noastre să fie tot mai vie și să se preamărească numele lui Dumnezeu Tatăl, Fiul și Sfîntul Duh. Amin.

Înaltul nostru Ierarh a distins apoi cu rangul de sachelar pe părintele S. Stoiță și prin acesta pe toți credincioșii parohiei Lechința pentru statornicia lor în credința strămo-

mească și pentru interesul deosebit în gospodărirea parohiei și în munca lor pentru binele obștesc.

LA DILEUL VECHI

A doua zi — Duminică dimineata, la ora 9,30, în fața bisericii din parohia Dileul Vechi, soborul de preoți și diaconi — între care menționăm pe P. C. Prot. I. Macavei, protopopul locului, C. pr. Constantin Marica, administrator provizoriu, C. pr. Constantin Voina-Sălcud, C. pr. Dumitru Erhan-Dăteșeni, C. pr. Cornel Codrea-Gheja și alții — așteaptă sărbătorește pe Înaltul Ierarh ca să sfințească prin rugăciunile I. P. S. Sale dumnezeiescul locaș de închinare.

Covoare și flori așternute în calea I. P. S. Sale subliniază dragostea pe care credincioșii o arată Arhipăstorului lor.

I. P. S. Sa este binevenat de părintele prot. I. Macavei care dînd glas simțămintelor de aleasă recunoștință pentru bucuria ce o simțim cu toții în aceste momente, roagă pe I. P. S. Sa să binecuvinteze strădaniile pilduitoare ale vrednicilor credincioși din această parohie.

Mulțumind pentru cuvintele calde cu care a fost primit, I. P. S. nostru Mitropolit *Nicolae* arată că legătura dintre ierarh, preoți și credincioși este exprimată mai ales în rugăciunile lor împreună.

Rugîndu-ne fiecare în parte, dar rugîndu-ne și cu toți împreună, aici în biserică, și mai cu seamă cînd ne rugăm unii pentru alții, ne simțim mai apropiați sufletește și prin această comuniune în dragoste, legătura dintre noi crește, devine tot mai adîncă, tot mai puternică, tot mai înălțătoare.

În continuare I. P. S. Sa laudă strădaniile credincioșilor din această parohie — puțini la număr, dar tari în credința strămoșească și vrednici cetățeni ai Patriei.

Vă îndemn, dragii mei, nu osteniți nici o clipă să alergați la sfînta biserică, pentru că aici îl aflați pe Hristos Domnul nostru pe care să-L rugăm din adîncul inimii noastre ca să-și reverse darurile Sale cele bogate în viața noastră, asupra țării noastre, asupra tuturor țărilor, pentru ca în lume să fie pace și între oameni bunăvoie în vecii vecilor. Amin. — a spus în încheiere — I. P. S. Sa.

O feiță îmbrăcată într-un frumos costum românesc oferă un buchet de flori I. P. S. nostru Arhipăstor.

Urmează actul solemn al sfințirii bisericii cu înconjurarea, stropirea cu apă sfințită, ungere cu sfîntul Mir, așezarea sfintelor moaște în piciorul Sfintei Mese și toate cele rînduite de tipic la tîrnosirea sfîntului locaș, spre marea satisfacție sufletească a credincioșilor, bucuroși de a participa la o lucrare pe care rar au prilejul să o vadă.

În continuare se săvîrșește Sfînta Liturghie arhierescă în cursul căreia a fost hirotonit întru preot tînarul Alexandru Comșa pentru parohia Părău, protopopiatul Făgăraș.

Răspunsurile au fost date de un cor restrîns de studenți teologi sub conducerea P. C. prof. Gh. Șoima.

La preacasă, P. C. prot. prof. Dr. Nicolae Neaga de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, a tîlcuit credincioșilor parabola Samarineanului milostiv, cu îndemnul de a primi în suflete învățătura cea sfîntă a Mîntuitorului pentru orientarea noastră corectă în problemele vremii actuale și în relațiile dintre oameni.

La sfîrşitul Sfintei Liturghii, P. C. prot. Tr. Belaşcu, vicar arhiepiscopesc, a dat citire hrisovului care consemnează datele principale din istoricul bisericii şi care a fost aşezat în Sfîntul Prestol, mărturie peste veacuri despre vrednicia credincioşilor din vremea noastră.

S-a citit apoi actul chiriarhal de binecuvîntare a strădaniilor la zidirea şi înfrumuseţarea sfîntului locaş de închinare.

Au mai fost acordate diplome de recunoştinţă pentru activitatea deosebită în slujba Bisericii, credincioşilor Dumitru Stanciu, episcop I şi Ioan Ţiţiu, cîntăreţ bisericesc.

Darea de seamă asupra lucrărilor executate, este prezentată de fostul paroh, azi pensionat, pr. Zichil Enescu, care preamărind pe Dumnezeu pentru că ne-a învrednicit să vedem terminate lucrările la biserică, mulţumeşte I. P. S. nostru Mitropolit Nicolae pentru părintescul sprijin moral şi material, Onor. Departament al Cultelor şi tuturor credincioşilor care au contribuit la lucrările săvîrşite.

A urmat cuvîntul preotului reformat din localitate, Orban Aron, care în numele credincioşilor săi a mulţumit I. P. S. nostru Mitropolit Nicolae pentru bucuria ce ne-a prilejuit-o de a ne înfrăţi în rugăciune — ortodocşi şi reformaţi — pentru ca Dumnezeu nostru să ne binecuvînteze cu pace şi bună înţelegere viaţa noastră.

Cele două biserici — ortodoxă şi reformată — din această comună, cu turnurile înfrăţite ca două braţe în rugăciune vor mărturisii credinţa şi nădejdea noastră comună în dragostea şi binecuvîntarea lui Hristos, căruia ne închinăm şi noi reformaţii şi Dvs. ortodocşii.

Dumnezeu să binecuvînteze lucrarea fraţilor noştri ortodocşi.

P. C. vicar Tr. Belaşcu vorbeşte credincioşilor despre folosul învăţăturii creştine, pentru viaţa noastră duhovnicească, despre roadele unificării bisericeşti a românilor din Ardeal şi îndeamnă la continuă strădanie pentru o şi mai desăvîrşită unitate a poporului din patria noastră, unitate din care vor rezulta noi înfăptuiri, noi realizări, prin care va creşte şi mai mult prestigiul ţării noastre în lume.

Înalt Prea Sfinţitul nostru Mitropolit Nicolae a adresat credincioşilor următorul cuvînt de părintească învăţătură:

Ne-a ajutat bunul Dumnezeu ca dacă pînă acum am auzit unii de alţii, prin cele ce aţi transmis Dvs., dorinţele Dvs., la Sibiu, şi din Pastoralele pe care le-am trimis la Crăciun şi la Paşti şi din alte circulare, acum am venit să ne vedem faţă către faţă, să ne rugăm împreună lui Iisus Hristos şi împreună să-l preamărim pentru vrednicia voastră a tuturor şi pentru darul pe care ni l-a făcut El.

Căci într-adevăr, această biserică reprezintă o vrednicie deosebită pentru puţinii credincioşi care sînt în această parohie. Şi într-adevăr, cei puţini au putut să facă aşa de mult prin osteneala lor, dar mai ales prin binecuvîntarea lui Dumnezeu, căci scris este: „Fără de Mine nu puteţi face nimic“ (Ioan 15, 5), pentru mîntuire, pe cînd cu Dumnezeu împreună se pot face lucruri mari, lucruri pe care noi nici nu îndrăznim cîteodată să le facem, dar sprijiniţi de darul lui Dumnezeu, primim îndrăzneală şi vedem că prin darul lui Dumnezeu îndrăzneala noastră se transformă în faptă.

Oare, de cîte ori în viaţa voastră nu vi s-a întîmplat să fiţi într-o situaţie grea, apăsătoare, poate boală, poate lipsă, poate moartea unuia iubit din familie, încît aţi crezut că nimenea şi nimic nu vă mai poate mîngîia, nimenea şi nimic nu vă mai poate scoate din acea situaţie grea şi iată, că aţi venit la Sf. Biserică,

v-ați plecat genunchii în fața Sf. Altar, v-ați rugat acasă în fața sfintelor icoane zi de zi și prin rugăciune stăruitoare, Dumnezeu a făcut în așa fel, încât v-a mângâiat, v-a întărit, v-a luminat și v-a scos iarăși la limanul cel bun și ați început iarăși viața cu curaj, cu îndrăzneală și ați lăsat în urmă necazurile și durerile și bolile și ați mers mai departe cu fruntea senină și cu încrederea că viața — chiar atunci când trece prin grele împrejurări, biruite fiind aceste împrejurări, poate să meargă mai departe și să se dezvolte și să aducă roade bogate și frumoase. Poate că și la construcția acestei biserici ați avut momente de cumpănă, momente în care ați întâlnit diferite greutăți și parcă ați stat la îndoială — să mai faceți, să nu mai faceți, și v-ați gândit cum să faceți și v-ați rugat lui Dumnezeu și Dumnezeu v-a luminat mintea, v-a deschis o cale într-o parte sau în alta, v-a pus înaintea, v-a adus un om binevoitor, un ajutor de la Sibiu, un ajutor din altă parte, un ajutor de la Departamentul Cultelor și iată, cu ajutorul lui Dumnezeu care a pus în mișcare atîția și atîția oameni binevoitori, ați putut să treceți peste cumpăna aceea și acum să vă bucurați și să uitați parcă de tot ceea ce ați jertfit, de tot ceea ce ați muncit, pentru că bucuria aceasta te face să uiți toată osteneala și să preamărești pe Dumnezeu că lucrul a mers înainte și că acum aveți o biserică vrednică de credința voastră, vrednică de satul acesta, o biserică în care vă simțiți bine, pentru că e biserica pe care ați ridicat-o cu brațele voastre, cu sufletul vostru, cu osteneala voastră, cu munca voastră și cu jertfelnicia voastră. Puteți spune cu adevărat: aceasta este biserica noastră, aceasta este biserica mea, biserică de care sînteți legați pentru că fiecare dintre voi prin dania pe care ați făcut-o, prin munca pe care ați depus-o, fiecare v-ați pus sufletul în această biserică și sufletul vostru va grăi peste veacuri și va mărturisi despre vrednicia voastră urmașilor voștri, copiilor voștri, nepoților și strănepoților voștri.

Iubiți credincioși,

Dacă ați făcut acest lucru însemnează că v-ați dat seama ce mare lucru este să ai o biserică, un locaș sfințit al lui Dumnezeu, să aveți în mijlocul caselor în care locuiesc credincioșii, casa lui Dumnezeu, casa lui Iisus Hristos, la care fiecare să se uite ca spre lucrul cel mai de preț, mai de preț decît casa lui, mai de preț decît averea lui, mai de preț decît copiii lui, pentru că această biserică este locul în care Dumnezeu se coboară pe pămînt, locul în care Iisus Hristos se jertfește iarăși și iarăși pentru mîntuirea noastră, locul în care noi putem alerga oricînd și știm că acolo ne întîlnim cu Dumnezeu, știm că acolo ne întîlnim cu Iisus Hristos, știm că acolo primim darul lui Dumnezeu, știm că acolo se revărsă lumina și binecuvîntarea lui Iisus Hristos peste viața noastră, în inimile noastre și în sufletele noastre. Și într-adevăr, iubiți credincioși, prin credința noastră îl vedem pe Dumnezeu pretutindenea, îl vedem și în ziua aceasta frumoasă, cu soare, îl vedem în dealurile acestea pline de roadele muncii voastre, îl vedem și în cerul înstelat din nopțile senine, îl vedem pe fața fiecărui om pe care strălucește bunătatea și dragostea și omenia, îl vedem pretutindenea pe Dumnezeu. Dar, în chip deosebit îl vedem pe Dumnezeu, îl trăim, îl simțim, îl primim, aici, în casa Lui cea sfîntă, în Biserica Lui cea sfîntă. De aceea cîntarea noastră bisericească ne spune așa: „Toată

grija cea lumească de la noi s-o lepădăm", adică atunci cînd pășim peste pragul sfintei biserici să lăsăm afară toate grijile noastre pămîntești, să ne eliberăm de toate gîndurile legate de frămîntările și preocupările vieții noastre și acolo, eliberați, și de ură, și de vrăjmășie, și de cleveteală, și de vorbe urite, și de alte năravuri rele, și cu sufletul curat, neîntinată, să ne simțim cu toții frați, să ne simțim cu toții sub ocrotirea lui Dumnezeu și în această frățietate să ne apropiem de Iisus Hristos, de Sfîntul Altar, să primim Evanghelia lui Iisus Hristos, să primim cuvîntul lui Iisus Hristos și să ne împărtășim cu trupul și sîngele Lui. Că zice Mîntuitorul: „Deci, dacă îți vei aduce darul tău la altar și acolo îți vei aduce aminte că fratele tău are ceva împotriva ta, lasă darul tău acolo, înaintea altarului, și mergi întîi și împacă-te cu fratele tău și apoi, venind, adu darul tău" (Matei 5, 23—24).

Poți să te apropii de Dumnezeu, poți să te apropii de Iisus Hristos, cînd intri în Biserica Lui cea sfîntă, dacă în inima ta este vărjmășie împotriva fratelui tău? Dacă în inima ta este ură împotriva surorii tale? Dacă în mintea ta zămislești planuri de răzbunare pe cutare sau pe cutare, că ți-a spus o vorbă jignitoare sau că nu știi ce ți-a făcut? Poți să te apropii de Dumnezeu iubirii, de Dumnezeu păcii, cînd tu vii în biserică cu gînd de vrăjmășie, cu gînd de ură, cu gînd de dihonie? Nu te poți apropia. Dumnezeu nu te primește dacă înaintea Lui nu se risipește ca fumul ura și răutatea din sufletul tău, ca sufletul și inima să-ți rămînă curate, pline numai de dragoste, pline numai de bunătate, pline numai de iertare, și în felul acesta să te simți frate cu toți și toți cei din biserică să se simtă frați întreolaltă, plini de dragoste, plini de bunătate, plini de bună înțelegere pentru că numai așa te poți apropia de Iisus Hristos. Mîntuitorul ne spune: „Intru aceasta vor cunoaște toți că sînteți ucenicii Mei, dacă veți avea dragoste unii față de alții" (Ioan 13, 35), și „Dacă zice cineva: iubesc pe Dumnezeu, iar pe fratele său îl urăște: mincinos este!" (I Ioan 4, 20), căci acela care nu iubește pe fratele său, nu iubește nici pe Dumnezeu. Numai acela iubește pe Dumnezeu cu adevărat, care iubește și pe fratele său, căci dragostea de Dumnezeu trebuie să fie întotdeauna împletită cu dragostea de om, cu dragostea față de fratele nostru, căci dragostea de Dumnezeu fără dragostea față de fratele nostru n-are valoare, este o minciună. Numai aceea este adevărată dragoste de Dumnezeu care cuprinde și pe fratele nostru și pe aproapele nostru. Această dragoste ne face să fim cu adevărat una, să ne simțim cu adevărat frați și să ne simțim bine în fața lui Dumnezeu, încălziți de dragostea lui Iisus Hristos.

Iubiți credincioși,

De aceea sfînta Biserică ne cere: „Toată grija cea lumească de la noi s-o lepădăm". Să ne lepădăm de tot păcatul, de toată răutatea, de tot ceea ce este patimă și fărădelege, care vine de la cel rău, care vine și din slăbiciunea noastră omenească pentru că așa cum se spune, nu este om fără de păcat. Toți păcătuim, toți greșim, toți sîntem slabi și neputincioși, dar trebuie să ne pară rău de greșala în care am căzut; să cerem iertare de la fratele pe care l-am tulburat, față de care am greșit, ca și Dumnezeu să ne ierte și ca rugăciunea „Tatăl nostru" pe care o spunem în fiecare zi, să nu ni se întoarcă spre osîndă, cînd zicem: „... și ne iartă nouă păcatele noastre, precum și noi iertăm greșelilor noștri". Dacă noi nu iertăm greșelilor noștri, însemnează că noi cerem

de la Dumnezeu ca nici El să nu ne ierte păcatele noastre. Dacă însă, noi iertăm greșităilor noștri, atunci și Dumnezeu ne iartă nouă păcatele, atunci sîntem împăcați și cu Dumnezeu și cu semenii noștri, cu ceilalți oameni și așa viața este frumoasă, luminoasă, plină de bucurie, plină de frățietate. Părăsim dar, cînd venim la biserică, toată grija cea lumească, toată răutatea din noi, toate pornirile care nu sînt bune, ca să ne simțim cu sufletul mai bun, mai plin de dragoste, mai plin de smerenie și să ne apropiem în felul acesta de Iisus Hristos, să primim cuvîntul lui Iisus Hristos, sămînța lui Iisus Hristos care să rodească în sufletele noastre cît mai multă dragoste, cît mai multă bunătate, cît mai multă hărnicie, cît mai multă iertare, cît mai multă înfrățire, cît mai multă unitate, cît mai multă pace și astfel să ne împărtășim cu trupul și cu sîngele Domnului, să-l primim pe Iisus Hristos în viața noastră, în casa noastră, în ființa noastră și să ne simțim că sîntem cu adevărat purtători de Hristos, purtători de Dumnezeu.

Iubiți credincioși,

Un călugăr de prin pustiurile Egiptului, din sec. IV, spunea acest cuvînt mare că fiecare credincios poate să fie un Dumnezeu pentru frații săi, pentru ceilalți. Adică, cum poate fiecare să fie un Dumnezeu pentru frații săi, pentru ceilalți? Ar putea zice cineva: Dumnezeu este Stăpînul absolut al lumii și al omenirii întregi. Adică, fiecare om poate să fie stăpîn absolut al tuturor celorlalți oameni? Nu așa. Dumnezeu este dragoste desăvîrșită și nemărginită. În Iisus Hristos, Dumnezeu ne-a arătat că El are așa dragoste mare față de noi, oamenii, încît — deși noi eram sub blestem, eram păcătoși, apăsăți de păcat — a venit Cel fără de păcat, Cel sfînt cu adevărat și s-a jertfit, și-a jertfit viața Lui, și-a întins mîinile pe cruce ca să ne spele păcatele, să ne elibereze din robia păcatului și să ne ridice la Dumnezeu, să ne ridice la cer, la o viață mai bună, la o viață mai fericită, la o viață de adevărată dragoste nemărginită, dusă pînă la jertfa vieții.

În acest fel, fiecare credincios poate fi Dumnezeu pentru fratele său, adică, să aibă în sufletul lui o dragoste așa de mare cum are Dumnezeu față de noi, să aibă în sufletul lui, față de orice om, o dragoste așa cum a avut și are Iisus Hristos față de orice om, față de lumea întreagă. Și dacă credinciosul are această dragoste și dacă o răspîndește în toate părțile, atunci putem spune că el este asemenea cu Dumnezeu, putem spune că el luminează și răspîndește razele lui Dumnezeu în jurul lui și că pe fața lui, în ființa lui se străvede această bunătate, această dragoste, această lumină a lui Iisus Hristos. Lucrul acesta îl putem înțelege și printr-o asemănare. Soarele pe care-l vedeți, luminează și încălzește. Dar dacă pui un cristal în calea soarelui, cristalul acela concentrează în el atîta lumină și atîta căldură de la soare, încît el strălucește — zicem noi — ca un soare. Aproape nu te poți uita la cristal pentru că lumina care o concentrează de la soare, te orbește. Așa-i și sufletul nostru și viața noastră. Dumnezeu este soarele spiritual de la care izvorăște lumina dumnezeiască și căldura dragostei dumnezeiești. Această lumină și această căldură se revarsă în sufletul nostru. Dacă sufletul este curat, așa cum curat este cristalul, atunci lumina și căldura dragostei dumnezeiești, se concentrează în sufletul nostru și din acest suflet se revarsă pretutindeni asupra celorlalți frați

ai noștri și astfel devenim și noi un alt soare, un soare de dragoste, de bună-tate, soare al păcii care-și primește lumina sa, care-și primește puterea sa de la Dumnezeu, de la Iisus Hristos. De aceea fiecare cînd venim la sf. biserică, dacă venim cu sufletul curat, dacă venim cu sufletul pregătit ca să primim lumina lui Iisus Hristos și căldura dragostei Lui, atunci ne simțim bine în sf. biserică și ne întoarcem acasă schimbați în bine. De fiecare dată cînd vîi la biserică, trebuie, cînd te întorci acasă, să fii un om mai bun, un om mai plin de dragoste, mai puternic împotriva păcatului, mai atent ca să nu mai greșești, ci în fiecare zi să faci un pas înainte pe calea binelui, pe calea dragostei, pe calea bunătații și în fiecare zi răutatea și slăbiciunea să scadă mereu, iar bunăitatea și dragostea să crească mereu. Este adevărat, iubiți credincioși, că aceasta nu-i lucru ușor. Nu-i lucru ușor căci sînt, — știți și Dvs. — momente în viață în care făgăduiești lui Dumnezeu: Doamne, dacă scap din această situație, eu îmi dăruiesc întreaga mea ființă Ție și voi sluji Ție. Dar, după ce a trecut necazul și după ce ai ajuns iar la viață mai bună, ai uitat de cele făgăduite. Și mergi mai departe așa ca înainte de făgăduință. Nu-i bine. E bine ca în fiecare zi să te străduiești să devii mai bun, să te străduiești ca răutatea să tot scadă, așa fel încît cu vremea să ajungi cu adevărat, un om după voia lui Dumnezeu, iar Biserica să fie un aluat care să plămădească sufletele și să le facă din ce în ce mai bune, din ce în ce mai credincioase, din ce în ce mai pline de dragoste, din ce în ce mai harnice, mai vrednice de a-și împlini datoriile lor, și față de Biserică și față de țara aceasta, și față de osteneala de fiecare zi, de munca de fiecare zi.

De aceea, iubiți credincioși, vă laud pentru vrednicia voastră, pentru că ați înțeles ce însemnătate are biserica aceasta în viața voastră. Și ne bucurăm cu toți pentru aceasta, însă de acum înainte, pentru că o aveți așa cum ați dorit-o, trebuie să căutați să folosiți darurile pe care sf. Biserică le revărsă asupra vieții voastre, venind regulat la sf. biserică, căutînd să vă faceți din ce în ce mai buni și să înlăturați toate neînțelegerile care apar fără să vrei, de multe ori, dar să le înlăturați prin iertare reciprocă, prin îngăduință și într-ajutorare unul către altul, pentru ca în felul acesta darurile lui Dumnezeu să rodească cu adevărat în viața voastră a tuturor.

Iubiți credincioși,

Biserica ne adună pe noi toți, din această parohie și din alte părți, care sînt de față. Dar, ori de cîte ori veniți aici, la sf. biserică, trebuie să vă gîndiți că în același timp, în mii și mii de biserici din țara noastră, alți și alți credincioși se roagă lui Dumnezeu, se închină lui Iisus Hristos și cîntă și preamăresc pe Dumnezeu la Sfintele Liturghii. Și să nu vă simțiți că sînteți numai voi în această biserică ca o „turmă” izolată. Ci în momentul cînd în toate bisericile se săvîrșește Sf. Liturghie, cînd în toate bisericile se preamărește Iisus Hristos, în momentul acela să vă simțiți împreună cu toți credincioșii din țara românească, împreună cu toți credincioșii care în aceeași limbă, în aceeași Sf. Liturghie, în aceleași sf. slujbe își înalță rugăciunile lor cu preoții în frunte, către cerul milostivirilor, ca Dumnezeu să reverse pacea Sa asupra țării noastre, ca Dumnezeu să reverse pacea Sa asupra lumii întregi, ca Dumnezeu să reverse darul Său și îmbelșugarea asupra cîmpurilor pe care trudiți, pe care muncește

poporul, ca Dumnezeu să ajute țării noastre să propășească prin munca unită a tuturor fiilor ei pentru ca prin această propășire viața noastră, și cea pămîntească, să fie din ce în ce mai bună, din ce în ce mai fericită. Pretutindenea însă ne rugăm, toți credincioșii din țara aceasta, în toate bisericile, nu numai pentru mîntuirea sufletului nostru, nu numai ca Dumnezeu să vindece bolile de care suferim, nu numai pentru ca dragostea și bună înțelegerea să crească, ci ne rugăm și pentru conducătorii țării noastre, ne rugăm și pentru țara noastră, ne rugăm și pentru bună liniștea văzduhurilor, ne rugăm deci și pentru cele materiale, pentru cele de trebuință vieții noastre, pentru ca și cele sufletești, și cele materiale, și cele bisericesti, și cele cetățenești, toate să meargă bine, după voia lui Dumnezeu și prin binecuvîntarea lui Dumnezeu, prin vrednicia noastră a tuturor pe care Dumnezeu o binecuvîntează cu roade bogate. Așa că, iubiți credincioși, să ne simțim ori de cîte ori sîntem în sfintele biserici, că sîntem la un loc cu toți credincioșii. Așa cum stăm aici sub bolta măreață a cerului, sub aceeași boltă măreață a cerului stă toată țara noastră și dincolo de țara noastră, toate țările din lumea aceasta și aceeași lumină și căldură a soarelui se revarsă peste toată țara, peste lumea întreagă. Astfel simțim că sîntem una și noi ca popor al acestei țări, fără deosebire de naționalități sau de credințe religioase, simțim că sîntem frați și cu celelelate popoare și astfel pacea și bună înțelegerea stăpînește peste țara noastră și între toate popoarele. Tot așa sub bolta măreață a lui Dumnezeu, a credinței, nu sîntem numai noi cei ce ne aflăm în biserică aceasta, ci sînt toți aceia care se roagă în atîtea și atîtea biserici în țara noastră, care se roagă în atîtea și atîtea biserici din toată lumea și toți aceștia se simt luminați de aceeași lumină și de aceeași căldură a lui Dumnezeu, de aceeași lumină și de aceeași dragoste a lui Iisus Hristos care pe toți ne îmbrățieșază, pe toți ne adună la un loc și ne face să ne simțim una, să ne simțim un trup și un duh, așa cum spune Sfîntul Apostol Pavel, să ne simțim un singur suflet, un singur gînd și să avem o singură țintă, o singură chemare, chemarea de a trăi această viață în așa fel încît să dobîndim nu numai o viață bună pe pămînt, dar să dobîndim prin viața noastră de pe pămînt, și fericirea cea veșnică, și viața cea veșnică, viață care n-are sfîrșit, viață fără de moarte, viață fără de margini, viață de o fericire pe care noi nu ne-o putem închipui niciodată.

De aceea, iubiți credincioși, praznicul de astăzi nu este numai praznicul vostru și al nostru care sîntem aici, ci este praznicul întregii Biserici Ortodoxe Române din țara noastră, este praznicul și al altor culte din țara noastră pentru că, iată, la acest praznic și-a spus cuvîntul și fratele pastor reformat, în spiritul dragostei frățești spunînd așa de frumos că turnurile celor două biserici sînt ca două brațe care se înalță către cer în rugăciune, cerînd de la Dumnezeu binecuvîntare, dragoste și înfrățire pentru ca prin binecuvîntarea lui Dumnezeu, prin înfrățirea dintre credincioșii diferitelor Biserici, dintre poporul român și naționalitățile conlocuitoare, să crească dragostea, să se întărească unitatea poporului nostru și prin această înfrățire să aducem și o contribuție la înfrățirea dintre popoarele lumii întregi, dintre poporul român și naționalitățile conlocuitoare. Dacă deci, praznicul nostru este praznicul Bisericii Ortodoxe Române, am putea spune că este și praznicul ecumenismului, adică al mișcării prin care toate Bisericile din lume se adună la un loc pentru ca împreună, în numele lui Iisus Hristos să ajute popoarele și omenirea în lupta pentru pace, să sprijinească lupta popoarelor pentru ca pe pămînt să

fie pace și înfrățire și pentru ca popoarele în pace și înfrățire să muncească și să ctitorească pentru fiecare popor și pentru toată lumea o viață de belșug, o viață de fericire. Căci altfel, dacă, Doamne ferește, s-ar întâmpla să izbucnească un război și încă un război cu arme atomice, atunci nu s-ar mai putea vorbi despre salvarea unui popor sau a altui popor, pentru că un război atomic ar putea distruge întreaga omenire și chiar pământul întreg ar putea să dispară în spațiul cosmic, să nu mai rămână urmă de el. Și, de aceea, porunca vremurilor noastre este aceasta: ca toți să se unească, fără nici o deosebire de credință religioasă sau de naționalitate, sau de popor, toți, din toată lumea, să se unească, să stăvilească amenințarea unui război ale cărui urmări nu le poate prevedea nimeni și să ajute ca în toată lumea să fie pace și popoarele în pace să-și consacre toată munca lor numai pentru rodnicirea pământului, pentru ca acest pământ să-și hrănească fiii săi, să fie belșug și fericire și mulțumire pe toată suprafața lui. Așa că praznicul acesta este praznicul vostru, dar este și praznicul tuturor acelor ce aparțin Bisericii Ortodoxe Române, este și praznicul tuturor celor ce aparțin și altor culte, al tuturor Bisericilor, este praznicul ecumenismului, dar este și praznicul luptătorilor pentru pace din întreaga lume, praznicul dragostei frățești și praznicul păcii.

Dumnezeu să vă ajute ca și de acum înainte să fiți credincioși buni ai sfintei Sale Biserici, să vă simțiți una cu frații voștri din toate Bisericile care slujesc aceleași Sfinte Liturghii și aceleași sfinte slujbe în limba noastră românească, să vă simțiți frați cu toate cultele din țara noastră, să vă înfrățiți cu toți din toate părțile lumii, pentru ca astfel să se vadă cu adevărat că lucrarea lui Dumnezeu în viața noastră a tuturor este lucrare de pace, lucrare de dragoste, lucrare de bunăvoință, lucrare de progres.

Iubiți credincioși,

Avînd în vedere această vrednicie a voastră, noi am venit aici cu părințele vicar Traian Belascu, cu pr. prof. Nicolae Neaga, care v-a vorbit la priceasnă, cu pr. prof. Gh. Șoima, care conduce corul studenților teologi care se pregătesc ca mâine-poimîine să devină preoți în parohiile din întreg Ardealul și din întreg Banatul. Am venit aici cu toată dragostea să mărturisim prețuirea ce o avem pentru vrednicia voastră și să rugăm pe bunul Dumnezeu să reverse darurile Sale cele bogate asupra vieții fiecăruia, să reverse darurile Sale bogate în familia fiecăruia, ca fiecare familie să fie, cum zice Sf. Ioan Gură de Aur, o mică biserică, adică un locaș în care să stăpînească dragostea și buna înțelegere, dragoste temeinicită pe credința, pe rugăciunea, pe strădania tuturor.

Dumnezeu să reverse darul Său și asupra muncii voastre, să facă ogoarele aceste roditoare, ca peste osteneala voastră să-și reverse Cerul binecuvîntările Sale.

Dumnezeu să-și reverse darul Său asupra țării noastre, asupra poporului nostru și asupra lumii întregi, ca în lume să fie pace și bunăînțelegere, ca viața să fie din ce în ce mai luminoasă și mai îmbelșugată.

Lui Dumnezeu să-i mulțumim pentru toate, pe El să-l preamărim cîntîndu-i și preamărindu-l cu îngerii: „Sfînt, Sfînt, Sfînt e Domnul Savaot, plin e cerul și pământul de mărirea Lui“, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Pentru biserica din parohia Dileul Vechi, Î. P. S. nostru Mitropolit *Nicolae* a dăruit o Sf. Evanghelie care să fie îndemn pentru preot și credincioși — spre o și mai sporită dragoste pentru cele sfinte și pentru trăirea Evangheliei Domnului în pace și înfrățire.

După slujbă, Î. P. S. Sa — interesându-se îndeaproape de problemele care îi preocupă — s-a întreținut îndelung cu preoți și credincioși, dând luminate povețe pentru activitatea tot mai îmbelșugată în ogorul sfintei noastre Biserici și a Patriei noastre dragi.

Spre seară — încredințați că lucrarea săvârșită va însemna un spor de belșug în viața duhovnicească și în munca credincioșilor din acele părți — Înalț Prea Sfințitul nostru Mitropolit *Nicolae* al Ardealului, cu însoțitorii, s-a îndreptat spre Sibiu.

Arhidiacon I. BOLOG

SFINȚIREA BISERICII DIN RACOVIȚA

Credincioșii din frunțașă parohie de pe Valea Oltului, Racovița, protopopiatul Sibiului, în dimineața zilei de Duminică, 22 noiembrie 1970, s-au îmbrăcat în haine de sărbătoare, pentru a primi în mijlocul lor pe Î. P. S. Sa Dr. Dr. *Nicolae Mladin*, Mitropolitul Ardealului, spre a le binecuvînta strădaniile depuse pentru înnoirea și pictarea bisericii, prin săvârșirea dumnezeieștii slujbe a sfințirii acestui frumos lăcaș de închinare.

Cunoscînd spiritul de jertfă și rîvnă pe care au arătat-o păstorul și credincioșii acestei parohii pentru repararea și împodobirea bisericii lor cu o frumoasă pictură bizantină într-un timp record, Î. P. S. Mitropolit *Nicolae* a răspuns cu plăcere acestei invitații. De aceea, în dimineața zilei de Duminică, 22 noiembrie 1970, însoțit de P. C. vicar arhiepiscopesc Traian Belăscu și de P. C. Arhidiacon Dr. Ioan Zăgorean, profesor la Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu, au venit în mijlocul credincioșilor. Î. P. S. Sa a fost întâmpinat la poarta bisericii de un mare număr de credincioși, în frunte cu un sobor de preoți, înveșmîntați în odăjdii, compus din P. C. Sa Nichifor Todor, protopopul Sibiului, P. C. preoți Cornel Dascăl (Sebeșul de Jos), Liviu David (Sebeșul de Sus), Mircea Crețu (Tâlmăciu), Valentin Boieru (Racovița), P. C. Arhidiacon Iosif Bolog și C. Diacon Mihai Sămărghișan de la Catedrala mitropolitană din Sibiu, precum și diaconul Grigorie Vizoli, candidat la hirotonie întru preot.

În cuvîntul de întâmpinare, P. C. Sa Păr. Protopop *Nichifor Todor* a dat expresie sentimentelor de bucurie pe care le trăiesc clerul și poporul dreptcredincios din protopopiatul Sibiului, ori de cîte ori Arhipăstorul lor iubit pășește în mijlocul lor, spre a le aduce mîngîieri duhovnicești. Aceeași bucurie o trăiește astăzi clerul și poporul adunat aici, spre a primi pe Î. P. S. Sa Mitropolitul *Nicolae*, care s-a ostenit să vină în mijlocul lor, spre a le binecuvînta strădaniile, prin tîrnosirea acestui dumnezeiesc lăcaș, atît de frumos împodobit. Dar bucuria pe care poporul dreptcredincios de aici o trăiește astăzi, e încununarea ce urmează unui trecut secular plin de suferințe, la care moșii și strămoșii lor au fost supuși prin silniciile curții din Viena, care la 1700 a încercat să dezbine sufletul neamului românesc din Transilvania. Amintind despre ostenele și nevoințele păstorului lor sufletească de atunci, călugărul Oprea Doican, care, din pricina silniciilor la care a fost supus de susținătorii uniunii, a fost nevoit să treacă de patru ori de la o religie la alta, P. C. Sa subliniază unitatea sufletească a credincioșilor din această parohie, care astăzi sînt una în împlinirea datoriilor față de statul nostru și față de Sfînta noastră Biserică. În numele credincioșilor și al preoților din Protopopiatul Sibiului, P. C. Sa întâmpină pe înaltul ierarh cu tradiționalul: „Bine alți venit !”

Răspunzînd cuvintelor vibrante cu care a fost întâmpinat, Î. P. S. Sa Mitropolitul *Nicolae*, adresîndu-se clerului și credincioșilor prezenți, mărturisește că s-a bucurat mult atunci cînd a primit vestea că în această parohie,

prin osteneala cucernicului părinte Valentin Boieru, a soției sale și a credincioșilor, lăcașul de închinare a fost renovat și împodobit cu o frumoasă pictură, iar casa parohială de asemenea a fost reparată. Trăim o vreme — a spus Î. P. S. Sa — în care, în toate părțile Patriei noastre, se ridică numeroase construcții, izvorâte din munca și vrednicia poporului nostru, una în năzuințele lui spre zidirea unei vieți noi.

Dar cu bucurie înregistrăm că și credincioșii împreună cu preoții noștri se străduiesc de asemenea să ridice și să înnoiască biserici și case parohiale pe întreg cuprinsul Arhiepiscopiei Sibiului, pe unde am făcut vizitații. Această împreună-lucrare a lor se încadrează în aceeași operă de înălțare și zidire sufletească a poporului dreptcredincios din scumpa noastră Patrie, ceea ce dovedește că în vremurile de astăzi, ca și în trecut, sînt preoți vrednici, care păstoresc credincioși la fel de vrednici. De aceea — a continuat Î. P. S. Sa — am venit azi aici, spre a ne bucura împreună și a ne ruga împreună, pentru

Aspect de la sfințirea bisericii din Racovița.

ca darul lui Dumnezeu să se reverse asupra acestei biserici și asupra credincioșilor acestei parohii, care au ostenit pentru înfrumusețarea ei, împletindu-și credința cu munca, dragostea față de Biserică cu dragostea față de Patrie, aducînd astfel roade bogate și lui Dumnezeu și oamenilor. Dumnezeu să vă binecuvinteze!

După sosirea la biserică și după îmbrăcarea Î. P. S. Sale Mitropolitului Nicolae în veșmintele arhieresti, la orele 10 a început slujba sfințirii bisericii, oficiată în sobor, iar după stropirea cu apă sfințită și ungerea cu Sfîntul și Marele Mir a pereților exteriori, a urmat sfințirea interiorului bisericii: așezarea Sfintelor Moaște și a hrisovului în Sf. Prestol, spălarea și ungerea cu Sf. Mir a Sfintei Mese și așezarea Sfîntilor Evangheliști, îmbrăcarea Sfintei

Mese și așezarea pe ea a obiectelor necesare slujbelor, stropirea cu apă sfințită și ungerea cu Sf. Mir a pereților interiori ai altarului, naosului și pronaosului.

După terminarea slujbei sfințirii bisericii, urmărită cu multă evlavie de către mulțimea de credincioși, a urmat tunderea întru citeț și hirotesia întru ipodicon, de către I. P. S. Sa, a candidatului Viorel Pop.

I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae, înconjurat de sobor, a oficiat apoi slujba Sfintei Liturghii, în decursul căreia au fost hirotoniți candidații: Diacon Grigore Vizoli întru preot și ipodicon Viorel Pop întru diacon. La ectenia cu dinadinsul, I. P. S. Sa a rostit cereri și rugăciuni pentru ctitorii și binefăcătorii sfintei biserici, precum și pentru credincioșii prezenți la această cinstită prăznuire, iar apoi a rostit ectenia pentru ctitorii și binefăcătorii acestei sfinte biserici, preoți și credincioși, adormiți în Domnul.

Aspect de la sfințirea bisericii din Racovița.

La priceasnă, P. C. Arhidiacon Dr. Ioan Zăgrean a tălmăcit evanghelia zilei. Plecînd de la textul: „Nebune, întru această noapte vor cere de la tine sufletul tău și toate ale tale cui vor rămîne?” (Luca 12, 20), P. C. Sa a insistat asupra datoriei creștinilor de a nu neglija împlinirea datoriilor sufletești, care trebuie împlinite cu satisfacerea nevoilor trupești. Credincioșii din această parohie, prin fapta lor minunată de jertfelnicie pentru împodobirea bisericii lor, au dat dovadă și exemplul tuturor că știu să se îngrijească pentru binele obștesc și pentru propășirea materială și spirituală a tuturor, și să fie rîvnitori la împlinirea datoriilor față de suflet, față de Biserică, deoarece n-au crușat nici un efort pentru înzestrarea lăcașului lor de rugăciune cu o valoroasă pictură. Aceasta e o mărturie a unității sufletești în care trăiesc și lucrează cu toții, spre preamărirea lui Dumnezeu și înălțarea Patriei.

La sfîrșitul Sf. Liturghii, I. P. S. Sa Mitropolit Nicolae a rostit o rugăciune de dezlegare pentru credincioși, de asemenea a hirotosit întru duhovnic pe preotul nou hirotonit. Atît la slujba sfințirii bisericii, cît și la Sf. Liturghie, răspunsurile au fost date de către un grup de studenți teologi, condus de Păr. Conferențiar Gh. Șoima de la Institutul Teologic din Sibiu.

A urmat apoi cuvîntul preotului local *Valentin Boieru* care, în numele credincioșilor din Racovița, își exprimă bucuria de a fi putut avea în mijlocul lor pe mult iubitul Arhi-păstor I. P. S. Sa Mitropolitul Dr. Nicolae Mladin, venit aici pentru a le sfinți biserica, de curînd împodobită cu o pictură artistică monumentală, în tehnică „fresco”. Referindu-se la trecutul istoric al acestei parohii, P. C. Sa arată că împilările la care i-a supus curtea din Viena pe românii din Transilvania, iobagi pe propriul lor pămînt, lipsiți de știință de carte și de toate drepturile, i-au silit și pe racovițeni să primească unirea cu Roma, susținută de cele două regimente de graniță, înființate de împărăteasa Maria Terezia în sudul Transilvaniei, compania VII a unuia dintre ele avîndu-și sediul chiar în această comună. Din cauza rezistenței românilor din această regiune față de unire, tunurile generalului Bucov au distrus în anul 1765 numai în Țara Oltului circa 200 de biserici și mînăstiri, între care și schitul din Racovița, ridicat de călugărul Oprea Doican pe moșia sa proprie. Dar cu toate că Racovița a fost silită să treacă la unire, pe timpul episcopului martir Inochentie Micu Clain, în afară de cei patru preoți uniți, se găseau aici și trei preoți neuniți.

Vechea biserică de piatră cu bolți romane, înlocuite mai tîrziu cu ogive gotice, a avut la temelie probabil un templu dac sau roman, fiind pictată în frescă în epoca lui Brîncoveanu. Fiind mică și neîncăpătoare, precum și deteriorată, ea a fost demolată. Noua biserică s-a zidit între anii 1887—1893, pe un teren aparținînd fondului erarian, după planurile arhitectului italian Mazzuchi, fiind o copie a unei biserici italiene, „Santa Maria della Croce”. Acestei biserici i s-au făcut reparații parțiale în anii 1944, 1957, 1963 și 1969, iar în anul 1970, după ce pereții au fost pregătiți pentru frescă, lucrările de pictură s-au executat într-un timp record (1 iunie—8 noiembrie 1970) de către pictorul autorizat Dimitrie Bănică, de asemenea s-a restaurat și catapeteasma, opera pictorului Octavian Smighelschi, destinată inițial pentru Catedrala mitropolitană din Sibiu, pentru care fiind prea mică, a fost achiziționată de parohia Racovița, pe un preț derizoriu de 1600 coroane, la stăruința preotului Valeriu Florian, coleg de școală și prieten al pictorului. Tot în anul 1970 s-au făcut și alte reparații, atît la biserică, cît și la casa parohială.

Toate lucrările de reparație, precum și pictura s-au executat prin contribuția, hărnicia și jertfelnicia credincioșilor din Racovița, legați prin credință de Biserica și legea strămoșească, ca și de orînduirea nouă și de glia Patriei dragi, Republica Socialistă România. Pentru hărnicia și jertfelnicia lor, merită să fie amintiți: consilierul parohial Călin Ioan, meșter zidar; crîsnicul Fogoroș Ioan; epitropii Sirbu Iosif și Maxim Iosif; credincioșii Hulpus Ioan, Trif Nicolae, Rîivoiu Aurel, Suciu Gheorghe electrician, ca și consiliul parohial și comitetul de pișură, credincioșii din comună și credincioasele care au ajutat tot timpul la curățenie și la diverse lucrări. Toți au urmat exemplul preotului lor, care nu numai că i-a îndemnat și încurajat, dar a executat personal tot felul de munci. Suma totală cheltuită pentru aceste lucrări e de lei 137.440,58.

C. Sa își încheie cuvîntarea, mulțumind în numele poporului dreptcredincios I. P. S. Sale Mitropolitului Nicolae pentru osteneala și dragostea arătată, asigurîndu-l de cea mai deplină ascultare din partea credincioșilor acestei parohii, fideli credinței strămoșești și devoțați și harnici cetățeni ai Patriei noastre, Republica Socialistă România.

În cuvîntarea Sa, P. C. vicar *Traian Belășcu*, plecînd la textul: „Cît este de bine și de frumos să locuiască frații împreună” (Ps. 132, 1), afirmă că praznicul de astăzi al racovițenilor se poate pune alături de praznicele cele mari ale Mîntuitorului și ale Sf. Fecioare. P. C. Sa laudă credința și dragostea lor față de biserică, pe care au împodobit-o ca pe o mireasă în haină de nuntă, precum și atașamentul lor față de orînduirea noastră de stat. Așa cum este un singur Domn, o credință, un Botez, tot astfel este o singură Biserică, în care Mîntuitorul Hristos n-a dat tuturor creștinilor puterea de a-I vesti învățătura, ci numai celor 12 Apostoli și urmașilor acestora, episcopi și preoți. În mijlocul unității de veacuri a poporului român, unii au voit în trecut să creeze un curent de destrămarea a credinței și a sufletului românesc. Dar poporul român a rezistat tuturor încercărilor și furtunilor care s-au abătut asupra sa, păstrîndu-și credința și legea strămoșească. De aceea, noi nu vrem ca această unitate a Bisericii și a poporului nostru astăzi să fie slăbită și pulverizată.

Să nu uităm — a spus în continuare P. C. Sa — că Biserica Ortodoxă Română a fost și ea o pavăză a neamului românesc în toate greutățile prin care a trecut. Ea n-a fost o Biserică a magnaților și grofilor, ci a poporului, cu preoți din popor și pentru popor. I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae este fiu de miner și asemenea I. P. S. Sale, toți ierarhii și preoții noștri sînt ridicați din rîndurile poporului. Biserica noastră nu s-a dezmințit nici în vremurile de astăzi, dîndu-și o importantă contribuție la opera de zidire nouă din viața

Patriei noastre, în care conducătorii noștri și poporul și-au dat examenul în fața lumii întregi. P. C. Sa încheie cu urări de sănătate pentru toți cei ce au jertfit și și-au pus sufletul în această frumoasă și importantă lucrare.

A vorbit apoi Î. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae, care, adresându-se celor de față, a spus următoarele:

„Am privit cu bucurie invitația de a veni în mijlocul vostru, pentru a sfinți această biserică și Altarul dintrînsa. Am venit cu bucurie, deoarece am mai fost aici cu doi ani în urmă, cînd am văzut biserica și casa parohială și astăzi pot face comparație între felul cum a fost biserica și casa parohială înaintea cu doi ani, și cum sînt ele astăzi, și în felul acesta să-mi dau seama, că preotul și credincioșii de aici nu s-au mulțumit cu starea în care erau biserica și casa parohială, ci au muncit, au jertfit pentru ca și casa parohială și biserica să fie frumoase și să fie vrednice de credința voastră a tuturor și de chemarea ca să lăudăm și să preamărim pe Dumnezeu în casa Lui cea sfîntă.

Din cele spuse și de părintele Boieru și de părintele vicar, am constatat că sînt două lucruri, între altele, prin care biserica aceasta este legată de Catedrala mitropolitană din Sibiu. Cel dintîi lucru pe care îl are comun această biserică cu Catedrala din Sibiu, este hramul. Hramul Catedralei de la Sibiu este Sf. Treime; hramul acestei biserici este Sf. Treime. Această unitate de hram are un înțeles deosebit, pentru că, în vremurile trecute, cînd poporul român din Transilvania era sub stăpîniri străine, credincioșii noștri voiau să arate, prin hramul pe care-l dădeau bisericilor, nu numai credința lor, ci și legătura lor cu românii de peste munți, legătura dintre românii din Transilvania, Țara Românească și Moldova. Între hramurile prin care românii transilvăneni au afirmat această legătură, a fost hramul Sf. Treimi. Acest hram este la Sibiu, acest hram al Sf. Treimi este aici, aproape de vechea graniță, este la Mînăstirea Cozia, iarăși aproape de vechea graniță, dar dincolo, în Oltenia, este și la Mînăstirea Sinaia, iarăși aproape de vechea graniță, dar dincolo, în Muntenia. De ce? Tocmai prin hramul Sf. Treimi, românii și de aici și de dincolo au mărturisit ceea ce se scria pe o icoană trimisă de la București înainte de 1918 la Catedrala din Sibiu, că: „Precum sînt trei în ceruri: Tatăl, Fiul și Duhul Sfînt și aceștia trei una sînt, așa sînt trei pe pămînt: Transilvania, Țara Românească și Moldova, și aceste trei una sînt“. Sfînta Treime, simbol al unității Bisericii noastre, a fost totodată simbolul prin care românii de pretutindeni și-au exprimat conștiința că ei, cu toate că sînt împărțiți în trei „țări“, sînt un singur popor cu dorința nestinsă ca acest popor să nu mai fie împărțit în trei, ci să se adune la un loc, într-o singură țară, dorință pe care au realizat-o la 1918 și au împlinit-o deplin după aceea, la 1944, astfel încît astăzi trăiesc într-o singură țară românească liberă și independentă, una și nedespărțită.

Așadar, iubiți credincioși, unitatea dintre Catedrala de la Sibiu și biserica de la Racovița în același hram al Sf. Treimi, mărturisește și unitatea în credința strămoșească și unitatea noastră ca români, unitatea poporului românesc de pe toate plaiurile țării.

Al doilea lucru care unește această biserică cu Catedrala de la Sibiu este iconostasul. Acest iconostas a fost pictat de pictorul Smighelschi pentru Catedrala din Sibiu, dar fiind prea mic pentru Catedrală, l-a adus aici, iar pentru

Catedrală a pictat alt iconostas și cupola în care tronează Mîntuitorul, înconjurat de Sfinții Evangheliști. Pictorul a murit înainte de a picta toată Catedrala din Sibiu, dar pictura lui este și astăzi admirată de toți care vin din țară și străinătate să vadă Catedrala noastră și numele lui este înscris în istoria picturii românești, este cinstit și s-au făcut expoziții la muzeul Brukenthal din Sibiu și în alte părți cu lucrările lui. Astfel, această catapeteasmă și catapeteasma Catedralei din Sibiu uneste această biserică cu Catedrala noastră, prin faptul că amîndouă sînt pictate de același pictor, vestit și pentru biserică, vestit și ca pictor al țării românești.

Aceste două unități — a hramului și a iconostasului — ne fac să ne simțim una sufletește, adică să simțim, după vorba poetului că: „Eu ți-s frate, tu-mi ești frate, în noi doi un suflet bate“. Este același suflet al credinței noastre strămoșești, este același suflet al credinței în Iisus Hristos, este același suflet al credinței în sfinții Bisericii noastre, este același suflet al credinței pe care o primim, Duminică de Duminică, la aceleași sfinte Liturghii: a Sf. Ioan Gură de Aur, a Sf. Vasile cel Mare, a Sf. Grigorie Dialogul, este același suflet care ni se împărtășește din cărțile noastre de la strană: din Octoih, din Triod, din Penticostar, din Mineie, precum și din alte cărți bisericești, este același suflet pe care-l sorbim din Viețile Sfinților, din Cazania Prea Fericitului Patriarh Justinian, din cuvîntările care se rostesc de preoți în toate bisericile. Și astfel, acest suflet plămădit de-a lungul veacurilor, sub oblăduirea bisericilor, la început biserici mici, biserici de lemn, biserici neînsemnate, pe urmă biserici de cărămidă, biserici de piatră, biserici mari, biserici monumentale, cum este Catedrala din Sibiu și alte Catedrale din țara noastră, ni se transmite și nouă celor de astăzi același suflet și totuși mereu nou, ca prin noi să meargă mai departe la urmașii noștri și la urmașii urmașilor noștri.

Pentru că viața lui Iisus Hristos, Cel ce a venit în lume pentru mîntuirea noastră este viață veșnică, este putere de la Dumnezeu, este Dumnezeu însuși, care lucrează și care revarsă harul Lui asupra vieții noastre a fiecăruia, asupra vieții poporului, asupra vieții omenirii întregi. Și așa cum au trăit viața lui Iisus Hristos cei de pe vremea Mîntuitorului, Sfinții Apostoli și ucenicii Sfinților Apostoli și creștinii care s-au adunat în jurul Sfinților Apostoli și a ucenicilor lor, așa au trăit-o, vreme de secole, și înaintașii noștri, românii credincioși de pe aceste plaiuri, așa o trăim și noi astăzi și așa o vom trăi și mai departe. Căci asta este comoara noastră cea mai de preț: Dumnezeu care s-a pogorît pe pămînt, pentru ca pămîntul să-l înalțe la cer, Dumnezeu care se sălășluiește în inimile noastre, în viața noastră, în sufletul nostru, pentru ca din inima noastră, din sufletul nostru să facă sălăș al luminii dumnezeiești, ca să strălucească în sufletele noastre dragostea nemărginită a lui Iisus Hristos, bunătatea cea fără de margini a lui Iisus Hristos, smerenia negrăită a lui Iisus Hristos, jertfa și dăruirea de sine a lui Iisus Hristos. De aceea, noi ne simțim una în credință, una în viața în Iisus Hristos, care-și are izvorul aici pe masa Sfîntului Altar, unde se pogoară Duhul Sfînt și pîinea și vinul se transformă în trupul și sîngele Domnului și jertfa lui Iisus Hristos revarsă asupra noastră darurile și binecuvîntările lui Dumnezeu, Tatăl nostru al tuturor. Tot aici în biserică, ni se împărtășește viața lui Iisus Hristos prin citirea epistolelor Sfinților Apostoli, prin citirea Sfintelor Evanghelii

în care este însuși cuvîntul lui Iisus Hristos, pe care-l ascultăm în genunchi, cu evlavie, cu cucernicie, cu dragoste, înlăturînd orice alt gînd din mintea noastră, pentru ca cuvîntul lui Iisus Hristos, Evanghelia lui Iisus Hristos care e putere dumnezeiască, să pătrundă în inimile noastre cît mai adînc, să prindă rădăcini tot mai puternice, ca în fiecare zi să trăim Evanghelia lui Iisus Hristos, arătîndu-ne oameni ai dragostei, ai bunătății, ai muncii, oameni vrednici în toate sectoarele vieții, și în familia noastră și în afara familiei noastre, și în locurile de muncă și pretutindenea.

Iubiți credincioși,

S-a spus că această biserică seamănă cu o biserică din Italia. Eu pot să întorc vorba și să zic că biserica din Italia seamănă cu biserica aceasta. S-ar putea ca unii să zică: Bine, dar biserica de aici s-a zidit cu cîteva sute de ani după biserica din Italia. E adevărat! Dar biserica din Italia seamănă cu bisericile din primele veacuri. Forma bisericilor de la început s-a plămădit în Răsărit, fiindcă creștinismul a apărut în Palestina, la Ierusalim, unde a propovăduit Mîntuitorul, unde a fost întemeiată cea dintîi Biserică, Biserica-mamă a tuturor Bisericilor, Biserica din Ierusalim, întemeiată de Mîntuitorul și de Sfintii Apostoli. De acolo pe urmă s-a răspîndit în toate părțile, prin Apostolul Pavel și prin alți Apostoli, Biserica a trecut în Asia Mică, în Grecia, în Macedonia, în Italia, în Spania, în nordul Africii, în părțile Asiei. De aceea spre Ierusalim ne îndreptăm și noi gîndul, la sfintele locuri unde este mormîntul Mîntuitorului, unde s-a născut Mîntuitorul (Betleem), unde a propovăduit Mîntuitorul, unde și văzduhul și cerul și pămîntul mărturisesc despre Iisus Hristos, mărturisesc despre Apostolii Lui, despre prima Biserică.

Forma bisericii de aici este una din formele vechilor biserici care au fost în Răsărit și care s-au răspîndit apoi și în Apus. Îndeosebi două forme s-au răspîndit din Răsărit în Apus. Una era forma de cruce, pentru că o dată ce Iisus Hristos s-a răstignit pe cruce și s-a jertfit pentru mîntuirea noastră, crucea a rămas legată de Iisus Hristos și Iisus Hristos legat de sfînta cruce. De atunci de pe Golgota, Iisus Hristos și sfînta cruce sînt uniți pentru veșnicie, pentru că și în viața veșnică Iisus Hristos este nu numai Cel preamărit, ci și Cel răstignit și se aduce jertfă în fața Tatălui ceresc pe Sfintele Altare, pentru mîntuirea noastră și pentru iertarea păcatelor noastre. De aceea, cine desparte pe Iisus Hristos de cruce, acela nu are pe Hristosul cel adevărat, pe Hristosul cel răstignit, ci are un Hristos al lui, care i se pare lui că este Hristos. Adevăratul Hristos însă este Acela care s-a răstignit pe cruce și care este mereu răstignit pentru noi și pentru mîntuirea noastră și pe care-L vedem mereu legat de crucea și de jertfa Lui.

A doua formă a bisericilor era forma de corabie, forma de navă, cum este această biserică. Ea s-a răspîndit din Răsărit în Apus, a ajuns și în Italia. De aceea am zis că biserica din Italia seamănă cu biserica aceasta, pentru că forma de corabie e mai veche în părțile noastre decît în Italia, unde a venit din Răsărit. Și această formă este un simbol al Bisericii: ea ne aduce aminte de corabia lui Noe, în care cei ce au intrat, au scăpat de potop și astfel omeneirea și-a continuat viața. La cîrma acestei corăbii a fost Noe. Biserica este corabia lui Iisus Hristos. Corabia aceasta nu ne duce — cum a dus corabia

lui Noe — pe valurile apelor învolburate ale potopului, ci ne duce pe valurile vieții noastre de pe pământ, către împărăția cerurilor, către veșnicia spre care tindem cu toții și spre care ne avem îndreptată privirea, pentru că acolo este portul veșniciei, unde ne întâlnim cu Iisus Hristos, cu Sfinții Apostoli și cu toți sfinții care L-au slujit pe Iisus Hristos și care se roagă pentru noi. La cârma acestei „corăbii“ este Iisus Hristos însuși. El este acela care cârmuiește corabia Bisericii. El a cârmuit corabia Bisericii de-a lungul a două mii de ani. Și iată astăzi Biserica aceasta trăiește într-o țară românească liberă și independentă, cârmuită de Iisus Hristos, Sfinții Apostoli, de episcopi, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, corabia Bisericii noastre va merge pe valurile vieții contemporane, valuri de progres, valuri de înaintare, valuri de înălțare, valuri de bucurie și merge, precum vedeți, pictînd biserici, „pictînd“ și sufletele, împodobindu-le cu virtuți, împodobindu-le cu tot ceea ce este bun și frumos, cu tot ceea ce este folositor și pentru Biserică și pentru țară.

Între virtuțile cu care Iisus Hristos ne împodobește în Biserica Lui cea sfântă, vreau să mă opresc la ceea ce ați făcut D-voastră aici și anume la virtutea jertfei, a jertfirii de sine, a jertfirii bunurilor materiale, a jertfirii timpului, a jertfirii muncii, pentru ca să slujești lui Iisus Hristos, să slujești Bisericii, să slujești fratelui tău, să slujești poporului tău.

În viață putem să vedem multe chipuri și multe feluri de a înțelege viața. Sînt unii care își înțeleg așa viața, ca să trăiască fiecare numai pentru el, să se gîndească numai la el, să-i meargă lui bine, să fie sănătos, să câștige mult, să cumpere cutare și cutare, să se plimbe, să se distreze și așa mai departe. Restul nu-l mai interesează! Nu-l privește! Principalul e ca lui să-i meargă bine și ca să-i meargă lui bine, face orice! Și se întîmplă ca, stăpînit de dorința de a se îngriji numai de el și de a se fali numai el cu ce are, dacă nu poate să-și procure în mod cinstit lucrurile pe care le dorește, atunci caută să le dobîndească în mod necinstit și pînă la urmă se prăbușește și pierde tot ce a chivernisit. De aceea, gîndul ca fiecare să trăiască numai pentru sine, numai pentru binele lui, este greșit. Nu este nici după rînduiala obștească a țării noastre, nici după voia lui Dumnezeu și nici după învățătura lui Iisus Hristos. Căci Iisus Hristos ne spune că a venit nu ca să i se slujească, ci ca El să slujească și să-și dea viața lui răscumțare pentru mulți. Iisus Hristos ne cheamă să-l urmăm și așa cum El s-a dăruit pe Sine și s-a jertfit pentru toți, așa și noi, din dragoste față de Iisus Hristos, din dragoste față de Biserica Lui, din dragoste față de fratele nostru, din dragoste față de poporul nostru, să ne înțelegem viața ca o slujire a lui Hristos, ca o slujire a Bisericii, ca o slujire a fratelui nostru, ca o slujire a poporului nostru și să mergem pînă la jertfă pentru propășirea poporului nostru. Numai atunci te simți bine, te simți cu adevărat om, te simți cu adevărat creștin, cînd ești în stare să te dăruiești, să jertfești, cînd ești în stare să te lapezi de tine însuși, să te lapezi de plăcerile păcătoase, să te lapezi de tot ceea ce te coboară, de tot ceea ce te trage în jos, pentru ca, lepădîndu-te de toate acestea, să te dăruiești din dragoste față de semenii noștri și să ajuți, să sprijinești strădania tuturor, ca viața să fie tot mai luminoasă și tot mai plină de bucurie și belșug.

Ceea ce ați făcut D-voastră aici dovedește că dragostea voastră față de Biserică, față de Iisus Hristos, față de legea strămoșească, de rînduiala noastră ortodoxă de veacuri, v-a făcut să jertfiți zile și nopți, să jertfiți muncă, să

jertfiți și bani, pentru ca să vă arătați recunoștința față de Biserică, recunoștința față de Iisus Hristos și să faceți ca biserica aceasta să fie o icoană vrednică a credinței voastre și a jertfelniciei voastre. Nu v-ați gândit numai la ale voastre, ci v-ați gândit și la biserica aceasta de care sînteți legați cu sufletul și cu viața voastră, în care ați fost botezați, în care ați fost cununați, în care ați primit toate darurile lui Iisus Hristos.

De aceea, așa cum ați jertfit pentru biserică, să aveți același spirit de jertfelnicie și în familia voastră: nu soțul și soția fiecare să caute numai plăcerea lui, unul într-o parte, altul în alta, nu părinții și copiii să fie în ceartă, unii într-o parte și alții în alta. Familia trebuie să fie o unitate, un singur suflet, o singură inimă, un singur duh să stăînească în ea, încît soțul și soția să înțeleagă că dacă sînt doi, nu mai poate să facă fiecare ce vrea, ci trebuie amîndoi să se înțeleagă, unul să renunțe la una, altul să renunțe la alta și să ajungă să lucreze împreună, să se sacrifice, pentru ca viața, prin bună înțelegere, prin iertare, prin împăcare, prin răbdare, prin dragoste, prin dărnicie și lepădare de sine să poată păși înainte, căci o căsnicie nu e pe un an, doi, sau cinci, sau zece, ci pentru toată viața, și după învățătura Sfinților Părinți, este pentru veșnicie. Te-ai legat în fața lui Dumnezeu pentru veșnicie, nu te-ai legat numai pentru viața asta pămîntească, ci te-ai legat și pentru viața cea veșnică. Și acolo ești, în fața lui Dumnezeu, unit cu soția sau cu soțul tău. La fel părinții și copiii să fie în bună înțelegere. Părinții să aibă înțelegere față de copii, dar să știe să-i crească în virtute, să-i învete cu munca de mici, pentru că învățătura cu munca este cea mai sănătoasă și plămădește oameni vrednici pentru societate și Biserică. Astfel, viața familiei să fie o viață de dragoste și de jertfă reciprocă, de renunțare reciprocă și de adunare la un loc pentru tot ceea ce este bun și folositor pentru Biserică, pentru familie și pentru popor.

Dar, iubiti credincioși, jertfă trebuie să aducem și pentru țara noastră, pentru poporul nostru. Jertfa pentru popor este o realitate pe care poporul nostru și alte popoare au trăit-o de-a lungul secolelor și o trăiesc și o vor trăi și mai departe. Pentru că poporul în care fiecare om se gîndește numai la el însuși, în care fiecare caută să-și facă numai pentru el și nu se gîndește la viața țării întregi, la viața poporului întreg, acela merge pe calea pieirii. Numai un popor în care toți cetățenii, toți fiii lui înțeleg viața în sensul ca ei să slujească și să muncească pentru binele poporului întreg și la nevoie să meargă pînă la sacrificiul vieții, numai acela răzbește de-a lungul istoriei și numai acela poate să propășească. Și dacă poporul nostru a răzbit prin atîtea încercări, aceasta s-a întîmplat pentru că românii au fost și în trecut și sînt și astăzi oameni care înțeleg ce însemnează să fie una, ce însemnează solidaritatea întregului popor, oameni care au înțeles să aducă întotdeauna munca lor pentru propășirea poporului și la nevoie să se sacrifice. De aceea, noi preamărim pe marii voievozi din trecut, pe Mircea cel Bătrîn, pe Ștefan cel Mare, pe Mihai Viteazul și pe alți voievozi care, în fruntea poporului, au apărut glia și neamul și au ctitorit după fiecare bătălie o mînaștire sau o biserică drept mulțumită lui Dumnezeu, pentru că Dumnezeu i-a ajutat că puțini fiind, să înfrîngă armate mari și să-și cucerească libertatea, să-și apere viața și să meargă înainte. Și dacă înaintașii noștri au știut să se jertfească, dacă ei au știut să lupte și să-și puie și viața în cumpănă, noi cei de astăzi, care moș-

tenim ceea ce ne-au dat ei, ducem mai departe lupta și biruințele lor. Și ca să transmitem urmașilor noștri o lucrare mai bună, mai deplină, mai fericitoare, noi cei de astăzi trebuie să trăim în același duh al jertfelniciei pentru popor și țară, al dăruirii noastre pentru ca acest popor să se înalțe din ce în ce mai sus și să fie tot mai puternic, tot mai bogat și tot mai prețuit între popoarele lumii, pentru ca pacea și înfrățirea să stăpânească peste tot și omenirea să fie ferită de un nou război nimicitor.

Așadar, iubiți credincioși, praznicul de astăzi de aici este praznicul unității noastre, dar este și praznicul jertfei, al jertfelniciei. Este praznicul unității noastre, pentru că v-am arătat ce unitate este între biserica aceasta și Catedrala din Sibiu, v-am arătat unitatea noastră în credința strămoșească și în sprijinirea unității întregului popor. Este praznicul jertfelniciei, pentru că privind la jertfa pe care ați adus-o voi aici, ne gândim că această jertfă izvoarăște din jertfa lui Iisus Hristos care s-a adus o dată pe cruce și se aduce mereu pe masa Sfântului Altar și care ne cheamă ca așa cum s-a jertfit El, să ne jertfim și noi din dragoste față de El, din dragoste față de Biserică și față de popor. Să ne jertfim pentru binele semenilor noștri, să ne jertfim pentru binele Bisericii noastre, să ne jertfim pentru binele poporului nostru, să ne jertfim pentru pacea a toată lumea. Trăindu-ne viața în această dragoste care merge pînă la jertfă, noi avem binecuvîntarea lui Iisus Hristos, avem mîntuirea sufletelor noastre și avem bucuria că nu am trăit viața numai pentru noi înșine, ci am trăit-o cu sufletul larg, cu inima deschisă, dăruindu-ne ca o piine caldă tuturor.

De aceea, iubiți credincioși, să ne bucurăm și să ne veselim de acest praznic de astăzi și să-L rugăm pe Mîntuitorul nostru Iisus Hristos să reverse puterea Lui cea dumnezeiască, prin rugăciunile Sfintei noastre Biserici, în sufletele noastre ale tuturor, în sufletele tuturor credincioșilor români din țara aceasta, pentru ca noi toți să rămînem mereu una în legea noastră strămoșească, în Biserica noastră românească; să-L rugăm pe Iisus Hristos să ne ajute să ne lepădăm de noi înșine, să ne lepădăm de egoism și să ne dăruim pe noi înșine și toată viața noastră Bisericii lui Iisus Hristos, să ne dăruim pe noi înșine și viața noastră poporului, să ne dăruim pe noi înșine și viața noastră fraților noștri, pentru ca prin jertfa noastră, prin dragostea noastră, viața de aici de pe pămînt să fie îmbelșugată și fericită, ca prin rugăciunile și faptele noastre viața să fie luminată de luminile cerului, de luminile lui Dumnezeu care ne înalță, care toarnă pace, fericire și bucurie ce nu se poate cuprinde în cuvinte, dar care copleșește sufletul și face ca legătura dintre noi să fie legături de frățietate, de pace, de bună înțelegere și de conlucrare în tot ceea ce este bun și folositor pentru Biserică, pentru țara aceasta și pentru omenirea întreagă.

Dumnezeu să fie binecuvîntat și preamărit pentru darurile care ni le-a dat, pentru ca prin darurile Lui viața noastră să fie după voia lui Dumnezeu, căruia-I se cuvine toată mărirea, cîntea și închinăciunea, în veci. Amin.

*

A urmat apoi citirea documentelor oficiale ale Prea Veneratului Consiliu Arhiepiscopesc din Sibiu — de către P. C. vicar Traian Belășcu — emise cu prilejul acestei sfințiri precum și actul de ridicare în treapta de sachelar a P. C. preot Valentin Boieru din Racovița, ca o răsplătă pentru munca și ostenețile P. C. Sale în însemnata lucrare de înfrumusețare a bisericii și reparare a casei parohiale. După hirotesirea P. C. Sale de către I. P. S. Sa

Mitropolitul Nicolae și după rostirea din partea diaconilor a polihroanelor îndătinute, solemnitatea a luat sfârșit prin stropirea cu apă sfințită și ungeră cu untdelemn sfințit a tuturor credincioșilor prezenți, de către I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae al Ardealului.

După încheierea festivității, I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae și ceilalți invitați au luat parte la o agapă frățască — organizată de către consiliul parohial și comitetul de femei — în casa parohială. Cu această ocazie au vorbit:

C. preot Mircea Crețu (Tâlmaci), care și-a exprimat deosebita bucurie de a fi constatat azi, împreună cu prietenul și colegul său de altădată, Valentin Boieru, că fostul lor profesor de teologie de acum 20 de ani, azi I. P. S. Sa Nicolae, Mitropolitul Ardealului, e tot atât de tânăr sufletește ca și atunci. I. P. S. Sa a arătat astăzi calea pe care trebuie să pășească toți credincioșii, fii buni ai Patriei noastre. Preoții din această regiune nu pot să nu fie alături de popor, deoarece sînt străjuți de doi martiri ai neamului românesc: Episcopul Inochentie Micu Clain din Sadu și Gheorghe Lazăr din Avrig. C. Sa încheie, asigurînd pe I. P. S. Sa că preoimea de pe aceste meleaguri va ști să poarte cu demnitate și de aici înainte stindardul credincioșiei față de neam și lege, față de Biserică și Patrie, spre desăvîrșirea unității bisericești și întărirea Patriei.

C. preot Liviu David (Sebeșu de Sus), ca unul care a păstorit această parohie timp de cinci ani și care cunoaște credința și jertfelnicia bunilor credincioși de aici, își exprimă bucuria pentru prezența la acest praznic a I. P. S. Sale Mitropolitului Nicolae, ceea ce a prilejuit întregii obști creștine de aici momente de adevărată înălțare sufletească, prin nimblul festiv în care s-au oficiat slujbele dumnezeiești din această zi de Duminică.

P. C. preot Valentin Boieru (Racovița), depănînd cîteva amintiri legate de înscrierea sa ca student la Institutul Teologic din Sibiu, subliniază dragostea cu care a fost primit de către pîn. rector de atunci, Nicolae Neaga, precum și de către pîn. profesor Nicolae Mladin. P. C. Sa își exprimă bucuria că, după doi ani serviți ca profesor, iar 17 ani ca preot în această comună, I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae, fostul său profesor, a descins azi la Racovița, cu elanul tineresc de totdeauna, într-o parohie cu un trecut istoric învolburat, dar în care de mai bine de 100 de ani n-a descins nici un arhieru. Așa precum a rămas în tradiția acestei comune muntele Suru, tot astfel va rămîne înscrisă pentru totdeauna în inimile credincioșilor de aici amintirea bucuriei pe care le-a produs-o vizita de astăzi a I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului.

C. părinte Cornel Dascăl (Sebeșu de Jos), își exprimă deosebita bucurie de a fi putut lua parte, pentru prima oară, la oficierea în sobor a slujbei sfințirii bisericii și a Sf. Liturghii, cu arhieru. C. Sa felicită pe credincioșii din Racovița pentru ceea ce au realizat și se bucură că la această solemnitate au participat și credincioși din parohia sa. C. Sa rămîne profund recunoscător I. P. S. Sale Mitropolitului Nicolae, pentru sprijinul pe care i l-a acordat în problema unității sufletești a poporului nostru, încă în vremea cînd era profesor la Institutul Teologic de la Sibiu. Imaginile folosite de I. P. S. Sa pentru a arăta unitatea poporului nostru sînt adînc grăitoare.

P. C. protopop Nichifor Todor remarcă faptul că, printre lucrările gospodărești obișnuite, se strecoară unele lucrări care ies din comun: acestea sînt lucrări de epocă, care înseamnă bucuria unei generații de credincioși. Credincioșii din această parohie s-au angajat la lucrări de înnoire și înfrumusețare a bisericii lor, în ritmul și în viteza vremii. Pentru această, se cuvin toate laudele preotului și credincioșilor. Ei merită felicitări, pentru concordanța deplină dintre lucrările din gospodăriile lor individuale și lucrările de folos obște, precum și pentru felul înțelept în care au știut să le îndeplinească. Anul 1970 va rămîne — prin ceea ce s-a realizat în el — în memoria generațiilor viitoare. La săvîrșirea acestor lucrări și-au dat contribuția și femeile, care s-au dovedit mironosite ale veacului nostru. P. C. Sa subliniază faptul că I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae are prilej să constate, zi de zi, o adevărată emulație între preoții și credincioșii din parohii, în ce privește înnoirea și înfrumusețarea bisericilor. În activitatea lor rodnică, preoții și credincioșii împletesc două coarde: dragostea față de neam cu dragostea față de Dumnezeu, prin aceasta poporul făurindu-și un viitor strălucit. P. C. Sa încheie, ridicînd paharul pentru trăinicia unității poporului nostru și pentru bucuria prezenței I. P. S. Sale Mitropolitului Nicolae în mijlocul credincioșilor.

P. C. vicar Traian Belascu subliniază spiritul de jertfă de care au dat dovadă racovițenii, prin înfăptuirea unei lucrări atât de însemnate, pentru care a fost nevoie de credință, pricepere, dragoste, unitate. P. C. Sa e nevoit să mănturisească un adevăr: pictura lor e deosebită de cea a altor biserici, precum și firea lor e deosebită, căci de aici s-au ridicat atîtea capete luminate, care au adus cinste neamului nostru. Adresîndu-se pîn. paroh Boieru, îl felicită

pentru înfăptuirile valoroase realizate în parohie, urîndu-i ca lupta pe care a dus-o pentru consolidarea unității sufletești a credincioșilor săi, să dea roade bogate, spre binele Bisericii și Patriei. P. C. Sa încheie, ridicînd paharul în cinstea I. P. S. Sale Mitropolitului Nicolae.

I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae mulțumește pentru frumusețea acestui praznic și îndeamnă ca solidaritatea între preot și credincioși, manifestată la pictarea bisericii și la sfințirea ei, să rămînă neschimbată și să dea roade bogate pentru Biserică și pentru Patrie. I. P. S. Sa toastează pentru Prea Fericitul Patriarh Justinian, pentru Dl profesor D. Dogaru, președintele Departamentului Cultelor, și pentru conducătorii iubiți ai Patriei noastre.

Sfințirea bisericii din Racovița într-un cadru atît de sărbătorec va rămîne pentru credincioșii de aici, precum și pentru cei din parohiile învecinate, un luminos praznic, prilej de înălțătoare bucurii duhovnicești, ca și de manifestare a unității în credință și dragoste față de Biserică și Patrie.

I. Z.

POMENIRI DE IERARHI ORTODOCȘI ARDELENI

Ca și în anii trecuți, membrii familiei pururea pomenitului Mitropolit al Ardealului, Nicolae Colan († 15 aprilie 1967), au făcut parastas pentru odihna sufletului său, sîmbătă, 28 noiembrie a.c. (care este ziua sa de naștere).

Parastasul a fost săvîrșit într-amiazi, în Catedrala mitropolitană, de către un sobor alcătuit din P. C. prof. Dr. Grigorie Marcu, P. C. prot. stavr. Ioan Vlad, P. C. preot Victor Bunea, P. C. arhidiaconi prof. Dr. Ioan Zăgorean și Iosif Bolog și P. C. diacon Constantin Voicu.

Un cor restrîns de studenți teologi, dirijat de P. C. prof. Gheorghe Șoima și P. C. diacon Ioan Popescu, a dat răspunsurile funebrele.

La sfîrșit, în cuvinte simțite, P. C. prof. Dr. Grigorie Marcu a evocat — într-o prezentare concentrată și vibrantă — personalitatea și opera Mitropolitului Nicolae Colan, adevărată întruchipare a destoiniciei, distincției, discreției, delicateței, devotamentului, dîrzeniei și dragostei de Dumnezeu și de oameni.

Din partea familiei au fost de față: Dl Achim Leucă (cumnatul regretatului ierarh), cu fiicele Ileana Leucă Colan și Cornelia Costea.

Au participat numeroși slujitori bisericești de la Arhiepiscopie și Institutul Teologic Universitar — între care: P. C. rector Dr. Is. Todoran —, precum și prieteni și cunoscuți din oraș.

*

Luni, 30 noiembrie a.c., într-amiazi — zi de pomenire calendaristică a Sfîntului Apostol Andrei „cel întîi chemat” — în paraclisul (capela) Institutului Teologic Universitar, s-a săvîrșit îndătinatul parastas anual pentru odihna sufletului marelui Mitropolit Andreiu Șaguna.

Parastasul a fost săvîrșit de un sobor alcătuit din P. C. vicar arhiepiscopesc Traian Belascu, P. C. profesori Dr. Nicolae Neaga și Dr. Alexandru Moisiu, împreună cu P. C. arhidiacon prof. Dr. Ioan Zăgorean.

A luat parte I. P. S. nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului.

Au fost prezenți, de asemenea, consilieri arhiepiscopicești și alți slujitori bisericești.

Din partea Institutului Teologic Universitar au fost de față: rectorul, profesorii și studenții teologi.

Răspunsurile funebreale au fost date de corul bărbătesc al studenților teologi, dirijat de P. C. conf. univ. Gheorghe Șoima. La sfîrșit, corul a cîntat, după datină, compoziția „Marelui Andrei”, de D. Cunțan, pe versuri de Zaharia Boiu.

Evocarea vieții și activității multilaterale și excepționale a ierarhului pomenit a făcut-o, potrivit obiceiului, un student teolog, — de astă dată, Vasile Cornilă, din anul IV.

Dumnezeu să-i odihnească în lăturea dreptilor.

Pomenirea lor — „din neam în neam”, precum este scris.

REDAȚIA

LA PRAZNICUL SFÎNTULUI NICOLAE

Sîmbătă, 5 decembrie a. c., în cadrele obișnuitei rugăciuni de seară, Corpul didactic și studenții Institutului Teologic de grad Universitar din Sibiu — întruniți în Paraclisul (capela) Institutului, — au prezentat, potrivit datinei, urările de viață îndelungată și rodnică Înalț Prea Sfințitului nostru Arhiepiscop și Mitropolit Dr. *Nicolae Mladin*.

La intrarea în Paraclis, Înalțul Ierarh a fost întîmpinat cu imnul arhieresc.

Rugăciunea de seară s-a săvîrșit potrivit programului, de către un sobor de preoți, compus din P. C. Rector Dr. Isidor Todoran, P. C. Prot. Asachie Marcovici și P. C. Pr. Ioan Mihălțan, duhovnicii Institutului, și C. diacon Constantin Voicu, ajutați de studenții de serviciu.

La sfîrșit, corul studenților teologi a executat Condacul Sfîntului Nicolae și un Cîntec bisericesc la Sfîntul Nicolae.

După aceea, a luat cuvîntul P. C. rector Dr. *Isidor Todoran*, care, adresîndu-se Înalț Prea Sfințitului nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului, a spus, în esență:

Ziua de 6 decembrie, în care — liturgic — am intrat, sărbătorează Sfîntului Ierarh Nicolae, patronul Înalț Prea Sfinției Voastre, este și pentru Institutul nostru Teologic de grad Universitar, un ales popas duhovnicesc, în care pe primul plan al conștiinței noastre așezăm și privim într-o lumină și într-o perspectivă puternic încurajatoare, întreaga istorie a Institutului nostru Teologic de grad Universitar, în viața căruia se împreunează — în organică unitate — lucrarea Proniei dumnezeiești și grija particulară — pentru soarta școlii teologice — a înaltei ierarhii bisericești ardelene, după nevoile duhovnicești ale credincioșilor.

Aceeași Providență dumnezeiască v-a ridicat — din cadrul școlii noastre — în înalta ierarhie a Bisericii noastre, încredințîndu-Vă — între altele — și sfînta moștenire a grijii de școala pregătitoare de slujitori ai Bisericii strămoșești și ai Patriei noastre. Acest testament l-ați primit cu însuflețire și-l duceți cu perseverență la îndeplinire, cîstînd și înălțînd pe noi trepte lungă și bogată istorie a școlii noastre, care — de la începutul existenței ei și pînă azi, fără nici o întrerupere — a stat și a progresat mereu sub directa conducere a Bisericii. Școala teologică sibiană este singura școală teologică de la noi, care se poate mîndri cu o istorie de acest fel.

Multe avem de spus despre grija Înalț Prea Sfinției Voastre pentru școala noastră: de la sfaturi, îndrumare și conducere pînă la substanțiale ajutoare — și materiale — atît școlii ca instituție cît și studenților, alături de ceilalți înalți ierarhi din Ardeal și Banat, ca și de ajutorul generos al Statului nostru actual, ajutoare fără de care nu numai că procesul

de învățămînt și educație nu s-ar putea desfășura în bune condiții, dar școala însăși n-ar putea să existe. Pe toate acestea — și înșirarea lor ar fi lungă — le știm bine și mai ales le simțim cu toții care ne găsim aici.

Pentru toate mulțumim cu adîncă recunoștință mai întîi lui Dumnezeu, care ne-a socotit vrednici de a ne așeza — spațial și temporal, aici și acum — în fericite condiții sociale, create de conducerea înțeleaptă a țării noastre, ca și în stare favorabilă formării și dezvoltării noastre, oferită de conducerea Bisericii noastre, de Sf. Sinod în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, Înalt Prea Sfinția Voastră reprezentînd glasul prin care ne vorbește direct, nemijlocit însăși Biserica noastră dreptmăritoare.

Dar dacă — repet — acestea sînt relativ binecunoscute și înțelese de către cei ce se află acum aici, în această sfință capelă, aș dori doar să menționez două fapte petrecute în ultimele luni în Arhiepiscopia noastră și care ne-au pricinuit o bucurie deosebită:

1. În luna septembrie a. c., s-a ținut la Brașov Conferința Bisericilor minoritare luterane din Europa, la care însă au luat parte reprezentanți din aproape toate țările lumii, peste 120 de delegați, fiind reprezentată și Biserica Ortodoxă Română, prin observator oficial. Acolo, în prezența tuturor și în cadru festiv, ați rostit o cuvîntare care a făcut o impresie adîncă. Între altele, în ea ați oferit un simbol care să ușureze înțelegerea pozițiilor diferite ale Bisericilor, care — toate — se mărturisesc creștine, simbol care ușurează sesizarea temeiului sensului pe care-l are colaborarea între Biserici și — în genere — ecumenismul actual.

Spre deosebire de icoana oferită altădată, că Bisericile sau confesiunile pleacă de la poalele unui munte, pe căi diferite, ajungînd — în cele din urmă — să se întîlnească în același punct, în vîrf; Înalt Prea Sfinția Voastră ați răsturnat imaginea, spunînd că diferitele piscuri dintr-un masiv muntos — vîrfuri îndepărtate unele de altele — acestea sînt confesiunile, ele sînt unite la temelie lor, se sprijinesc pe aceeași bază, care este Iisus Hristos; cel unul, în care sînt și trebuie să fie una, neîmpărțind pe Iisus Hristos.

N-am mai cunoscut o asemenea imagine; eram de față acolo și am constatat admirabila impresie pe care ați făcut-o în fața atîtor teologi. Acum o săptămînă m-am bucurat că faptul a fost menționat într-un raport prezentat Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei noastre și însoțit de aceasta.

2. Tot o bucurie deosebită ne-a făcut profesorilor cînd un coleg al nostru — referindu-se la o sfințire de biserică — ne-a spus că la mulțumirea cuiva că ați „coborît” în sau la popor, Înalt Prea Sfinția Voastră ați răspuns: „Eu la popor nu cobor, ci urc”. Frumoasă imagine și cu adîncă semnificație!

Numele Înalt Prea Sfinției Voastre conține sau împreunează două noțiuni: victorie (cucerire) și popor. Ați *descins*, ați *coborît*, deci, din popor, nu v-ați *ridicat* din el. Și după ce ați cercetat artea regiuni ale științei profane și teologice, și după ce ați cucerit — printr-o slujire a poporului — o înaltă demnitate în Biserică, mergeți în mijlocul poporului dreptcredincios, urcîndu-vă la el, la inima lui, pentru a-i simți pulsul, la cugetarea și conștiința poporului dreptcredincios, pentru a-i cuprinde orizontul larg și a vă bucura de seninul înălțimii lui spirituale și pentru a simți marile satisfacții ale izbînzilor populare, atît în credință cît și în realizările lui istorice, sociale, culturale și materiale. Aș zice chiar că aici o traducere mai cuprinzătoare a numelui Nicolae este: participant la victoriile poporului.

Poporul este sus în cugetarea Înalt Prea Sfinției Voastre, nu jos; căci poporul este izvor inepuizabil — după voia lui Dumnezeu — de valori și energie. De aceea, cel ce merge cu adevărat la popor, urcă, nu coboară; ca izvor din care curg energii creatoare, po-

porul este — iarăși — sus; spre iezer se merge urcînd. Spațiul mioritic, despre care vorbește un filozof, este sus, nu jos: „pe un picior de plai, pe-o gură de rai“..., raiul este sus, nu jos.

Poate că această imagine a urcușului la popor explică o seamă de elemente esențiale din componența spirituală a personalității Înalț Prea Sfinției Voastre: cugetarea, simțirea, năzuința, vorba și scrisul.

În încheiere, P. C. Rector a făcut Înalț Prea Sfinției Sale urări respectuoase și calde de viață îndelungată, cu pace, sănătate, tot mai sporită vigoare sufletească și trupească și întru toate bună sporire.

Corul studenților a cîntat un întreit: „Mulți ani trăiască“!

Mișcat sufletește de bunele urări ce i-au fost exprimate cu căldură și avînt de către ostenitorii și studenții Institutului, Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Ardealului a răspuns cu următorul cuvînt:

„Vă mulțumesc că ne-am adunat aici ca — împreună — să serbăm pe Sfîntul Ierarh Nicolae, a cărui cinstire o prăznuim astăzi, precum și pentru cuvîntul pe care Părintele Rector l-a rostit despre nevrednicia mea, despre puțina activitate pe care o desfășor. Pentru că în împrejurările din vremea noastră, care sînt așa de frumose, într-o dezvoltare așa de rapidă a vieții omenești sub toate aspectele, tot ceea ce facem ni se pare puțin. De asemenea, ne dăm seama — dacă privim lucrurile în perspectiva a ceea ce vrea Dumnezeu de la noi și a ceea ce a întrupat Sfîntul Nicolae — că am făcut puțin față de multul ce ni se cere. De aceea, sufletul nostru trebuie să se îndrepte tot mai mult spre sfîntul pe care-l cinstim astăzi.

Drept aceea, se cuvine să vedem și noi care au fost realitățile și care a fost direcția în spre care și-a îndreptat viața și activitatea Sfîntul Nicolae, astfel încît a ajuns să întrerupe viața în Hristos, în Biserica Lui cea Sfîntă. Aceasta pentru ca — potrivit cu adevărurile de credință, dar și cu vremurile prin care trecem — să devenim și noi vrednici slujitori ai Evangheliei lui Iisus Hristos.

Din aceste trăsături ale vieții și activității Sfîntului Nicolae, mă opresc la trei.

Prima trăsătură, care apare în biografia sa, este aceea că — tînăr fiind — în fiecare Duminică era cel dintîi la biserică, pentru a participa la sfînta slujbă și să se roage. Uneori biserica nu era deschisă încă, cu toate că el venea pe jos de la cîțiva kilometri, mînat de această rîvnă de a se ruga dimineată, pentru a lua putere de la Dumnezeu, de la Iisus Hristos.

Aceasta apare ca semnul cel dintîi al tinereții lui, cu care a rămas în permanență pentru întreaga viață și care i-a dat puterea să realizeze ceea ce a realizat.

De aceea, eu am o deosebită plăcere și mă bucur cînd aud — dimineata și seara — cum se grăbesc pașii pe coridor ca să ajungă la rugăciune, în capelă.

Este adevărat că sînt unii pași care vin devreme, dar alții, vin după ce a început slujba, după ce a început să se cînte la strană. Acești pași grăiesc, ei sînt un semn că acei care vin la timp, mai înainte, au — în ființa lor, în inima lor — elemente care constituie chemarea către Dumnezeu. Această dorință a lor este setea după Dumnezeu, după cum spune psalmistul: „Cum do-

rește cerbul izvoarele de apă, așa te dorește sufletul meu pe Tine, Dumnezeu! Insetat este sufletul meu de Dumnezeu cel tare și viu" (Ps. 41, 1—2).

Teologul tânăr care nu are această sete după experiența divină, acela nu va putea să fie mîine un preot bun, un adevărat slujitor al Altarului. Un astfel de teolog nu cunoaște fiorul rugăciunii și nici cutremurătoarele cuvinte, adresate de către Dumnezeu lui Moise pe muntele Horeb: „Nu te apropia aici! Ci scoate-ți încălțăminte din picioarele tale, că locul pe care calci este pămînt sfînt" (Eșire 3, 5).

Nu este vorba despre încălțăminte fizică, ci despre descălțarea ființei noastre de tot ceea ce este pătimaș, pentru că te afli în fața lui Dumnezeu, pentru că trebuie să simți acea flacără divină care te luminează și te transformă.

Prin urmare, lucrul la care ne cheamă Sfîntul Nicolae pe toți — atît pe cei cu pașii zoriți, cît și pe cei cu pașii întîrziați — lucrul la care ne cheamă — la începutul fiecărei zile și la sfîrșitul fiecărei zile — este contactul continuu cu Domnul în fața Sf. Altar.

Chiar în cursul zilei, să ne gîndim mereu la Dumnezeu și în minte să facem o rugăciune scurtă, așa cum ne-au dat exemplu Sfîntul Nicolae și alți sfinți veacuri de-a rîndul și ne dau și acum. Așa precum țărănul își începe lucrul său cu: „Doamne, ajută!" și îl sfîrșește cu: „Mulțumescu-Ți Ție, Doamne!", tot așa și noi să punem în sufletul nostru această dorință de a fi mereu în contact cu Dumnezeu!

A doua trăsătură, care apare mai tîrziu în biografia sa, este faptul că Sfîntul Nicolae și-a fundamentat viața și activitatea pe credința cea adevărată, pe credința dreptmăritoare. Dar în vremea lui au apărut erezii pe ogorul Bisericii Ortodoxe, adevărate „secte", fiecare lăudîndu-se că are adevărul divin.

Sfîntul Nicolae — atît în tinerețea lui cît și mai tîrziu — a fost un sîlp de neclintit și un luptător pentru credința cea adevărată, contra tuturor ereziilor care voiau să fărămițeze Biserica lui Iisus Hristos.

Și această trăsătură a Sfîntului Nicolae este pentru noi un îndemn de urmat!

Noi, care cu darul lui Dumnezeu — prin desfășurarea istoriei — sîntem într-o singură Biserică Ortodoxă Română, fii ai aceleiași Biserici strămoșești, care — așa precum la începuturile Creștinismului, și anume în sec. II, III și IV și mai tîrziu, și-a desfășurat existența în țara aceasta, — și astăzi înregistrează o desfășurare impetuoasă de viață ortodoxă și românească.

Această Biserică a ajutat poporul nostru să creeze o cultură și o istorie cu care ne putem mîndri. Și astăzi Biserica sprijinește această dezvoltare, această propășire a poporului nostru.

Prin urmare, trebuie să stăm — cu întreaga noastră ființă — credincioși neclintiți în Biserica Ortodoxă Română, respectînd totodată și pe celelalte Biserici, pe celelalte culte, pentru ca — în acest respect reciproc — să putem mărturisi nu numai Evanghelia lui Iisus Hristos, dar și dorința și străduința ca — în contextul tuturor cultelor, al tuturor Bisericilor — să sprijinim Patria noastră, România Socialistă. Colaborarea noastră cu celelalte culte să constituie un sprijin pentru poporul nostru în năzuința lui de înfrățire și pace, atît între noi cît și cu celelalte popoare.

Prin urmare, a doua trăsătură a Sfântului Nicolae este statornicia lui în dreapta credință, în Biserica Apostolească, a cărei temelie, a cărei Piatră din Capul Unghiului este Iisus Hristos.

Această statornicie ne face și pe noi să fim statornici în Biserica noastră strămoșească, care își are de la Iisus Hristos temelia de credință.

A treia trăsătură stă în faptul că Sfântul Nicolae a avut multă dragoste față de popor; era aplecat spre nevoile poporului și a înfruntat pe stăpînitorii vremii, ca să facă dreptate celor nedreptați.

Aceasta, de fapt, este o trăsătură nu numai a Sfântului Nicolae, ci și a Bisericii noastre, pentru că Iisus Hristos a venit în lume mai întâi pentru aceștia, pentru cei umili, pentru cei asupriți și a biciuit pe cei bogați, pe stăpînitorii nedrepți. Această atitudine a continuat-o, apoi, Biserica noastră de-a lungul veacurilor.

Dacă ar fi să amintim numai despre Sfântul Ioan Gură de Aur, care a fost — cu toată ființa sa — alături de poporul necăjit și ambasadorul săracilor, ne dăm seama ce a însemnat — în această direcție — Biserica lui Iisus Hristos în cursul vremurilor.

Această trăsătură o găsim și în istoria Bisericii noastre Ortodoxe Românești, împletită cu istoria poporului român. De aceea, o și numim „Biserica Românească”, pentru că în decursul istoriei o găsim înfruntînd stăpînirea străină și luptînd împreună cu poporul pentru o viață mai bună.

Această legătură strînsă cu poporul trebuie s-o avem și noi!

Este adevărat că înainte vreme se spunea despre cei care merg la școală că sînt un fel de nori, pe care căldura soarelui îi ridică din apă și acești nori, care se ridică în văzduh, dau ploaia ce fertilizează pămîntul.

Dar realitatea este alta: poporul este acela care fertilizează istoria, prin el lucrează legile istoriei.

Noi toți — în măsura în care ne integrăm în linia poporului, în lupta poporului — în măsura aceea noi ne dovedim mădulare sănătoase ale poporului.

De aceea, atît Sfântul Nicolae — prin identificarea lui cu nevoile poporului și prin acțiunile lui ca nevoile poporului să fie satisfăcute — cît și Biserica noastră, care a făcut același lucru în mare, ne îndeamnă pe noi, cei de astăzi, să fim alături de popor și să ținem pas cu ritmul accelerat al istoriei, pentru că epoca noastră, poporul nostru, are deschise zărilor unei împliniri mai senine și mai luminoase, sub călăuzirea conducătorilor iubiți.

De aceea, aceste virtuți ale Sf. Nicolae trebuie să se imprime nu numai în inima, ci și în mintea noastră. Să nu uităm că toată darea cea bună se revarsă de sus, de la Părintele luminilor și, deci, să nu uităm niciodată că în sufletul nostru trebuie să ardă — fără încetare — flacăra aceasta a rugăciunii nestinse, pentru ca prin lumina ei să se curețe toată zgura vieții noastre și așa să devenim Altar al lui Dumnezeu și astfel să avem luminile, energiile necesare pentru sfințirea vieții noastre.

De asemenea, să nu uităm că credința cea adevărată, că Biserica cea dreptmăritoare este aceea care ne oferă cadrul general și puterea lui Iisus Hristos, în care Iisus Hristos își revarsă darurile pe care le cerem.

În sfârșit, să fim legați de popor, de istoria lui, de marile lui realizări. În felul acesta, vom face după cuviință prăznuirea Sfântului Nicolae. În felul acesta vom cinsti pe Sfântul Nicolae prin vrednicia noastră, dar mai ales prin faptul că îi urmăm pilda și că transpunem în realitate chipul lui Iisus Hristos, care întrupează totul și toate și pe toate le conduce spre desăvârșire.

Dumnezeu să ne ajute și să ne binecuvinteze! Amin!"

După aceea, petrecut de acordurile solemne ale Imnului arhieresc, Înalt Prea Sfinția Sa s-a întors în Reședința mitropolitană.

În ziua Praznicului Sfântului Nicolae (Duminică, 6 decembrie a. c.,

ÎN CATEDRALA MITROPOLITANĂ

s-a săvârșit Utrenia și Sf. Liturghie arhierescă de către Prea Sfințitul Episcop-Vicar *Visarion Rășinăreanu*, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi. Din sobor au făcut parte membri ai permanenței Consiliului arhiepiscopesc, profesori de teologie, preoți și diaconi ai Catedralei mitropolitane.

Răspunsurile liturgice au fost date de Corul mixt al Catedralei mitropolitane, dirijat de C. diacon Ioan Popescu.

În cadrul desfășurării Sf. Liturghii, la ectenia pentru morți, s-a făcut îndăuinata pomenire a Mitropoliților Nicolae Bălan și Nicolae Colan.

De asemenea, la momentele convenite, licențiatul în teologie Horia Rădulescu a fost hirotosit întru ipodiacon, iar diaconul Ioan Frăcea a fost hirotont întru presbiter pentru parohia Bia.

La priceasnă, a predicat P. C. rector Dr. *Isidor Todoran*. După ce a subliniat semnificația multiplă a Duminicii acesteia, P. C. Sa a prezentat pe Sf. Ierarh Nicolae ca pe *cel mai popular sfânt*, reliefând acest fapt în comparație cu Sf. Trei Ierarhi.

Sf. Ierarh Nicolae strălucește în chip deosebit ca un *mare luceafăr* pe cerul duhovnicesc al Bisericii noastre. La Sinodul prim Ecumenic, toți Sfinții Părinți l-au cinstit în chip deosebit pentru smerenia sa, ca pe unul care a realizat chipul creștin așa cum ni l-a dat și arătat Domnul nostru Iisus Hristos.

Sf. Ierarh Nicolae este patronul nu numai al celor ce poartă numele de Nicolae, ci al tuturor oamenilor buni, al tuturor celor năpăstuiți și apăsăți, al tuturor întristaților.

În viața creștină, Sfântul Nicolae reprezintă *demnitatea și puterea ierarhiei în Biserică*. Tot ceea ce se întâmplă în Biserică este puterea ierarhică dată de către Mântuitorul Sfinților Apostoli prin Sf. Duh. Ierarhia săvârșește lucrul Domnului în Biserică prin Sf. Duh. Prin ea, se coboară toate darurile Sf. Duh.

Cuprinderea noastră în Biserică este cuprindere numai în Iisus Hristos. Căci Biserica este Trupul tainic al Domnului și noi, credincioșii, sîntem mădulele ale Lui.

Astfel, cel ce este în Biserică, este împreună cu Domnul Insuși și — prin Domnul — în unire cu întreaga Sf. Treime. Tot cel ce se desparte de Biserică și de ierarhia ei, acela este lipsit de unirea cu Domnul nostru Iisus Hristos, cu toți sfinții, s-a rupt de comuniunea cu ei și nu mai este părtaş al dumnezeiescului Har.

Cum ziua de astăzi este și ziua de nume a Înalt Prea Sfințitului nostru Mitropolit Nicolae, ne gândim și la toate strădaniile Înalt Prea Sfinției Sale pentru slava Bisericii noastre și pentru bună starea tuturor pe care-i păstorește.

Mulțumim lui Dumnezeu și ne rugăm Lui să binevoiască ca pe Înalt Prea Sfințitul nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului să-l păzească în pace, întreg, cinstit, sănătos întru lungime de zile, drept, îndreptînd cuvîntul adevărului, cuvîntul adevărului creator de viață nouă, cuvînt ajutător la înfăptuirea marilor realizări din Patria noastră.

Sîntem recunoscători lui Dumnezeu pentru contribuția Înalt Prea Sfinției Sale la viața cea nouă din Patria noastră, precum și la ridicarea prestigiului Bisericii noastre înăuntru și înafară.

La sfîrșit, din ușile împărătești ale Sfîntului Altar, s-a dat citire — de către Prea Sfințitul Episcop-vicar Visarion Rășinăreanu — rugăciunii de mulțumită pentru binefacerile pe care Părintele ceresc le revarsă asupra Arhiepiscopului nostru, asupra slujitorilor bisericești și asupra credincioșilor.

S-a cîntat apoi un Polihroniu pentru Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Ardealului, pentru Prea Sfințitul Episcop-vicar Visarion Rășinăreanu, pentru Ocîrmuirea de Stat a Republicii Socialiste România, pentru cler și credincioși.

După Sfînta Liturghie,

LA REȘEDINȚA MITROPOLITANĂ

a avut loc îndătinata recepție de Sfîntul Nicolae.

Erau prezenți slujitori ai instituțiilor de la centrul Mitropoliei și reprezentanți ai credincioșilor mireni.

La intrarea în salonul de recepție, Înalt Prea Sfințitul nostru Mitropolit Nicolae a fost întîmpinat cu imnul arhieresc, executat de slujitorii bisericești prezenți la festivitate.

În numele clerului și credincioșilor a luat cuvîntul P. C. vicar arhiepiscopesc Traian Belașcu, spunînd:

Înalt Prea Sfințite Părinte,

Cu adîncă evlavie ne-am rugat bunului Dumnezeu în această sfîntă zi de mare praznic, în Catedrala noastră mitropolitană. De acolo, am îndrăznit ca — împreună cu toți stimații oaspeți care sînt prezenți aici — să urcăm treptele Reședinței mitropolitane pentru a vă aduce mărturia noastră de dragoste și devotament.

Înalt Prea Sfinția Voastră sînteți al treilea Ierarh, al treilea Mitropolit în Scaunul Arhiepiscopiei de Alba-Iulia și Sibiu și al Mitropoliei Ardealului, care purtați acest nume frumos, strălucit și sfînt.

Cînd ne gîndim la personalitatea sfîntului și marelui Ierarh Nicolae, podoaba Bisericii noastre Ortodoxe, ne dăm seama că acesta a strălucit nu numai prin credința și evlavia lui, nu numai prin bunătatea și dăruirea totală față de cei mulți și lipsiți din acel timp. Am putea spune că sfîntul și marele Ierarh Nicolae a fost un *mare om*, care a priceput — încă de pe atunci — *problema socială* a omenirii, pentru care el a lucrat cu fapta și cu vorba.

Acest mare Ierarh între toți ierarhii Ortodoxiei întregi, acest sfînt Ierarh s-a învrednicit ca el să poarte această strălucire în Biserica noastră Ortodoxă. Căci învățătura lui, faptele lui mari, virtuțile lui, dragostea lui față de Dumnezeu și față de Sfînta Evanghelie a Mîntuitorului, arată că nimeni n-a știut să le îndeplinească în mod așa de frumos și de armonios: cuvîntul Evangheliei cu fapta lui, în viața pămîntească.

Iată pentru ce Biserica noastră Ortodoxă și întreaga Ortodoxie vine și prăznuiește astăzi — cu atîta credință și evlavie — pe sfîntul și marele Ierarh Nicolae.

Dar noi ne bucurăm de această prăznuire și pentru că noi — în fruntea Arhiepiscopiei noastre de Alba-Iulia și Sibiu și a Mitropoliei Ardealului — avem pe Înalt Prea Sfințitul

Mitropolit Nicolae, Mitropolitul cărturar, Mitropolitul dăruitor, Mitropolitul care luptă — ca și în vremea sa Sfântul Ierarh Nicolae — pentru unitatea în credință, pentru apărarea unității învățăturii lui Iisus Hristos, pentru unitatea poporului și a neamului nostru românesc.

Rostul acesta Înalt Prea Sfinția Voastră vi l-ați fixat ca directivă încă de la instalarea în Scaunul de Arhiepiscop și Mitropolit al Ardealului și ați rămas permanent cu aceste mari deziderate, care sînt ale Bisericii noastre: de a fi una în legea strămoșească și de a păzi unitatea poporului. Conducătorii Patriei noastre se identifică cu imperativele superioare ale ceasului de față, cu întreg poporul. Înalt Prea Sfinția Voastră v-ați identificat cu Biserica noastră și cu credincioșii Bisericii noastre, — pentru a cimenta o *unitate de monolit puternic*, care să sprijinească unitatea poporului nostru.

Cu aceste gânduri, Înalt Prea Sfințite Părinte, am urcat treptele Reședinței mitropolitane, pentru ca — în numele colaboratorilor Înalt Prea Sfinției Voastre de la centrul Arhiepiscopiei, în numele profesorilor de la Institutul Teologic de grad Universitar, în numele salariaților de la Centrul nostru eparhial și al salariaților de la Institutul Teologic, precum și al întregului cler și al tuturor credincioșilor, ca și al oaspeților stimați care sînt prezenți la această festivitate — să vă urez din tot sufletul și din toată inima, ca bunul și atotputernicul Dumnezeu să Vă dăruiască încă mulți ani cu sănătate și vigoare sufletească și trupească, — spre binele Sfintei noastre Biserici Ortodoxe, spre unitatea și spre propășirea ei, precum și spre înălțarea Patriei noastre scumpe !

Întru mulți și fericiți ani, Înalt Prea Sfințite Părinte !

Întreaga asistență a cîntat un întreit „Mulți ani trăiască !”

A răspuns Înalt Prea Sfințitul nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului, cu următorul cuvînt:

„Desigur că în ziua aceasta noi trebuie să ne îndreptăm — în primul rînd — cinstirea și preamărirea față de sfîntul, marele Ierarh Nicolae. Lui i se cuvine ca — așa cum în biserică imnele îl slăvesc pentru ceea ce a făcut pentru Iisus Hristos și pentru Biserica Sa — și aici să-i aducem cuvîntul nostru de cinstire și gîndul nostru de a-l cinsti mai ales prin urmarea pildei lui.

Noi nu ne putem așeza alături de Sfîntul Nicolae. Sîntem instrumente, unelte ale lui Iisus Hristos și ale Bisericii Sale, care sîntem ceea ce sîntem nu prin vrednicia noastră, ci prin darul lui Dumnezeu care lucrează și prin vasele nevrednice și slabe.

Ceea ce este bine să scoatem în evidență astăzi, este faptul că Sfîntul Nicolae ne stă în față ca model în împlinirea — în viața și activitatea lui — a dragostei de Dumnezeu, a dragostei de Iisus Hristos, de Biserica Lui cea Sfîntă, cu dragostea de popor. Biserica și poporul au fost strîns unite în personalitatea și activitatea Sfîntului Nicolae.

El a trăit în vremea în care Biserica Ortodoxă dreptmăritoare, Biserica ecumenică a primelor veacuri era una, întinzîndu-se din Răsărit pînă în Apus, de la Miazănoapte pînă la Miazăzi; dar una fiind, era totodată amenințată de diferite erezii, care căutau să o fărâmițeze și s-o atragă pe calea unor învățături greșite.

Atașamentul față de Biserica lui Iisus Hristos, Biserică apostolică, Biserică a dreptei credințe, Biserică ecumenică, l-a ridicat pe Sfîntul Nicolae între ierarhii de seamă și alături de sfinții mărturisitori ai Evangheliei lui Iisus Hristos în autenticitatea ei.

Noi trebuie să pășim pe urmele Sfântului Nicolae, așa cum au pășit și înaintașii noștri, adică în această zi să ne mărturisim atașamentul nezdruincinat față de Biserica Ortodoxă dreptmăritoare și îndeosebi față de Biserica Ortodoxă Română, Biserica poporului român de-a lungul veacurilor.

Este adevărat că în vremurile noastre; unitatea aceea de la Răsărit la Apus, de la Miazănoapte la Miazăzi, nu mai există în forma în care a fost. Bisericele s-au împărțit. Dar în vremea noastră trăim un avânt al spiritului ecumenist, adică al dorinței și străduinței tuturor Bisericilor ca să se apropie unele de altele, să caute nu ceea ce le desparte, ci ceea ce le unește, ceea ce este comun și prin ceea ce le unește să se simtă înfrățite în Iisus Hristos și în lucrarea dragostei creștine pentru rezolvarea problemelor contemporane ale omenirii.

De aceea, noi — legați nezdruincinat de Biserica Ortodoxă Română, în care toți credincioșii și preoții legii strămoșești sînt astăzi una — totodată avem stimă și prețuire față de toate Bisericile și colaborăm cu toate Bisericile din țara noastră, din toată lumea, în spiritul acesta al înfrățirii creștine și al slujirii omului, al slujirii poporului, păcii și înfrățirii dintre toate popoarele lumii.

Aceasta, însă, o facem bazîndu-ne pe respectarea reciprocă, adică respectînd specificul fiecărei Biserici; pe păstrarea unității noastre bisericești și a independenței noastre, și respectînd și independența și unitatea fiecărei Biserici; pe conlucrare și neamestecul în treburile interne ale unei Biserici și ale altor Biserici.

De aceea, în spiritul acesta ecumenist, noi socotim că slujirea adevărată cere — cu necesitate — întărirea în credința noastră strămoșească, convingerea neclintită că Biserica noastră strămoșească, Biserica poporului român, este Biserica în continuitate cu Biserica epocii primare, deci și a Sfântului Nicolae; este Biserica ecumenică a primelor veacuri, care a păstrat neschimbată Evanghelia lui Iisus Hristos, Adevărul divin pe care ni l-a descoperit Iisus Hristos.

Pe de altă parte, acest Adevăr divin — în Biserica noastră — s-a împletit cu sufletul românesc, s-a împletit cu idealurile și cu luptele acestui popor. De aceea, această Biserică ne este scumpă; sîntem legați de ea cu toate fibrele ființei noastre, pentru că în ea ne grăiește nu numai Cerul ci și pămîntul țării noastre.

Și atunci, dacă — cu tot spiritul ecumenist — se mai întîmplă ca anumite Biserici, anumite grupări religioase, să folosească acest spirit ecumenist cu scopuri de a se amesteca în treburile interne ale altora, de a face prozelitism, noi înțelegem că aceasta nu este în duhul ecumenismului, nu este în duhul lui Iisus Hristos și nu este nici în interesul poporului nostru.

Pe de altă parte, cum spuneam, Sfântul Nicolae a fost legat de popor și precum vedem, nu numai în vremea lui, ci de veacuri, poporul s-a legat de el, de persoana lui, de viața lui, pentru că a simțit că el — în smerenia lui — a iubit poporul, l-a ajutat, l-a apărat împotriva asupririi, împotriva nedreptății, și-a pus sufletul său pentru poporul său, și poporul l-a cinstit cu dragostea și cu cinstirea lui.

Așa și noi — pe urmele Sfântului Nicolae — trebuie să slujim poporul. Așa cum Biserica noastră, Legea noastră românească s-a împletit — de-a

lungul veacurilor — cu viața poporului nostru, cu suferințele, cu apăsările, cu robii, dar și cu luptele lui pentru libertate, pentru dreptate socială, pentru unitate națională, tot așa astăzi să mărturisim atașamentul nezdruccinat față de Patria noastră scumpă, față de țara noastră, față de poporul nostru, față de conducătorii înțelepți și iubiți ai poporului nostru și să sprijinim viața cea nouă, viață de progres neconținut, viață de independență și de libertate, afirmată cu atîta vigoare ca nicicînd în istoria poporului nostru, și de prestigiu deosebit între toate celelalte popoare ale lumii.

Să împletim, dar, credința noastră strămoșească cu dragostea de poporul nostru, de Patria noastră și așa cum poporul nostru — în vremea noastră — trăiește o viață nouă și într-un iureș neistovit pășește pe trepte din ce în ce mai înalte de realizare a geniului său creator, tot așa și Legea noastră strămoșească — deși veche de veacuri — să întinerească mereu și să pășească — împreună cu poporul — spre o viață spirituală din ce în ce mai înnoită, spre realizări din ce în ce mai frumoase, pentru ca — prin aceasta — să poată sluji din ce în ce mai deplin propășirea și înălțarea Patriei noastre scumpe.

În acest spirit trebuie să lucrăm astăzi, adică în spiritul acesta al atașamentului față de Biserica noastră, față de unitatea noastră bisericească, al apropierii de toate Bisericile, de toate cultele în atmosfera ecumenistă a vremii noastre, dar — totodată — al vigilenței față de cei care ar încerca — sub masca ecumenismului — să nu respecte o Biserică sau alta, în specificul, în independența și în libertatea ei. De asemenea, în spiritul slujirii Patriei noastre, al slujirii nu numai ca Biserică românească, ci al slujirii în înfrățire cu celelalte culte și al slujirii păcii și propășirii omenirii întregi în înfrățire cu toate Bisericile și chiar cu toate religiile pămîntului, pentru că rostul oricărei credințe nu este de a fi măr de ceartă, nu este să dezbine, să binecuvinteze războaiele, să binecuvinteze armamentul atomic, ceea ce este absurd și ceea ce totuși s-a întîmplat, ci este să propovăduiască pacea și înfrățirea, ca să fie un element constructiv în propășirea fiecărui popor și în propășirea omenirii întregi.

Noi, aici, ne-am străduit — împreună cu Prea Sfințitul Episcop-vicar Visarion Rășinăreanu, cu Părintele Vicar Traian Belascu, cu Consiliul eparhial, cu Institutul Teologic, cu preoții și cu credincioșii —, ca să pășim pe calea aceasta cu hotărîre, să consolidăm, să desăvîrșim unitatea noastră bisericească, căci poporul, credincioșii, clerul, tradițiile noastre strămoșești sînt cheazăia acestei consolidări și desăvîrșiri a unității noastre bisericești.

Ne-am străduit totodată ca spiritul acesta să se întărească, să se desăvîrșască și putem mărturisi că așa cum unitatea noastră bisericească se întărește an de an, tot așa și spiritul ecumenist dă roade din ce în ce mai bogate și mai pline de bucurii pentru toți, în desfășurarea lui atît în relațiile cu Bisericile din țara noastră, cît și în relațiile cu Bisericile din alte țări.

Totodată, am fost și sîntem alături de popor. Asemenea Sfîntului Nicolae, care s-a aplecat cu dragostea lui lucrătoare în potolirea durerilor, suferințelor, lipsurilor poporului, tot așa și noi în anul acesta, anul marilor încercări prin inundațiile care ne-au adus pagube așa de mari și în cadrul Arhiepiscopiei noastre, am căutat să ne încadrăm în marea solidaritate a poporului, care — ca un singur om — s-a ridicat și cu jertfirea vieții și cu jertfirea muncii, a bunurilor, fără nici o deosebire, a înfrînt aceste calamități și a

pornit la reconstrucția țării, pentru ca țara aceasta — înfruntând vitregiile — din această înfruntare să se ridice mai puternică și să pășească cu un avânt mai mare pe trepte din ce în ce mai înalte.

Am adus și noi obolul nostru, în materiale sau în muncă. Aceasta a fost expresia atașamentului nostru față de poporul nostru, față de țara noastră, față de conducătorii țării noastre.

Dumnezeu să ne ajute ca — sub ocrotirea Sfântului Nicolae — să ne simțim toți — și de acum înainte — simpli slujitori, simple unelte în mâna lui Dumnezeu, în Biserica cea Sfântă a lui Iisus Hristos, în destinul istoric al poporului nostru în actualitate și în mersul înainte al omenirii întregi. Lui i se cuvine lauda și mărirea în veci. Amin!“.

Asistența a intonat „Mulți ani trăiască“!

Înalt Prea Sfințitul nostru Mitropolit Nicolae a felicitat apoi pe purtătorii numelui Sfântului Ierarh Nicolae prăznuit în acea zi. De asemenea, s-a întreținut cu cei prezenți la recepție.

Astfel, prăznuirea Sfântului Nicolae a fost un prilej potrivit pentru manifestarea dragostei tuturor pentru Biserica strămoșească, pentru ecumenism și pentru scumpa noastră Patrie.

PARTICIPANT

INTRU POMENIREA PREOTULUI PROFESOR TIMOTEI POPOVICI

S-au împlinit 100 de ani (la 20 august 1970) de la nașterea preotului profesor Timotei Popovici, compozitor și dirijor de seamă, precum și 20 de ani de la moartea sa (în 11 iulie 1970).

Programul manifestărilor comemorative care au avut loc din acest prilej a fost deosebit de bogat și de variat.

Sub auspiciile Consiliului Municipal pentru Cultură și Artă, Casa de Cultură a Municipiului Sibiu, vineri, 18 dec. a. c., la orele 11, în sala „Astra“, s-a desfășurat un simpozion comemorativ, în cadrele căruia s-au făcut următoarele comunicări: Timotei Popovici — omul și pedagogul (prof. Ilie Micu, Sibiu); Creația pentru copii a lui Timotei Popovici (prof. Gheorghe Bogdan, Poiana Sibiului); Timotei Popovici — dirijor și compozitor (preot profesor Gheorghe Șoima, Sibiu); Timotei Popovici și activitatea „Astrei“ (Corneliu I. Dragoman, Sibiu); Timotei Popovici folclorist (prof. Dumitru Jompon-Marga, jud. Caraș-Severin); Timotei Popovici la Brașov (prof. Const. Catrina, Brașov); Amintiri despre Timotei Popovici (prof. Nicolae Oancea, București) și Amintiri despre profesorul meu Timotei Popovici (prof. Nicolae Varga, Tg. Mureș).

În aceeași zi, la orele 18, sala Teatrului de Stat a găzduit un Concert festiv, pentru reușita căruia corurile au fost pregătite de profesorii de muzică: Gheorghe Șoima, Ilie Micu, Iorgu Sandu, I. Arsin și V. Fîntîină.

Și-au dat concursul: Corul școlii generale nr. 17, Sibiu (dirijor: Emilia Roșca); Corul Liceului pedagogic (dir.: Anca Ilea); Corul Liceului de muzică, Sibiu (dir. Eugen Erzse); Filarmonica de Stat, Sibiu (dir. Gh. Șoima) și Corul

reunit: „Gh. Dima“ al Casei de Cultură și al Sindicatului de învățământ, Sibiu (dirijat de maestrul Achim Stoia, Iași). Programul a cuprins coruri de Timotei Popovici, Suita pentru tineret de T. Popovici și Gh. Șoima și poemul „Craiul munților“, de T. Popovici.

Sala teatrului a fost arhiplină. Concertul s-a bucurat de deosebit succes.

Sîmbătă, 19 dec. a. c., la orele 18, în aula Institutului Teologic de grad Universitar, s-a făcut comemorarea lui Timotei Popovici, fost profesor al acestui așezămînt și educație ortodoxă românească.

Portretul (în ulei) al lui Timotei Popovici era împodobit cu ghirlandă de brad și flori.

Evocarea amplă, profundă și nuanțată a vieții și activității lui Timotei Popovici a fost făcută de P. C. Prof. Gheorghe Șoima, ucenic destoinic și talentat al sărbătoritului.

Corul mixt al Catedralei mitropolitane și Corul bărbătesc al studenților teologi — dirijate de P. C. prof. Gheorghe Șoima și P. C. diacon Ioan Popescu — au executat 6 cîntări religioase („Ochiul inimii mele“, cor mixt Irmosul Nașterii Domnului, cor mixt; Irmosul Rusaliilor, cor mixt; Heruvic, cor mixt, cu solo: diacon Mihai Sămărghean; Cuvine-se cu adevărat, cor mixt; Troparul Sfîntului Nicolae, cor bărbătesc) și 7 cîntece laice, populare (Doina „Codrule, Măria Ta“, cor bărbătesc, cu solo: stud. teolog Gheorghe Ruști; Moara, cor de femei pe 3 voci; Frunzuleană mărăcine, cor mixt; Cîntec de leagăn „Somnu-mi-i“, cor mixt cu solo sopran: dna Silvia Radu; Cîntă puiul cucului, cor bărbătesc; Hora, cor de femei pe 3 voci; La oglindă, cor mixt cu solo sopran: dna Em. Florea).

A fost de față: Î. P. S. nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului, P. S. Episcop-vicar Visarion Rășinăreanu, P. C. Vicar arhiepiscopesc Tr. Belășcu, P. C. Consilier cultural Diacon Gheorghe Papuc, P. C. Secretar arhiep. Pr. Filaret Costea și alți slujitori bisericești de la Consiliul Arhiepiscopesc.

Din partea Institutului Teologic Universitar au fost prezenți: rectorul — care a și deschis festivitatea comemorativă —, profesorii, personalul administrativ și studenții teologi.

Au mai fost de față: Dl Prof. univ. Achim Stoia și alți profesori de muzică (dirijori și compozitori).

Din partea familiei pururea pomenitului preot profesor Timotei Popovici au fost de față — ca și la festivitățile comemorative mai sus amintite — fiul (dl Mircea Popovici), fiicele (d-nele prof. Lia Popovici-Delu și prof. Mioara Sarmes), ginerele (prof. Ioan Delu) ș. a.

La sfîrșit, a luat cuvîntul Î. P. S. nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului.

Deși nu intenționam să iau cuvîntul, totuși, sub impresia acestor concerte religioase și populare-patriotice și a cuvîntării Păr. Prof. Gheorghe Șoima, țin să-mi spun și eu cuvîntul în legătură cu sărbătorirea a 100 ani de la nașterea compozitorului, profesorului și dirijorului Timotei Popovici și a 20 ani de la adormirea lui în Domnul, pentru ca în felul acesta să scot în evidență două elemente esențiale.

Compozitorul, profesorul și dirijorul Timotei Popovici este întruparea unei epoci întregi, a epocii dinainte de 1918, cu unele prelungiri și după 1918,

epocă în care Biserica Ortodoxă Română din Transilvania (și când zic Transilvania înțeleg Ardealul și Banatul) a fost cu adevărat ceea ce spunea Eminescu: „mamă a poporului român”. Pentru că întreaga activitate dinainte de 1918, nu numai cea bisericească, ci și cea culturală și deci artistică-muzicală s-a desfășurat — și nu se putea desfășura altfel în condițiile date — decît sub oblăduirea Bisericii și, în felul acesta, Biserica a împlinit o funcție națională, o funcție culturală românească de prim rang.

Timotei Popovici s-a plămădit și a lucrat mulți ani, în acele vremuri în care conștiința românească și forța de creație a poporului român s-a manifestat și cu sprijinul Bisericii care a împletit elementul religios cu elementul patriotic. El a continuat această linie, pentru că Biserica noastră, după ce a prăznuit marea bucurie a desăvîrșirii unității noastre statale, a sprijinit mai departe mersul înainte al poporului, și astfel în condiții noi, cu forțe noi, cu perspective noi, Timotei Popovici și-a continuat activitatea împletind mereu lucrarea în cadrul Bisericii, în cadrul Mitropoliei, cu lucrarea de pedagog și de prezență muzicală și artistică.

În al doilea rînd, țin să remarc următorul lucru: Timotei Popovici, ca oricare mare compozitor, a fost și este identificat cu sufletul poporului. Ridicat din popor el n-a făcut altceva decît trecîndu-l prin retorta sufletului său, cu talentul lui excepțional, cu capacitatea lui extraordinară de muncă, să toarne melosul popular în forme noi dar tot atît de simple ca și acel melos secular, în așa fel încît după ce aceste cîntece s-au răspîndit în toate părțile și au început să fie cîntate pretutindeni (și cele bisericești și cele populare-patriotice) s-a ajuns ca multe dintre ele să fie cîntate, fără să se știe că sînt ale lui Timotei Popovici, pentru că au primit o circulație și o valoare populară generală, adică într-un fel au devenit anonime. De altfel putem spune că marele merit al unui compozitor este ca creația sa, izvorîta din tezaurul poporului să devină anonimă, iar el să devină una cu creatorul popular (aplauze). Termenul de „anonim” nu însemnează o coborîre de valoare, dimpotrivă termenul de anonim însemnează suprema treaptă a creației, prin care spiritul creatorului se identifică cu spiritul poporului, în așa fel încît ridică creația poporului la culmi de valoare universală, la culmi de valoare internațională. Și astfel, pretutindeni unde se cîntă, în școli, în coruri și în alte părți, compozițiile lui Timotei Popovici, deși știm că sînt ale lui, le simțim ca fiind valori, expresii, manifestări ale sufletului nostru comun, ale sufletului popular. Ele s-au asimilat cu ființa noastră populară. La fel în toate bisericile noastre unde se cîntă, la Sfintele Liturghii și în alte sfinte slujbe, la concertele de colinde, compozițiile religioase ale lui Timotei Popovici au devenit așa de obișnuite, așa de identificate cu sufletul nostru, cu sufletul credincioșilor noștri încît ele s-au asimilat cu ființa Bisericii noastre. Astfel compozitorul trăiește mai departe nu numai ca o individualitate deplin conturată, ci și ca o forță creatoare asimilată în sufletul poporului, în spiritul Bisericii noastre românești.

În sfîrșit, Timotei Popovici trăiește mai departe și prin ucenicii săi. Am putea spune că dacă Sibiul actual are atîția dirijori și compozitori de valoare, majoritatea dintre ei sînt crescuți de Timotei Popovici. Ei s-au zămislit din spiritul lui Timotei Popovici și merg mai departe pe linia lui, identificîndu-se cu poporul, în condițiile noi de viață, de progres multilateral, care ridică forța creatoare a poporului de la țăranul simplu care cîntă armonia na-

turii, frumusețea pădurilor, ciripitul pasărilor, imensitatea cerului, viața cea nouă, de la creatorul popular, pînă la creatorii de seamă, care sînt prețuiți în întreaga lume și reprezintă forța creatoare a poporului român. În aceste noi condiții și unii din ucenicii lui Timotei Popovici au ajuns să fie prețuiți în mod deosebit, decorați, cîntați la radio în țară și în străinătate, și compozițiile lor să ducă mai departe sufletul și creația lui Timotei Popovici. Astfel Sibiul muzical românesc în mare parte poartă pecetea lui Timotei Popovici, prin urmașii lui, prin aceia pe care i-a plămădit și sufletește și ca artiști, profesori, creatori și dirijori.

Aici la noi, la Centrul mitropolitan, la Institutul nostru teologic, ucenicul lui Timotei Popovici, Păr. prof. Gheorghe Șoima (aplauze), prin corul studenților, prin corul învățămîntului și prin alte coruri pe care le-a dirijat sau le dirijează, prin compozițiile sale împletește în mod armonios ca și Timotei Popovici creația religioasă a Bisericii noastre cu creația populară românească. Această împletire caracteristică Transilvaniei, între viața Bisericii și viața poporului, e caracteristică lui Timotei Popovici și unora din ucenicii lui.

Totodată prin acești ucenici se continuă și acea simplitate, acea melodie accesibilă tuturor, simplitate care nu însemnează simplism, ci bogăție ce cuprinde în sine într-o sinteză, ceea ce este mai caracteristic, adică ridicare pe culmile creației artistice. Astfel multe compoziții patriotice, populare și bisericesti ale păr. prof. Șoima se răspîndesc și devin melodii „obișnuite”, melodii cîntate de toți, încît cîteodată uii cine este compozitorul.

De altfel noi, cei de azi, lucrînd în cadrul Bisericii noastre, sîntem alături de popor, alături de țara noastră, de patria noastră. În rădăcinați adînc în glia strămoșească, în tradițiile veacurilor trecute, privim înainte spre viitor, cu fruntea senină îndreptată spre soarele care luminează plaiurile țării noastre, și sprijinim munca de înălțare a poporului prin lucrarea noastră, a Mitropoliei noastre, a Institutului nostru, prin lucrarea profesorilor noștri, a compozitorilor noștri (în cadrul Institutului, și a părintelui Ioan Popescu, care este ucenicul păr. prof. Șoima). De la Timotei Popovici la Gheorghe Șoima, de la Gheorghe Șoima la Ioan Popescu, de la Popescu mai departe, se transmite în Biserica noastră flacăra dragostei de Biserica strămoșească și a dragostei de popor, sprijinim strădanile, năzuințele și lucrarea poporului nostru pentru independență, pentru unitate și pentru progres în toate sectoarele. În domeniul muzicii aducem o contribuție nu numai la formarea credincioșilor simpli, ci prin creația unor compozitori români (Paul Constantinescu, spre exemplu), ale căror oratorii bizantine sînt cîntate și peste hotarele țării, melosul Bisericii noastre ortodoxe, care poartă pecetea spiritului românesc, a ajuns să strălucească între oratoriile mari ale lumii (aplauze), precum și colindele noastre sînt prețuite în toate țările pentru frumusețea lor, ca creații de valoare ale poporului.

Cîstind pe Timotei Popovici cu bucurie și cu mîndrie, noi prăznuim contribuția Bisericii noastre în trecut și în prezent, prin sprijinul pe care Biserica noastră l-a dat dezvoltării culturii românești, dezvoltării muzicii românești sub toate aspectele și prin sprijinul pe care-l dă astăzi la înflorirea patriei noastre.

Sărbătorind pe Timotei Popovici, noi sărbătorim pe creatorii care s-au ridicat din popor și care au plămădit din creațiile cristalizate peste secole de creatori populari anonimi, alte giuvaeruri, pe care le-au transmis mai departe poporului și care s-au transformat în creații anonime ale poporului întreg.

Noi prăznuim totodată și bucuria pentru tot ceea ce putem face prin darul lui Dumnezeu — căci prin Dumnezeu noi sîntem ancorați în realitatea profundă a vieții, pentru că Dumnezeu este totul în toate și tot ceea ce lucrăm pentru bine, pentru adevăr și frumos este de la Dumnezeu, dar și din osteneala, din munca, din talentul creatorilor, fie ei populari, fie ridicați pe culmile muzicii culte.

Mulțumesc celor care au pregătit acest program în frunte cu dirijorii. Mulțumesc familiei Popovici pentru că ne-a ajutat să facem această sărbătoare, care se continuă prin deschiderea expoziției de la Consistor, iar mâine Duminică — la Sfînta Liturghie răspunsurile după compozițiile lui Timotei Popovici și la vecernie cu colindele lui Timotei Popovici.

Mulțumesc oaspeților care ne-au cinstit cu prezența lor. În încheiere, înalt un gând de cinstire deosebită și de admirație pentru cel sărbătorit și urez ca memoria lui Timotei Popovici să rămînă veșnic întipărită în inima noastră a tuturor, în inima poporului român, în inima Bisericii noastre.

În acordurile imnului arhieresc — intonat de ambele coruri — I. P. S. Sa Mitropolitul nostru Nicolae, împreună cu P. S. Episcop-vicar Visarion, au părăsit aula, îndreptîndu-se spre clădirea administrației Consiliului Arhiepiscopesc (din str. 1 Mai nr. 35), la etajul căreia — în două săli adecvate — a fost deschisă o expoziție comemorativă.

Organizată de Biblioteca mitropolitană în colaborare cu dl prof. Carol Comșa (Sibiu), expoziția a înmănușat și prezentat documente originale, lucrări ale lui Timotei Popovici, fotocopii, amintiri de familie etc.

În cartea de onoare a expoziției, Înalt Prea Sfințitul nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului a așternut următorul autograf:

19 XII 1970

Expoziția evocă viața, personalitatea și activitatea marelui pedagog, compozitor, dirijor și animator Timotei Popovici, care s-a identificat cu poporul, cu melosul lui, cu năzuințele lui, slujitor al Bisericii strămoșești și al Patriei — întrupînd în imn de slavă și cînt patriotic-popular geniul creator al poporului și creația bisericească muzicală cu pecete românească.

Cinstind amintirea lui — cinstind creația lui — ne exprimăm convingerea că numele lui va străluci veșnic pe firmamentul creației românești, pe firmamentul Bisericii.

Fie ca pilda lui, continuată de ucenicii lui, să slujească pentru generațiile viitoare ca îndemn de dăruire pentru idealurile populare, umanitare, spirituale, spre înălțarea Patriei noastre scumpe.

† NICOLAE

Mitropolitul Ardealului

Vreme de două zile, expoziția comemorativă a fost vizitată cu interes de numeroși cetățeni ai orașului Sibiu.

Duminică, 20 decembrie a.c., în Catedrala mitropolitană, Sf. Liturghie arhierescă a fost săvârșită de P. S. Episcop-vicar Visarion, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi alcătuit din P. C. vicar arhiepiscopesc Tr. Belăscu, P. C. rector Dr. Is. Todoran, P. C. prof. Dr. Nicolae Neaga, P. C. prot. stavr. A. Marcovici, P. C. prot. Ioan Boțocan, P. C. preoți Filaret Costea, Victor Bunea și Miron Dan, P. C. arhidiacon Iosif Bolog și P. C. diacon consilier Gheorghe Papuc.

La ectenia pentru morți s-a făcut pomenirea foștilor dirijori și coriști ai Corului Catedralei mitropolitane, mutați într-o odihnă cea fericită. În fruntea pomelnicului se aflau: protopopul Timotei Popovici, diaconul profesorul Petru Gherman († 1941) ș.a.

Predica duminicală — despre „Genealogia Mântuitorului“ — a fost rostită de P. C. prof. Dr. Nicolae Neaga. După ce a scormonit cu real folos sufletească în „dăsașă de aur“ a învățăturilor Evangheliei, P. C. Sa s-a referit, de încheiere, la comemorarea lui Timotei Popovici.

Dirijat alternativ de P. C. prof. Gheorghe Șoima și P. C. diacon Ioan Popescu, Corul mixt al Catedralei mitropolitane a dat răspunsuri liturgice exclusiv din Liturghia armonizată de Timotei Popovici.

La sfârșit, înconjurat de un sobor, Î. P. S. nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului a săvârșit un parastas pentru odihna sufletului lui Timotei Popovici și al soției sale, Victoria.

Spre seară, la orele 18, în Catedrala mitropolitană, Corul mixt a interpretat — în cadrele Vecerniei îndătinată — 22 colinde și cîntece de stea din repertoriul lui Timotei Popovici. Au dirijat: P. C. prof. Gheorghe Șoima și P. C. diacon Ioan Popescu.

P. C. prof. Dr. Milan Șesan — la jumătatea concertului religios de colinde — a rostit un cuvînt de învățătură creștinească, axat pe specificul acestei sfinte slujbe a Vecerniei, care de astă dată evocă preferințele lui Timotei Popovici pentru culegerea și armonizarea creațiilor religioase, populare, legate de datinile Crăciunului.

A fost de față Î. P. S. nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului, precum și P. S. Episcop-vicar Visarion, înconjurați de slujitori bisericești, — și numeroși credincioși.

Au fost prezenți și de astă dată membrii familiei lui Timotei Popovici.

Cu aceasta, comemorarea pururea pomenitului preot profesor, dirijor și compozitor care a fost Timotei Popovici, a luat sfârșit.

Menționăm că în vederea aceleiași comemorări, a fost executat un bust al lui Timotei Popovici, dăltuit de sculptorul Ion Căramidar, profesor la Școala populară de artă din Sibiu. Bustul se află expus la Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu.

REPORTER

Insemnări

COMEMORAREA UNUI MARE BINEFĂCĂTOR AL TINERIMII: NICOLAE JIGA

La 5 noiembrie 1970, se împlinesc 100 de ani de la trecerea la cele veșnice a marelui mecenat bihorean Nicolae Jiga. Ca și prietenul său Emanuîl Gojdu, bihorean și el, mort tot în 1870, Nicolae Jiga și-a înscris numele printre marii binefăcători și sprijinitori ai tinerilor români din Transilvania de pînă în 1918.

Născut în Sinnicolaul Român, lîngă Oradea, la 4 octombrie 1790 (după unii: 1792), dintr-o familie de plugari, tînărul Nicolae Jude, numit mai tîrziu Jiga, a făcut școala primară și două clase de gimnaziu la Oradea. Din cauza lipsurilor materiale, a lucrat apoi într-o prăvălie, devenind mai tîrziu comerciant și proprietar al unui magazin de manufactură. Căsătorit cu macedo-româna Ana Cosperda, a avut doi fii, unul mort de mic, altul ajuns tot comerciant, și două fiice, căsătorite de asemenea cu comercianți români din Oradea.

Creindu-și o bună reputație printre românii din Oradea, Jiga a fost ales, la 12 martie 1839, director al școlilor primare românești din Oradea și Sinnicolaul Român. A deținut această funcție pînă în anul 1868, cînd, prin Statutul Organic al marelui mitropolit Andrei Șaguna, conducerea școlilor primare confesionale a fost trecută în seama preoților parohi.

Ca director al acestor două școli, Jiga a venit în contact nemijlocit cu mulți tineri români dornici de învățătură, care se izbeau de felurite greutăți de ordin material. De aceea a căutat încă de atunci să vină în sprijinul acestora, fie dăruind haine și cărți de Sf. Nicolae sau de Crăciun copiilor săraci din școala primară, fie acordînd ajutoare în bani elevilor de liceu sau studenților săraci și merituoși. De pildă, între anii 1854—64 a acordat cîte 50 florini pe an la 20 elevi de liceu și studenți de la Academia de Drept din Oradea.

Daniile sale s-au îndreptat și către bisericile românești din Oradea și împrejurimi. Astfel, în 1839, a cumpărat din banii săi, o casă pe seama bisericii Sf. Adormire din Oradea, spre a servi pe viitor drept casă parohială.

La 1 ianuarie 1848 a fost ales prim epitrop al bisericii Sf. Adormire din Oradea, slujbă de mare cinste și răspundere în acel timp. Alegerea unui om priceput, a unui bun creștin și român ca Nicolae Jiga, era absolut necesară atunci, mai ales că biserica era săracă și plină de datorii. Îndată după alegere, Jiga a făcut o donație bisericii de 3000 florini, ca din acești bani să se dea împrumuturi de cîte 100 florini enoriașilor, iar din dobînzii să se îmbunătățească plata preoților parohi. Dania a fost urmată de îndată de un alt credincios, care a oferit o sumă pentru ridicarea unei locuințe pe seama învățătorului confesional, a cîntărețului și a crîsnicului. În 1868, Jiga a suportat singur cheltuielile de reparare a bisericii parohiale, care s-au ridicat la 2000 florini. Alte danii a făcut acestei biserici, în tot cursul vieții sale, atît el cît și soția sa.

În același timp, Jiga a ajutat și diferite alte biserici ortodoxe românești din Bihor. De pildă, în 1860 a cumpărat un intravilan cu 4000 fl. pe seama parohiei Tinca, pentru zidirea unei biserici și a unei școli confesionale. Parohiei Sinnicolaul Român i-a acordat un ajutor de 2000 fl. pentru renovarea bisericii. Altor biserici parohiale le-a dăruit bani, cărți de slujbă, odăjdii, icoane și diferite obiecte de cult.

Dar Nicolae Jiga nu s-a mărginit numai la acordarea de ajutoare materiale unor biserici, ci a urmărit prosperitatea și ridicarea morală și materială a întregii Biserici românești din Transilvania.

Astfel, el a militat neobosit, prin cuvînt și faptă, pentru despărțirea noastră ierarhică de Biserica Ortodoxă Sîrbă și pentru dobîndirea autonomiei Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania. În această privință, Jiga poate fi socotit ca un precursor al marelui mitropolit Andrei Șaguna, care a izbutit să vadă îndeplinită această dorință a românilor ortodocși din Transilvania. De pildă, în 1830, la stăruințele sale, credincioșii ortodocși din Oradea au înaintat un memoriu mitropolitului sîrb din Carloviț, cerînd numirea unui episcop de neam român la Arad. Apoi, în 1848, la propunerea sa, parohia ortodoxă română din Oradea a format o delegație care să se prezinte la autoritățile politice ale vremii și să ceară — între altele — despărțirea Bisericii românești de cea sîrbă. Delegația, condusă de Emanuil Gojdu și din care făcea parte și Nicolae Jiga, s-a prezentat la Guvernul din Pesta, înfățișînd doleanțele românilor din părțile Bihorului. Dorința lor nu s-a îndeplinit însă decît mai tîrziu, în împrejurările cunoscute, datorită luptei dîrze pe care a dus-o Andrei Șaguna.

Sprijinul său s-a îndreptat nu numai către școala și Biserica românească, ci și către negustorii, plugarii și intelectualii români din Bihor. Astfel, la stăruința lui, s-a creat un fond de 3000 florini, pentru a se acorda împrumuturi comercianților români — mai ales celor tineri — care doreau să-și deschidă prăvălii proprii. A contribuit apoi cu bani la tipărirea unor încercări literare ale elevilor și studenților români din Oradea. Era preocupat de gîndul mutării „preparandiei” (școala normală sau liceul pedagogic) din Arad la Oradea, oferind pentru realizarea acestui plan întregul său avere. Prin aceasta, el urmărea ridicarea prin cultură a românilor bihoreni, rămași în urmă față de ceilalți frați ai lor.

Atenția lui Jiga s-a îndreptat, mai ales, spre tineretul școlar. De aceea, socotind că n-a făcut destul în viață pentru neamul său, Nicolae Jiga și soția sa Ana, au luat hotărîrea să întemeieze o fundație, sub numele său. Fundația avea menirea de a deschide un internat pentru elevii români ortodocși de la liceul din Oradea și studenții de la Academia de Drept din același oraș. Această dorință și-au exprimat-o printr-un „act fundațional” redactat în 1860. Scopul fundației era, după înseși cuvintele lui Jiga: „Creșterea de oameni de omenie și cetățeni cu frica Domnului, creșterea de români și creștini adevărați, care să lucreze spre binele Bisericii greco-orientale (ortodoxe) și care să înainteze luminarea poporului român”. În internat urmau să fie primiți numai elevi și studenți „care vor putea dovedi purtare bună și deosebit în cele bisericești, apoi în studiul limbii și literaturii române au merit laudă”. Numai din aceste două fragmente, ne putem da seama de sentimentele înălțătoare care însuflețeau pe generosul mecenat.

Fundația consta inițial dintr-o singură casă. În scurt timp, din banii încasați din chirii, s-a cumpărat o altă casă pentru internat, ridicîndu-se alături de aceasta o nouă clădire pentru închiriat. În acest internat au fost crescuți o seamă de tineri, care au ajuns să dețină apoi rosturi însemnate în viața culturală, economică și națională a românilor bihoreni.

În 1869, Jiga a pus bazele unei noi fundațiuni școlare, de data aceasta într-un alt centru românesc din Bihor, și anume la Beiuș. A pus atunci la dispoziția consiliului parohial din Beiuș suma de 3000 fl., din dobînzile căreia să se dea pînie unor elevi români ortodocși care urmau cursurile liceului de acolo.

Din toate acestea, se desprinde faptul că prin toată activitatea pe care a desfășurat-o marele român și bunul creștin Nicolae Jiga, ca director al celor două școli primare, ca prim episcop al bisericii ortodoxe din Oradea, ca întemeietor și organizator de așezăminte filantropice, n-a urmărit altceva decît ridicarea Bisericii și a neamului său din starea de umilință în care a ajuns prin vitregia vremurilor.

Idealurile nobile de care a fost călăuzit în viață Nicolae Jiga sînt azi o realitate vie în țara noastră, datorită sprijinului permanent și neprecupețit pe care statul nostru îl acordă tuturor tinerilor dornici să învețe carte. Iată de ce numele acestui mare binefăcător al tinerimii de acum 100 de ani nu poate fi uitat.

M. PĂCURARIU

I. I. OLARIU

— La 50 de ani de la moartea sa —

Scriu despre un teolog de mare erudiție și încerc senzația că nu voi putea aprecia destul proporțiile lui. Opera, pe care ne-a dăruit-o, a avut un rol covârșitor asupra generațiilor de teologi care s-au format sub auspiciile gândirii lui. El e încă viu și în sufletul generației actuale, pentru că sînt în uz încă valoroasele sale lucrări. În 1933, o mină de inimoși admiratori, în frunte cu Nicolae Corneanu, au încercat prețuirea după cuviință a lui Olariu. Spre scopul acesta au scos un număr festiv al „Foi Diecezane”. Aici au scris: Nicolae Corneanu; Protosințelul Dr. I. Olariu; Dr. P. Barbu: Aprecieri; A. Moacă: Analiza unei lupte; Dr. St. Pop: Dr. I. Olariu între teologii gr. cat. români; Dr. D. Cioloca: Amintiri (despre Dr. I. Olariu); L. Costin: Lui Iosif Olariu (poezie); Prof. I. David: Discipoli; V. Paica: Recunoștință postumă; Discipol: non omnis moriar (poezie); Dr. Z. Munteanu: Dr. I. Olariu ca dogmatist; Prof. C. Rudeanu: Locul eruditului protosințel Dr. I. Olariu în istoria culturală a Banatului; Discipol: Ad Iulium; Isaia Suru: Opera Dr. Iosif I. Olariu; G. B.: Părintele Olariu (poezie); D. V. Anuțoiu: Umbrei lui Iosif Olariu; C. Vladu: I. Olariu în strana bisericii; R. Pop: Pro Memoria; I. Rachitoviciu: Odă lui Olariu; P. Toma: Protosințelul I. Olariu și Marcu Bănescu: Cultul oamenilor mari.

În ziua de 6 decembrie 1945 împlinindu-se 25 de ani de la moartea eruditului profesor de teologie, venerabilul profesor universitar Dr. V. Gheorghiu a publicat un studiu asupra vieții și activității lui I. I. Olariu (în „Candela”, an. LIII—LIV, p. 26—51). În „Telegraful Român” din Sibiu (an. 94, nr. 7—8 din 24 februarie 1946) scrie: N. Neaga despre: Marele teolog Dr. I. I. Olariu. În decembrie 1970 se împlinesc 50 de ani de la moartea lui.

Am înșirat aceste cinstiri postume pentru că din ele se desprinde ecoul activității lui Olariu, în generațiile care-l invocă drept o autoritate biblică.

I. I. Olariu s-a născut în 6 februarie 1859, în Măidan (lîngă Reșița), ca fiu de învățător. Studiază la Reșița (la școala germană), la Oravița și Lugoj. Aici își ia bacalaureatul (maturitatea) cu distincție. Urmează studii universitare. În 1885 își trece doctoratul în teologie. Studii speciale face în Germania, la Leipzig și Erlangen, ca trimis al episcopului Ioan Popasu. Vreme de trei ani se specializează în Germania la Studiul biblic al Vechiului și Noului Testament. Reîntors în țară în 1885, este numit profesor și rector la Institutul Teologic din Caransebeș, unde cu întrerupere de un an, cît funcționează la Academia Teologică din Arad, a rămas pînă la moartea sa, întîmplată la 6 decembrie 1920.

După șapte luni de căsătorie, în urma morții soției sale, intră în cinul monahal, luînd numele de Iosif. Admiratorii lui nereușind a-l pune episcop, în 1909, Olariu își vede în liniște de preocupările cărturărești. Iată principalele sale opere:

1. *Introducerea în cărțile Testamentului Vechi și Nou*, Caransebeș, 1891. Într-un volum de aproape 400 pg. autorul expune clar și în spirit critic toate problemele principale privind introducerea în cărțile sfinte. Cu o ușoară retușare a limbii și după completarea cu literatura mai nouă, manualul ar putea fi deplin folositor pentru Seminarile noastre teologice.

2. *Scrierile Părinților Apostolici*, 1892. Aici traduce din original pe Clement Romanul, Barnaba, Papia, Diognet, Ignatie, Policarp și Păstorul lui Herma.

3. *Evangeliiile după Matei, Marcu și Luca*, 1894. Într-un volum de 644 pg. Comentează textul pe baza originalului grecesc. Prin această operă masivă, Olariu captează atenția celor cu un rost și răspundere în Biserică. De acum Olariu se impune atențiunii generale ca un autentic exeget biblic.

4. *Evangelia după Ioan*, 1894, p. 304. Un comentariu în care știința se îmbină cu evlavie și în care autorul a urmărit cu deplin succes textele cu amănuntele controversate din punct de vedere gramatical și exegetic.

5. *Manual de Tipicul Bisericii Ortodoxe*, 1897. Ca unul care a participat zilnic la toate slujbele religioase, alături de studenți, a fixat în scris rînduiala cultului.

6. *Explicarea Psalmilor*, 1901, este tot o urmare a cercetării bisericii; de aceea a comentat acei psalmi care se cântă la slujbele sfinte.

7. *Manual de Teologie Dogmatică*, 1907 (în 812 p.), ed. 2-a, 1916 (în 340 p.). Ca o încoronare a studiilor sale exegetice, Dogmatica sa este un manual de o reală valoare.

8. *Epistolele Sf. Apostol Pavel* (către Romani I, II, Corinteni, Galateni și Efeseni) 1910, p. 740. Un comentariu care se impune prin redarea succintă și amplă a sensului.

9. *Epistolele Sf. Apostol Pavel* (către Filipeni, Coloseni I, II Tesaloniceni I, II Timotei, Tit, Filimon și Evrei) 1913, p. 480. Un comentariu prin care autorul se achită deplin și temeinic de problema exegetică a cărților.

Nici un biblicist român n-a îmbrățișat cu operele sale un domeniu atât de vast. A comentat aproape întreg Noul Testament și a dat Bisericii manuale de căpătii. Olariu a fost o apariție rară în întreaga Ortodoxie românească.

Pr. Prof. Dr. N. NEAGA

A. D. XENOPOL

Excursia Rîșnov — Anul 1912

Revistele au scris recent despre această figură măreață a științei și culturii mondiale, Alexandru D. Xenopol, sărbătorit în cadrul U.N.E.S.C.O., din acest an.

Sînt 50 de ani de cînd s-a stins din viață, în București (27 februarie 1920) A. D. Xenopol, personalitate impunătoare care a lăsat urme adînci în trecutul nostru prin operele de istorie — „Istoria românilor din Dacia Traiană” —, de filozofia istoriei, de sociologie, apoi de jurist și economist apreciat.

Scriu aceste rînduri pentru alte motive: A. D. Xenopol, în vara anului 1912, a stat cîteva săptămîni în Rîșnov. A venit cu prof. Valentin Bude de la Iași și cu un grup de intelectuali, fiind găzduit la Gheorghe Ilie, rîșnovean fruntaș și cumnat cu V. Bude.

Urmele acestei călătorii le-a lăsat publicate într-un articol din revista „Viața Românească” (Iași, 1912), extrase și într-o broșură „Rîșnovul de lîngă Brașov”.

Remarc din broșură aprecieri deosebit de clare, adînci și simple asupra bisericii și iubirii de țară și neam:

„Ca parte morală, Românii țin mult la religia și biserica lor”. Xenopol scrie că a asistat la sfînta liturghie de Duminică în „marea biserică din Rîșnov”. Serviciul divin a fost săvîrșit frumos de doi preoți, fără diacon, dar cu ajutorul unui cor sătesc, condus de învățătorul Bartolomei Tipei; a fost terminat printr-o predică rostită de Constantin Proca, în care — pe lîngă cele bisericesti — adaugă și „îndemnuri la păstrarea limbii ca pazeze ale neamului românesc”.

La biserică erau de față mulți țărani de toate vîrstele și multe țărance, mai ales bătrîne. „Lumea aceasta țărănească, adunată spre a asculta în limba ei cuvîntul lui Dumnezeu, îmi dă o puternică înțipărire istorică. Vedeam prin veacuri, de la introducerea limbii române în biserica creștină din țara Carpaților, poporația de jos, care a alcătuit pururea miezul și puterea românilor de aci... contra apăsărilor și necazurilor de tot felul ce ploau din toate părțile pe capul poporului român”.

A. D. Xenopol a fost mișcat cu atât mai mult de prezența țăranilor români la slujba dumnezeiască cu cît știa că biserica și școala confesională erau susținute din contribuția lor de bunăvoie.

De-altfel, românii din Transilvania sprijineau prin puterile lor „întreaga organizare socială, atît pe aceea a statului burghez, care le întrebunțau banii în scopuri negative, cît și aceea națională românească: Biserica, școala și presa, care căutau să-i apere”.

Din aceste trei stavile ale vieții românești:

— Școala primară românească din statul burghez — scria A. D. Xenopol — era aproape desființată, pentru că din 30 ore de învățătură pe săptămînă, 23 ore erau în limbă streină și numai 7 ore păstrate pentru învățătura celor românești.

Sîntem în epoca de asuprire feudală cu tendință de desnaționalizare. Soluția: Școala confesională. Biserica ortodoxă din Rîșnov, ca și alte biserici ortodoxe din Transilvania, a zidit școală confesională, unde limba de predare era cea românească. Clădirea acestei școli — parcă-i un liceu — s-a ridicat cu 90.000 coroane, dintre care 50.000 coroane a vărsat Biserica, restul donații și contribuția poporului.

— Presa — deși găsea mulți cititori printre țăranii români, nu era un mijloc obștesc de întărire a graiului, deoarece 35% din români nu șiau carte.

*

Iată-i într-o zi la Cheile Rîșnovului. Stîncă masivă străbate din verdele pădurii, țîșnește deodată la 600 m înălțime, formație uriașă, impunătoare, care stăpînește toată natura înconjurătoare și tot ce a putut vedea pînă atunci.

Sus, pe prăpăstiile Cheii, sînt două stînci pătate în roșu, ca două făpturi omenești. Legenda spune că turcii, în năvala lor, urmărind două fete, acestea au sărit de pe stînci în apele Cheii, rostind vorbele frumoase:

„Decît pradă turcilor, mai bine masă peștilor și vopsea stîncilor“.

Au mîncat prînz frugal, cu apă limpede și rece de munte, în loc de vin, iămas neatins. A. D. Xenopol spunea: „Am mîncat la multe banchete, dar nu-mi aduc aminte să fi avut o poftă atît de nebună ca la prînzul rudimentar din Cheile Rîșnovului“.

Printre stînci și brazi, un cîntec de flaut s-auzea: „Ce te legeni codrule“ (de George Schelete), Doina „Mîndruliță de la Munte“ (de Ștefănescu) cîntate atît de frumos de prof. Valentin Bude.

Ioan Ursu scoate din buzunar volumul *Ririci, Cîntece și Poeme*. După multe rugă-mînți, poeta Ririci citește poeziile: „Romei“ (citită la Congresul de psihologie ținut la Roma, în 1903), apoi poezia „Dorul viu“ și încheie cu poezia dedicată Memoriei lui Ștefan cel Mare, din care desprindem:

„Veni-va doar o vreme cînd n-or mai fi răzoare
„Și între cei de-o limbă zdrobite — orice zăvoare,
„Și sub un steag și-o voie, iubitele Stăpin,
„Vor sta toți cei ce poartă simțirea de Român.

La masă spuneau snoave și rîdeau cu lacrimi; acum, ascultînd poeziile, deschiseră lacrimilor cursul lor firesc: nu lacrimi de bucurie, ci durerea curgea în lacrimi din ochii lor.

*

Într-altă zi, toți profesorii, poeții, însoșitorii, urcă pe Bucegi.

La cabana Mălăiești i-a găzduit Ioan Stănilă. După masă, obosiți de 3—4 ore de urcuș, toți dormeau buștean.

Deșteptarea în zori. Sus spre Omul!

Frumosul — pe Vîrful Omul — este înlocuit cu sublimul, un simțămînt zguduitor de suflet, care ne arată cît sîntem de mici față de Infinitul, Nesfîrșitul, ce ne poate într-o clipă zdrobi.

Nici aici, conștient de priveriștea ce o deschidea Vîrful Omul, n-a uitat A. D. Xenopol ceea ce a spus la sărbătorile de la mormîntul lui Ștefan cel Mare (1871) și nici ceea ce a scris în prefața de la ediția a doua a operei sale fundamentale — „Istoria românilor din Dacia Traiană“, în 14 volume — „o lucrare științifică, încălzită de focul sfînt al iubirii de țară și neam“ — n-a uitat să-și manifeste această flacără ce ardea în inima lui, pentru că înainte de-a coborî de la Vîrful Omul, a însemnat în cartea de la Casa de odihnă versurile:

„Omule, Caraimane, de ce stați voi despărțiți,
„Cînd prin stînci voi chiar din fire sînteți așa de strîns uniți“.

*

Știam cîte ceva despre relații culturale dintre Transilvania și Moldova.

Biserica din Rîșnov are legături adînci cu Țara Românească.

N-am știut, însă, că un savant și o personalitate ca A. D. Xenopol, la vîrsta de 65 ani, înaintea suferinței grele ce l-a cuprins doi ani mai tîrziu, a fost în Rîșnov, în Transilvania, s-a simțit tot atît de bine ca acasă, pătrunde cu ochiul ager de vultur stările sociale, însuflețește și cristalizează nădejdi pe care a avut bucuria și a fost învrednicit de Dumnezeu să le vadă aieva.

Preot IOAN SCURTU

BISERICA SERBIEI și-a serbat a 50-a aniversare a restaurării Patriarhiei ei.

Îndată după primul război mondial, în urma unor tratative dintre Biserica Serbiei și Patriarhia Ecumenică, aceasta a recunoscut, în 1920, „unirea declarată a Bisericilor autocefale a Serbiei, Muntenegrului și Karlovițului, ca și a celor două dieceze ale Dalmației, în Biserica autocefală unită a Serbiei“.

După recunoașterea canonică a unirii și autocefaliei, Sfîntul Sinod al Bisericii Sîrbe a proclamat solemn Patriarhia Serbiei, la Sremski Karlovit, în 12 septembrie 1920.

Biserica Serbiei a devenit autocefală încă din 1219, avînd ca prim arhiepiscop pe Sf. Sava, sfînt național al Serbiei. În 1346 a fost ridicată la rang de patriarhie; apoi, datorită vicisitudinilor istoriei, Patriarhia încetează la 1459, reorganizîndu-se în Patriarhia de Peci în 1557, pentru a înceta din nou în 1766.

A 50-a aniversare a restaurării Patriarhiei Sîrbe a prilejuit festivități deosebite, la Belgrad și Sremski Karlović, în 13 și respectiv 15 septembrie 1970. Cu această ocazie, importanța evenimentului pentru Ortodoxia sîrbă a fost subliniată într-o Scrisoare enciclică a Sfîntului Sinod al Bisericii Sîrbe, în frunte cu S. S. Patriarhul Gherman, adresată tuturor ortodocșilor din Jugoslavia.

ARHIEPISCOPIA CIPRULUI a hotărît să ofere, pentru dezvoltarea regiunii respective, 10.000 hectare de teren, ceea ce reprezintă jumătate din proprietățile ei agrare, din venitul cărora își satisface în cea mai mare parte nevoile. Se crede că exemplul dat de Arhiepiscopie va fi urmat de celelalte trei dieceze din insula Cipru.

ÎNTRE 16 și 24 OCTOMBRIE 1970, la Geneva (Chambésy), la Centrul ortodox al Patriarhiei Ecumenice, s-au desfășurat lucrările sesiunii a doua a Comisiei teologice inter-ortodoxe pentru un dialog între ortodocși și vechii-catolici. (Prima sesiune a acestei Comisii a avut loc în septembrie 1966, la Belgrad). Din partea Bisericii Ortodoxe Române a participat Pr. Prof. Dr. Isidor Todoran, rectorul Institutului Teologic Universitar din Sibiu.

Comisia a lucrat sub președinția I. P. S. Mitropolit Iacobos al Germaniei.

Reluînd în parte discuțiile de la Belgrad (1966) și cercetînd din nou documentele întocmite acolo, ca și rememorările lor, și totodată ascultînd noi rapoarte ale membrilor ei și studiînd noile texte oficiale ale vechilor-catolici — Mărturisirea de credință prezentată S. S. Patriarhului Ecumenic și, prin intermediul acestuia, celorlalte Biserici ortodoxe; Declarația referitoare la „Filioque”; Declarația asupra primatului în Biserică — puse în comparație cu alte texte și declarații oficiale anterioare din partea vechilor-catolici, ca și din examinarea unor lucrări publicate mai recent de unii teologi vechi-catolici reprezentativi, Comisia teologică interortodoxă a constatat cu satisfacție existența unor incontestabile progrese substanțiale în pregătirea dialogului între ortodocși și vechii-catolici.

În primul rînd este de remarcat acordul doctrinar ortodoxo-vechi-catolic — acord constatat anterior și evidențiat din nou — în principalele articole de credință, ca: izvoarele Revelației (Sf. Scriptură, inclusiv canonul acesteia, și Sf. Tradiție), cele șapte sinoade ecumenice, necesitatea succesiunii apostolice, Sf. Treime, îndreptarea prin credința trăită în iubire, numărul Sf. Taine, venerarea Maicii Domnului și a sfinților, a icoanelor și moaștelor, rugăciunile pentru cei morți.

De asemenea a putut fi constatată o convergență de opinie, chiar coincidentă de puncte de vedere, între ortodocși și vechii-catolici cu privire la inovațiile doctrinare și canonice romano-catolice (primatul și infailibilitatea Episcopului Romei, imaculata concepție, meritele prisositoare ale sfinților și indulgențele, celibatul obligatoriu al clericilor, etc.).

În ce privește unele neclarități doctrinare din textele vechi-catolice (ca d. p., în eclesiologie, despre însușirile Bisericii etc.), se consideră că ele vor putea să fie fără greutate elucidate prin cercetări viitoare; iar în legătură cu unele diferențe referitoare la modul și timpul săvîrșirii unor Taine, ca și în legătură cu deosebiri de datini și obiceiuri, întru cît nu ating învățătura dogmatică, se socotește că ele nu constituie piedică de neînălțurat pentru unirea Bisericilor spre care tinde dialogul teologic.

Pentru pregătirea mai amplă, deplină, a dialogului între ortodocși și vechii-catolici mai rămîn de studiat și lămurit unele probleme, care nu sînt fără importanță, ca d. p. intercomuniunea vechilor-catolici cu alte Biserici și confesiuni, deosebirile de credință, cult și administrație dintre Biserica poloneză din America (numită tot veche-catolică) și celelalte Biserici vechi-catolice din Europa, modul cum înțeleg vechii-catolici unirea cu Biserica Ortodoxă, ceea ce se urmărește prin dialog.

Rezultatele de pînă acum îndreptătesc, în această privință, frumoase nădejdi și deschid perspectiva unei nu prea îndepărtate înfăptuiri a acestora.

(Din „Episkepsis”, buletinul Centrului ortodox al Patriarhiei Ecumenice, Geneva-Chambésy, nr. 17 din 27 oct. 1970, p. 7—9).

I. T.

DESPRE PERIODIZAREA PATROLOGIEI

Mult s-a scris despre periodizarea Patrologiei din partea cercetătorilor scrisului patristic. Din partea cercetătorilor romano-catolici s-au ocupat de problemă: A. Erhard, C. Bardenhewer, F. Mourret, B. Altaner, G. Rauschen, J. Tixeront, U. Manucci, F. Cayré, J. Quasten, H. von Campenhausen, și alții; din partea evanghelicilor au contribuit Ad. von Harnack, Fr. Heiler, K. Aland, W. Stearns și alții, și în fine din partea cercetătorilor orto-

docși au analizat-o: D. Balanos, I. G. Coman, M. Dobrovolsky, Gh. Enăceanu, C. Iordăchescu, D. Kyriakos, M. Posnov, St. Zankov și alții din partea cercetătorilor greci, ruși, bulgari și români.¹

Pentru toți cercetătorii erau date cazuri pentru sfârșitul sau începutul unei perioade patristice ca fapte istorice date, precum ținerea unui sinod sau adormirea în Domnul a vre-unui Părinte bisericesc. Astfel au fost indicate: 313 cu Edictul lui Constantin cel Mare de la Mediolan; sau 325, data ținerii primului sinod ecumenic de la Niceea; sau 430, încheierea vieții Sf. Augustin; 461, adormirea Sf. Leon cel Mare al Romei, sau 604, încetarea din viață a Sf. Grigorie Dialogul al Romei; sau 636, decesul lui Isidor din Sevilla, sau al lui Ildefons din Toledo în 667, sau 749, anul adormirii Sf. Ioan Damaschinul, sau al Patriarhului Fotie, în 891.

Epoca însăși patristică a fost împărțită în trei perioade și anume: A începuturilor, între anii 76—313; Epoca de Aur, dintre anii 313 și 461 și în fine: Epoca decadenței, dintre anii 461 și 636, prelungită până la 749.

Dar, avînd în vedere că în Patrologie și în Patristică miezul problemei îl constituie teologia acestor Părinți ai Bisericii Mîntuitorului, de aceea trebuie luată în considerare pentru periodizare nu atît viața istorică a unui Părinte bisericesc, sau adormirea lui întru Hristos, ci mai mult felul teologiei lui și stăruinței lui specifice pentru lămurirea și apărarea dreptei credințe — adică a Ortodoxiei.

În acest sens încă prof. C. Unnik, în articolul: *Patristica*, din Dicționarul: *Religion in Geschichte und Gegenwart*, vol. 3, 1961, p. 156 și prof. J. P. Smith, în: *The limits of patristic period*, din *Studia Patristica* vol. IX, Oxford 1963, cereau ca în epoca modernă să nu se mai atribuie atenție specială personalității sau vieții unui Părinte bisericesc, ci în special mărturisirii lor de credință și teologiei lor, căci prin acestea ei au devenit martori ai Creștinismului pentru timpul lor și astfel primește importanță și concepția lor teologică specifică.

Pornind deci de la acest principiu și ca cercetător al „circulației cuvîntului ortodox”, care stă în strînsă legătură cu poziția „ortodoxă” specifică a fiecărui Părinte bisericesc față de concepțiile vremii, lămurite sau condamnate la sinoadele ecumenice, am ajuns la convingerea că periodizarea Patrologiei poate avea mai bine următoarele epoci:

În „*epoca primară patristică*” mărturia Părinților și a scriitorilor bisericești s-a răzimat pe conținutul „dreptei credințe”, așa cum a fost predată de Mîntuitorul către Sf. Apostoli și a fost continuată prin Părinții Apostolici și urmașii acestora. Era străduința pentru „Ortodoxie”. Acest cuvînt apare în mai multe forme și anume: ca substantivul „Ortodoxia”; ca adjectivul „ortodox”, similar și cu adverbul, și în fine chiar ca verbul „a înortodoxi”. Aceste forme le găsim în scrisul Sf. Iustin Martirul (Migne PG 6, col. 444, 797, 1250, 1261, 1344s, 1404, 1408d, 1412, 1457); apoi la istoricul Hegesip, ucenicul lui Origen (Mi PG 21, 378), la Sf. Clement al Alexandriei (Mi PG 8, 744), la africanul Tertullian (Mi PL 2, 557 și 1247, 1286) și la Origen (Mi PG 11, 987s). În sinteză s-ar putea spune că prima epocă este a „căutării Ortodoxiei”.

Epoca a doua, „*de Aur a patristicii*” începe cu precizarea episcopului Alexandru al Alexandriei către ereticul Ariu din anul 321, cînd îl îndemna cu stăruință „să se întoarcă la credincioșie și ortodoxie” (Mi PG 25, 685). Prin urmare pe atunci bazele Ortodoxiei erau cunoscute și noțiunea de „Ortodoxie” avea deja un sens definit. Prin această chemare s-a dat de fapt semnalul pentru „apărarea Ortodoxiei” de orice eterodoxie, kakodoxie și erezie. În aceste împrejurări s-a născut „ortodoxia de la Niceea” și a fost apărată de marii Părinți bisericești din secolul al IV-lea.

Stăruința aceasta pentru lămurirea și definirea Ortodoxiei în toate amănuntele, atacate de critica teologumenelor eterodoxe, a culminat apoi în sinodul al patrulea ecumenic de la Chalcedon, din anul 451, care pe drept cuvînt poate fi denumit „sinodul Ortodoxiei”. Cu acest prilej a fost cuprinsă în decizia finală, semnată de episcopi și de împărat, precizarea că „de altfel să avem grijă împreună pentru Biserica ortodoxă” (Mansi, *Conciliorum collectio*, vol. VI, p. 693s).

1 Din referatul de la Congresul de Patrologie de la Oxford, din 1967, cu folosirea izvoarelor: Șesan M., *Orthodoxie, Byzance et Rome*, în *Byzantinoslavica* XII-1951 și XVIII-2, Praga 1957; Idem, *Despre Ortodoxie*, „Mitropolia Ardealului” 1/2 și 3/4 pe 1956; Idem, *Alexandrie et l'Orthodoxie*, *Analekta* 6 a Patriarhiei din Alexandria pe 1957; Idem, *Despre Ortodoxie și Catolicitate*, „Ortodoxia” 2, București 1961; Idem, *Despre teologia post-patristică*, „Mitropolia Ardealului” 4/6 pe 1966 și Idem, *Despre încheierea epocii patristice*, „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, 7/8 pe 1967.

Prin această chemare spre „împreună îngrijire pentru Biserica ortodoxă”, prin urmare și pentru „credința ortodoxă”, din partea celui mai numeros sinod ecumenic de aproape 630 de episcopi din întreaga Biserică, a fost confirmată și teologia patristică de până atunci.

Astfel s-a încheiat epoca a doua patristică și s-a dat curs *epocii a treia, cu sinteza „epoca sistematizării sau a prezentării sistematice a Ortodoxiei”*. Expresia ei cea mai pregnantă este cuprinsă în partea a treia a trilogiei Sf. Ioan Damaschinul: „Fîntîna cunoștinței”, intitulată: „Expunere precisă a credinței ortodoxe”, care a fost cunoscută apoi pretutindeni sub numele prescurtat „Acrivia”, după primul cuvînt grecesc cu care începe. În această Acrivia, Sf. Ioan Damaschinul a dat și cea mai deplină explicare cu privire la cuprinsul credinței ortodoxe, precum și referitor la noțiunea în-ași de Ortodoxie. El o definea astfel: „Taina Ortodoxiei constă în iconomia Divină de a fi realizată în lume viața și învățătura — Evanghelia Mîntuitorului Iisus Hristos celui înrupat și înviat” (Mi PG 94, col. 981 și 1100; și Mi PG 150, col. 324, nota 33).

Urmarea acestei precizări, care a fost confirmată și adoptată la sinodul al șaptelea ecumenic de la Niceea, din anul 787, a fost cuprinsă apoi în declarația sinodului endemic de la Constantinopol, din martie 843, care s-a considerat a fi continuarea sinodului 7 ecumenic din 787, cu privire la stabilirea „Duminicii Ortodoxiei”, pe prima Duminică din postul Sf. Paști, pe atunci la 11 martie 843, ca să fie semn și simbol al biruinței Ortodoxiei asupra tuturor ereziilor, care s-au ivit de la Simon Magul și pînă la ultimul iconoclast. Cu această declarație, cuprinsă într-un Sinodic sinodal, care urma să fie citit în fiecare an în Duminica primă din postul Sf. Paști, adică în Duminica Ortodoxiei, se încheie de fapt epoca a treia patristică, de biruință a teologiei ortodoxe patristice asupra tuturor încercărilor oterodoxe de a-i deforma sensul inițial de conținut creștin-evanghelic, transmis de la Mîntuitorul Iisus Hristos.

După sărbătoarea Duminicii Ortodoxiei urmează doar „*epoca post-patristică*”, în care s-au impus figuri de teologi de categoria unui patriarh Fotie și chiar papa Nicolae I, pînă la teologul-filozof Nicolae Psellos (—1078), care a îndrumat spre unitatea căilor de cunoaștere, arătînd că între calea științifică, cea filozofică și teologică nu pot să dăinuiască divergențe de principiu, căci fiecare cale are obiectivul și metodele sale specifice, dar toate la un loc îndrumază spre cunoașterea cauzelor primare și finale ale existenței. Dar după 1054, teologia latină-papală s-a înstrăinat de cea răsăriteană-ortodoxă ca să meargă apoi pe calea metodei scolastice, pînă în prezent. Din 1517 a luat apoi naștere calea „teologiei raționale” protestante.

Faptul că Biserica Ortodoxă a păstrat pînă în prezent nestirbită „credința ortodoxă” și prăznuiește cu aceeași înălțare sufletească „Duminica Ortodoxiei”, este dovadă că numai ea urmează neclintit învățăturii Mîntuitorului Iisus Hristos.

Prof. Dr. M. ȘESAN

(†) PREOT PENSIONAR ALEXANDRU SASU

După o grea suferință, împărțășit cu Sf. Taine, preotul în pensie Alexandru Sasu din parohia ortodoxă română Colun (prot. Sibiu), a încetat din viață în ziua de 29 noiembrie 1970, în vîrstă de 76 ani.

Născut în Turnișor-Sibiu la 23 septembrie 1894 din părinții plugari Teodor și Ana, avînd cinci frați, urmează cursurile școlii primare în locul natal apoi școala medie maghiară — (după posibilitățile vremii) în Sibiu și Seminarul pedagogic-teologic „Andreian” din Sibiu.

Deodată cu începerea primului război mondial este încorporat în armata austro-ungară, fiind pe frontul din Galiția, Italia etc., rănit în două rînduri.

Ca unul care a făcut parte din generația de intelectuali animați de înfăptuirea visului milenar de unitate statală a poporului român, la 1 XII 1918 trece în armata română. Eliberîndu-se la 1 aprilie 1920 cu gradul de locotenent în rezervă, intră în administrație la Soc. „Prima Ardeleană” pînă în toamna anului 1928, cînd se căsătorește cu tînăra Filofteia Vizante, fiind apoi hirotontit preot (în 20 decembrie 1928) pe seama parohiei ortodoxe române Streza-Cîrșoara, unde dezvoltă o pastorație rodnică, reparînd biserica, împrejmuiind-o cu gard de zid, scocuri, ornate etc. și activînd și pentru repararea școlii din comună. În toamna anului 1944 e transferat, la cerere, în parohia vacantă Colun (jud. Sibiu), unde păstorește pînă la pensionare, realizînd lucruri frumoase pe seama parohiei, ca: repararea bisericii, clopot, strane

noi, prapori, împrejmuirea cimitirului și concurs nelimitat în acțiunea de propășire a satului și de orientare în noua viață socială, fiind și membru în Comitetul de luptă pentru pace.

Cu preotul Alexandru Sasu se stinge încă un veteran din generația marii uniri de la 1918, care a știut să lupte și s-a bucurat văzînd cu ochii nu numai realizarea visului mileșar al generațiilor de înaintași, ci și desăvîșirea acestui vis.

Prohodirea s-a făcut în ziua de 1 decembrie 1970, în biserica parohială — monument istoric, cu o pictură veche de-o rară frumusețe — de către un sobor de preoți, în frunte cu P. C. protopop al jud. Sibiu, Nichifor Todor, care a rostit și panegiricul, scoțînd în evidență nu numai omul, preotul și lucrarea lui, ci și etapele istorice prin care vrednicul nostru popor a străbătut pînă la vremea descătușării tuturor energiilor sale creatoare de astăzi.

Sicriul cu rămășițele pămîntești purtat de credincioși și apoi pe umerii fraților preoți, în dangătul clopotelor, a fost condus și așezat spre veșnică odihnă în cimitirul parohial, regretat de familia sa dragă, rude, prieteni și cunoscuți.

Dumnezeu să-l odihnească între aleșii Săi.

N. T.

(†) PROTOPOP AUREL SCUTEA

În 22 octombrie 1970, pe neașteptate, a încetat din viață vrednicul preot-paroh Aurel Scutea, din parohia Blăjel (prot. Mediaș).

Născut în anul 1906 ca fiu al preotului Vasile Scutea din Păucea (prot. Mediaș), a urmat școala primară în satul natal, iar studiile secundare le-a făcut la liceul german din Mediaș.

Studiile superioare le-a făcut la fosta Academie teologică „Andreiană” din Sibiu (astăzi: Institutul Teologic de grad Universitar).

Căsătorindu-se, a fost hirotonit și așezat preot-paroh al parohiei Blăjel, unde a păstorit fără întrerupere și cu rezultate pilduitoare vreme de 41 de ani.

Prohodirea rămășițelor pămîntești ale defunctului s-a săvîșit în ziua de Duminică, 25 octombrie 1970 — de către un mare sobor de preoți, în fruntea căruia s-a aflat P. C. vicar arhiepiscopesc Traian Belascu, — în biserica mare din Mediaș.

Ca delegat al Arhipăstorului nostru, Î. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, P. C. vicar arhiepiscopesc Traian Belascu a prezentat condoleanțe familiei îndurerate și a amintit, între altele, că vrednicul adormit întru Domnul a fost hirotesit protopop onorar de către Î. P. S. Sa cu prilejul sfințirii bisericii din parohia Țapu (prot. Mediaș).

Au mai cuvîntat mișcător: P. C. prot. Petru Boeriu (Mediaș) și P. C. preot Nicolae Popa (paroh în Bazna-Mediaș).

Prin trecerea la Domnul a părintelui Aurel Scutea, Arhiepiscopia Sibiului a pierdut pe unul din cei mai evlavioși și echilibrați slujitori ai altarului.

Dumnezeu să-l odihnească în pace — iar pe cei rămași (soție, fiice, gineri și nepot) să-i mîngîie și să-i întărească, spre a-l pomeni mereu, împreună cu toți cei ce l-au cunoscut, iubit și prețuit!

(†) PREOT IOAN M. FLORA

În ziua de 5 august 1970 a adormit întru Domnul preotul pensionar Ioan M. Flora din Sighișoara, în vîrstă de 72 de ani.

S-a născut în anul 1898 și a absolvit Facultatea de Teologie.

A păstorit în mai multe parohii din nordul Moldovei, primind unele distincții din partea autorităților bisericești pentru vredniciile sale.

Între anii 1944—1947 a păstorit parohia Almăjelu (jud. Mehedinți). Apoi, s-a transferat în parohia Ionel (de lângă Timișoara), unde a slujit la altar încă un deceniu (pînă în anul 1958, cînd a trecut în starea de pensionar). De mai mulți ani, era văduv, cu doi copii.

Slujba înmormîntării a fost săvîrșită de un sobor de preoți, în frunte cu P. C. protopop Ioan Dragolea, în biserica mare din Sighișoara.

Părintele protopop I. Dragolea a transmis familiei condoleanțe din partea Arhipăstorului nostru, I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, — și a Centrului arhiepiscopesc. A mai vorbit și P. C. preot Mihail Colotelo, paroh în Albești, despre sublimitatea preoției în Biserica creștină.

A fost înhumat în cimitirul din Sighișoara.

Dumnezeu să-l odihnească în pace !

*

EPARHIA ORADIEI ARE UN NOU EPISCOP

După o vacanță de un an de zile — în cursul căreia conducerea ei a avut-o, ca Locțiitor de Episcop, Prea Sfințitul Episcop TEOCTIST al Aradului — Eparhia Oradiei și-a dobîndit arhipăstorul dorit și meritat în persoana Prea Sfințitului Episcop Dr. VASILE COMAN.

Alegerea sa a fost săvîrșită — cu unanimitatea voturilor exprimate — de către Colegiul Electoral Bisericesc, întrunit în urma convocării sale legiuite de către Prea Fericitul Părinte Patriarh JUSTINIAN, Președintele Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, Duminică, 13 decembrie 1970, la Palatul Patriarhal din București.

Lucrările Colegiului Electoral Bisericesc au fost conduse de Înalt Prea Sfinția Sa Mitropolitul-Președinte Dr. Dr. h.c. NICOLAE MLADIN al Ardealului.

Luni, 14 decembrie 1970, Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, prezidat de Prea Fericitul Părinte Patriarh JUSTINIAN, a săvîrșit cercetarea canonică a alegerii și a întărit-o.

Hirotonirea întru arhiereu a nou-alesului Episcop al Oradiei a fost săvîrșită a treia zi de Crăciun (Duminică, 27 decembrie 1970), în Catedrala mitropolitană din Sibiu, de către Înalt Prea Sfințitul Mitropolit NICOLAE al Ardealului, împreună cu Prea Sfințitul Episcop TEOFIL al Clujului și cu Prea Sfinția Sa Dr. VISARION RAȘINĂREANU, Episcop-vicar al Mitropoliei Ardealului.

Marți, 29 decembrie 1970, la Departamentul Cultelor, sub președinția Domnului Profesor DUMITRU DOGARU, Președintele Departamentului Cultelor, a avut loc solemnitatea comunicării și înmînării Decretului Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România privind recunoașterea alegerii noului Episcop al Oradiei.

Reportajul amănunțit va apare în numărul următor al revistei noastre, după ce se va săvîrși și instalarea noului Episcop al Oradiei.

REDACTIA

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

MITROPOLIA ARDEALULUI

No. 11—12/1970

Novembre-Décembre

RÉSUMÉ

Au début de ce cahier paraissent, comme d'habitude, les lettres pastorales des hauts hiérarques de la Métropole de Transylvanie — S. E. l'Archevêque et Métropolitain Dr. Nicolae Mladin, S. E. l'Evêque Teofil de Cluj et S. E. l'Evêque Teoctist d'Arad, Lieutenant de l'Evêché d'Oradea — adressées au clergé et aux fidèles des diocèses respectives, à l'occasion de la sainte fête de la Nativité de notre Seigneur Jésus Christ.

ETUDES

Théologie exégétique

Le Dimanche — synthèse biblique-théologique — du Prêtre Professeur Dr. Grigorie Marcu de l'Institut Théologique Universitaire de Sibiu invoque les témoignages bibliques et historiques pour fêter „le jour du Seigneur“ le Dimanche-pas le Samedi.

Théologie historique

Le Dr. Mircea Păcurariu, professeur au même Institut, propose dans son esquisse historique „*A l'égard du Métropolitain Teoctist de Transylvanie*“ les ans — 1606 à + 1622 pour l'épiscopat de Teoctist.

L'aperçu bibliographique „*Manuscrits slaves dans la bibliothèque de la Métropole orthodoxe roumaine de Transylvanie*“ du Prêtre Lecteur Chiril Pistrui (Sibiu) présente treize manuscrits slaves, datant du XIII-me au XVIII-me siècles.

Théologie systématique

Le Dr. Christophe Klein, Lecteur à l'Institut Théologique Protestant de Cluj — Section Evangélique-Luthérienne — Sibiu, examine „*La tradition et la nouvelle orientation de l'activité ecclésiastique*“ au point de vue protestant.

„*Le sens de la conversion chrétienne*“, étude du Prêtre Ioan Bunea-Cluj, souligne l'importance religieuse de la conversion.

Théologie pratique

Le Prêtre Ath. Negoită-Bucarest cherche à résoudre la question „*Pourquoi le Pâques des Catholiques sont souvent d'une semaine avant celles des Orthodoxes, parfois même d'un mois?*“ et suggère de revenir à la tradition orthodoxe millénaire.

La rubrique

INDICATIONS HOMILETIQUES

contient des sermons aux dimanches des mois novembre-décembre, signés par le Diacre *Gheorghe Papuc*, le Prêtre *Ilie V. Iacobescu*, le Diacre *P. I. David*, le Prot. *Aurel Radu* et le Prêtre Professeur Dr. *Corneliu Sîrbu* de l'Institut Théologique de Sibiu.

VESTIGES DU PASSÉ

Mircea Scorobet postule dans l'essai „*La plus ancienne église roumaine de Sibiu*“ l'existence d'un tel sanctuaire autour de 1400.

COMMÉMORATIONS

Le Pr. Prof. Gheorghe Șoima de l'Institut Théologique de Sibiu évoque dans „*Le centenaire Timotei Popovici*“ la personnalité du professeur et chef de musique, compositeur et prêtre Timotei Popovici.

La rubrique

RECENSIONS

présente les livres suivants: V. Drăguț, *La peinture murale de Transylvanie* (auteur: *Partenie Pop*); Radu Constantinescu et El. Lazea, *Une bibliothèque monastique de Transylvanie d'environ 1200* (auteur: *Viorel Ioniță*).

La rubrique

LA VIE ECCLÉSIASTIQUE

passé en revue les principaux événements ecclésiastiques qui ont eu lieu pendant ces mois, tels que les conférences d'orientation, bénédiction de l'église de Pianul de Sus, sacre d'églises de Dileul Vechi et de Racovița, requiems pour les hiérarques orthodoxes transylvains, jour de fête de St. Nicolas, souvenir du prêtre professeur T. Popovici.

La rubrique

DIVERSES NOTES

remarque et commente divers événements ecclésiastiques, dont le plus important est l'élection de S. E. Dr. Vasile Coman, le nouvel Evêque de l'Eveché d'Oradea, ainsi que les préoccupations d'actualité, dont s'achève le contenu de ce numéro de la revue.

TIPOGRAFIA EPARHIALĂ
S I B I U
